

ADANA İLİ SOSYAL RİSK ANALİZİ

Proje Yöneticisi/ Editör

Adem SOLAK

Proje Yürütücüsü

Prof. Dr. Vahap ÖZPOLAT

Araştırmacı / Yazarlar

Prof. Dr. Vahap ÖZPOLAT

Prof. Dr. Enver SARI

Prof. Dr. Nurten SARGIN

Prof. Dr. Yahya M. KESKİN

Prof. Dr. Şevket ÖKTEN

Doç. Dr. İsmail SANBERK

Doç. Dr. Nebile DAĞLIOĞLU

Doç. Dr. Mehmet TEYFUR

Doç. Dr. Şükrü ADA

Dr. Ömer BİLEN

Dr. Mehmet GÜR

Doktorant Öner SOLAK

Adana İli Sosyal Risk Analizi Projesi, Çukurova Kalkınma Ajansı ile Şiddetle Mücadele Vakfı arasındaki sözleşme kapsamında, Vakıfça görevlendirilen uzmanlar tarafından gerçekleştirilmiş ve Vakıf Bilim Kurulunca onaylanmıştır. Ortaya çıkan proje sonuç raporunun muhtevasıyla ilgili olarak, Çukurova Kalkınma Ajansının herhangi bir sorumluluğu yoktur.

HEGEM VAKFI - 2019

İçindekiler

ÖNSÖZ.....	iv
1 GİRİŞ	5
2 METODOLOJİ	31
2.1 Adana’da Suç ve Şiddete Resmi Rakamlarla Bakış	32
2.2 Adana’da eğitim gören lise öğrencileri, okul yöneticileri, öğretmenler ve okul aile birliği üyeleri (veliler) üzerinde şiddet araştırması	32
2.3 Okulu terk eden öğrencilerde suç ve şiddet araştırması	34
2.4 Kısıtlılıklar – Zorluklar	34
3 Adana ilinin nicel (istatistiki) veriler bağlamında sosyal risk durumu	36
4 Adana’da Suç ve Şiddete Resmi Rakamlarla Bakış	37
4.1 Türkiye’de Cumhuriyet başsavcılıkları (CBS) soruşturma evresi iş durumu, 2017	37
4.2 Türkiye’de 2017 yılı 100 haneye düşen sanık sayısı	38
4.3 Türkiye’de Cumhuriyet başsavcılıklarında faili meçhul olup da zamanaşımı sonuna kadar daimi aramaya alınan dosyalar, 2017	39
4.4 İBBS 3. düzeyde, mahkeme türüne göre hukuk mahkemelerindeki dava sayısı, 2017	41
4.5 İBBS 3. düzeye göre ceza mahkemelerine açılan davalardaki suç sayısı, 2017.....	41
Türkiye’de 2011-2013 yılları arasında kadın mağdur sayısı değişimi	43
Şahsa karşı suçlar içinde uyuşturucu suçlarına bakış	49
5 SAHA ARAŞTIRMALARI.....	52
6 GENÇLİK ANKETİ ARAŞTIRMASI : BULGULAR.....	53
6.1 Anne fiziksel şiddetine maruz kalma	58
6.2 Baba fiziksel şiddetine maruz kalma	61
6.3 Ağabey fiziksel şiddetine maruz kalma.....	64
6.4 Abla fiziksel şiddetine maruz kalma	67
6.5 Öğretmen fiziksel şiddetine maruz kalma	70
6.6 Diğer öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalma	73
6.7 Diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama	76
6.8 Anne-baba fiziksel şiddetine doğrudan tanık olma	79
6.9 Annenin evde öfkeli davranışlar sergilemesi.....	82
6.10 Babanın evde öfkeli davranışlar sergilemesi	85
6.11 Gençlerin evde öfkeli davranışlar sergileme	88
6.12 Geçmişte kasıtlı olarak kendine zarar verme.....	91
6.13 Anlamsızlık-karamsarlık duyguları yaşama	94
6.14 Eşyalara bilerek zarar verme	97

6.15	Yaşanılan sosyal çevrede keyif verici madde kullanımı	100
6.16	Öğrencilerin kendilerini okul ortamında gergin mutsuz hissetme durumu	103
6.17	Ev ortamında gergin mutsuz hissetme.....	106
6.18	Okul yolunda/çevresinde şiddete maruz kalma korkusu	109
6.19	Yaşanılan çevrede kavgaya tanık olma	112
6.20	Suçluluk duyguları yaşama.....	115
6.21	Diğer insanlara karşı, kızgınlık/öfke duyguları taşıma.....	118
6.22	Anne-babanın anlaşmazlık çözme yöntemi	121
6.23	Kardeşlerin anlaşmazlık çözme yöntemi.....	124
6.24	Okul arkadaşlarının anlaşmazlık çözme yöntemi.....	127
6.25	Önemli bir sıkıntının öncelikli olarak paylaşıldığı kişi	130
6.26	Ailede suç mağduru bulunma durumu	133
6.27	Gencin suç mağduru olma durumu.....	136
6.28	Öğrencilerde kesici delici alet taşıma durumu	139
6.29	Ailede Suç Mağduru Bulunmasına Göre Eğilim Analizi	142
6.29.1	Kardeşe fiziksel şiddet uygulama	143
6.29.2	Diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama	144
6.29.3	Evde öfkeli davranışlar sergileme	145
6.29.4	Kasıtlı olarak kendine zarar verme.....	146
6.29.5	Anlamsızlık kararsızlık duyguları yaşama	147
6.29.6	Eşyalara bilerek zarar verme	148
6.29.7	Sosyal çevrede keyif verici madde kullanımı.....	149
6.29.8	Okul ortamında gergin, mutsuz hissetme	150
6.29.9	Ev ortamında gergin, mutsuz hissetme.....	151
6.29.10	Okul yolunda/çevresinde şiddete uğrama korkusu yaşama	152
6.29.11	Suçluluk duyguları yaşama.....	153
6.29.12	Diğer insanlara karşı, kızgınlık/öfke duyguları taşıma.....	154
6.30	Odak Grup Toplantıları : Bulgular	155
7	BİR RİSK FAKTÖRÜ OLARAK "OKUL TERK" OLGUSU	159
8	OKULU TERK ETMİŞ ÖĞRENCİ ARAŞTIRMASI : BULGULAR.....	160
8.1	Anne fiziksel şiddetine maruz kalma	161
8.2	Baba fiziksel şiddetine maruz kalma	162
8.3	Anne ve babaların anlaşmazlıklarını çözerken en çok kullandıkları yöntem	163
8.4	Öğretmen fiziksel şiddetine maruz kalma	164
8.5	Arkadaş fiziksel şiddetine maruz kalma.....	165
8.6	Başkalarına fiziksel şiddet uygulama	166

8.7	Anne-baba arası fiziksel şiddete tanık olma	167
8.8	Annenin evde öfkeli davranışlar sergilemesi.....	168
8.9	Babanın evde öfkeli davranışlar sergilemesi	169
8.10	Kişinin evde öfkeli davranışlar sergilemesi.....	170
8.11	Geçmişte kendisine fiziksel zarar verme	171
8.12	Geçmişte aşırı karamsarlık duyguları yaşama	172
8.13	Geçmişte delici-kesici alet taşıma	173
8.14	Çocukken aile ortamında haksızlığa adaletsizliğe uğrama	174
8.15	Çocukken okul ortamında haksızlığa adaletsizliğe uğrama	175
8.16	Geçmişte cinsel taciz olayına tanık olma	176
8.17	Geçmişte kendisinin cinsel tacizle karşılaşması	177
8.18	İnsanları suç işlemekten en çok koruyan faktör (Kanun/Ceza korkusu)	178
8.19	Çocukluğunda kavgaya karışma.....	179
8.20	Annenin başkalarının yanında çocuğa fiziksel şiddet uygulaması	180
8.21	Babanın başkalarının yanında çocuğa fiziksel şiddet uygulaması.....	181
8.22	Geçmişte keyif verici madde kullanma	182
8.23	Geçmişte şans oyunları oynama	183
8.24	Geçmişte eşyalara zarar verme	184
8.25	Geçmişte hayvanlara zarar verme	185
8.26	Geçmişte intihar duygusu yaşama	186
8.27	Ailede engelli veya sürekli yatalak hasta olma durumu	187
8.28	Ailede psikolojik psikiyatrik nitelikli tedavi gören olma durumu.....	188
8.29	Birisine şiddet uyguladıktan sonra en çok yaşanan ruh hali (Bir şey hissetmeme).....	189
8.30	Psikolojik sorunlardan ötürü tedavi görme.....	190
8.31	Son 15 yılda ailede suça karışan olma durumu	191
8.32	Son 15 yılda ailede suç mağduru bulunma durumu	192
8.33	Son 15 yılda suç mağduru olma durumu	193
8.34	Aşırı öfke ve saldırganlık duyguları yaşama	194
8.35	Geçmişte cinsel taciz vb. travmatik olayları yaşama.....	195
8.36	Geçmiş yıllarda "kendinden nefret etme duygusu" yaşama	196
8.37	Geçmiş yıllarda "diğer insanlardan nefret etme duygusu" yaşama	197
8.38	Suçluluk duyguları yaşama.....	198
9	GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	202
10	ÖNERİLER.....	208

ÖNSÖZ

1 GİRİŞ

*“Çocuklarına gereken önemi veremeyen uluslar, geleceğe güvenle bakamazlar.”
(Mustafa Kemal ATATÜRK)*

Bu çalışmanın temel amacı; dünyada ve ülkemizde giderek artan şiddet, saldırganlık, çocuk suçluluğu, çocuk mağduriyetleri, uyuşturucu madde bağımlılığı, intihar eğilimleri, sanal alem ve onun argümanlarının yarattığı olumsuz etkiler vd. zararlı olabilecek durumlar karşısında, özellikle dezavantajlı grupların esenliğini güçlendirecek etkin hizmet modellerine ulaştıracak bilimsel bir yol haritası ortaya koymaktır. Daha özel hedef ise; saha araştırmaları yoluyla gençlerin içinde bulunduğu ruh halinin, yaşadıkları anlam ve anlamsızlık, öfke ve saldırganlık yönünden duyuş-düşünüş-davranışlarının, aile, okul ve çevre ekseninde belirlenmesidir.

2018 yılı başı itibari ile; Türkiye’de, Cumhuriyet Başsavcılıklarında fiilen bekleyen **"faili meçhul olay" dosya sayısı** 4 milyon 266 bin 724; **"toplam olay" dosya sayısı** ise 8 milyon 479 bin 555'tir. 2009 yılında Türkiye’de Ceza Mahkemelerinde **"Çocuklara Cinsel Saldırı" nitelikli suç, dava dosya sayısı** 8 bin 123 iken; bu sayı 2016'da 21 bin 189'a yükselmiştir(Kaynak: Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü). Bu istatistikler toplum için, toplumun her ferdi için tehlike ve tehdit içeren bir tabloyu yansıtmaktadır. Fiilen 8 milyon suç olayı demek; her olayda ortalama davacı-davalı taraf olmak üzere en az 2 kişi yer alsa, 16 milyon kişinin adliye kayıtlarına mağdur ya da fail olarak girmiş olması demektir. Bunun bir başka anlamı ise, ülkemizde her 100 hanedan en az 70'inde yine en az, bir suçlu ya da suç mağduru bulunmaktadır.

Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de, şiddetin her türünde ciddi artışlar gözlenmekte; suç mağdurları ordusuna yeni bireyler eklenmektedir. Bu durum haklı olarak, toplumumuzun her kesiminde giderek korku uyandırmaktadır. Yine çocuk mağduriyetleri, çocuk ihmali ve istismarı, hem nicelik hem yaşanan olayların türü itibari ile kaygı verici bir seyir izlemektedir.

Bütün suçlar ekseninde ele alındığında, en fazla suç işlenen yaş kesiti 14-16'dır; yani ilk gençlik dönemi. Cezaevlerindeki hükümlü-tutuklu yaş profili daha farklı gibi dursa da, genellikle ileriki yaşlarda hapse girmiş olanların da çok büyük yüzdesi adalete yansımış olsun ya da olmasın, ilk suçlarını çocukluk yıllarında işlemiş kişilerdir. Bu nedenle çocukluk yılları, bireylerin travmatik yaşantılara maruz kalıp kalmaması açısından, gençlik yılları ise sağlıklı bir kişilikle topluma karışıp karışılmadığının test edilmesi yönünden oldukça önemli evrelerdir.

Toplumlarda suç korkusuna, endişeye, kaygıya, korkuya ve hüznü yol açan şiddeti, son bir olay üzerinden anlamaya kalkmak yanlış bir tutumdur. Yaşanan bir çok sıradışı olayda bile aslında, "bela geliyorum" demiş; uğursuz bir ses/öngörü saymış, duymak istememişiz.

Suça ilgi her zaman yüksek olurken, niçin işlendiğini ve önlemek için ne yapmak gerektiğini anlamak her zaman sorun olmuştur. Suçları önlemede yetersizliğimiz, bir bölümüyle, suç davranışını

anlamadaki sorunlarımızdan kaynaklanmaktadır. Bütün suçları açıklamada tek başına hiçbir kuram yeterli değildir; özellikle de birçok suç ve suçlu türü varken. Durum ne olursa olsun, suç davranışlarını daha iyi anlamak, hem gelecekte olabilecek suçları kestirmek ve hem de suç davranışını değiştirmek için başarılı araya girme, yani önleyici ve hem de iyileştirici müdahale açısından hayati derecede önemlidir (Canter, 2011: 106, 110).

Türkiye Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında, sosyal sorunların çeşitlendiğine, çoğaldığına; şiddet, suç ve çocuk mağduriyetlerindeki artışların sıkıntılı bir seyir izlediğine dikkat çekilir. Kalkınma Planınının 272. maddesi aynen şöyledir:

“Giderek hızlanan değişim süreci, aile ve toplumda insanlar arası ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi, aile içi iletişimde geleneksel yöntemlerin dışına çıkılmaması ve eğitim sisteminin aşılama soruları, gençlerin aileden kopma, toplumsal sorunlara duyarsızlaşma, ümitsizlik, özgüvensizlik gibi sorunlarını ve bunun sonucunda şiddete eğilimini artırmıştır.”

Küreselleşme sürecinin olumsuz etkileri, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de, aile yapısında ciddi değişimler ve bağlı olarak sıkıntılar doğmasına yol açmıştır. Ailenin çocuk yetiştirme bağlamında ciddi sorunlar yaşaması, eğitim sürecine de toplumun diğer sosyal alanlarına da olumsuz olarak yansımaktadır. Kültürel değerlerin çocuklara aktarımında hem aile hem okullar boyutunda ciddi zorluklar yaşamaktadırlar. Empati ve merhamet duyguları zayıf bir yeni kuşak doğuyor. Bu ise, birbirini anlamakta zorlanan, sorunlarını şiddete başvurarak çözme yolunu kendinde hak olarak gören bir anlayışa doğru evrilmektedir. Bunu giderek gündelik yaşamda (özellikle trafik kavgalarında) daha sıkça görebilmekteyiz.

Şiddet, suç, vandalizm, çocuk mağduriyetleri, uyuşturucu maddeye yöneliş, intihar eğilim ve olaylarındaki artış vb. sorunlara baktığımızda, birey ve toplum güvenliğinin ciddi bir düzeyde tehdit altında olduğunu görüyoruz. Buna karşılık, özellikle aile ve çocuk hizmetleriyle ilgili temel görevi olan kurumların donanım, strateji, politika, personel gücü ve sunmaya çalıştıkları hizmetlerdeki nitelik ya da başka bir deyişle işgücü yeterlilikleri oldukça sorunludur. Örneğin; 18. Milli Eğitim Şurası konuşmasında (Ankara 2010), dönemin Milli Eğitim Bakanı Sayın Nimet Çubukçu; “Rehber öğretmenler için yaklaşık 40 bin kadromuz var; ancak okullarımızda çalışan rehber öğretmen sayımız ne yazık ki, ancak 16 bin civarındadır. Rehber öğretmenlerimizin sayı ve kalitesinin artırılmasına ihtiyaç vardır...” demiştir. Benzer bir şekilde, TBMM Şiddet Araştırma Komisyon Raporu(2007); “Okulların ve sosyal çevrelerinin sosyal risk haritaları çıkartılmalı... Sorunların daha fazla olduğu yerlerde, okul rehberlik servisleri, RAM’lar güçlendirilmeli; rehber öğretmen sayıları artırılarak, diğer disiplinlerden elemanlara / uzmanlara da sistemde yer verilmelidir” yaklaşımını açık bir ifade ile ortaya koyar.

Şiddet üzerine konuşmanın iki tür zorluğundan söz edilebilir. Birincisi, "kendimiz üzerine konuşma" konusundaki zorluktur. Her birey ve topluluk, genel kural olarak, kendisine uygulanan şiddet üzerine konuşmayı tercih eder. Kendi şiddet uygulamalarımız üzerine konuşmak gerektiği konusunda yapılan her çağrı, "ya onların bize yaptıkları" duvarına çarpar. Hiç abartmadan iddia edebiliriz ki, eğer bugün yaygın toplumsal şiddetten şikayet ediyorsak, bunun ana nedenlerinden birisi, kendimiz üzerine konuşmayı başaramıyor olmamızdır. Tarihimizde yaşanmış şiddet biçimleri konusunda takındığımız tavır bunun bir örneğidir. "Diğerlerine" uyguladığımız şiddet, kısa sürede "ötekilerin bize yaptıkları" hikayesine döner ve onların yaptıkları arkasında kaybolur gider. Şiddet üzerine konuşmanın ikinci zorluğu, şiddetin yapısından kaynaklanmaktadır. Çünkü, şiddetin tek bir tanımını yapmak güçtür; nerede başladığı ve nerede bittiği şiddeti ele alana göre değişebilmektedir. Şiddet, genel olarak sosyal bilimsel bir tanıma değil, ama ahlaki anlatımın konusuna daha uygun düşer. Yani, şiddetin sınırları ahlak ve ideoloji anlayışımız tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle şiddet farklı kültürlerde farklı kodlanır ve ağırlıklı olarak bir araç şeklinde düşünülür (Reemtsma, 1998: 8).

Bazı kavramlar vardır ki, onları tek bir bilgi alanı ya da bilim disiplini içinde anlatamazsınız; şiddet de böyle bir kavramdır. Gündelik bilgi alanı da, felsefi bilgi alanı da, dini bilgi alanı da, bilimsel bilgi alanı da bütün zamanlarda şiddet kavrana atıfta bulunulan anlatımlarla doludur. Şiddet konusu henüz ülkemizde yeterince araştırılan, yeterince duyarlılıkla mücadele edilen bir konu değil. Aksine hayatımızın doğal bir parçası olarak bizimle iç içe seyrediyor. Bize dokunulmadıkça da, şiddetle bir işimiz olmadığını düşünmek işimize geliyor gibi. Yani, "ateş" düştüğü yeri yakıyor.

Şiddet: kişinin kasıtlı olarak, diğer bir kişiye, bir gruba veya bir topluluğa karşı psikolojik, sözel, fiziksel, sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik yönden zarar vermesi ya da açık olarak zarar verme tehdidinde bulunması; farklı olarak da bir şekilde kendine karşı kötülük olacak bir eylem ortaya koymasıdır. Yani şiddetin varlığından söz etmemize yol açacak temel belirti, yapılan, edilen, öngörülenlerden insan konulu zarar ortaya çıkmış olmasıdır. Zarar gören, diğer bir kişi, bireyler topluluğu ya da bir grup, veya bizzat bireyin kendisi olabilir.

Bir eylemin şiddet olarak tanımlanmasına yol açacak diğer bir özellik ise, eylemin kasıtlı olarak yapılmış olmasıdır. Diğerine bir şekilde zarar verse de, spor ya da oyun maksadıyla karşı tarafa yönelik eylemler, sehven verilen zararlar ve kazaları şiddet olarak tanımlamıyoruz.

Küresel sürecin, medyanın, hızlı şehirleşmenin, göçün, eğitimden kaynaklanan sorunların, dünyada ve ülkemizde yaşanan ekonomik, sosyal, siyasal krizlerin aile yapısı ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri her geçen gün artmakta; bu artışın seyri ve tahrip edici etkileri bölgelere, illere, ilçelere belki mahallelere göre farklı olabilmektedir. Bu nedenle şiddetin, suçun, mağduriyetin nedenlerini erken teşhis etmenin ve bağlı olarak 'etkin sosyal politikalar' geliştirmenin önemi artmıştır.

Şiddetle, suçla, istismarla, mağduriyetle ve benzer her çeşit sosyal sorunlarla ilgili sahadaki hizmetlerde psikologlara, sosyal çalışmacılara, psikolojik danışma ve rehberlik elemanlarına,

programcılara, ölçme değerlendirmecilere, sosyologlara, felsefecilere, çocuk gelişimcilerine, psikiyatristlere, eğitim bilimcilerine (vb.) ayrı ayrı ihtiyaç vardır.

İnsan ve toplum bilimleri bu yüzyılda giderek daha çok önem kazanmaktadır. 20 yy bir bilim ve fen çağı idi. Ancak doğa bilimleri ve teknolojik gelişmeler öyle öne çıktı ve kutsandı ki, insan ve toplum sorunları büyük ölçüde ihmal edildi, dahası unutuldu. Fen alanında her durum, her birim, sebepleriyle, süreçleriyle, sonuçlarıyla kılı kırk yararcasına ele alınırken, sosyal olay ve olgulara ancak günlük travmalar boyutunda bakılmakla yetinildi. Böyle bir anlayış, böyle bir duruş, çağdaş toplumların -ne olduğunu çok anlamadan- şiddet ve suç batağına saplanmalarına sebep oldu.

Çağdaş bir ülke oluşun en belirgin özelliği, sosyal bir devletin ve demokrasi kültürünün varlığı/kalitesidir. Devlet, sosyal fonksiyonlarını kurumlarının iş gücü yeterliliği ve kalitesiyle ortaya koyar. Böyle bakıldığında, devletin sosyal hizmetler için ayırdığı mali kaynakları, uygulamadaki sosyal politikaları, çalıştırdığı personel sayı ve nitelikleri büyük önem taşır. Toplumun esenliği için sosyal devlet adına eğitim, sağlık, hukuk ve diğer sektörlerdeki hizmetleri yürütenlerin sayısı/kalitesi, güncel nüfusun nicelik, nitelik ve ihtiyaçlarıyla doğru orantılı olmalıdır.

Kurumlar "sosyal devlet" anlayışı ile hizmet yürütüyorsa, her yıl sonunda stratejik eylem plan ve programlarına göre neyi iyi yaptıklarının dökümlünü yaparken, aynı zamanda neyi yapamadıklarının ya da kötü yaptıklarının açık sorgulamasını yapabilmelidirler. Bunun yapılmaması / yapılamaması bir sosyal riskler. Yerel yöneticiler, bürokratlar, siyasiler çevre ya da ülke bazında daha sorunlu konuları sonraya, kendilerinden sonra işbaşına gelecek olanlara bırakırlarsa bu bir sosyal risktir.

"Şerri bilmeyen içine düşer" deyişi, tam da risk tanımının başka bir boyutudur. Çocuk, yaşlı, kadın ve özellikle tüm dezavantajlı gruplar yönetenlerin anlayış ve insafına inanarak hayatlarını sürdürürler. Bu nedenledir ki, yönetenlerin tüm icraatları, risk analizleri üzerine olmalıdır.

Risk terimi, belirli bir tehlikeyle bağlantılı olarak hasar, yaralanma, hastalanma, ölüm ve başka olumsuzlukların meydana gelme olasılığını ifade eder. Hiçbir risk tanımı, kavramın anlamının ve kullanımının her yönünü kapsayamaz. Ayrıca terimin kullanımı sürekli olarak değiştiği için, terimin belirli bir toplum ve belirli bir bağlam çerçevesinde değerlendirilmesi gereklidir. Toplum ve toplumun geleceği konusunda, belirli bir dönemde geçerli olan fikirler ve değer yargıları, riskin algılanış biçimini etkiler. Şimdi ve gelecek arasındaki ilişki toplumun kendisi hakkında günümüzde sahip olduğu fikre bağlıdır. İnsanı korkutan şey gelecek olunca, risk karşısında verilen tepki olumsuz sonuçların ortaya çıkma olasılığını yoğunlaştıracaktır. Sonuç olarak riskin anlamını, toplumun kendisinin, değişimle nasıl baş etme konusundaki yeteneğini nasıl gördüğü belirleyecektir(Furedi 2001:19,44).

İnsanoğlu dünya ve hayat serüveninde hep içinde yaşadığı doğayı, onun şartlarını ve olaylarını kontrolü altında tutmaya çalışmıştır. Bu, özellikle güvenlik ihtiyacının yarattığı bir duygunun davranışa yansımasıdır. İnsanlar bir yandan hayatın belirsizliklerinden, tehlikelerinden, tehditlerinden korkarken, bir yandan da geleceğin içine doğru ilerlemek zorundadır.

Toplumu yönetme ve yönlendirme görevi olanların, diğer insanlar adına bazı kararlar vermeleri gerekebilir. İşte böyle durumlarda, yarınlarda insanları bekleyen tehlikeleri ön görmek ve ona göre tedbirler almak birilerinin asıl işi olabilmektedir. Risk üzerine kafa yorma, çalışma zorunluluğu işte burada başlamaktadır.

Riskler geçmişten günümüze değişik özellikler ve anlamlar taşımıştır. Risk kavramı değişken anlamlar taşıyabildiği gibi, bir dönem risk sayılan hususlar sonradan risk olmaktan çıkabilmektedir.

Risk kaynağı; başka insanlar, doğal olaylar, coğrafi –çevresel- şartlar olabilir. Diğer yandan bir yerde/zamanda aynı tür risk, farklı insanları farklı şekillerde etkileyebilir.

Risk, bir belirsizlik haliyken, her belirsiz durum risk olarak nitelendirilemez. Furedi, şimdi ve gelecek arasındaki ilişkinin riski belirlediğini, bu gün risk olarak görülen birçok olgunun gelecekte risk olmayabileceğini, bu nedenle de riskin sürekli değiştiğini belirtir (Furedi, 2001:43). Buradan hareketle sosyal değişimin sürekliliği göz önüne alındığında risk ekonomik, siyasal ve kültürel koşullara göre her gün değişebilme özelliğine sahip iken, bugün risk olan bir olgu siyasal ya da ekonomik karar alıcılar tarafından risk olmaktan çıkabilir; ya da daha tehlikeli bir değişime uğrayabilir. Sosyal risk doğrudan toplumsal koşullarla ilintili olduğundan her toplumda farklı özelliklere sahiptir.

Modernleşme, bireyi her gün ucu açık birçok riskle yüz yüze bırakmaktadır. Yaşadığımız dünya, içtiğimiz sudan, trafik kazalarına ya da kullandığımız ilaçlara, yediğimiz sebze ve meyvelerde kullanılan tarım ilaçlarına, AIDS ve kanser riskine, çevresel ve doğal afetlere, hırsızlık, şiddet, terör ya da birinin beline sardığı bombanın kurbanı olabilmeye kadar, kendimizin kontrol edemeyeceği risklerle yaşamamızı kaçınılmaz kılmaktadır. Bugün globalleşme ile birlikte risk de globalleşirken, bireyler teknolojik araçlarla bilgiye ulaşabildikleri gibi riskli olan alanların bilincine vararak korkuyla yaşamlarını sürdürür olmuşlardır. Her ne kadar sosyal refah devleti bazı işlevlerini yitirdi denilse de, bugün devlet riskli alanlarda korkuyla yaşayan bireye destek olmak konumundadır.

Sosyolojik bağlamda risk olgusu iş, gelir dağılımı, kentleşme, konut, eğitim, ailenin yeni konumu, sağlıktan yararlanma gibi temel haklara bireylerin erişimi ya da mahrum olması ile ortaya çıkan göç, işsizlik, yoksulluk, hastalık, suç, özgürlüklerin kısıtlanması, cinsiyete dayalı eşitsizlikler, çocuk, genç ve yaşlıların karşılaştığı sorunlar, şiddet, terör gibi toplumu ve bireyi tehlike ile yüz yüze bırakacak fenomenler üzerine yoğunlaşmaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bölgeler arası farklılıklar, köylülüğün tasfiyesi sürecinde ortaya çıkan göç ve buna bağlı olarak gelir dağılımında oluşan adaletsizlik, işsizlik, yoksulluk temel değişkenleri oluşturmaktadır. Göç ve yoksulluğun tetiklediği merkezlerde oluşan sağlıksız barınma koşulları, alt yapıdaki istikrarsız dağılım, işsizlik ve yoksulluğa bağlı olarak ortaya çıkan bireysel ve toplumsal gerilimler, çaresizlik, bireysel şiddet ve kendine ya da diğerlerine zarar verme davranışları, toplu protestolar, kimlik bunalımları ve ona bağlı olarak öbekleşme ve ötekileştirme yaygınlaşmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde veya az gelişmiş bölgelerde sosyal risk, genel olarak toplumsal tehdit gibi kabul edilirken, bu oluşun altında yatan gerekçelerin çözümü için ne kaynak ne de araştırmaya ağırlık verilmektedir.

Risk haritası hazırlanırken unutulmaması gereken bir diğer nokta da, grupların özgün yanlarına, yörenin gereksinimlerine göre çalışmanın farklılaştırılabileceği ve farklı tekniklerin de çalışmaya dâhil edilebileceği gerçeğidir. Burada sunulan çerçeve yalnızca bir taslak ve yol gösterici olarak değerlendirilmelidir.

Risk haritası oluşturulmasının amacı, yerel toplulukların kendi öncelikli alanlarını, risk ve tehdit olarak gördükleri kavramları, olayları ve en önemlisi bu risk ve tehdit durumlarına yönelik beklentilerini ortaya koyabilmektir. Çalışmanın önemli bir çıktısı olarak, merkezi ya da yerel yönetimlerin, halkın önceliklerine dair fikir sahibi olarak, riskli olarak değerlendirilen alanlarda ve konularda iyileştirmeye yönelik politika üretmesi mümkün kılınabilir. Farklı toplumsal grupların farklı önceliklerinin olduğunun belirlenerek siyasarların bu temelde oluşturulması ise daha katılımcı ve vatandaş öncelikli bir yönetim biçimine doğru atılacak önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Sosyal riskin anlamı ve haritalaştırma işlemi, ülkemizde henüz keşfedilmiş olup, farklı düzey ve tipte riskle karşılaşan bir toplulukta (yerleşim birimleri, altyapı ve kaynaklar gibi) bölgelerin veya kişilerin yerel algılarını gösteren görsel bir metottur.

Sosyal risk haritasının oluşturulabilmesi için, risk alanlarının sağlıklı ve nesnel bir şekilde saptanarak açıklanması ve bu veriler yardımıyla sosyal riski oluşturabilecek öğelerin belirlenmesi gereklidir.

Aşağıdaki kriterler sosyal risk haritalarında temel göstergeler olarak kabul edilebilir:

- ✚ Ekonomik zorlanmalar,
- ✚ Eğitim sürecindeki sıkıntılar,
- ✚ Cinsiyete dayalı eşitsizliklerin yaygın olması,
- ✚ Sosyal adalet ve eşitlikle ilgili sorunlar, refah paylaşımından doğan rahatsızlık,
- ✚ Sosyal dışlanma/ötekileştirmeler,
- ✚ Yaşam kalitesinin düşüklüğü ve bunun insani gelişime engel teşkil etmesi,
- ✚ Bireylerin bağımsız hareket edebilme yeteneklerinin oluşmaması (bir aile ya da bir topluluğa endeksli karar almak),

- ✚ Bireysel ve toplumsal sapmanın artışı; şiddetin tırmanışı / suçun artması,
- ✚ Aile kurumunun çağdaş hayat zorlanmalarından etkilenmesi.

Sosyal risk haritaları yoluyla;

-Sorunları, tehlike ve tehditleri doğru belirlemek, belirlenen risklere/sorunlara yönelik tedbirler geliştirmek kolaylaşacaktır.

-Sosyal gerilimin yoğun olduğu bölgelerde toplumun yüz yüze kalacağı tehlikeleri anlaşılır biçimde tanımlama avantajı elde edilecektir.

-Yerel yönetimlere, hizmet yürütücülerine ve sosyal politika üretene proje geliştirme ve karar verme konusunda kriter sağlanacaktır.

- Risk durum ve alanlarının zamanında belirlenerek, etkin önleyici iyileştirici faaliyetleri sağlıklı olarak gerçekleştirme imkanı kazanılacaktır.

Sosyal risk haritası çalışması, öngörülen hedef, seçilecek coğrafi alan ve öncelenecek temalara göre şekil alır. Genel olarak bir sosyal risk haritasını hazırlarken, hareket stratejisi olarak ortaya koyacak ve genel görüntüyü tanımlayabilecek temel veriler şöyle sıralanabilir:

- ✚ Sosyo-demografik veriler
- ✚ Ekonomik veriler
- ✚ Eğitsel göstergeler
- ✚ Toplumsal sapma ve şiddetin varlığı
- ✚ Suç istatistikleri
- ✚ Seçilen coğrafyadaki insani gelişme endeksi

Yukarıda sıralanan veriler araştırmacıları bilgilendirmek için yapılan bir ön çalışma özelliğindedir. Bu temel başlıklardan hareketle araştırmacılar, araştırma alanında nitel ve nicel veriler toplayarak daha nesnel sonuçlara ulaşmalıdırlar.

Adaman ve Keyder (2005) farklı yöntemler kullanarak 6 şehirde (Adana, Ankara, Diyarbakır, Gaziantep, İstanbul ve İzmir) yürüttükleri çalışmalar; bu illerdeki yoksul semtlerdeki farklı boyutlarda (ekonomik, siyasi, kültürel ve mekansal) dışlanmanın boyutlarını göstermesi açısından oldukça önemli bir kaynaktır. Çalışmada sosyal dışlanmanın temel olarak yoksulluk veya eğitim eksikliği gibi faktörlerin yanında ayrımcılık nedeniyle bazı kişilerin (veya aile /toplum kesimi) toplumun dışına itilmeleri veya istenilen oranda katılımlarının engellenmesi süreci olarak tarif edilmektedir.

Bu çalışmada öne çıkan faktörlerden bazıları ise yoksulluğun yanında zorunlu göç, etnik kimlik, engelli ve kadın olmanın dışlanma için önemli risk gruplarını oluşturulduğudur (ayrıca ilgili benzer raporlara bak Barut, 2001; Dağ, Göktürk ve Türksoy, 1998). Terör, etnik yapı, koruculuk, zorunlu göç gibi faktörler ile sosyal dışlanma ilişkilendirilebilir. Sosyal dışlanma değişkeninin en önemli özelliği

birçok önemli sorunun ortak etkisi sonucu oluşan; daha kalıcı ve kronik (süregelen) hal almış bir durumu; mağdurların algı ve değerlendirmesini içerecek bir şekilde ortaya koyabilmesidir Ancak, sosyal dışlanma çok boyutlu bir kavram olduğu için ölçümünün de bazı güçlükler olabilir.

Güçsüzlük kavramını sosyolojik düşüncede oldukça önemli olan yabancılaşma (alienation) ve Durkheim'in normsuzluk kuramsal temelinde geliştirilen bir kavramdır. İlgili kavramının sosyal psikolojide de bireysel ve grup normların çatıştığı durumlarda veya öğrenilmiş çaresizlik durumunda ortaya çıkan patolojik süreçlerin etkisini görmekte mümkündür. Örneğin, Seeman (1959) yabancılaşmayı güçsüzlük, normsuzluk, anlamsızlık; değersel anlamsızlık veya farklılaşma, "sosyal dışlanma", ve bireysel tükenme olmak üzere altı farklı boyutta değerlendirmiştir. Ancak, güçsüzlük ilgili kavramlara oranla tek boyutlu ve işlemsel tanımlarının daha net oluşu nedeniyle ölçüm işlerinde avantajlar sağlamaktadır. Güçsüzlük değişkeni bu alanda yapılan çalışmaların gösterdiği gibi toplumsal ve bölgesel sorunlar ile (göç, yoksulluk, marjinal gruplara ait olma, sorunlu semtlerde yaşama, etnik azınlıkta olma, vb.) bireysel veya aile düzeyinde sorunların (özürlülük, işsizlik, düşük eğitim, vb.) karşılıklı etkileşiminin olası çıktısı olarak karşımıza çıkmaktadır ve bir çok risk faktörüyle (intihar, ruhsal sorunlar, bağımlılık, şiddet, vb.) de aracı değişken olarak ilinti kurulabilir. Seeman (1959) güçsüzlüğü kişinin ulaşmak istediği hedefleri yakalama şansı kendi kontrolünde olmadığı veya düşük olasılık yönünde beklentisi olarak görmektedir. Otto ve Featherman Seeman'nin (1959) kavramsallaştırmasına dayanarak güçsüzlüğü kişinin istediği sonuçlar veya ödüller konusunda beklentileriyle ilişkilendirmektedir. Daha açık bir şekilde; kişinin kaderini (hayatını, hedeflerini) kontrol edemediği algı ve ona eşlik eden olumsuz duygu durumu olarak tarif edilmektedir. Güçsüzlük dışsal etkilere açıklık ve ezikliğe de işaret eder.

Ross, Mirawsky ve Pribesh (2001), bireysel (düşük eğitim, gelir ve işsizlik, vb.) ve semt dezavantajlarının (alt yapı eksikliği, eğitim ve sağlık imkanlarına ulaşım zor olması, suç, normsuzluk) karşılıklı olarak birbirlerine etkileyerek (bireysel olarak dezavantajlı olanların büyük olasılıkla kötü şartlardaki semtlerde yaşaması) kişilerde güçsüzlük ve güvensizlik yarattığını ortaya koymuştur. Simpson (1970) sosyal hareketliliğin (göç, iş değiştirme, vb.) farklı kültürel ortamlarda etkisinin farklı olacağını işaret etmiştir. Simpson'a göre hareketliliğin sosyal norm olarak görüldüğü başarı temelli kültürlerde (örneğin ABD); hareketliliğin olumsuz sonuçlarının fazla görülmediği; ancak daha geleneksel ve tarım ülkelerinde (Latin Amerika) sosyal hareketliliğin güçsüzlük ve normsuzluk gibi daha fazla olumsuz sonuçlarına işaret etmektedir.

Suç, şiddet ve sapma davranışları sosyoloji, psikoloji, hukuk, ekonomi, siyaset, halk sağlığı, vb. oldukça farklı alanların ortak konusudur. Bu alanın özelliği farklı bilim dallarının bakış açılarının sentezini yansıtan ve doğrudan belirli türde sapmış davranışı açıklamaya çalışan modellerin önerilmesi ve bunların farklı gruplarda test edilmesidir.

Suç, şiddet ve sapma alanında sosyolojik bakış açısı en yaygın ve kapsayıcı yaklaşımları sunmaktadır. Ayrıca şimdiki çalışmada ağırlıklı bir şekilde sosyolojik bakış açısı bağlamında geliştirildiği için çalışma değişkenleriyle ilgili bazı temel sosyolojik kuramsal yaklaşımlara kısaca yer verilecektir. Sosyolojik yaklaşımlar, yapısal ve bireysel düzeyde yaklaşımlar olarak iki ana grupta değerlendirilebilir.

Yapısal düzeyde yaklaşımlarda yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımında eşitsizlik, göç gibi faktörlerin suç oranlarını nasıl etkilediği konularına odaklanılmaktadır. Bireysel düzeydeki teoriler ise bireyler arasındaki davranış farklılıkları ile yapısal faktör ve süreçler arasındaki etkileşimi konu edinmektedirler (Akers, 1997). Bireysel düzeydeki teorilerde hangi sosyal süreçlerin, mekanizmaların veya faktörlerin, bireylerin sapmış davranış gerçekleştirme olasılıklarını nasıl artırdığı sorusuna yanıt aranır. Sosyolojik temelli bireysel düzeydeki sapmış davranışlarla ilgili bütün teorileri burada tanıtmak amacımızı aşmaktadır. Bu bağlamda, sosyolojik yaklaşımlar arasında Sosyal Bağ Teorisi (Hirschi, 1969) Sosyal Öğrenme Teorileri (Akersi, 1998; Sutherland, 1942) ve Gerilim Kuramları (Merton, 1938; Agnew ve White, 1992) gençlerin şiddet ve sapmış davranışlarını açıklamak için en fazla başvurulan teorilerdir. Her üç teori de aile ve okul süreçleri bağlamında gençlerin sapma davranışlarını açıklamaya olanak tanıyan kuramsal yaklaşımlar sunmaktadır. Bu araştırma kapsamında da aile ve okul bağlamları incelendiği için, kısaca teorileri burada tanıtmamızın faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sosyal Bağ Teorisi (Hirschi, 1969) temel olarak bireylerin içgüdüsel olarak şiddet ve sapmış davranışlara eğilimli olduğunu iddia eder. Eğilimli olan insanların hepsi şiddet ve sapmış davranış sergilemediğine göre, teori bireyleri kontrol altında tutan mekanizmaların neler olduğu sorusuna yanıt bulmaya çalışır. Teori, bireyi topluma bağlayan kuvvetli sosyal bağların, sapmış davranışları engelleyici yönde rol oynadığını iddia eder. Bu bağlar sayesinde birey hem toplumun paylaşılan ortak değerler sistemini öğrenmektedir, hem de kontrol altında tutulmaktadır. Eğer bireyin toplumla olan bağları zayıf ise, zaten içgüdüsel olarak sapsmaya eğilimli olan bireyi sınırlayacak bir güç kalmayacak ve birey fırsat bulduğunda, sapmış davranışlar için özgür olacaktır. Yaşamında değer verdiği, önemseydiği kişilerle olan bağları sayesinde, bireyler hem toplumun norm ve kurallarına uygun davranmayı öğrenmekte hem de bu bağlar bireyler üzerinde bir denetim mekanizması olarak çalışmaktadır.

Sosyal kontrol teorilerine göre bireyin önem verdiği kişilerin birey hakkındaki duygu ve düşünceleri birey için önemli olduğundan, birey genel olarak kabul edilen norm ve değerler sisteminden saparak bu ilişkileri riske atmak istemeyecektir. Bireyin en fazla değer verdiği kişilerin başında ebeveynleri gelmektedir. Bu noktada, ileride de tartışılacak olan, aile içi ilişkiler önemli hale gelmektedir. Benzer şekilde, bireyi topluma bağlayan diğer bir mekanizma da okuldur. Gencin okula vermiş olduğu değer, okulun genel olarak uyumlu bir havaya sahip olması, gencin herhangi bir sapma davranış gerçekleştirerek, eğitimi riske atma olasılığını azaltmaktadır. Tabii ki sosyal bağ ve sosyal kontrol

teorilerine getirilen önemli bir eleştiri (örn. alt kültür kuramları) bazı durumlarda sosyal kontrol veya bireyin topluma bağlılığının kendisinin bireyi suça itebileceği düşüncesidir. Bunun çarpıcı bir örneği namus veya kan davalarında olduğu gibi bireyin ait olduğu grup normları veya baskısı doğrultusunda hareket ederek suç işleyebilmesidir.

Sosyal Öğrenme Teorisi (Akers, 1998; Sutherland, 1942) gençlerin şiddet ve sapmış davranışlarını farklı bir noktadan açıklamaktadır. Bu teori, şiddet ve sapmış davranışın öğrenilen bir davranış olduğunu ileri sürer. Bireyler bu davranışları etkileşim içinde buldukları diğer kişilerden samimi gruplar içinde öğrenirler. Bireylerin şiddet ve sapmış davranışları suçlulardan öğrenmeleri diye bir durum söz konusu değildir. Günlük etkileşim süreçlerinde, bireylerin zamanlarını geçirdikleri, duygu ve düşüncelerini paylaştıkları, çeşitli aktiviteleri beraber gerçekleştirdikleri diğer kişilerden bu davranışları öğrenmeleri söz konusudur. Bu noktada, bireyin etkileşimde bulunduğu samimi grupların farklı durumlarla ilgili değer ve normları önemli hale gelmektedir. Bireyler genellikle etkileşimde buldukları grupların norm ve değerler sistemine uygun hareket ederler. Her grubun norm ve değerlerinde benzerlikler ve farklılıklar söz konusu olabileceği için, bireyler gruplar içinde şiddet ve sapmayla ilgili farklı norm ve değerlere maruz kaldıkları gibi farklı davranış örneklerine de maruz kalırlar. Grupların normları farklı durumlarda şiddet ve sapmayı meşru ya da haklı görebilir ve hatta destekleyebilirler. Bireyler yoğun, süreli ve uzun süreden beri bazı durumlarda şiddet ve sapmanın normal olduğu mesajlarına maruz kalırlarsa, bireylerin bu davranışları rasyonelleştirerek, sergileme olasılıkları da artmaktadır.

Bireylerin en fazla bu mesajlara maruz kalabileceği ve davranışları görebileceği bağlamlardan bir tanesi ailedir, çünkü aile ilk sosyalleşme sürecinin gerçekleştiği ve yoğun ilişkilerin yaşandığı yerdir. Ebeveynlerle olan ilişkileri içinde erken çocukluk döneminden itibaren bireyler şiddet ve sapmayı onaylayan mesajlara maruz kalarak, bu davranışları gözlemleyerek öğrenebilirler. Bu bağlamda, ebeveynlerin uyguladıkları disiplin teknikleri, ebeveynlerin sorunlarını nasıl çözdükleri ve genel olarak şiddet hakkında ne düşündükleri önemli hale gelmektedir. Ayrıca, okul farklı etkileşim ağlarının bulunduğu ve gencin zamanını en fazla harcadığı bağlamlardan biridir. Okulda şiddet olaylarının arttığı düşünüldüğünde, okul içi ilişkiler bu davranışların öğrenilmesi için kaynak oluşturabilirler.

Gerilim teorileri son yıllarda sapkın davranışları açıklamada yaygın olarak tercih edilen teorilerden biridir. Merton'un (1938) anomi teorisi, yapısal düzeyde amaçlar ve amaçlara ulaşmakla ilgili araçlar arasındaki boşluktan kaynaklı olarak ortaya çıkan gerilimin suç oranlarını etkilediğini vurgulamakla beraber, günümüzde Agnew (1992; Agnew ve White, 1992; Agnew ve diğerleri, 2002) çalışmalarıyla gerilim teorisi ile bireysel düzeyde hissedilen gerilimin sapmış davranışa nasıl yol açtığını açıklamaktadır. Merton (1938) toplumda belli kültürel amaçların (servet sahibi olmak gibi) yoğun olarak vurgulandığını belirtirken, bu amaçlara ulaşmanın araçları ve yollarının yeterince

vurgulanmadığını ifade eder. Herkes bu amaçlara ulaşmak istemektedir fakat toplumda amaçlara ulaşmak için yasal yollar (eğitim gibi) eşit şekilde dağılmamıştır. Bundan dolayı, genel bir gerilim durumu söz konusudur. Yasal fırsatlara ulaşamayanlar, toplum tarafından değerli olan amaca ulaşmak için yasal olmayan fırsatları kullanarak gerilimin üstesinden gelmeye çalışırlar. Agnew (1992) Merton'nun teorisinden yola çıkarak, bireylerin sadece belirli amaçlara ulaşmak için gerilim yaşamadıklarını, bazen içinde bulunmuş oldukları ortamlardan kaçamadıkları, ya da yaşamlarında çok sevdiği ve değer verdikleri kişilerin ya da şeylerin yok olması gibi durumların da gerilimin kaynağı olduğunu ileri sürer. Bu bağlamda aile veya okul içersindeki bazı uygulamalar gençlerin farklı gerilimler yaşama olasılığıyla ilişkili olabilir. Ergenlerin ya da gençlerin içinde buldukları durumları olumlu hale dönüştürememelerinden kaynaklanan gerilim, onların fiziksel şiddet ya da sapmış davranışlar gerçekleştirme olasılıklarını yükseltmektedir.

Gençler arasında fiziksel şiddet ve sapmış davranışlarının oluşmasını etkileyen faktörlerin en başında, gençlerin, farklı bağlamlarda, bu davranışların doğrudan ya da dolaylı olarak mağdurları olmaları gelmektedir. Evde, okulda, çeşitli sosyal aktiviteleri gerçekleştirirken bu davranışların mağdurları veya tanıkları olmaları gençlerin davranışları model almalarına fırsat tanıyabilmektedir. Bundan dolayı, gençlerin bu davranışlarını etkileyen süreçlerin veya bağlamların neler olduğunun araştırılması önemli hale gelmektedir. Davranışların sıklığı veya yaygınlığını bilmek ne kadar önemli ise, bu davranışları açıklayabilmek için, onlara kaynak olan mekanizmaları bilmek de o kadar gereklidir. Şiddet veya farklı sapmış davranışları etkileyen bağlamlar arasında özellikle aile gelmektedir. Çeşitli araştırma bulguları aile yapısı ve aile içi süreçlerin gençlerin fiziksel şiddet ve diğer sapmış davranışlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (Akers 1998; Baumrind, 1991; Hay, 2001; Heimer, 1997; Loeber ve Stouthamer-Loeber, 1986; Sampson ve Laub, 1993; Simons ve diğerleri 2000, 2005; Stern ve Smith, 1994; Wright ve Cullen, 2001). Araştırma bulguları, aile yapısı, ebeveynlerin çocuklar üzerindeki denetimleri, disiplin teknikleri ve ebeveynlerin kendilerinin sorun çözme yöntemlerinin gençlerin davranışlarını farklı derecelerde hem olumlu hem de olumsuz olarak etkilediğini ortaya çıkarmıştır (bkz. Heimer, 1997; Hirschi, 1969; Sampson ve Laub, 1993; Simons ve diğerleri, 2000: 205).

Ailenin yanı sıra, son yıllarda yapılan tartışmalarda okulun bazı durumlarda şiddeti ve sapmayı engelleyici rol oynadığına dikkat çekilirken, bazı durumlarda da kendisinin, şiddetin veya sapmanın kaynağı olduğuna dikkat çekilmektedir (Jenkins, 1995; Steward, 2003; Welsh, Stokes ve Greene, 2000; Zang ve Messner, 1996). Bundan dolayı, gençlerin yaşamlarında etkili ve birbiriyle ilişkili olan bu süreçlerin, gençlerin davranışları üzerindeki pozitif ve negatif etkilerinin irdelenmesi önemlidir. Bazı durumlarda aile ve okul, gençlerin şiddet ve sapma davranış sergilemelerine fırsat tanımaz iken, bazı durumlarda ise çeşitli rol modelleri ve fırsatlar sunarak, gençlerin bu davranışları öğrenmelerine ve rasyonelleştirmelerine katkıda bulunabilirler. Bireylerin erken çocukluk döneminden itibaren aileden etkilendikleri ve özgün öğrenimlerine başladıkları andan itibaren artan oranlarda zamanlarının

çoğunu okulda ve okulla ilgili aktivitelerde geçirdikleri düşünüldüğünde, aile ve okul, gençlerin şiddet ve sapmış davranışlarını anlama konusunda incelenmesi gereken önemli odaklar haline gelmektedirler.

Aile, bireyin yaşamını devam ettirebilmesi için dünyaya geldiği andan itibaren gerekli bakım ve desteği veren sosyalleşme sürecinin gerçekleştiği kurumdur. Aile, bireyin ilk sosyal deneyimlerini oluşturması ve kişiliği geliştirmesi için önemli bir role sahiptir. Aile üyelerinin gençlere yönelik olan tutumları, duygu, düşünce ve davranışları, gençlerin yaşadığı problemleri çözme yollarını öğrenmelerinde önemli bir referans noktasıdır. Anne babalar çocuklar için rol modelleri oluşturdukları için, ebeveynlerin konuşmaları, davranışları, olaylara bakış açıları ve değerlendirmeleri, çocukların toplumsal normları ve kabul edilen davranış modellerini öğrenmeleri için kaynak oluşturur. Toplumda varlığını sürdürebilmesi için aileyle olan ilişkiler gençler açısından önemlidir. Örneğin, sağlıklı gelişmek ve yaşamak için aile ekonomik olanakları sağlar. İyi bir okula gitmeleri ve başarılı olmaları için hem maddi hem de sosyal sermaye aile tarafından sağlanır.

Gençlerin şiddet ve sapmış davranışlarını inceleyen farklı sosyolojik yaklaşımların çoğu aileyle bu davranışlar arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır (Cernkovich ve Giordiona, 1987; Erdoğan, 2005; Gottfredson ve Hirschi, 1990; Hagan, Simpson ve Gillis, 1987; Heimer, 1997; Heimer ve DeCoster, 1999; Hirschi, 1969; Laub ve Sampson, 1988; Loeber ve Stouthamer-Loeber, 1986; Matsueda ve Heimer, 1987; McLeod, Kruttschnitt ve Dornfeld, 1994; Parcel ve Menaghan, 1994; Pardini, Loeber ve Stouthamer-Loeber, 2005; Paterson, Reid ve Dishion, 1992; Sampson ve Laub, 1993, 1994; Stern ve Smith, 1999; Ulusoy, 2006; Ulusoy, Baran ve Demir, 2005; Wells ve Rankin, 1988). Aile ve sapmış davranışlar arasındaki ilişki öncelikli olarak ailenin yapısı bağlamında çözümlenmeye çalışılmıştır (Demuth ve Brown, 2004; Jang, 1999, 2002; Krohn, Hall ve Lizotte, 2009; Laub ve Sampson, 1988; Loeber ve Stouthamer-Loeber, 1986; Simons, Johnson ve Conger, 1994; Wadsworth, 2000; Wells ve Rankin, 1991). Örneğin, ebeveynlerin öğrenim düzeyi, baba mesleği, kardeş sayısı, hanede yaşayan kişi sayısı, ailede suç işleyenlerin varlığı gibi faktörlerin çeşitli şiddet ve sapmış davranışlarla olduğu gösterilmiştir. Çok basit gibi görünmekle beraber, hanede yaşayan kişi sayısının yüksek olması, çocukların erken yaşlardan itibaren, farklı davranış modellerine maruz kalmalarına fırsat tanıdığı gibi, bu davranışlarla ilgili farklı rasyonelleştirmelere de maruz kalmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca, kalabalık hanelerde çocuklar üzerindeki denetimin daha az olduğu düşünüldüğünde, bu durum, çocukların hanenin dışındaki etkileşim süreçlerinde de bu tür davranışlara maruz kalma olasılıklarını da etkilemektedir.

Ailenin sosyo-ekonomik statüsünün göstergesi olarak ele alınan ebeveynlerin eğitim seviyesi, meslekleri ve gelir durumlarının gençlerin şiddet ve sapmış davranışlarıyla ilintili olduğu yönünde tartışmalar söz konusudur. Alt sosyo-ekonomik statüden gelen gençlerin diğer gençlere göre daha fazla şiddet ve sapmış davranışlar sergilediklerine vurgu yapılmaktadır. Özellikle hükümlü ve tutuklu çocuklar üzerine yapılan araştırmalar bu olguyu destekler niteliktedir (Bal, 2007; Erdoğan, 1993;

Hancı, 1995; Hancı, Aktaş ve Akçiçek, 1996). Bu çalışmaların sonuçlarında suç işleyen çocuklar arasında alt sosyo-ekonomik statüden gelenlerin, yoksul çocukların veya gecekondulu mahallelerinde yaşayan çocukların yoğunlukta olduğu bulunmuştur. Bu çalışmalar içinde yöntemsel açıdan farklı bir noktada duran Bal'ın (2007) çalışmasıdır. Bal (2007) Isparta ve Van illerinde çocuk şubesine getirilen çocukları araştırma kapsamına almakla beraber sadece şubenin çocuklar hakkında elde ettiği verileri değerlendirmemiş, ayrıca çocuklar ve aileleriyle görüşmeler yapmıştır. Bal (2007), yoksulluğun çocuk suçluluğunda önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Özbay da (2006) araştırmasında öğrencilerin fiziksel şiddet davranışları ile orta ve alt sınıf olarak nitelendirilen bölgelerdeki okullar arasında bir ilişkinin varlığını göstermiştir. Ancak bazı tür sapma davranışlarının üst sosyo-ekonomik gruplar arasında yoğunlaştığıyla ilgili veriler de vardır. Burada özellikle artan ekonomik gelişmeyle birlikte aile yapısında ortaya çıkabilecek farklılıklar da gelir ve sapma davranışı arasındaki ilişkileri farklılaştırabilir.

Bazı yaklaşımlar ise aile içi ilişkilerin gençlerin şiddet ve sapmış davranışlarının oluşmasında önemli olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Bu teoriler arasında yer alan sosyal bağ teorisi (Hirschi, 1969), ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkinin şiddet ve sapmış davranışları azaltıcı yönde rol oynadığına vurgu yapar. Bireyleri topluma bağlayan bağlardan bir tanesi önem verdiği kişilerle olan bağlarıdır. Çocuğun yaşamının ilk döneminden itibaren önemli bir rol oynayan ebeveynler, çocuklarının farklı dönemlerdeki davranışlarını etkilemektedirler. Her ne kadar ergenlik ve gençlik döneminde ebeveynlerin etkisi azalsa da, ebeveynler ve çocuklar arasında erken dönemlerde kurulan bağlar, gençlik dönemindeki davranışları etkilemeye devam etmektedir.

Ebeveynler ve çocukları arasında oluşan duygusal bağlar, çocukların ebeveynlerinin düşünce ve duygularına önem vermelerini de beraberinde getirmektedir. Ebeveynleriyle sıcak ilişkilere sahip olan gençler ebeveynlerinin onlar hakkında ne düşündüklerine önem verecekler ve onları hayal kırıklığına uğratmak istemeyeceklerdir. Bundan dolayı, ebeveynlerin istedikleri gibi davranacaklardır. Bu sayede toplumun ortak norm ve değerler sistemine uygun davranmayı öğreneceklerdir. Ebeveynleriyle olan bağlar gençlerin üzerinde bir kontrol mekanizması oluşturacaktır. Ebeveynleri gençlerin yanlarında olmasa bile, gençler şiddet ve sapmış davranışları sergileme durumunda temkinli olacaklardır. Sosyal bağ teorisine odaklanan çalışmaların sonuçları, ebeveynlerle olan bağın şiddet ve sapmış davranışları azaltıcı yönde rol oynadığını göstermiştir (Costello ve Vowell, 1999; Hagan, Gillis ve Simpson, 1985; Rankin ve Kern, 1994; Rankin ve Wells, 1990; Wiatrowski Griswold ve Roberts, 1981). Wright ve Cullen (2001) ebeveynlerin çocuklara ya da ergenlere sağlamış oldukları duygusal ve araçsal desteklerin sapmış davranışlara ve madde kullanımına karşı koruyucu etkisi olduğunu vurgulamaktadırlar. Ebeveynlerin sosyal destekleri, kabul edilen ve özgeci davranışları teşvik eder ve ahlaki değerlerin, güdülerin, isteklerin ve sosyal becerilerin gelişmesine yardımcı olur.

Ebeveynlerle gençler arasındaki bağı bir göstergesi, ebeveynlerin gençler üzerindeki denetimleridir. Doğrudan denetim gençlere sapma davranışları gerçekleştirme fırsatı tanımadığı (Hagan, 1989; Sampson ve Laub, 1993) gibi, gençlerin şiddeti ve sapmayı onaylayan tanımlara maruz kalma olasılıklarını da sınırlandıracaktır. Denetim sayesinde, ebeveynler, gençlerin nerede, kimlerle hangi aktiviteleri yaptıklarını veya ne zaman eve geleceklerini bilirler. Bundan dolayı, gençler ebeveynlerin gözlerinin önünde olmadıkları zamanlarda bile, denetim sayesinde ebeveynlerinin varlıklarını hissetmektedirler. Bu durum, onların şiddet ve sapma davranışlarını engelleyici yönde rol oynar (Hagan, 1989; Loeber ve Stouthamer-Loeber, 1986; Patterson, Dishion ve Bank, 1984). Özbay (2004), ebeveynlerin denetimlerinin 13-14 ve 16 yaşlarındaki gençlerin saldırgan davranışlarını azaltıcı yönde etkilediğini araştırmasıyla ortaya koymuştur. Şüphesiz, denetimin olmaması gençlerin karşılaştıkları fırsatları değerlendirmelerine olanak tanıyacağı için, şiddet ve sapma olasılıklarını etkileyecektir.

Sosyal bağ teorisi, daha çok ailenin pozitif yönlerine odaklanarak, şiddet ve sapmayı nasıl engelleyici rol oynayabileceğini açıklamaktadır. Fakat aile, şiddet ve sapmanın kaynağı da olabilmektedir. Sosyal Öğrenme Teorileri (Akers, 1998; Sutherland, 1942) bağlamında düşünüldüğünde, aile şiddet ve sapmanın öğrenildiği önemli bağlamlardan biridir, çünkü bireyler aile üyeleriyle erken dönemlerden itibaren, yoğun bir etkileşim süreci içinde yer almaktadırlar. Erken dönemlerde öğrenilen davranışların devamlılık gösterdiği dikkate alındığında, aile içinde çocuğa verilen mesajlar, çocuğun karşılaştığı davranış modelleri önemli hale gelmektedir. Bireyler ebeveynleriyle etkileşim içinde hangi davranışların cezalandırıldığını, hangisinin ödüllendirildiğini öğrenirler. Aynı davranışı farklı bağlamlarda sergilediklerinde ebeveynlerinden almış oldukları tepkiler, onların aynı davranışın farklı bağlamlarda onaylanıp onaylanmadığını anlamasını sağlar. Çocuklarıyla olan ilişkilerinde ebeveynler farklı rol modelleri sunarlar ve benzer modellere çocuklar yoğun bir şekilde maruz kalırlar. Bazı durumlarda, şiddet ve sapmayı onaylayan mesajlar vermek, bu davranışları sergilemek, çocukların erken dönemlerden itibaren bu tür davranışları normal görmelerine ve sergilemelerine olanak verecektir.

Aile içerisinde bireyler etkileşim içinde buldukları ebeveynlerinden şiddet ve sapmayı onaylayan mesajlara maruz kalabilecekleri gibi şiddet ve sapmış davranışların mağduru veya tanığı da olabilmektedirler. Özellikle erken dönemlerden itibaren fiziksel şiddete maruz kalanların, bu davranışları meşru görerek, ileriki yıllar kendi çocuklarına, eşlerine veya diğer kişilere karşı şiddet kullandıklarını farklı araştırma sonuçları göstermiştir. Aile içerisinde gençlerin çocukluk döneminden itibaren şiddete maruz kaldığı mekanizmalardan bir tanesi ebeveynler tarafından uygulanan disiplin yöntemleridir. İstenilmeyen davranışların düzeltilmesi amacı ile gerçekleştirilen, disiplin yöntemleri hem gençlerde farklı sorunlar yaratmakta hem de şiddet davranışını öğrenmesinde rol modeli oluşturabilmektedirler. Ülkemizde, ebeveynlerin sık sık fiziksel cezalandırmaya başvurdukları gözlemlenmektedir. Fiziksel cezalandırma yöntemlerini onayan “ağaç yaş iken eğilir”, “anneler hem döver, hem sever” gibi atasözlerimizin olduğu düşünüldüğünde, bu yöntemin ebeveynler tarafından

sıklıkla kullanılması şaşırtıcı değildir. Bilgin (2008) 389 üniversite öğrencisinden topladığı verilere dayanarak yapmış olduğu araştırmasında, öğrencilerin %53'ünün bedensel ceza aldıklarını, annenin (%33) ve anne-babanın beraber (%39) en fazla bedensel cezanın uygulayıcısı olduklarını ve en sık bedensel ceza alma yaşlarının 6–10 yaşları (%53) arasında olduklarını göstermiştir. Evde uygulanan bedensel cezaların arasında el, kol ve bacağına elle vurma, yüze ve başa vurma ve sertçe vurma gelmektedir.

Bilir, Arı, Dönmez, Atik ve San (1991) tarafından 16 ilde 4-12 yaşları arasındaki 50.473 çocuk üzerinde yürütülen araştırmada, çocukların yaklaşık olarak %63'nün fiziksel cezalandırma yöntemine maruz kaldıkları bulunmuştur. Araştırmacılar, özellikle erken çocukluk dönemlerinde fiziksel cezalandırılmanın kullanıldığına dikkat çekmektedirler. Erken dönemlerde bu cezalandırma şeklinin kullanılmasının, çocukların bu davranışları model alma olasılıklarını da artırmaktadır. Eğitim düzeyleri düşük olan (okur-yazar ve ilkökul mezunu) annelerin ve ev hanımı olan annelerin çalışan annelere göre daha fazla fiziksel cezalandırma yöntemi kullandıkları gösterilmiştir. Bu cezalandırmaya maruz kalan çocuklarda görülen problemler arasında davranış bozukluğu en önde gelmektedir (geçimsizlik, hırçınlık, içe kapanıklık, saldırganlık ve bağımlılık) (Bilir ve diğerleri, 1991).

Ebeveynler tarafından çocukların yanlış davranışlarını düzeltmek için kullanılan zorlayıcı-güce odaklı disiplin tekniği amacına ulaşmakta yetersiz kalmaktadır. Ancak, zorlayıcı-güce dayalı bu teknik, ters bir etki yaratarak, arzulanan davranışı çocuklara öğretmek yerine, çocuklara gerek duyulduğunda fiziksel cezalandırmayı problem çözme stratejisi olarak öğretmektedir (Alikashifoğlu ve diğerleri, 2006; Grogan-Kaylor, 2004; Heimer, 1997; Unnever, Cullen ve Agnew, 2006; Simons ve diğerleri, 2000; Simons, Burt ve Simons, 2008). Özellikle otorite konumunda olan ve rol modeli olarak kabul edilen ebeveynlerin, çocuklarını cezalandırmak için kullandıkları fiziksel cezalandırma, çocukların şiddet davranışlarını normal kabul etmelerini kolaylaştırıcı bir role sahiptir (Simons ve diğerleri, 2000).

Bu disiplin tekniğinin yanı sıra, ebeveynlerin kullandıkları açıklayıcı disiplin teknikleri ise gençlere şiddet ve sapmayla ilgili negatif mesajlar vermektedirler. Gençlerin istenilmeyen davranışlarının sonuçlarının, başkalarına verdikleri zararların açıklanmasının, gencin karşısındaki kişi ve davranışı üzerinde düşünmesine neden olduğuna vurgu yapılmaktadır (Heimer, 1997). Açıklayıcı disiplin tekniği, gencin şiddet ve sapma davranışları öğrenmesine olanak tanımamaktadır.

Fiziksel disiplinin yanı sıra, gençler ebeveynlerin şiddet ve sapmayla ilgili genel olarak vermiş oldukları tepkiler yoluyla da bu davranışların meşru olup olmadığı konusunda bir görüşe varabilmektedirler. Ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerinde herhangi bir şiddet söz konusu olmayabilir, fakat ebeveynlerin kendilerinin karşılaştıkları sorunları çözme biçimleri veya başkalarının karşılaştıkları sorunları çözme biçimlerine vermiş oldukları tepkiler de, gençlerin bu davranışları öğrenmelerine fırsat tanımaktadır. Örneğin, komşunun eşini dövmesi durumunun “kocasını değil mi, hem sever hem döver” ya da “kesin dayağı hak edecek bir şey yapmıştır” gibi ifadelerle yorumlanma

tavrından, gençler şiddetin meşru olduğunu öğrenmektedirler. Aynı zamanda, ebeveynlerin kendi aralarındaki sorunları çözme yöntemlerini gözlemlemek gençlerin davranışları öğrenme olasılıklarını etkileyecektir. Aralarındaki sorunlar güç kullanarak çözen ebeveynler çocuklarına karşı herhangi bir şiddet uygulamasalar bile, evin içersindeki bu durum, gençlerin davranışları normal olarak benimsemelerini kolaylaştıracaktır. UPSAM (2006) araştırma bulgularına göre, öğrencilerin %51'i anne-baba arasındaki şiddete tanık olmaktadır. Erdoğan (2005) sürekli olarak anne-babalarının tartışmalarına veya kavga etmeleri şahit olan çocuklar ile bu durumu ara sıra yaşayan ya da hiç yaşamayan çocukların saldırganlık davranışları arasında fark olduğunu göstermiştir.

Markowitz (2001) çeşitli araştırma bulgularına dayanarak çocukken fiziksel şiddete maruz kalan ya da ebeveynlerinin kavgalarına şahit olanların kendi çocuklarına ve eşlerine karşı fiziksel şiddet kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Markowitz (2001), hem hapisanedeki hem de genel nüfus içindeki yetişkinlerle yapmış olduğu araştırmasında, çocukken şiddete maruz kalanların (ebeveynleri tarafından, ya da akrabaları tarafından dayak yiyen, ya da ebeveynlerin kendileri arasındaki şiddete şahit olan) öncelikle şiddeti onaylayan tanımlar geliştirdiklerini ve kendi çocuk ve eşlerine şiddet uyguladıklarını göstermiştir. Heimer'in (1997) araştırma bulguları da bunu görüşü destekler niteliktedir.

Araştırma bulgularından da anlaşıldığı gibi, aile içi mekanizmalar bazen şiddet ve sapmayı engelleyici olabilirken, bazen de motive edici olarak çalışabilmektedir. Bundan dolayı, karmaşık olan aile içi süreçlerin ve aile yapısının birbirleriyle olan ilişkilerinin irdelenmesi önemlidir. Aileyle beraber, okul da içinde hem engelleyici hem de teşvik edici süreçleri barındırmaktadır. Bundan dolayı, aşağıda okul bağlamının etkisi açıklanmaya çalışılacaktır.

Farklı olanaklar sağlayan okul gencin yaşantısında önemli bir kesittir. Öğrenciler okulun belirli bir amacının ve anlamının olduğunu görmeli ve aynı zamanda okulda kendilerini güvende hissetmelidirler. Okul sadece eğitim ve öğretimin gerçekleştirildiği bir mekan olmanın dışında, toplumun norm ve değerler sistemini öğrencilere aktaran bir süreçtir. Okul, çeşitli ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleriyle bireylerin uyumlu yetişkinler olmasını sağlamaya çalışırken, aynı zamanda okulda, öğrencilerden başarılı, yarışmacı ve kendi başlarına çalışma yetisini geliştirmelerini de beklemektedir. Okulda bu beklentilerle karşılaşan gençler için okul aynı zamanda statü edinme, saygınlık kazanma, kabul görme için de bir mücadele alanıdır. Okul hem gençlerin başarılı yetişkinler olmalarına yardımcı olurken, okul ortamı ve politikaları, öğrencilerin okul hakkındaki düşünceleri, öğrenci-öğretmen ilişkileri, okul içersindeki arkadaşlık ilişkileri gibi faktörler gençlerin yaşantılarını etkileyen önemli belirleyicilerdir. Bu noktada, okul içindeki ilişkiler ve okulun yapısı, hem şiddeti ve sapmayı engelleyici işlev görürken, hem de bazı durumlarda şiddet ve sapmanın kaynağı olabilmektedir.

Çeşitli araştırma raporlarının sonuçları sapmış ve şiddet davranışları için okulun önemli bir belirleyici olduğuna işaret etmektedir. Örneğin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullardaki şiddet olaylarıyla ilgili verileri, okul ortamının şiddeti anlamada ne kadar önemli olduğunu bir kez daha göstermektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullarda meydana gelen şiddet olaylarıyla ilgili bildirimini dikkate alındığında, 26 Nisan 2006- 20 Mart 2007 tarihleri arasında okul kayıtlarına göre toplam 4379 şiddet olayına 8856 öğrenci karışmıştır. 3690 genel liseden 1179'unda ve 4244 meslek lisesinden 1087'sinde aynı tarihler arasında şiddet olayları görülmüştür. Okullarda en fazla görülen şiddet olayı fiziksel şiddet ve zorbalıktır (TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, 2007:123–124). Özönder ve diğerleri (2005) ilköğretim okullarındaki öğrencilerden veri toplayarak gerçekleştirdikleri araştırmalarında, öğrencilerin arasında zorbalığın yaygın olarak bulunduğu ve çeşitli şiddet ve sapmış davranışların mağdurları ve uygulayıcı olduklarına dikkat çekmektedirler.

Kepenekçi ve Çinkır (2006) Ankara'da 692 lise öğrencisinden veri toplayarak gerçekleştirdikleri araştırmalarında, neredeyse araştırmaya katılan bütün öğrencilerin en az bir kere fiziksel, sözel, duygusal veya cinsel zorbalık mağduru olduklarını bulmuşlardır. Öğrencilerin mağdur oldukları zorbalık biçimlerinin en başında fiziksel ve duygusal zorbalık gelmektedir. En fazla sınıflarda ve okula gelirken-okulun dışında zorbalıkla karşılaşmışlardır. Okul koridorları, bahçesi ve diğer sportif aktivitelerin gerçekleştirildiği alanlar da öğrencilerin mağdur oldukları yerlerdir. Alikeşifoğlu, Erginoz, Ercan, Uysal, Kaymak ve İter (2006) okulda silahla zorbalığın mağduru olmak, başkalarına okulda zorbalık yapmak ve okulda silah taşımak ile öğrencilerin şiddet davranışları arasında da ilişki olduğunu göstermişlerdir. Okul ortamında kavga eden öğrencilerin kavga etmeyen öğrencilerle karşılaştırıldığında daha fazla mağdur olduklarına dikkat çekmektedirler.

Şiddet davranışlarının sadece lise öğrencileri arasında yaygınlaşmamaktadır. İlköğretime devam eden öğrenciler üzerine yapılan araştırmaların sonuçları da benzer bir örüntüye işaret etmektedir. Örneğin, Uzbaş ve Kabasakal'ın (2010) İzmir'deki ilköğretim öğrencilerini kapsadıkları araştırmanın bulguları, öğrencilerin yaklaşık olarak %40'nın en az bir kere ve daha fazla fiziksel kavgaya katıldıklarını, yaklaşık olarak %21'nin grup kavgasına katıldıklarını, yaklaşık olarak %10'nun kesici alet taşıdığını ve %6'sının ise yaralama olayına karıştıklarını ortaya çıkarmıştır.

Bahsedilen araştırmalardan da anlaşılacağı gibi, öğrencilerin okullarda şiddet ve sapmış davranışları önemli bir sosyal problem hale gelmiştir. Bu araştırmaların sonuçlarından olgunun yaygınlığı hakkında görüşe sahip olunabilmekle beraber, okul içindeki hangi mekanizmaların bu davranış örüntülerini engelleyici ya da teşvik edici olarak rol oynadıkları konusunda sınırlı bir bilgiye sahip olunmaktadır. Bundan dolayı, okul içi mekanizmaların farklı boyutlarıyla irdelenmesi önemlidir.

Okulun şiddet ve sapmış davranışlarla olan ilişkisine odaklanan tartışmaların kökenleri eskiye dayanmakla beraber, günümüzde bu tartışmaların bir kısmı öğrencilerin okula olan bağları, taahhütleri, okul kurallarına inançları üzerine yoğunlaşırken(Hirschi, 1969; Jang, 2002; Jenkins, 1995; Sampson

ve Laub, 1993; Stewart, 2003; Welsh, Stokes ve Greene, 2000, Zang ve Mesnner, 1996); bir kısmı da okul iklimi (Battistich ve Hom, 1997; Battistich ve diğerleri, 1995; Battistich, Solomon, Watson ve Schaps, 1997; Payne, 2004; Payne, Gottfredson ve Gottfredson, 2003; Stewart, 2003; Welsh, Stokes ve Greene, 2000) üzerine yoğunlaşmaktadırlar.

Sosyal bağ teorisini (Hirschi, 1969) temel alan çalışmalar öğrencilerin okula olan bağları ne kadar güçlü ise, okulu gelecekte iyi bir yaşam sahibi olmak için gerekli görüyorlarsa, derslere sürekli katılıyor ve ödevlerini zamanında yapıyorlarsa ve okulun kurallarına inanıyorlarsa, bu öğrencilerin şiddet ve sapmış davranışları sergileme olasılıklarının o denli az olduğunu ileri sürmektedirler (Hirschi, 1969; Jang, 2002; Jenkins, 1995; Sampson ve Laub, 1993; Stewart, 2003; Welsh, Stokes ve Greene, 2000, Zang ve Mesnner, 1996). Bu çalışmalarda genel olarak vurgulanan, toplumun norm ve değerler sistemini aktaran kuruma karşı geliştirilen bağların, gençlerin şiddet ve sapmış davranışlarda bulunma olasılığını azalttığıdır(Sullivan ve Farrell, 1999; Zang ve Messner, 1996).

Okula bağları güçlü olan öğrenciler, öğretmenlerin, idarecilerin ve okuldaki arkadaşlarının düşüncelerini dikkate aldıkları için şiddet ve sapmış davranışlarından uzak durma ihtimalleri kuvvetlidir. Okulda zaman harcayan, çeşitli okul aktivitelerine katılan öğrencilerin şiddet ve sapmış davranışları göstermek için zaman ve enerji bulma olasılıkları azdır. Derslerinde başarılı olan öğrenciler zaten herhangi bir şekilde bu başarılarını şiddet veya sapmış davranışlar gerçekleştirerek tehlikeye atmak istemeyeceklerdir (Hirschi, 1969; Welsh, Greene ve Jenkins, 1999; Payne, Gottfredson ve Gottfredson, 2003). Ülkemizde yapılan araştırmaların bulguları da bu görüşü destekler niteliktedir. Örneğin, Özbay (2004) okula pozitif değer atfeden, derslerine önem veren 16 yaşlarındaki gençlerin daha az şiddet ve sapmış davranış sergilediklerini belirlemiştir. Pozitif değerler gençlerin okuldan kaçma, sınavlarda kopya çekme, okul mallarına zarar vermeyi içeren okulla ilgili sapmış davranışlarını da negatif yönde etkilemektedir. Alikashifoğlu, ve diğerleri (2006) okula negatif değer atfetme ile öğrencilerin şiddet davranışları arasında ilişki olduğunu göstermişlerdir.

Öğrencilerin okula olan bağları önemli olmakla beraber, bir grup araştırmacı, öğrencilerin özelliklerinden bağımsız olarak, sosyal bir organizasyon olan okulun öğrencilerin davranışlarını etkilediğini ileri sürmektedirler. Başka bir deyişle, okul sosyal ilişkileri barındıran bir organizasyondur. Okul karşılıklı pozitif ve destekleyici ilişkiler içeren, farklı aktivitelere katılma fırsatı tanıyan, karar alma sürecinde ortak değer, norm ve amaçları olan bir topluluk olarak tanımlanmaktadır (Battistich ve Hom, 1997; Battistich ve diğerleri, 1995; Battistich, Solomon, Watson ve Schaps, 1997; Payne, 2004; Payne, Gottfredson ve Gottfredson, 2003). Bu yaklaşımlar, okul ikliminin sapmış davranışları açıklamadaki rolünü ortaya koymaktadır. Okul iklimi okulla ilgili kurallar, normlar ödüllendirme ve cezalandırma mekanizmaları, okul içindeki farklı etkileşim süreçlerini içermektedir. Okul iklimi, okul kültürü, işleyişi, çevresi gibi farklı boyutları içersinde

barındırmaktadır(Skinner, 1987; Stewart, 2003; Welsh, Greene ve Jenkins, 1999; Wilcox ve Clayton, 2001).

Öğretmenlerle öğrenciler arasındaki etkileşim, öğretmen ve öğrencilerin karşılıklı olarak eğitimle ilgili düşüncelerindeki benzerlik, davranış biçimlerinde ortak bir anlayışa varmak, karşılıklı ilişkilerin saygı temeline dayanması ve kabul edilen davranış modellerinin sunulması okul iklimini olumlu yönde etkileyen özelliklerdir. Okul kurallarına olan inanç, disiplin kurallarının adil bir biçimde uygulanması ve öğrencilerin buna inanması, okulda kendilerini güvende hissetmeleri de pozitif okul iklimine katkıda bulunmaktadır. Pozitif okul iklimi öğrenciler üzerinde kurallarla hem doğrudan denetim hem de olumlu ilişkiler yoluyla dolaylı denetim kurduğu için, öğrencilerin davranışları sürekli kontrol altında tutulmakta ve şiddet ve sapmaya olanak tanınmamaktadır (Hoffmann ve Dufur, 2008; Stewart, 2003; Wilson, 2004). Adil, eşitlikçi, öğretmen ve öğrencilerin birbirlerine karşı duyarlı ve hassas oldukları okullarda öğrencilerin daha az şiddet ve sapsmiş davranış gösterdikleri bulunmuştur (Sprott, 2004; Stewart, 2003; Welsh, Jenkins ve Greene, 2001). Ayrıca, Hoffmann ve Dufur (2008) bu tür özelliklere sahip olan okulların öğrencilerin ailelerinden getirdikleri negatif etkileri yok ederek, onların sapsmiş davranışları gerçekleştirme olasılığını azalttığını göstermişlerdir. Pozitif okul iklimi öğrencilerin okulda daha fazla zaman harcamalarını ve eğitimlerine daha fazla önem vermelerini sağlayarak, öğrencilerin okula olan bağlarını da güçlendirmektedir.

Okulun bu pozitif, sapsmayı ve şiddeti engelleyici yönüne rağmen, okulda gerçekleşen bazı eylemler öğrencilerin şiddet ve sapsmayı öğrenmelerine fırsat tanıyabilmektedir. Bunların başında kullanılan disiplin yöntemleri gelmektedir. Okul, öğrencilerin yanlış olan davranışlarının düzeltilmesi için çeşitli disiplin tekniklerinin kullanıldığı yerlerden bir tanesidir. Öğretmen ve idarecilerin toplumda ortak olarak kabul edilen norm ve değerler sistemini, kültürel farklılıkları, çeşitli tutum ve davranış kalıplarını öğrencilere aktarmakla sorumlu olan otoriteler oldukları dikkate alındığında, uygulanan disiplin teknikleri öğrenciler üzerinde oldukça önemli etkiye sahip olacaktır. Bu bağlamda, okullarda hala yaygın olarak kullanılan disiplin etme yöntemlerinden biri olan fiziksel cezalandırmanın şiddet tanımlarının ve davranışlarının öğrenilmesindeki rolünün irdelenmesi gerekmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO, 2002) raporuna göre dünyada en az 65 ülkede okullarda fiziksel cezalandırma kullanılmaktadır. Meclis Araştırma Komisyonu (2007) yapmış olduğu çalışmada, ortaöğretim kurumuna devam eden öğrencilere okulda istenmeyen bir davranış yaptıklarında öğretmenlerinden ne gibi tepkiler aldıkları sorulduğunda, öğrenciler genel olarak öğretmenlerinin olumlu tepkiler (nasihat verme %87, konuşarak çözme %76 gibi) verdiklerini dile getirmişlerdir. Her ne kadar eğitimcilerin olumlu tepkileri ön plana çıkmakta olsa da, araştırma sonuçları “bağırma-kızma (%50)” “aşağılama-hor görme (%24)” “dövme (%14)” gibi negatif tepkilerin de hiç de azımsanamayacak kadar yaygın olduğunu göstermektedir. UPSAM araştırma raporuna göre lise öğrencilerinin %17'si öğretmenlerinden şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde,

Gömlüksüz ve diğerlerinin (2008) yedi ilköğretim okulunda katılımlı gözlem tekniğini kullanarak yapmış oldukları araştırmanın sonuçları, tören öncesi ve sırasında öğretmenlerin öğrencilere yönelik olarak çeşitli fiziksel şiddet davranışlarını (kulağını çekme, sopayla vurma, sopayla sıraya sokma gibi) gerçekleştirdiğini göstermiştir. Öğrencilerle yapmış oldukları görüşmelerin sonuçları da gözlem verilerini destekleyici yöndedir. Deveci, Açık ve Ayar (2007) öğrencilerin yaklaşık %24'ü öğretmen ve idarecileri şiddetin uygulayıcıları olarak gösterdiklerini rapor etmişlerdir.

Gözütok, Karacaoğlu ve Er (2007) öğretmenlerin fiziksel cezalandırmaya yönelik algılarını, kullanma sıklıklarını ve tipleriyle birlikte, öğrencilerin fiziksel cezalandırma hakkındaki duygu ve algılarını araştırmışlardır. İlköğretim ve lise öğrencileri ve görev yapan öğretmenler araştırmanın kapsamına alınmıştır. Tokat atma, tekmeleme, tebeşir fırlatma, sopayla vurma gibi fiziksel cezalandırma tekniklerinin hala kullanıldığı belirlenmiştir. Bu cezalandırma biçiminin mağduru olan öğrenciler, üzülmede, sinirlenmede ve öğretmenlerine karşı olan saygılarını kaybetmektedirler. Araştırma sonuçları 14 yıl önce Gözütok tarafından yapılan araştırmanın sonuçları ile karşılaştırıldığında, fiziksel cezalandırmanın sıklığında azalma ve tipinde değişme söz konusu olmakla beraber, hala varlığı devam etmekte ve meşru görülmektedir(akt. Gözütok ve diğerleri, 2007).

Sosyal öğrenme yaklaşımları çerçevesinde, etkileşim içerisinde bulunan diğer kişilere verilen anlam ve değer, kişiden gelen mesajların değerini arttırmaktadır. Bundan dolayı, toplumda rol modeli olarak görülen, gençlere norm ve değerlerin aktarıcısı görevinde bulunan öğretmenlerden gençlere giden mesajların önemi ortaya çıkmaktadır. Uygulanan fiziksel disiplin tekniğiyle, sorun çözümede fiziksel güç kullanmanın normatif ve kabul edilebilir olduğu mesajı aktarılmaktadır. Fiziksel cezalandırma, öğrencilere otoritelerin ne söylediklerinden daha çok ne yaptıklarının önemli olduğu mesajını verecektir. Disiplini sağlamak için kullanılan şiddetin tanığı ya da mağduru olan gençler, bu mesajları içselleştirmekte, meşrulaştırmaktadırlar. Şiddet kullanmayı sorun çözme pratiği haline getirerek genelleştirmeleri mümkün olabilmektedir. Aynı zamanda, öğretmenlerin ve idarecilerin disiplin altında uyguladıkları şiddeti destekleyen “eti senin kemiği benim” “öğretmenin vurduğu yerde gül biter” gibi atasözlerinin olması, öğrencilerin genel olarak da bu şiddeti meşru görmelerini kolaylaştırmaktadır ve öğrenciler otorite konumundaki kişilerin davranışlarını model alarak, kendileri de sorunlarını bu yöntemle çözmektedirler. Ayrıca, ebeveynlerin öğretmenlerin öğrencilere yönelik olan bu cezalandırma yöntemini çoğu zaman sorgulamamaları ve hatta haklı görmeleri, öğrencilerin bu mesajları benimsemelerini ve uygulamalarını kolaylaştırmaktadır. Tabii unutulmaması gereken bir nokta da, fiziksel şiddet davranışları ve diğer sapmış davranışlar arasındaki ilişkidir. Öğretmenlerin bu negatif tutumlarının aynı zamanda diğer sapmış davranışları tetikleyici yönde rol oynama olasılığı da yüksektir. Zaten genel anlamda, fiziksel şiddet sapmış davranışların bir boyutu olduğu için şiddeti meşrulaştırmak bir noktada sapmayı da meşrulaştırma anlamına gelmektedir.

Öğretmen ve idarecilerin tamamının ve sürekli olarak fiziksel cezalandırma yöntemini kullanmadıkları bilinmektedir. Meclis Araştırma Komisyonu raporunda (2007) da öğretmenlerin öğrencilere nasihat ettikleri ve konuştukları işaret edilmiştir. Bu tür açıklayıcı disiplin teknikleri okul iklimine pozitif yönde katkılar sağlayarak, öğrencilerin şiddetle ilgili mesajlar alma olasılıklarını en baştan azaltacaktır. Aynı zamanda, bu tür açıklayıcı teknikler, öğrencilerin sapsmış davranışlarını negatif yönde etkileyecektir, çünkü öğrencilere davranışları üzerinde düşünme ve irdeleme fırsatı sağlayacağı için başkalarına ya da kendilerine vermiş oldukları zararların farkına varma olanağı sağlayacaktır.

TBMM bünyesinde okullardaki şiddet olaylarını araştırmak için “Çocuklar ve Gençler Arasında Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Meclis Araştırma Komisyonu” kurulmuş olması, gençlerin arasında yaygınlaşan şiddet ve sapsmış davranışların ne kadar önemli bir problem haline geldiğinin de göstergesidir. Meclis Araştırma Komisyonu’nun 2006–2007 öğretim yılında yürütmüş olduğu çalışma gençlerin şiddet davranışlarını çok boyutlu olarak anlama konusunda oldukça faydalıdır. Araştırmanın sonuçları, gençler arasında çeşitli şiddet davranışlarının özellikle de fiziksel şiddet davranışlarının yaygınlaştığının altını çizmektedir. Kişisel bildirim tekniği kullanılarak ülke genelinde 26 bin öğrenciden veri toplanarak gerçekleştirilen araştırma sonuçları, gençlerin hem şiddetin mağduru hem de şiddetin uygulayıcıları olduğunu ortaya koyarak, gençler arasında şiddetin önemli bir toplumsal problem haline geldiğine işaret etmektedir.

Öğrencilere son üç ay ve son bir ay içerisinde herhangi bir şiddet davranışına maruz kalıp kalmadıkları sorulduğunda, alınan yanıtlar problemin ne kadar büyük olduğunun göstergesidir. Son üç ay içerisinde herhangi bir yerde öğrencilerin şiddet ile karşılaşma sıklığı yaklaşık %19 iken son bir ay içerisinde %14’dür. Öğrencileri %29’u son üç ay içerisinde, %25’i ise son bir ay içerisinde herhangi bir şiddetin uygulayıcısı konumdadırlar. Son üç ay içerisinde öğrencilerin % 22’sinin fiziksel şiddet, %53’ünün sözel şiddet, %36’ünün duygusal şiddet, %15,8’sinin cinsel şiddet ile karşılaşırken, son üç ay içerisinde öğrencilerin %35,5’inin fiziksel şiddet, %48,7’sinin sözel şiddet, %27,6’sının duygusal şiddet, %11,7’sinin cinsel şiddet uyguladığı saptanmıştır. Öğrenciler, fiziksel şiddet gördükleri kişileri öncelikle arkadaşlar (%31), diğer kişiler (%29), ebeveynler (%23), ve öğretmenler (%17) olarak sıralamışlardır. En fazla fiziksel şiddetle karşılaştıkları yerler olarak ilk sıraları okul ve çevresi (%49), ev (%27) ve sokak (%15) almaktadır. Sözel ve duygusal şiddetle ilgili veriler de benzer bir örüntüye işaret etmektedir (TBMM, Araştırma Komisyon Raporu, 2007).

Uluslararası Politik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (UPSAM, 2006) tarafından Haziran 2006 ayında 17 il merkezinde 1850 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları şiddet olgusunun gençlerin hayatında nasıl yaygınlaştığının önemli bir göstergesidir. Öğrencilerin %74’ü ailede şiddet görürken, %65’i başkalarına şiddet uyguladıklarını ifade etmişlerdir. En çok kime şiddet uyguladıkları sorulduğunda ise, %31’i kendilerini kızdıranlara olurken, %25’i kızlara, %19’u

arkadaşlarına, %7'si kendilerinden küçüklere ve %5'i de okuldakilere şiddet uygulamışlardır. Benzer şekilde, İstanbul'da 4153 lise öğrencisi üzerine yürütülen araştırmada, öğrencilere son 12 ay içerisinde çeşitli şiddet içeren davranışları sergileyip sergilemedikleri sorulmuştur (Alikaşifoğlu ve diğerleri, 2006). Öğrencilerin %42'si kavga ettiklerini, %7'si ise medikal müdahale gerektirecek şekilde kavga ettiklerini belirtmişlerdir. Bir önceki dönem içerisinde öğrencilerin %19'u diğer öğrencilere zorbalık uygularken, %20'si ise zorbalığın mağdur olmuştur. Okul bahçesinde herhangi bir silah kullanılarak mağdur edilen öğrenciler %7'dir ve öğrencilerin %8'i okula silah getirmektedir.

TBMM Araştırma Komisyon'un (2007) 19 ildeki toplam 21 Ceza ve İnfaz kurumunda bulunan 13–18 yaşları arasındaki 1545 tutuklu ve hükümlü gencin katılımıyla gerçekleştirdiği diğer bir çalışmanın sonuçları, şiddet olgusunun bütünsel ve karmaşık bir süreç olarak çok boyutlu çözümlenmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, ceza ve infaz kurumlarına girmeden önceki son üç ay içerisinde gençlerin %69'ü fiziksel şiddet uygulayıcısı konumundadırlar. Arkadaşlar, aile ve öğretmenlere yaygın olarak şiddetin uygulandığı görülmektedir. Kendi hakkını korumak ve sorun çözmek için şiddetin uygulanması ilk sıraları alırken, öç almak ve kişiyi cezalandırmak için de şiddet uygulandığı anlaşılmaktadır. Ceza evine girmeden önce gençlerin yaygın olarak çeşitli delici ve kesici aletler veya ateşli silahlar taşıdıkları tespit edilmiştir. Gençler kendilerini güvende hissetmek ve daha iyi hissetmek ve arkadaşlarında da bulunduğu için bu aletleri taşıdıklarını ifade etmişlerdir. Cezaevine girmeden son bir yıl içerisinde bir ve birden fazla kavgaya katılanlar % 67'lik sıklık ortaya koymaktadır.

Ergenler üzerine yapılan bu araştırmaların yanı sıra, ilköğretim okullarında, hatta okul öncesi çocukların bile farklı bağlamlarda şiddetin mağduru veya tanıdığı olduğuna dikkat çeken araştırma bulguları söz konusudur. Yıldız ve Sümer (2010) okul öncesi çocuklarla (3-6 yaşları) yürüttükleri çalışmada çocukların evde, okulda ve mahallede hem şiddetin mağduru hem de tanığı olup olmadıklarını araştırmışlardır. Bulgular, çocukların evde, okulda ve mahallede bağırma, bir şey fırlatma, itme, kovalama, tokatlama, dövme gibi az ciddi olarak nitelendirilen şiddet eylemlerinin hem mağduru hem de tanıdığı olduğunu gösterirken, mahallede ciddi olarak nitelendirilen bıçaklama, silah ile ateş etme gibi şiddet olaylarının da tanığı olduklarını göstermiştir. Araştırma kapsamındaki çocukların 3-6 yaşları arasında oldukları göz önüne alındığında, araştırma bulguları çocukların bilişsel süreçlerinden kaynaklı olarak sınırlıdır. Fakat hala sonuçların düşündürücü olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Erken yaşlardan itibaren, şiddet yaşamın bir parçası haline gelmeye başlamaktadır.

Ayrıca, çocuk ve şiddet konusuna farklı bir açıdan yaklaşan Özönder, Sağlam, Aksoy, Uluocak ve Köktürk' ün (2005) ilköğretim okullarındaki araştırmaları dikkate değerdir. 'İlköğretim Okullarında Şiddet ve Taciz' konulu araştırmalarında öğrencilerin şiddeti nasıl kavramsallaştırdıkları üzerinde durmaktadırlar. Özönder ve diğerlerinin (2005) araştırmasında şiddetin değişik boyutlarına değinildiği gibi cinsel taciz olgusuna da yer verilmektedir. Araştırmada, çocukların hangi davranış türlerini şiddet

olarak tanımladıkları ve bu tanımlama sürecine etki eden faktörlerin neler olduğunu açıklanmıştır. Ergenlik döneminde olan öğrencilere çeşitli kimlik modellerinin sunulduğu ve davranışların aktarıldığı, sosyal etkileşim alanı olarak okulun, öğrencilerin şiddeti kavramsallaştırmalarına çok yönlü olarak etkide bulunduğu ortaya konulmuştur. Bununla beraber televizyonda izlenen filmlerdeki karakterlerin ve video oyunlarındaki kahramanların da çocukların şiddeti tanımları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada, sözlü, fiziksel şiddetin ve cinsel tacizin hem uygulayıcıları hem de mağdurlarının genellikle çocukların kendilerinin olduğu ortaya konulmaktadır. Benzer şekilde, Deveci, Karadağ ve Yılmaz (2008) ilköğretim okullarında öğrencilerin şiddeti hem fiziksel hem de sözel olarak tanımladıklarını ortaya koymakta ve öğrencilerin fiziksel zorbalığın tanıkları olduklarına vurgu yapmaktadırlar. Deveci, Acık ve Ayar (2007) ilköğretim öğrencileri arasındaki mağdurluk olayları ve fiziksel şiddet davranışlarının algılanmalarına odaklandıkları çalışmada, öğrencilerin fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ve maruz kalanların da sorun çözme yöntemi olarak fiziksel şiddeti meşru gördüklerini bulmuşlardır.

Fiziksel şiddet sadece ülkemizde değil, dünya genelinde önemli bir sorun haline gelmiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 yılında yayınlamış olduğu raporda dünya genelinde cinayet oranları her 100.000 kişide 8.8'dir. Erkeklerin cinayete kurban gitme oranları kadınlardan daha yüksektir. Bu örüntü yaş grupları incelendiğinde de değişmemektedir. En fazla 15–29 yaşları arasındaki erkekler cinayete kurban gitmektedir (100.000'de 19.4'tür). Cinayet oranlarındaki bölgesel farklılıklar incelendiğinde, en yüksek oranların Afrika ve Amerika kıtalarının çeşitli bölgelerinde gerçekleştiği görülmektedir. Bunları, Avrupa, Ortadoğu, Güney ve Doğu Asya ile Pasifik bölgeleri izlemektedir. Görüldüğü gibi, gelişmişlik düzeyleri fark etmeksizin, çeşitli şiddet olayları yaygın şekilde dünyanın her yerinde meydana gelmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün Raporunda (2002) 10–29 yaşları arasındaki ergenler ve gençlerin mağdur oldukları ya da uygulayıcı oldukları şiddet olaylarına da yer verilmiştir. Rapora göre, 2000 yılında ortalama olarak her gün 565 ergen ve genç dünya genelinde cinayetten ölmüştür. Gençler, hem cinayetin mağdurları hem de işleyenleri konumundadırlar. Rapor, 1985–1994 yılları arasında 10–24 yaşları aralığındaki gençler tarafından işlenen cinayet oranlarında artış olduğuna dikkat çekmektedir. Erkeklerin kızlara göre daha yüksek oranlarda cinayet işledikleri rapor edilmektedir.

Şüphesiz, cinayet fiziksel şiddetin en dramatik boyutunu ortaya koymaktadır. Cinayet oranlarındaki bu artışın diğer fiziksel şiddet içeren davranışlardaki artıştan bağımsız olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Fiziksel kavgaya katılma, ateşli silahlar ve kesici aletler taşıma gençlik şiddetini arttıran unsurlar arasında yer almaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün Raporunda (2002) yer alan değişik ülkelerde yapılan araştırma sonuçlarına göre okul çağındaki çocuklar arasında fiziksel kavgaya katılma yaygındır; öğrencilerin üçte birinin fiziksel kavgaya katıldıkları anlaşılmaktadır. Erkekler kızlara göre, daha fazla fiziksel kavgaya katılmaktadırlar. Benzer şekilde, zorbalık yaygın bir şekilde

gerçekleştirilmektedir. Çeşitli kesici ya da yaralayıcı alet ve ateşli silah taşıma daha ciddi şiddet suçları için büyük bir risk yaratmaktadır. Ülkeler arasında farklılık söz konusu olmakla beraber, çocukların okula bu tür aletleri getirdikleri görülmektedir.

Gençlerin şiddet davranışlarında meydana gelen artış ya da değişim sürecinin, onların diğer sapmış davranışlarından bağımsız olarak düşünülmemesi gerekir çünkü çeşitli sapmış davranışlar da benzer süreçlerden etkilenmektedirler. Örneğin, UPSAM (2006) raporunda, gençlerin diğer sapmış davranışlarında da benzer artışların olduğu görülmektedir. Rapora göre, lise öğrencilerinin %72'si sigara içtiğini, %66'sı alkol kullandığını, %26'sı uyuşturucu kullandığını, %65'i bir kere denediğini, %46'sı kendisine zarar verdiğini, %71'i okuldan kaçtığını ve %64'ü disiplin cezası aldığını ifade etmektedir.

TBMM Araştırma Komisyonu raporunda (2007) ortaöğretime devam eden öğrencilerin % 15,6'sının haftada birkaç kere sigara kullandığı, %5,4'ünün haftada en az bir defa veya daha fazla alkol tükettikleri ve %9,6'sının en az bir kere madde kullandıkları gösterilmektedir. Öğrencilerin %2,9'u kumar, %1,9'u şans oyunları ve %3,3'ü ise her ikisini birden oynamaktadır. Öğrencilerin %27'si kendine zarar vermeyi düşünmüş ve %10 ise zarar vermeyi denemiştir. Alikashişoğlu ve diğerleri (2006) lise öğrencileri arasında cinsel olarak aktif olmak, emniyet kemeri kullanmamak, sigara içmek ve madde kullanımının kavga etmek ile ilişkili olduğunu göstermişlerdir.

Benzer şekilde Ögel, Taner ve Eke (2006) İstanbul'da 10. sınıf öğrencileri arasında yürüttükleri çalışmada, öğrenciler arasında yaşam boyu en az bir kere tütün kullanma yaygınlığı %37 iken, alkol kullanım yaygınlığı %51,2'dir. Araştırma kapsamında yer alan esrar, uçucu madde v.b. maddelerin de en az bir kere kullanılma yaygınlıklarının hiç de azımsanamayacak kadar düşük olmadığı görülmektedir. Örneğin, öğrencilerin %5,8'i en az bir kere esrar kullandıklarını rapor etmiştir.

Araştırma raporlarının işaret ettiği gibi gençler arasında fiziksel şiddet ve sapmış davranışlarının yaygınlaşması sadece gençleri etkilememekte, aynı zamanda toplumu da etkilemektedir. Bundan dolayı bu davranışların arkasında yatan etkenlerin neler olduğunu açıklamaya çalışmak, toplumsal bir sorun haline gelen şiddet ve sapmayla ilgili politikalar üretmek için gerekli hale gelmektedir. Özellikle, gençlerin hem bu tür davranışların uygulayıcıları hem de mağdurları oldukları dikkate alındığında fiziksel şiddetin ve sapmanın farklı boyutlarını anlamak faydalı olacaktır.

Gençler arasında şiddet ve sapmış davranışlarında meydana gelen değişimi sadece gençlerin bu tür davranışların uygulayıcısı ya da mağduru oldukları noktasından ele almak, davranışların sıklıklarını anlamaya çalışmak, gençler arasındaki fiziksel şiddet ve sapmış davranışlara sınırlı bir bakış açısı getirecektir. Bu tür davranışlar dolaylı ya da doğrudan her bir bireyi farklı şekillerde etkilemekle beraber, bireylerin içinde bulunmuş oldukları konumların fiziksel şiddet ve sapmış davranışların ortaya çıkmasındaki rollerinin derinlemesine ve çok boyutlu olarak irdelenmesi gerekmektedir.

1980 yılı sonrasında risk ve sosyal risk konusunda çalışmalar hızla artarken Türkiye’de sosyal riskle ilgili çalışmalar 2000’lerin başına dayanmaktadır. Özellikle Beck’in 1992 yılında yayımlanan “*Risk Society*” adlı çalışmasının ardından sosyal bilimlerde risk çalışmaları özellikle cinsiyet ve yoksulluk üzerinden kurgulanmıştır.

Türkiye’de belirli bir alandaki sorunları saptayıp o alanda iyileştirme çalışmaları yapmak amacıyla yapılmakta olan sosyal risk çalışmalarına 2005 yılında “*Kayseri Büyükşehir Belediyesi Sosyal Risk Haritası Çalışması*” örnek olarak verilebilir. Başka bir çalışma T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nün 1997 yılında tamamladığı “*Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Göç Haritası*” adlı araştırmadır. Bu çalışmalardan yola çıkılarak sosyal riski temel alan araştırmalarla ilgili kısa bir genelleme yapılacak olursa, Zabcı’nın, “Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak mı?” başlıklı çalışması kaynak olarak kullanılabilir.

Zabcı, Türkiye’deki 2001 Şubat ekonomik krizi sonrasında uygulamaya koyulan “Sosyal Riski Azaltma Projesi”ni genel hatlarıyla değerlendirmiştir. Zabcı, kriz sonrasında artan bir yoksulluk ve işsizlik ortamında uygulanan projenin, Dünya Bankası’nın 2000/2001 “Dünya Kalkınma Raporu”nda geliştirdiği yoksullukla mücadele programıyla uyum içinde olduğunu yazmıştır.

Zabcı, IMF ve Dünya Bankası’nın, 21 Şubat’taki ekonomik krizle birlikte daha da derinleşen işsizlik ve yoksulluğun, Türkiye’de sosyal gerilimi artıracığı düşüncesiyle bazı önlemler almaya gittiğini, bunlardan birinin, 2002 bütçesinde sağlık ve eğitim gibi sosyal harcamalarda bir artışın öngörülmesi olduğunu belirtmiştir. Diğeri ise, Dünya Bankası’nın desteklediği ve Banka tarafından 11 Eylül 2001 tarihinde onaylanarak başlatılan “Sosyal Riski Azaltma Projesi”dir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’nun (SYDTF), uygulayıcı kuruluş olması nedeniyle, proje için, Dünya Bankası’ndan 5 yıl ödemesiz 15 yılda ödeme koşuluna bağlı 500 milyon dolar tutarında kredi aldığını belirten Zabcı, Dünya Bankası’nın Türkiye temsilcisi Ajay Chibber’in, bu projenin hazırlanmasını, 21 Şubat ekonomik kriziyle ilişkilendirdiğini söyler. Chibber’e göre, projenin amacı, Şubat krizinin yoksul aileler üzerindeki olumsuz etkisini azaltmaktır(Radikal, 12 Ekim 2002; akt. Zabcı, 2003:217).

Zabcı, Sosyal Riski Azaltma Projesi’ni anlamak açısından, raporun yoksullukla mücadele stratejisinin üçüncü parçası olan “sosyal risk yönetimi” ni daha ayrıntılı olarak ele almak gerektiğini savunmaktadır:

“Raporun “Güvenlik” başlığını taşıyan bölümde geliştirilen yoksullukla mücadele stratejisinin, sosyal risk yönetiminin temelinde, bir şokun ortaya çıkışından sonra etkilerini gidermeye çalışan “baş etme” (coping with) yöntemlerinden ziyade, “riski azaltma” (reduction) ve “hafifletme” (mitigation) politikalarına önem verilmesi gerektiği düşüncesi yer almaktadır. Bankaya göre ilkesel olarak en iyi yaklaşım, zararlı şokların etkilerini azaltmaktır. İkinci benimsenmesi gereken yaklaşım, şokun muhtemel etkilerini azaltacak bir risk hafif/etme programıdır. Baş etme stratejisi, bu ikisinin başarısız olması durumunda devreye giren tamamlayıcı bir yaklaşımdır (WORLD BANK, 2000a:146-147; akt. Zabcı, 2003:222).”

Zabcı'ya göre risk yönetme stratejileri" enformel ve formel mekanizmalar olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır. Bu mekanizmalar açısından dikkat çekici noktalardan biri, bu stratejiler arasındaki ayrımın pek de işlevsel olmadığıdır; riski azaltma mekanizmaları ile riski hafifletme mekanizmaları arasında ciddi bir işlevsel farklılık bulunmamaktadır. Riski azaltma mekanizmalarından “önleyici sağlık hizmetleri” ile riski hafifletme stratejilerinden “fiziki ve beşeri sermayeye yatırım” arasında; birincisinin riskin ortaya çıkma olasılığını azaltmaya yönelik, ikincisinin riskin yarattığı şoku hafifletmeye yönelik olduğu göz önüne alınırsa, bu ikisi, ayrı işlevlere sahip mekanizmalar gibi görünmediği örneğini vermektedir. İkinci dikkat çekici noktanın ise, formel mekanizmalar arasında sayılan, devletin yerine getireceği hizmetlerin oldukça dar biçimde çizilmesi olduğunu söyler. Riski hafifletme mekanizmalarından “çeşitlendirme” bölümünde devletin sağlayacağı hizmetler arasında “ticaretin liberalleşmesi” ve “mülkiyet haklarının korunmasını”nın sayılması Zabcı'ya göre “trajikomiktir” (Zabcı, 2003:225). Zabcı bu kesimin, yoksullardan çok, yoksulluk ve açlık içindeki insanların öfkeyle yöneleceği kesim olacağını iddia eder.

Zabcı'ya göre Sosyal Riski Azaltma Projesi'nin dayandığı yoksulluk araştırmasını yönlendiren temel düşünce, Türkiye'de Şubat 2001'de yaşanan ekonomik krizin, yoksulların kendi başlarına üstesinden gelemeyeceği bir sosyal risk ortamı yaratmış olmasıdır. Krizin, sosyal ve yoksulluğu artırıcı etkileri açıklanırken, işten çıkarmaların, yükselen fiyatların, hane halkı gelirini azaltan negatif ekonomik büyümenin, yoksulluk riskindeki artışın en başta gelen hissedilir etkiler olduğu belirtilmektedir. Banka'nın yürüttüğü yoksulluk araştırmasına göre, kırsal kesimdeki topraksız köylüler, enformel iş olanaklarındaki azalıştan etkilenmektedir. Bu sorun, ayrıca, kentli yoksulları da ilgilendirmektedir. Benzer şekilde, toprak sahibi yoksullar da, enflasyon nedeniyle artan girdi maliyetlerinden dolayı mağdur durumdadır(WORLD BANK, 2001 PIO: 1; PAD: 14; akt. Zabcı, 2003:228).

Dünya Bankası, yoksullukla mücadele programı çerçevesinde verdiği yardımları, daha çok bir sosyal güvenlik ağı oluşturmak yönünde kullandığı için, Zabcı'ya göre projenin adında ve içeriğinde “sosyal risk” deyiminin kullanılması anlamlıdır(Zabcı, 2003:237).

Toplumları felakete götürecek en önemli faktör, dejenere olmaktır. Elbette iyimserlik çekici bir tutumdur. Ancak haklı olmayan bir iyimserlik insanları, kötüyü örtmeye götürür.

Kötüyü inkâr etmek ise, onunla mücadele etmeyi önler. İyimserlik, gayreti zayıflatır ve sonra tüketir. Aksine hatayı açıkça görmek, insanları harekete geçirir. İnsan ancak, düştüğünü fark ederse ayağa kalkmak için mücadeleye girer ve ayağa kalkar.(A. Carrel)

(Bu bölüm, HEGEM Vakfı araştırma raporlarından faydalanılarak oluşturulmuştur.)

2 METODOLOJİ

"Çukurova Bölgesi Sosyal Risk Araştırması" projesi kapsamında Adana ili detaylı olarak üç ana başlıkta mercek altına alınarak şiddet/suç bağlamında incelenmiştir. Bu ana başlıklar; Adana'ya şiddet ve suç bağlamında resmi rakamlarla bakış, Lise öğrencileri-Okul yöneticileri-Veliler gözüyle Adana'da şiddet ve suç, Okulu terk eden ve Denetimli Serbestli yükümlülüğünde olan gençlerde şiddet ve suçtur. Üç ana başlık projenin aşamalarını da oluşturmuştur. Bu aşamalardan ilkinde TÜİK, Adalet Bakanlığı ve ilgili kurumlardan elde edilen ikincil veriler kullanılmış; ikinci aşamada, Adana'da eğitim gören lise öğrenciler üzerinde anket uygulamasına gidilmiş ve okul yöneticileri, öğretmenler, rehberlik servisi uzmanları ve velilerle odak grup toplantıları yapılmış; üçüncü aşamada, ise Adana'da okulunu değişik nedenlerle terk etmiş ve kanunla ihtilafa düştüğü için Denetimli Serbestli infazı yaşayan 19-25 yaş arası gençlerde şiddet araştırması gerçekleştirilmiştir.

Şiddet/suç konularında durum tespitinin yapılmasında 3 çeşit istatistikten faydalanılır. Bu istatistikler; adalet İstatistikleri, emniyet istatistikleri ve kişisel beyana dayalı araştırma istatistikleridir. Adalet istatistikleri suç ve şiddetle ilgili Cumhuriyet Başsavcılıklarına ve mahkemelere yansıyan olaylar hakkında bilgi verir. Adalet istatistikleri suçla ilgili her ne kadar kesin bilgiler verse de adalete yansımamış olan durumları ortaya koymaz. Emniyet istatistiklerinde de sadece emniyete yansıyan suç/şiddet olayları yer alır. Ayrıca emniyet istatistiklerinde kayıt altına alınan olaylar şiddet/suç özelliği taşısa da, adli bakımdan sonuçlanmamıştır. Kişisel beyana dayalı araştırma sonuçlarında ise, suç ve şiddet rakamları daha yüksektir.

Yürütülen bu proje çalışmasının gerek adalet gerekse de emniyet istatistiklerini kullanması bakımından önemli ölçüde suç ve şiddetle ilgili durum hakkında il ve ilçeleri bağlamında bilgi vermesi hedeflenmiştir. Adalet Bakanlığı UYAP Sistemi üzerinden paylaşılan suç istatistikleri illerin geneli düzeyindedir ve bir ilin risk haritalaması çalışmasında, çalışılan ilin diğer illerle kıyaslamasına imkan verir. Oysa emniyet istatistikleri illerin yanında ilçeler düzeyinde de istatistiki bilgiler içermeye sahiptir. Bir risk haritası çalışmasının yerel/bölgesel (yani ilçeler düzeyinde) kıyaslamalar içermesi için emniyet istatistiklerinin kullanılması zorunludur. Çünkü mülakat ya da odak grup toplantıları yoluyla ilçeler bazında elde edilen bilgiler kesinlik içermeyebilir; soyut yaklaşımlar düzeyinde kalabilir. Sadece Adalet istatistikleriyle de çalışılan ilin Türkiye geneline göre bulunduğu durum, ya da benzer illerle kıyaslamasından elde edilen durum üzerinden genel özellikli bir risk haritası ortaya konabilir.

Ayrıca lise öğrencileri, okul yöneticileri, veliler ve öğretmenler ile okulu terk eden öğrenciler ile yürütülen kişisel beyana dayalı araştırmalarla da ortaya konulamayan siyah sayılar olarak tanımlanan suç istatistiklerinin de incelemesiyle tamamıyla bütüncül suç/şiddet projesi olma niteliği kazanmaktadır.

Araştırma hem kantitatif hem de kalitatif yöntemler kullanılarak yürütülebilir. Bu proje kapsamında yürütülen araştırma çalışmalarında hem kantitatif hem de kalitatif yöntemler bir arada kullanılarak yürütülmüştür. Kantitatif araştırmalar sonucunda elde edilen bulguların nedenleri kalitatif araştırmalarla derinlemesine incelenirken kalitatif araştırmalardan elde edilen bulgular ise kantitatif araştırmalara yön vermiştir.

Araştırmalarda kullanılan veri tipleri araştırmacıların kendileri tarafından toplanan birincil veriler ve diğer kaynaklardan elde ettiği ikincil verilerdir. Bu proje kapsamında kullanılan veriler hem birincil veriler hem de diğer kaynaklardan elde edilen ikincil verilerdir.

Üç aşamada gerçekleştirilen proje çalışmasının, her bir aşamasında hedeflenen amaca özgü farklı metodoloji uygulanmıştır. Her aşamada izlenen metodoloji takip eden alt bölümlerde paylaşılacaktır.

2.1 Adana’da Suç ve Şiddete Resmi Rakamlarla Bakış

Adana’da suç ve şiddete resmi rakamlarla bakış bölümünde resmi makamlarca üretilen ikincil veriler kullanılmıştır. İkincil veriler proje ekibi tarafından Adalet Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu Suç ve şiddete ilişkin analizler kantitatif yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında toplanan veriler grafikler ve tablolar vasıtasıyla görselleştirilerek analiz edilmiştir. Toplanan veriler il/ilçe, mahkeme türü, zaman, seçilmiş iller bağlamında karşılaştırmalarla analiz edilmişlerdir. Bu aşamada toplanan veriler; Cumhuriyet başsavcılık dosya verileri, mahkeme aşaması adli dosyaların mahkeme türlerine göre dağılımı, ceza davaları, faili meçhul olaylar, okul terk istatistikleri, okulsuz kadın oranı gibi suç ve şiddet ile ilişkili verilerdir.

2.2 Adana’da eğitim gören lise öğrencileri, okul yöneticileri, öğretmenler ve okul aile birliği üyeleri (veliler) üzerinde şiddet araştırması

Adana’da eğitim gören lise öğrencileri, okul yöneticileri, öğretmenler, rehber öğretmenler ve okul aile birliği üyeleri (veliler) üzerinde şiddet araştırması kapsamında, kantitatif ve kalitatif araştırma yöntemleri bir arada tamamlayıcı olarak yürütülmüştür. Kantitatif araştırmada yüz yüze anket görüşmesi yöntemiyle toplanan veriler analiz edilmiştir. Kantitatif araştırma yönteminde kullanılan anket daha önce HEGEM Vakfı tarafından TBMM adına yürütülen

şiddet araştırması anketi revize edilerek oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında değişik türden 27 lisede 3000 lise ikinci sınıf öğrencisi ile anket çalışması hedeflenmiş, seçilen 27 okula 3000 anket gönderilmiştir. Pilot okullar İl Milli Eğitim müdürlüğü tarafından seçilmiştir; böylece gençlik saha araştırması 4 ilçeden seçilen 27 lisede gerçekleştirilmiştir. Bu okullardan tamamlanmış 2455 anket geri dönmüş; bu tarz çalışmalarda %80 geri dönüş yeterli sayıldığından verilerin istatistiki analizlerinin yapılması uygun bulunmuştur.

Anket kapsamında sorgulanan konular aşağıda sıralanmaktadır.

A. AİLE

- Ekonomik durum
- Göç etme durumu
- Ailenin sosyal yapısı
- Ailelerin eğitim durumu
- Ailede sorunlu birey olma durumu
- Ailede sağlıklı ilişkiler ve iletişim durumu

B. OKUL

- Okul, veli, öğrenci ekseninde uyum
- Okul atmosferi ve eğitim memnuniyeti
- Okulda iletişim-etkileşim sorunları ve şiddet
- Okul rehberlik (psiko-sosyal destek hizmetlerinin yeterliliği)
- Okul çevresi güvenliği

C. SOSYAL ÇEVRE

- Ailenin içinde bulunduğu mahalle, akraba çevresi
- Çocukların arkadaş grupları ve yaşanabilecek sorunlar
- Ev ile okul arazındaki olası tehlikeler ve tehditler

D. ÇOCUK VE GENÇLERİN KİŞİSEL YAŞANTILARI

- Sanal alem, internet kullanımı ve olası riskler
- Aile alışkanlıklarının, özellikle şiddet yaşantılarının çocuklara yansımaları
- Ailede sorunlu birey bulunmasının çocukların kişisel varlıklarına olumsuz etkileri
- Geçmişte yaşanan travmatik olayların çocukların / gençlerin kişilik özelliklerine etkisi

E. ŞİDDET, SUÇ VE SOSYAL RİSKLER

- Şiddetin, suçun varlığı, düzeyi ve göstergeleri
- Şiddetin doğurduğu tahribatlar ve olası sosyal riskler

F. DİĞER ETMENLER

- Belirlenen etmenlerin çalışma alanında birbiriyle özel bağlantı durumları
- Saha çalışmalarında ortaya çıkan yeni / özel durumlar

Araştırma sonucunda toplanan suç ve şiddet mağdurluğu, failliği, suç ve şiddetle karşılaşma ile ilgili soruların ilçe, ilçe konumu (merkez-çeper), cinsiyet, kardeş sayısı, ebeveyn çalışma durumu, gelir, aile tipi, aile durumu, konut durumu, göç durumu ve okul değiştirme durumuna bağımlılıkları ki-kare testi ile test edilmiştir. Bu kırımlarda elde edilen cevap dağılımları grafiklerle görselleştirilmiştir.

Araştırmanın kalitatif bölümünde Adana ili Merkez ilçelerinde olmak üzere 200 odak grup görüşmesi ve derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu odak grup çalışmaları ve diğer mülakatlar yoluyla veli, yönetici, rehber öğretmen ve branş öğretmeninden oluşan 1200 kişiye ulaşılmıştır. Çalışma kapsamındaki 4 ilçenin özellikle her ortaokul ve lisesinde, bir okul yöneticisi, okulun rehber öğretmenleri, okul aile birliğinden en az iki veli ve en az iki branş öğretmeni olmak üzere ayrı ayrı odak grup toplantıları yapılmış; bu görüşmelerde de kantitatif araştırma kapsamında irdelenen konular ve ilişkili diğer konular ele alınarak raporlaştırılmıştır.

2.3 Okulu terk eden öğrencilerde suç ve şiddet araştırması

"Okul terk" durumunda olan ve bir şekilde kanunla ihtilafa düşen Denetimli Serbestli Yükümlülüğündeki 121 gence ulaşılarak 2.2 numaralı alt bölümde kullanılan ankete benzer bir anket formu kullanılarak saha çalışması yürütülmüştür. Bu boyutta öğrencinin terk ettiği okul düzeyine, ailesinin gelir durumuna ve kardeş sayısına göre karşılaştırmalı analizler gerçekleştirilmiştir.

2.4 Kısıtlılıklar – Zorluklar

Giriş bölümünde de belirtildiği gibi, "sosyal risk çalışması" çok geniş kapsamlı bir kavram olmasına karşın zaman ve bütçe kısıtları nedeniyle bu proje, bundan sonra yürütülecek olan çalışmaların altlığını oluşturacak kapsamda hazırlanmıştır. Bu nedenle proje sonuç raporu, ağırlıklı olarak ulaşılabilen resmi istatistikler, lise öğrenci araştırması, okul terk araştırması ve odak grup görüşmelerine dayandırılarak hazırlanmıştır. Bu noktada ilçelerde yürütülen anketlerden elde edilen bilgilerin genele ilişkin bilgi vereceği varsayımı yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan anket formu, TBMM Şiddet Araştırma Komisyonu (2007) tarafından hazırlanan ve o dönemde ülke düzeyinde 21 büyük ilde (Adana dahil) uygulanan soru

listesinden revize edilerek hazırlanmış, ancak buna rağmen çeşitli kaygılar nedeniyle cinsel istismar ve diğer insanlardan nefret etme gibi sorular sorulamamıştır.

Son haline getirilen anket metni, Adana ilindeki 4 ilçede İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından belirlenen okullarda, uygulaması gerçekleştirilebilmiştir. Anketten bazı soruların çıkartılması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Anket formları, optik okuyucu form olması nedeniyle sonuçlar optik okuyucu da değerlendirilmiştir. Anket formlarının düzgün paketlenememesi belli okullarla ilgili form okuma sürecini uzatmış; ancak sonuçta istatistiki analizler ilçeler bazında yapılmış olsa da uygulamada yer alan bütün okulların ayrı ayrı istatistiki raporlaması yapılabilmektedir.

Bütün ülke geneli için olduğu gibi, **adli ve idari istatistiki verilere ulaşma zorluğu** bu çalışmada da hissedilmiş; proje çalışmaları kapsamında daha güncel ve daha ayrıntılı istatistiki analizler yapılması yönünde kısıtlılıklar yaşanmıştır. Özellikle ilçeler bazında, çocuk ve yetişkin suç/şiddet istatistiklerinin İl Emniyet Müdürlüğünden alınması mümkün olmamış; bu nedenle de yerel bazda kıyaslamalı güvenlik ve bağlı olarak risk analizleri yapma imkanı bulunamamıştır.

Araştırma kapsamında Adalet Bakanlığı istatistiklerine belli bir ölçüde ulaşmak mümkün olmuş; ancak 15 Temmuz 2016 sonrası Adalet sisteminin artan iş yükü ve Cezaevlerinde ortaya çıkan hassasiyet sebebiyle, kapalı ceza infaz kurumlarında yapılması öngörülen hükümlü-tutuklularla şiddet/suç üzerine alan çalışmaları gerçekleştirilememiştir. Bunun yerine Denetimli Serbestlik uygulamasında (yükümlülüğünde) bulunan 19-25 yaş arası gençlerle anket çalışması yapılmıştır.

3 Adana ilinin nicel (istatistiki) veriler bağlamında sosyal risk durumu

Bu bölümde Adalet Bakanlığı, TÜİK ve Milli Eğitim Bakanlığı sayısal verileri üzerinden, Adana ilinin risk göstergeleri diğer bazı illerle kıyaslamalı olarak ortaya konacaktır. Bir ilin makro düzeyde risk durumunun ortaya konabilmesi için, ülke geneline ve diğer illere göre şiddet ve suç verilerinin nüfusa ya da haneye oranlarının karşılaştırmalı olarak analizine ihtiyaç vardır. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü verileri üzerinden ele alınan risk faktörleri şunlardır:

- Yıllara göre illerde Cumhuriyet başsavcılıklarında kayda giren dosya/olay sayısının, o ildeki hane sayısına yüzde oranı
- Hukuk mahkemelerinde görülen dava sayılarının, haneye yüzde oranı
- Ceza mahkemelerinde açılan davalarda yer alan sanık sayısının, hane sayısına yüzde oranı
- Ceza mahkemelerindeki davalarda suçların cinsiyete göre dağılım oranları
- Faili meçhul olay sayılarının, hane sayısına yüzde oranı
- Bazı yıllara göre kadın mağdur artış yüzde oranı
- Fiziki şiddet olaylarında iki yılda oluşan değişimlerin yüzde oranları
- İllere göre çocuk fail, yetişkin fail oran yüzdeleri
- Öldürme ve yaralama olaylarının toplam olaylar içindeki yüzde oranları
- Çocuğa karşı cinsel saldırı olay sayılarının, fiziki şiddet suç sayılarına yüzde oranı
- Şahsa karşı suç sayısı, çocuk mağdur sayısı yüzde oranı
- Uyuşturucu madde suçları, şahsa karşı suçlar içindeki yüzde oranı

Bu bölümde ayrıca TÜİK ve Milli Eğitim Bakanlığı istatistiklerinden yararlanılarak;

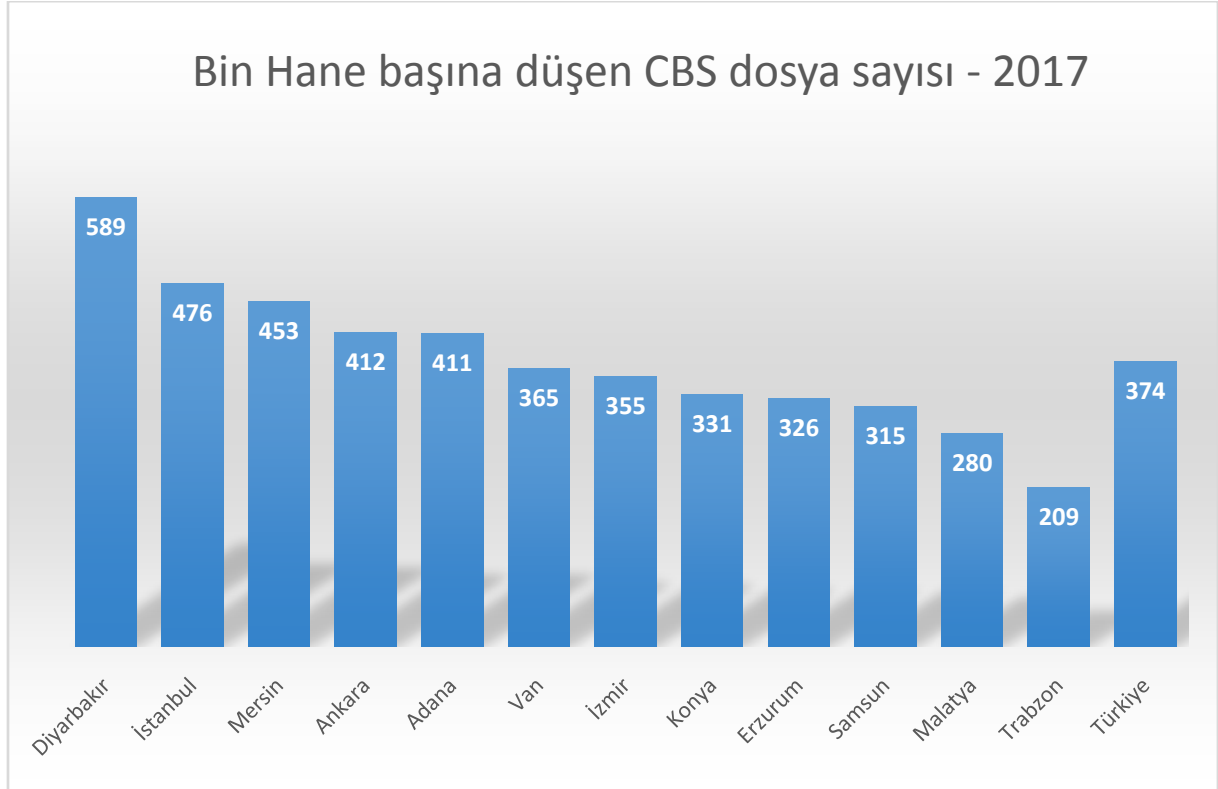
- Okur-yazar olmayan ya da hiçbir okul bitirmeyen kadın sayısının, haneye oranı, ve
- "Okul terk" öğrenci sayısının (son sekiz yılda) o ildeki hane sayısına oranı üzerine istatistiki analizler gerçekleştirilmiştir.

Bu bölümde ele alınan bütün faktörler, Adana ilinin farklı bölgelerde bulunan benzer illerle kıyaslamalı sosyal risk durumları için nicel göstergeler olma özelliğindedir.

4 Adana'da Suç ve Şiddete Resmi Rakamlarla Bakış

4.1 Türkiye'de Cumhuriyet başsavcılıkları (CBS) soruşturma evresi iş durumu, 2017

- Türkiye'de 2017 yılında bin haneye düşen suç dosya sayısı 374'tür.
- Adana'da bin haneye düşen 411 suç dosya sayısı ile Türkiye ortalamasının üstünde ve seçilen 12 il içinde 5. sırada yer almaktadır.

İLLER	2017 CBS OLAY	HANE SAYI	% ORAN
DİYARBAKIR	196.953	308.742	63,79
İSTANBUL	2.014.392	4.070.121	49,49
MERSİN	233.871	494.898	47,26
ANKARA	693.886	1.606.910	43,18
ADANA	237.840	560.928	42,40
VAN	76.145	194.395	39,17
İZMİR	488.195	1.323.808	36,88
KONYA	200.174	584.516	34,25
ERZURUM	59.525	177.224	33,59
SAMSUN	118.065	356.901	33,08
MALATYA	59.105	202.029	29,26
TRABZON	49.266	224.636	21,93
TÜRKİYE GENELİ	8.479.555	21.662.260	39,14

(Tabloda yer alan CBS olay ifadesiyle, 2017 yılında meydana gelen ve adli kayıtlara geçen suç olaylarıyla, önceki yıldan devreden suç dosya sayıları kastedilmektedir.)

4.2 Türkiye'de 2017 yılı 100 haneye düşen sanık sayısı

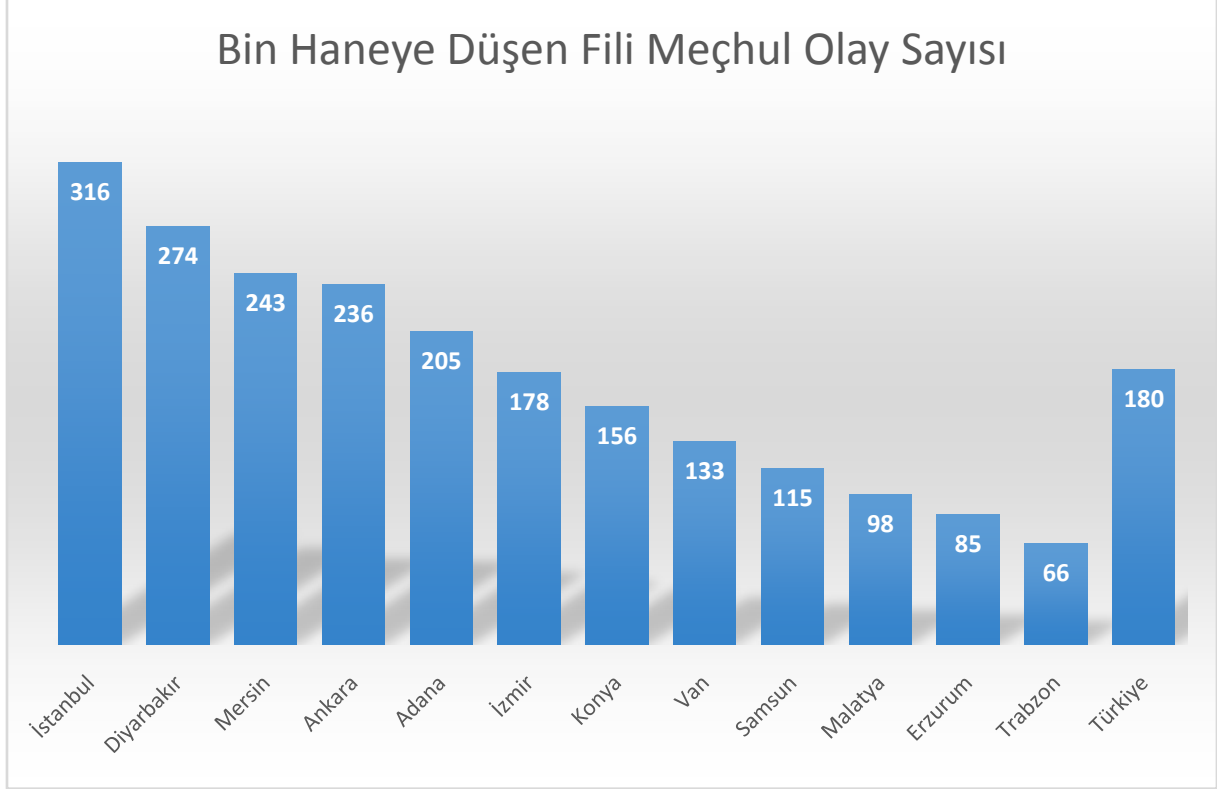
- 2017 yılında Adana ili 100 haneye düşen sanık sayısı bakımından 17.1 oranı ile seçilmiş 12 il içinde ilk sırada yer almaktadır.
- Adana ilini Mersin 15.4 oranı ile ikinci sırada, İzmir ise 15.0 oranı ile üçüncü sırada takip etmektedir.
- Adana ilinin 100 haneye düşen sanık bakımından ilk sırada yer alması dikkat edilmesi gereken bir sorundur.

İLLER	Sanık sayısı 2017	100 haneye düşen sanık sayısı
ADANA	99.005	17,1
MERSİN	79.750	15,4
İZMİR	205.607	15,0
DİYARBAKIR	49.420	14,8
SAMSUN	51.861	13,8
KONYA	82.848	13,7
ANKARA	223.959	13,3
VAN	27.159	13,0
ERZURUM	22.925	12,6
İSTANBUL	523.018	12,4
MALATYA	20.271	9,6
TRABZON	18.669	7,9

4.3 Türkiye'de Cumhuriyet başsavcılıklarında faili meçhul olup da zamanaşımı sonuna kadar daimi aramaya alınan dosyalar, 2017

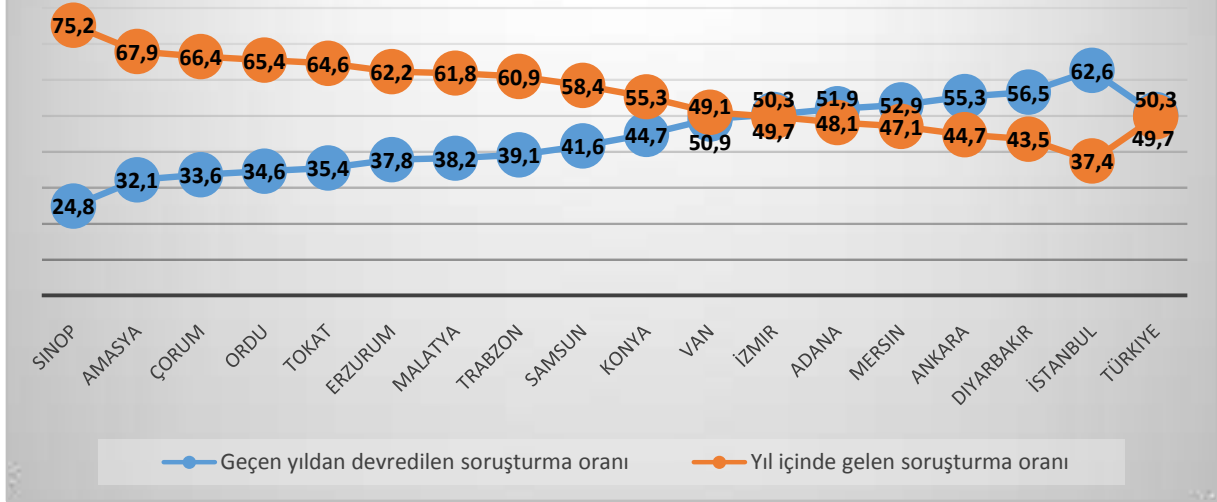
- Türkiye'de 1000 haneye düşen faili meçhul dosya sayısı 180'dir.
- Adana İlinde bin haneye düşen faili meçhul dosya sayısı 205'tir. Bu oranla Adana seçilen 12 il içinde 5. sırada yer almaktadır.

İLLER	T FM OLAY	HANE SAYI	% ORAN
İSTANBUL	1.339.707	4.070.121	32,92
DİYARBAKIR	91.752	308.742	29,72
MERSİN	125.233	494.898	25,30
ANKARA	398.018	1.606.910	24,77
ADANA	118.539	560.928	21,13
İZMİR	243.931	1.323.808	18,43
KONYA	94.499	584.516	16,17
VAN	27.680	194.395	14,24
SAMSUN	43.089	356.901	12,07
MALATYA	20.753	202.029	10,27
ERZURUM	15.587	177.224	8,80
TRABZON	15.413	224.636	6,86
TÜRKİYE GENEL	4.070.737	21.662.260	18,79

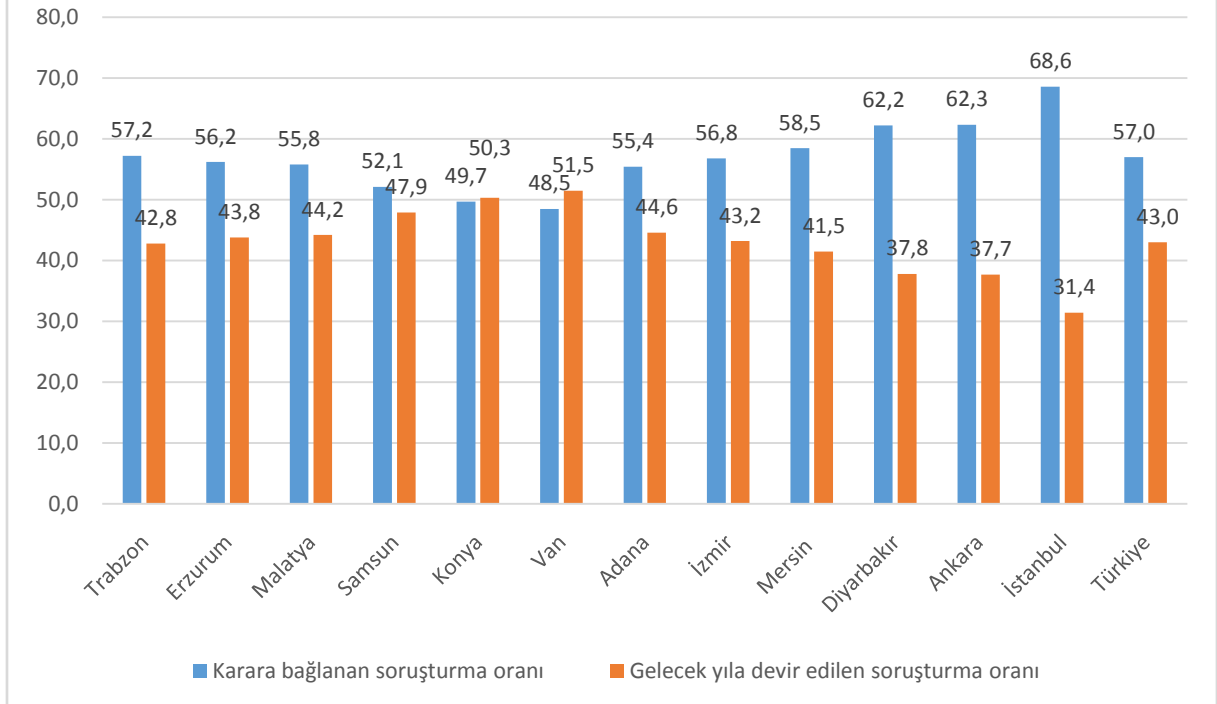

Soruşturmaların Sayısal Analizi - 2017

- Türkiye'de 2017 yılında görülen davalardan %43.0'ü karara bağlanırken %57.0'si bir sonraki yıla devredilmiştir.
- Adana ili karara bağlanan dava oranı %55.4 ile seçilen 12 il içinde 6. sırada yer almaktadır.
- Karara bağlanan soruşturma oranı bakımından en başarılı şehirler İstanbul, Ankara ve Diyarbakır'dır.

Soruşturmaların karara bağlanma durumu - 2017

4.4 İBBS 3. düzeyde, mahkeme türüne göre hukuk mahkemelerindeki dava sayısı, 2017

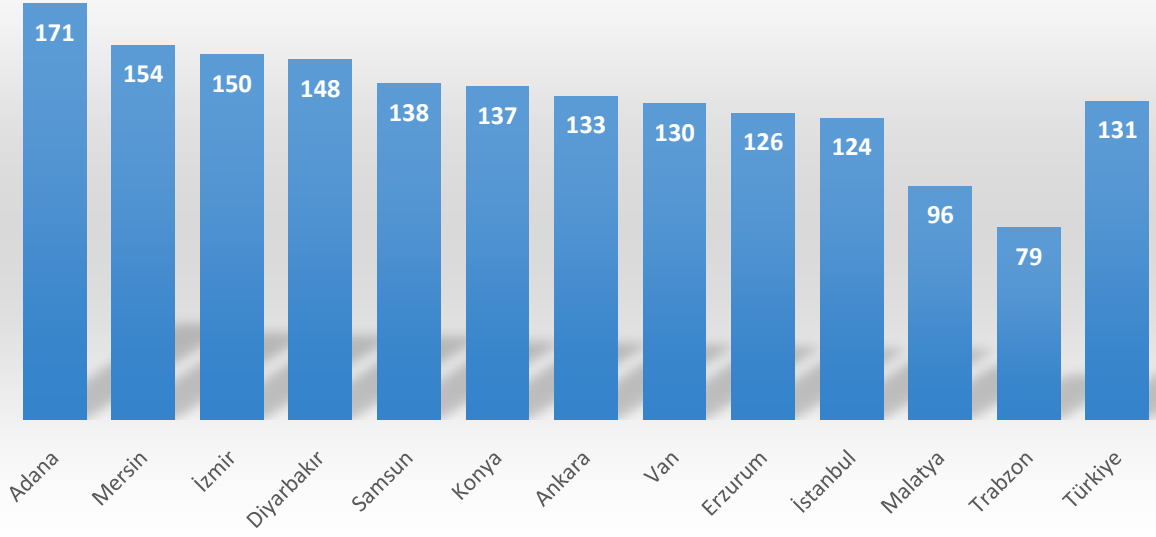
- Adana ilinde hukuk mahkemelerinde görülen 1000 haneye düşen dava sayısı 188'dir. Bin haneye düşen dava sayısı bakımından Adana seçilen 12 il arasında 5. sıradadır.
- Adana ilinde görülen davaların %20.0'si Asliye Hukuk, %18.6'sıTüketici, %17.8'i ise Sulh Hukuk Mahkemelerinde görülmektedir.
- Hukuk mahkemelerindeki 1000 haneye düşen dava sayısı en yüksek iller Konya, Ankara ve Diyarbakır'dır.

İl %	Aile	Asliye Hukuk	Asliye Ticaret	Fikri ve Sınai Haklar Hukuk	İcra Hukuk	İş	Kadastro	Sulh Hukuk	Tüketici	Bin Haneye Düşen Dava Sayısı
Konya	12,0	31,9	7,6	0,0	8,8	8,9	0,5	26,3	4,0	274
Ankara	12,1	16,5	11,3	1,3	8,0	26,4	0,1	13,4	10,8	197
Diyarbakır	6,8	41,5	0,0	0,0	2,9	24,4	1,3	15,1	8,0	192
İstanbul	13,5	14,3	13,4	0,8	11,8	23,0	0,2	14,7	8,3	191
Adana	11,5	20,0	11,1	0,0	6,8	14,1	0,1	17,8	18,6	188
Erzurum	6,6	46,1	4,3	0,0	5,2	9,6	1,9	26,2	0,0	158
Trabzon	4,8	41,1	3,3	0,0	4,0	15,8	0,8	28,3	1,8	153
İzmir	14,1	22,7	9,2	0,2	9,5	15,3	0,3	23,2	5,6	153
Malatya	12,1	29,6	0,0	0,0	5,9	11,3	0,7	24,1	16,3	147
Mersin	13,4	30,8	4,8	0,0	9,0	12,9	1,2	23,9	4,0	145
Samsun	8,4	30,3	4,6	0,0	6,7	12,7	1,0	29,6	6,6	142
Van	6,8	57,9	0,0	0,0	3,8	14,3	3,2	13,9	0,0	123

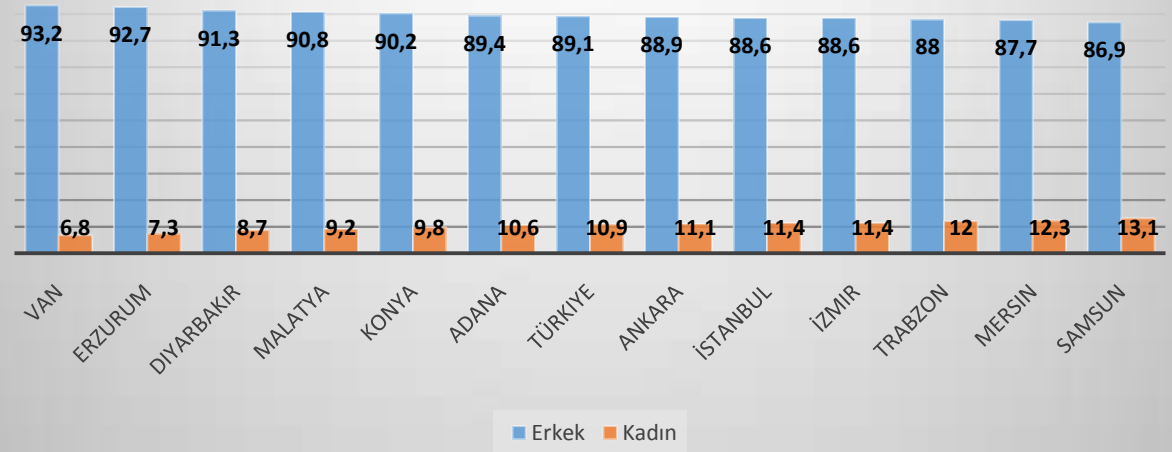
4.5 İBBS 3. düzeye göre ceza mahkemelerine açılan davalardaki suç sayısı, 2017

- Türkiye'de ceza Mahkemelerinde açılan davalardaki bin haneye düşen suç sayısı 131'dir.
- Adana bin haneye düşen 171 suç sayısı ile seçilen 12 il içinde 1. sırada yer almaktadır.
- Türkiye'de ceza Mahkemelerinde açılan davalardaki bin haneye düşen suç sayısı en yüksek iller Adana, Mersin ve İzmir'dir.
- Türkiye'de ceza davalarındaki kadın şüpheli oranı %10 iken Adana'da bu oran 10.6'dır.

Bin Haneye Düşen Suç Sayısı (Ceza Mahkemeleri) - 2017

Ceza Davalarında Suçların Cinsiyete Göre Dağılımı

Türkiye'de 2011-2013 yılları arasında kadın mağdur sayısı değişimi

- Adana ili 2011-2013 yılları arasında kadın mağdur sayısındaki değişim bakımından %19.7'lik artışla üçüncü sırada yer almaktadır.
- Kadın mağdur oranının en yüksek artış gösterdiği iller Van ve Ankara'dır.
- Adana'daki kadın mağdur artış oranı önemli bir sorun olarak değerlendirilebilir.

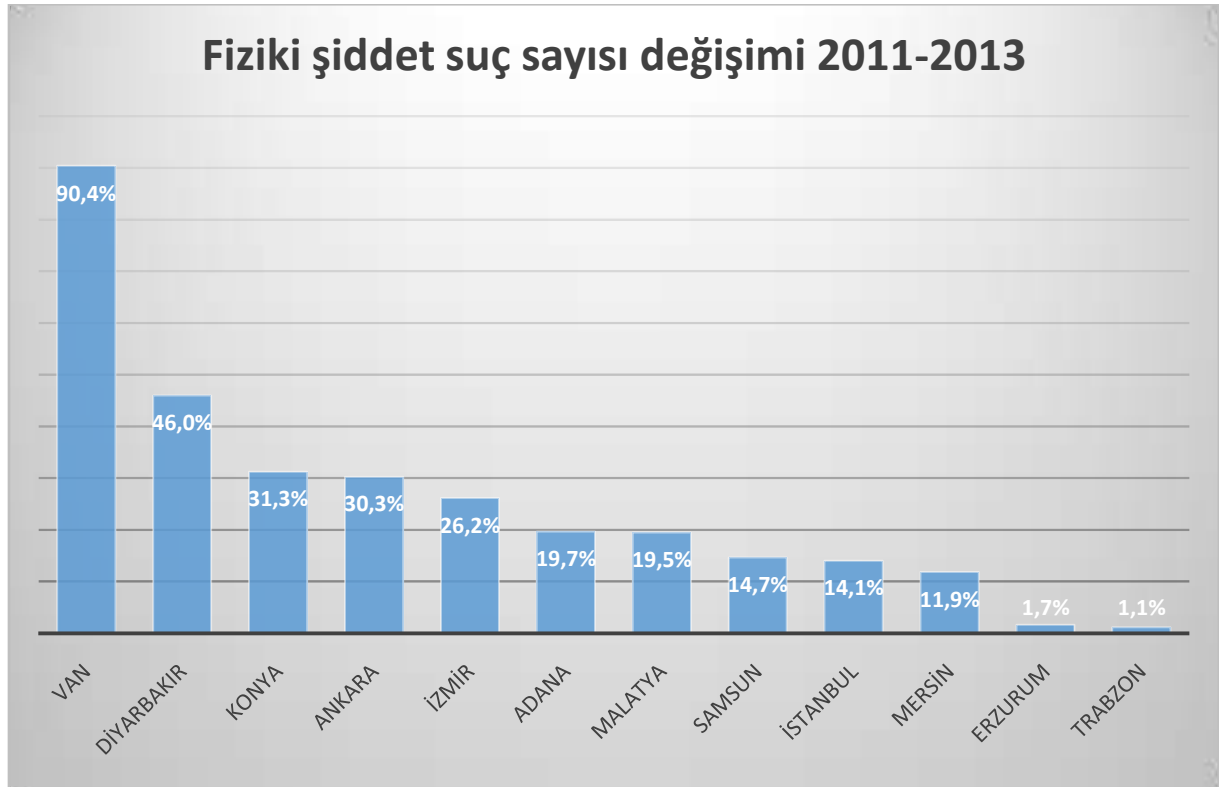
İLLER	Kadın Mağdur Sayısı 2011	Kadın Mağdur Sayısı 2013	Kadın mağdur sayısı değişimi 2011-2013
VAN	4.990	7.900	58,3%
ANKARA	76.880	94.126	22,4%
ADANA	30.550	36.558	19,7%
İSTANBUL	176.238	209.072	18,6%
KONYA	34.161	39.615	16,0%
İZMİR	72.726	83.959	15,4%
MERSİN	30.775	35.312	14,7%
TRABZON	9.111	9.954	9,3%
DIYARBAKIR	14.595	15.900	8,9%
SAMSUN	22.141	22.554	1,9%
MALATYA	10.921	10.969	0,4%
ERZURUM	9.378	9.406	0,3%

Türkiye'de 011-2013 yılları arasında fiziki şiddet suç sayısı değişimi

- Adana ili 2011-2013 yılları arasında fiziki şiddet suçlarındaki değişim bakımından %19.7'lik artışla seçilmiş 12 il içinde 6. sırada yer almaktadır.
- Fiziki şiddet suç sayısı artışı bakımından ilk üç sıradaki iller Van, Diyarbakır ve Konya'dır.
- Adana ilinde gerçekleşen yaklaşık %20'lik fiziki şiddet suç sayısı artışı dikkat çekmektedir.

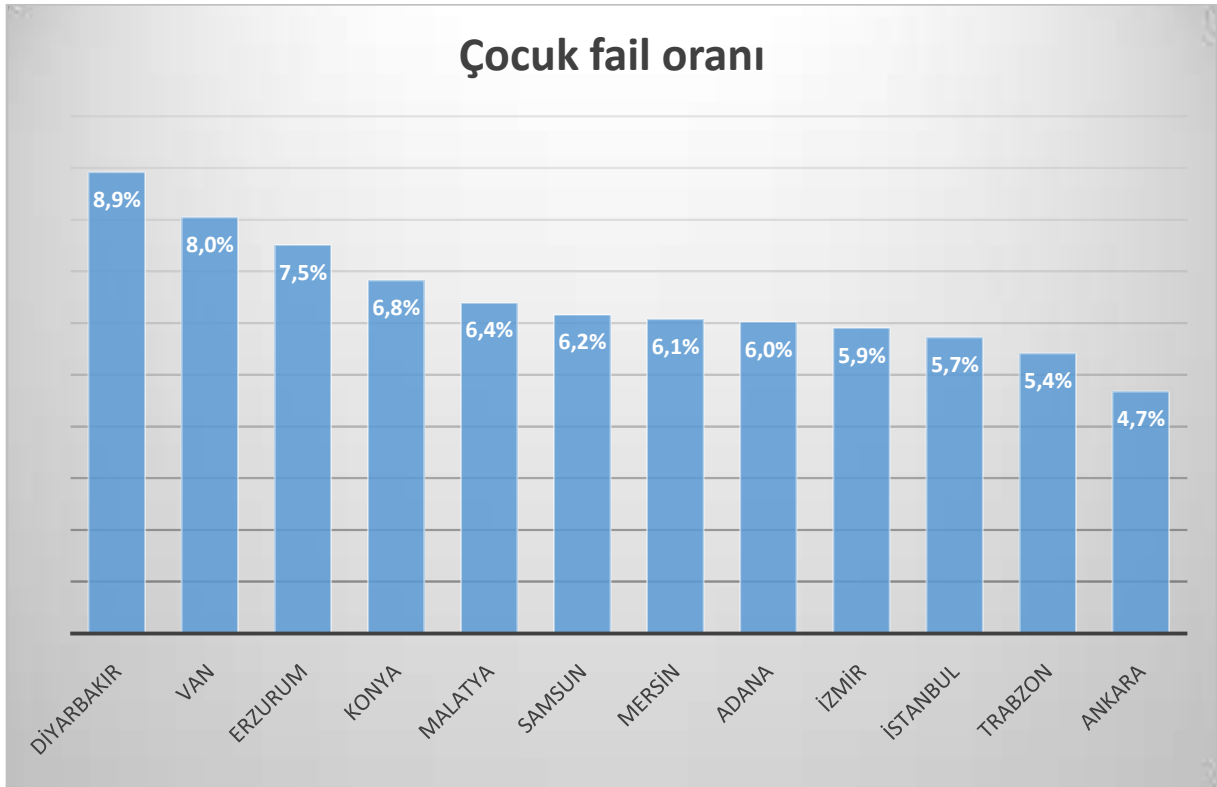
İLLER	Fiziki Şiddet Suç Sayıları 2011	Fiziki Şiddet Suç Sayıları 2013	Fiziki şiddet suç sayısı değişimi 2011-2013
VAN	7.015	13.360	90,4%
DİYARBAKIR	16.961	24.761	46,0%
KONYA	51.055	67.019	31,3%
ANKARA	92.111	120.027	30,3%
İZMİR	97.764	123.354	26,2%
ADANA	43.142	51.634	19,7%
MALATYA	16.562	19.794	19,5%
SAMSUN	29.469	33.788	14,7%
İSTANBUL	263.769	300.897	14,1%
MERSİN	45.549	50.965	11,9%
ERZURUM	15.106	15.358	1,7%
TRABZON	15.578	15.757	1,1%

Türkiye'de 2011-2013 yılları arasında çocuk fail oranı

- Adana ili 2011-2013 yılları arasında suç işleyen failer içindeki %6.0'lık çocuk fail oranı ile seçilmiş 12 il içinde 8. sırada yer almaktadır.
- Çocuk fail oranı en yüksek iller Diyarbakır, Van ve Erzurum'dur.
- Adana'da her 100 failden 6'sının çocuk olması üzerinde durulması gereken bir sorundur.

İLLER	Çocuk Fail Sayısı	Yetişkin fail sayısı	Çocuk fail oranı
DIYARBAKIR	3.709	37.866	8,9%
VAN	1.829	20.892	8,0%
ERZURUM	1.977	24.322	7,5%
KONYA	5.356	73.034	6,8%
MALATYA	1.682	24.612	6,4%
SAMSUN	2.811	42.759	6,2%
MERSİN	4.308	66.509	6,1%
ADANA	4.686	73.049	6,0%
İZMİR	9.332	148.486	5,9%
İSTANBUL	24.129	397.060	5,7%
TRABZON	1.228	21.440	5,4%
ANKARA	7.149	145.482	4,7%

Türkiye'de 2011-2013 yılları arasında öldürme ve yaralama olayları

- Adana ili 2011-2013 yılları için toplam olaylar içindeki %22.7'lik öldürme ve yaralama olayı payı ile seçilmiş 12 il içinde 7. sırada yer almaktadır.
- Toplam olaylar içindeki öldürme ve yaralama olayı payı en yüksek olan şehirler Konya, Trabzon ve Erzurum'dur.

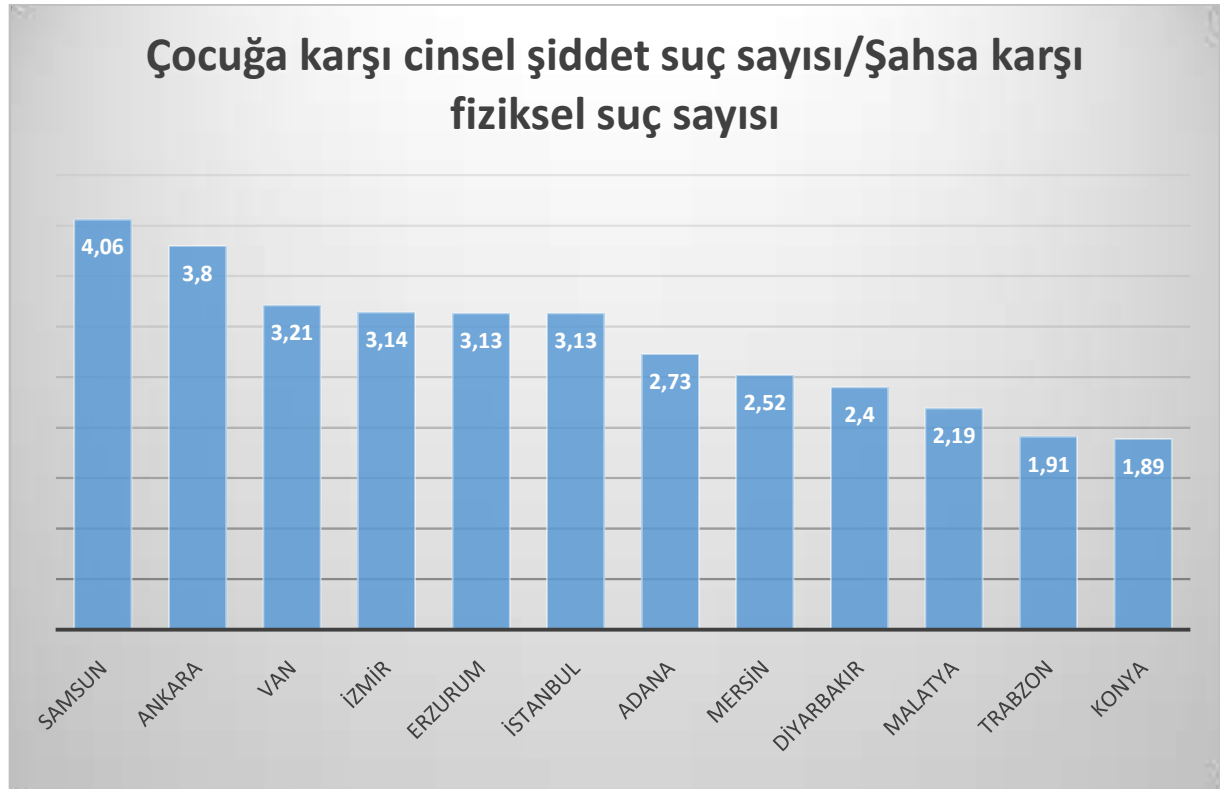
İLLER	Öldürme ve Yaralama olay sayısı	Toplam Olay Sayısı	Öldürme ve yaralama olaylarının toplam olaylar içindeki payı
KONYA	91.527	276.521	33,1%
TRABZON	22.736	76.832	29,6%
ERZURUM	22.145	79.719	27,8%
MALATYA	24.141	91.663	26,3%
SAMSUN	40.941	155.620	26,3%
MERSİN	65.283	267.522	24,4%
ADANA	64.923	285.719	22,7%
İZMİR	126.589	588.387	21,5%
VAN	15.733	77.186	20,4%
DİYARBAKIR	32.304	158.872	20,3%
ANKARA	131.256	663.362	19,8%
İSTANBUL	300.203	1.970.563	15,2%

Türkiye'de 2011-2013 yılları arasında şahsa karşı işlenen fiziki suçlar içinde çocuğa karşı işlenen cinsel suç oranı

- Adana ili 2011-2013 yılları arasında şahsa karşı işlenen fiziki suçlar içindeki %2.73'lük çocuğa karşı işlenen cinsel suç oranı ile 7. sırada yer almaktadır.
- Seçilmiş 12 il içinde şahsa karşı işlenen fiziki suçlar içinde çocuğa karşı işlenen cinsel suç oranı en yüksek şehirler Samsun, Ankara ve Van'dır.

İLLER	Cinsel Şiddet Suçu	Fiziki Şiddet Suçu	Çocuğa karşı cinsel şiddet suç sayısı/Şahsa karşı fiziksel suç sayısı
SAMSUN	1.875	44.363	4,06
ANKARA	5.591	141.612	3,8
VAN	555	16.717	3,21
İZMİR	4.489	138.275	3,14
ERZURUM	762	23.545	3,13
İSTANBUL	10.742	332.985	3,13
ADANA	1.954	69.541	2,73
MERSİN	1.852	71.511	2,52
DİYARBAKIR	940	38.208	2,4
MALATYA	588	26.256	2,19
TRABZON	466	23.940	1,91
KONYA	1.942	100.797	1,89

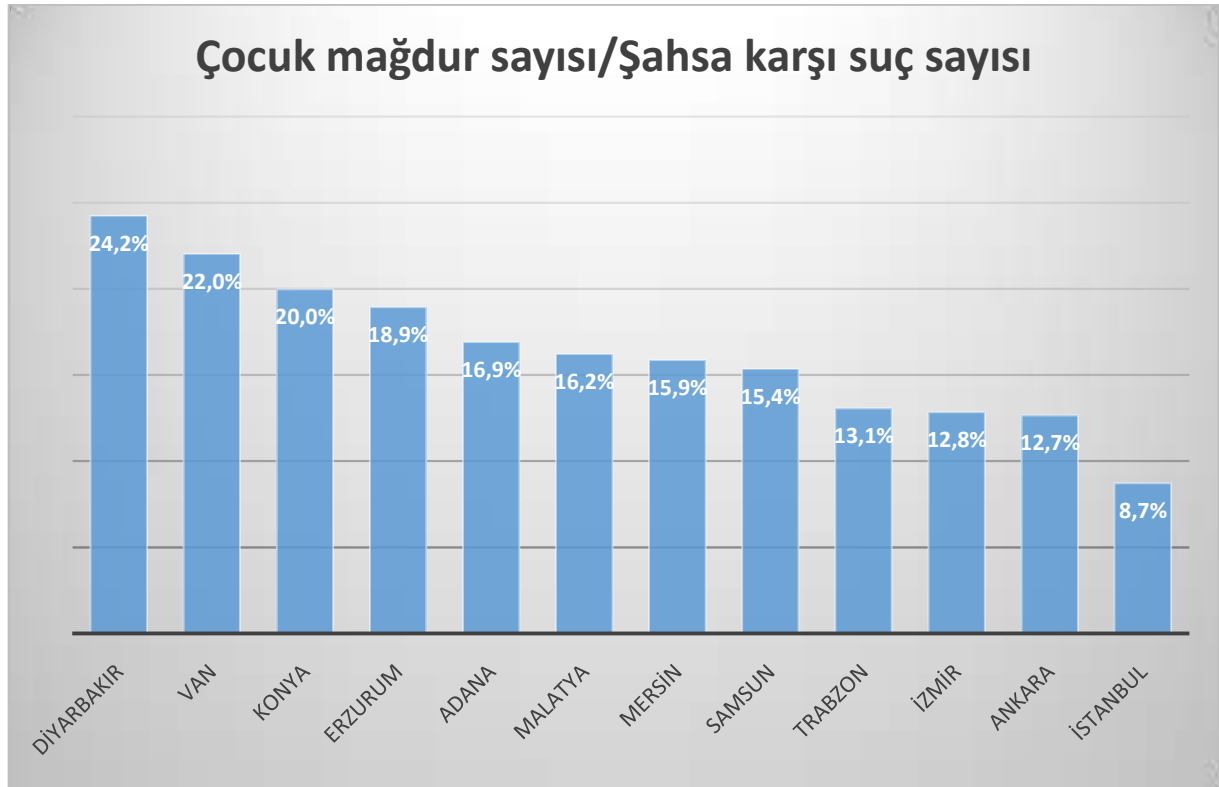

Türkiye'de 2012 yılı şahsa karşı suçlar içinde çocuk mağdur oranı

- Adana ilinde 2012 yılında işlenen şahsa karşı suçlarda çocuk mağdur oranı %16.9'dur.
- Seçilmiş 12 il içinde şahsa karşı suçlar içindeki çocuk mağdur oranı en yüksek iller Diyarbakır, Van ve Konya'dır.
- Adana ilindeki şahsa karşı suçlar içindeki çocuk mağdur oranı azımsanmayacak derecededir.

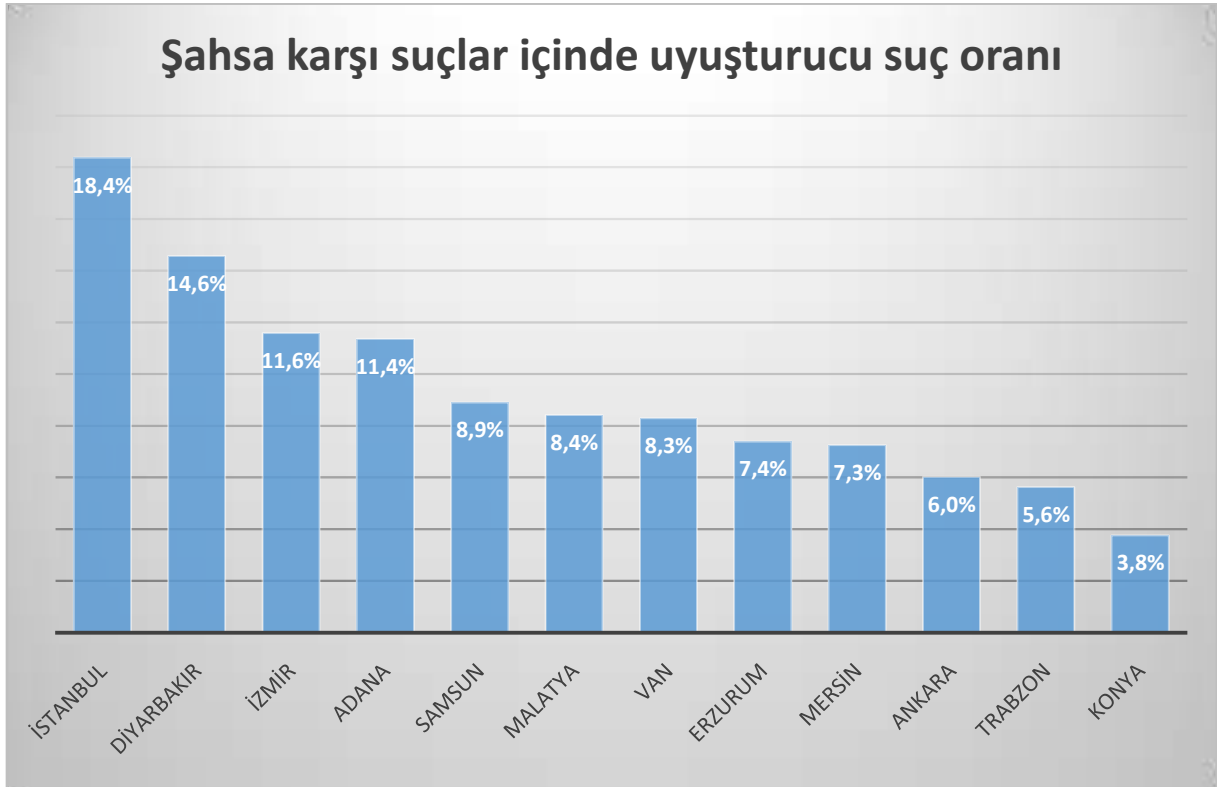
İLLER	Çocuk Mağdur Sayısı	Şahsa Karşı Suç Sayısı	Çocuk mağdur sayısı/Şahsa karşı suç sayısı
DİYARBAKIR	5.431	22.404	24,2%
VAN	2.131	9.670	22,0%
KONYA	12.043	60.312	20,0%
ERZURUM	2.937	15.515	18,9%
ADANA	8.076	47.775	16,9%
MALATYA	2.840	17.517	16,2%
MERSİN	7.690	48.466	15,9%
SAMSUN	4.882	31.768	15,4%
TRABZON	2.039	15.613	13,1%
İZMİR	14.128	110.073	12,8%
ANKARA	13.317	105.241	12,7%
İSTANBUL	25.959	298.095	8,7%

Şahsa karşı suçlar içinde uyuşturucu suçlarına bakış

- Adana ili seçilmiş 12 il içinde şahsa karşı suçlar içindeki %11.4'lük uyuşturucu suç payıyla dördüncü sırada yer almaktadır.
- Şahsa karşı suçlar içindeki uyuşturucu suç oranı en yüksek olan şehirler İstanbul, Diyarbakır ve İzmir'dir.
- Adana ilinde uyuşturucu suçunun önemli bir sorun olduğu görülmektedir.

İLLER	Uyuşturucu Suç Sayısı	Şahsa Karşı Suç Sayısı	Şahsa karşı suçlar içinde uyuşturucu suç
İSTANBUL	55.282	300.897	18,4%
DİYARBAKIR	3.609	24.761	14,6%
İZMİR	14.300	123.354	11,6%
ADANA	5.867	51.634	11,4%
SAMSUN	3.007	33.788	8,9%
MALATYA	1.667	19.794	8,4%
VAN	1.108	13.360	8,3%
ERZURUM	1.136	15.358	7,4%
MERSİN	3.696	50.965	7,3%
ANKARA	7.235	120.027	6,0%
TRABZON	888	15.757	5,6%
KONYA	2.519	67.019	3,8%

Okuryazar olmayan ya da hiç okula gitmemiş kadın oranları

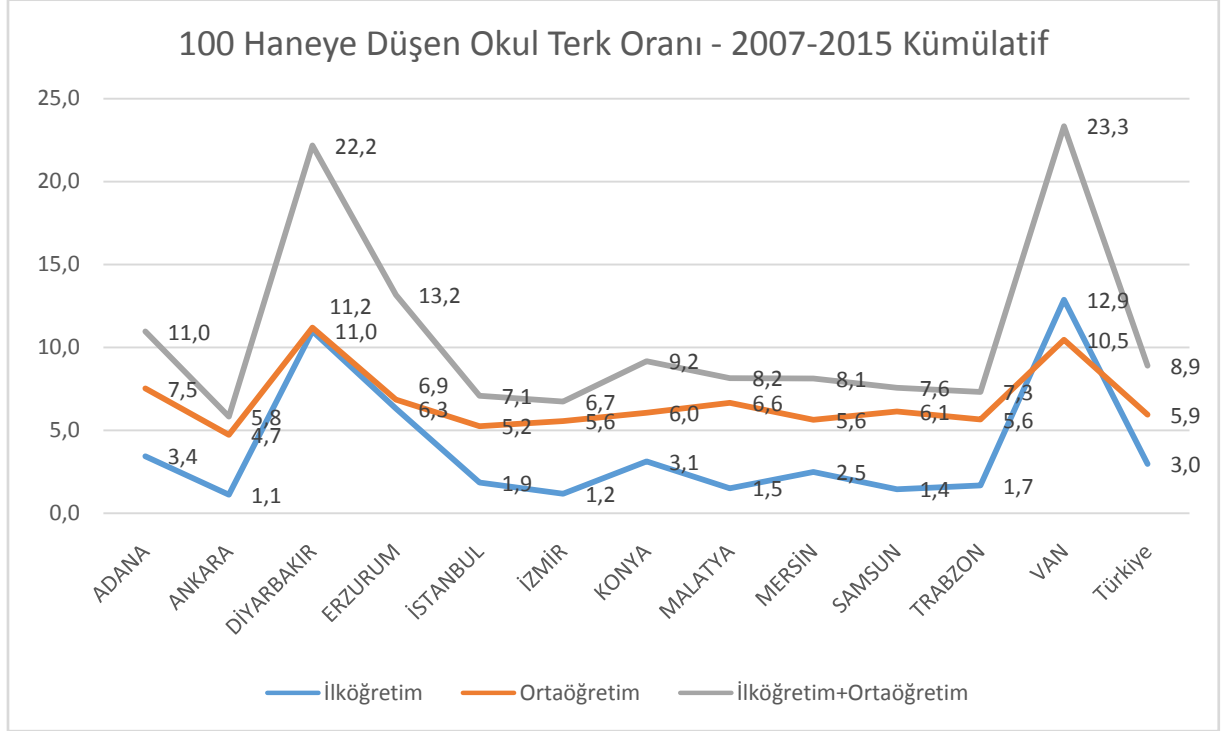
- Adana 100 haneye düşen okuryazar olmayan ya da hiç okula gitmemiş kadın oranı bakımından 14.81 değeri ile dördüncü sıradadır.
- Seçilmiş 12 il içinde 100 haneye düşen okuryazar olmayan ya da hiç okula gitmemiş kadın oranı bakımından en sorunlu şehirler Muş, Diyarbakır ve Erzurum'dur.
- Adana'da okulsuz kadın olarak tanımlanan kadın oranı bakımından üzerinde durulması gereken bir şehirdir.

İLLER	Okulsuz Kadın Sayısı	100 haneye düşen okulsuz kadın sayısı
MUŞ	50.978	72,9
DİYARBAKIR	176.566	57,19
ERZURUM	46.227	26,08
ADANA	83.059	14,81
MALATYA	24.951	12,35
MERSİN	55.202	11,15
SAMSUN	31.381	8,79
İSTANBUL	323.890	7,96
KONYA	39.324	6,73
TRABZON	14.646	6,52
İZMİR	77.902	5,88
ANKARA	57.838	3,6

Okul Terk İstatistikleri 2007-2008 / 2014-2015

- Adana ilinde 2007-2015 döneminde 100 haneye düşen okul terk etmiş öğrenci sayısı ilköğretimde 3,4, ortaöğretimde 7,5 iken toplamda ise 11,0'dir. Bu oranlar Türkiye ortalamasının üstündedir. Adana ili seçilen 12 il içinde 4. sırada yer almaktadır.
- Adana ili okul terk oranları bakımından Türkiye ortalamasının üstündedir ve 100 haneden 11,0 hanede okul terk etmiş öğrenci olması dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

5 SAHA ARAŞTIRMALARI

Adana ili de dahil olmak üzere, TBMM Şiddet Araştırma Komisyon(2007) marifeti ile, Türkiye'de ilk defa ülke düzeyinde şiddet ve bağlı olarak sosyal riskler üzerine kapsamlı bir saha araştırması yapıldı; önemli bir sonuç raporu ortaya kondu. Komisyonca, ülke düzeyinde 21 büyük ilin, saha çalışmaları kapsamına alındığı araştırma sonuç raporunda çok önemli belirlemeler yer aldı;

Şiddet olaylarına karışma riski yüksek olan çocuklar ile ailelerinin belirlenmesi, sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve güvenlik açısından daha “hakkaniyetli” hizmet alması sağlanmalıdır. Risklerin belirlenmesinde; ailenin sosyodemokratik özellikleri, ekonomik düzey, göç etme durumu, çocuk ya da gençte şiddet eğilimleri bulunması, vb. özellikler “değişken” olarak kullanılabilir.

Çocuk ve gençlerde şiddet ya da ilgili risk faktörlerinin dağılımı ile ilgili veriler belirli aralıklarla iller bazında toplanmalı ve her ilde sorun boyutunu saptama, gerekli müdahale programlarını planlayabilme ve uygulamalardaki gelişmeleri takip etme açısından kullanılmalıdır. İllerden gelen veriler ışığında Türkiye için yıllık ya da daha az sıklıkta periyodik raporlar hazırlanmalıdır.

Okulların ve sosyal çevrelerinin sosyal risk haritaları çıkartılmalı... ..daha sorunlu yerlerde, okul rehberlik servisleri ve RAM'lar güçlendirilmeli... bu hizmet alanlarında rehber öğretmen sayıları arttırılmalı... diğer disiplinlerden elemanlara da yer verilmelidir.

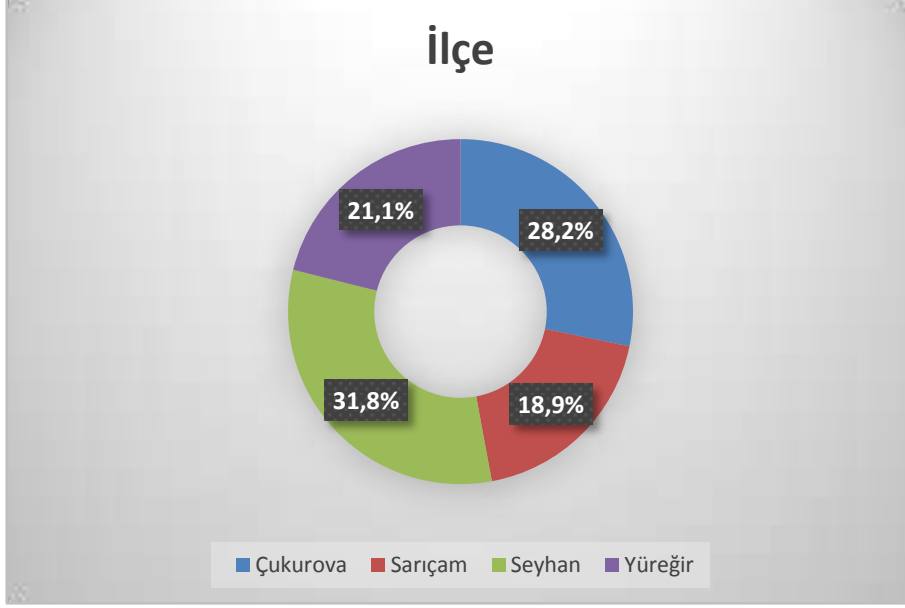
*İller ve ilçeler düzeyinde alan birimlerde, mahalle ya da yerel yerleşim birimlerinde çocuğun büyüme ve gelişmesini izleyen ve sağlığının korunmasından sorumlu olan “sağlık personeli”, çocuğun bilişsel kapasitesinin arttırılmasından sorumlu olan “eğiticilerin”, yaşadığı ortamda güvenliğini sağlayan “güvenlik personeli”nin ve zor koşullarda olan çocuk ve gençleri koruması için çalışan “sosyal çalışmacıların” yardımlaşarak ve ortak çalışması önemlidir. Özellikle ilçe düzeyinde mülki idari amiri olan kaymakam tarafından ilçe sınırları içinde çocuk ve gençlere yönelik sektörler arası iş birliği kurulabilmeli ve sahada özellikle dört farklı alanda çalışan saha elemanlarının ortak amaca yönelik hizmet sunabilmesi sağlanmalıdır. ***İçişleri, sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve emniyet kuruluşları tarafından oluşturulan bir veri toplama ağı ile bölgede, kente yeni gelen ya da sonradan yerleşen, şiddet olayları açısından “riskli” olan çocuk ve ailelerin belirlenmesi yapılmalıdır***(TBMM Raporu, 2007: 486, 487).*

Komisyonun, saha çalışmalarının belkemiğini/temelini lise öğrencilerine uygulanan gençlik anketi oluşturmuştur. Adana ili sosyal risk haritası da çocuk, aile ve bağlı konular ekseninde planlanmış bir çalışma olup; ağırlıklı olarak TBMM Şiddet araştırma Komisyonu çalışma modeli esas alınmıştır. Saha çalışmalarında kullanılan anket, TBMM Araştırma Komisyonu tarafından geliştirilen ve uygulanan soru listesinin revize edilmiş şeklidir.

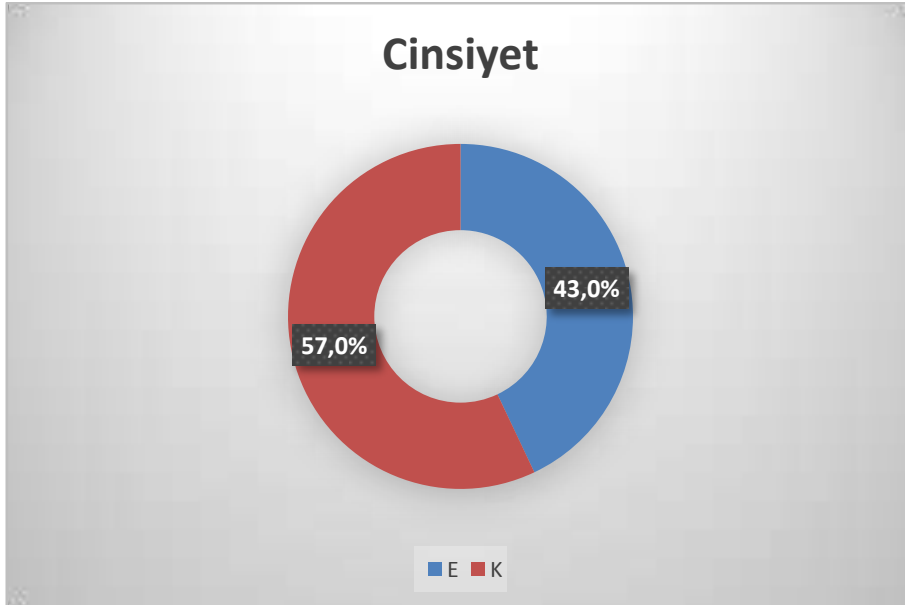
6 GENÇLİK ANKETİ ARAŞTIRMASI : BULGULAR

Adana ili lise öğrencileri şiddet araştırması 4 ilçede seçilen 27 lisede 2455 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın yürütüldüğü ilçeler Çukurova, Sarıçam, Seyhan ve Yüreğir'dir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerin %28.2'si Çukurova'da, %18.9'u Sarıçam'da, %31.8'i Seyhan'da ve %21.1'i Yüreğir'

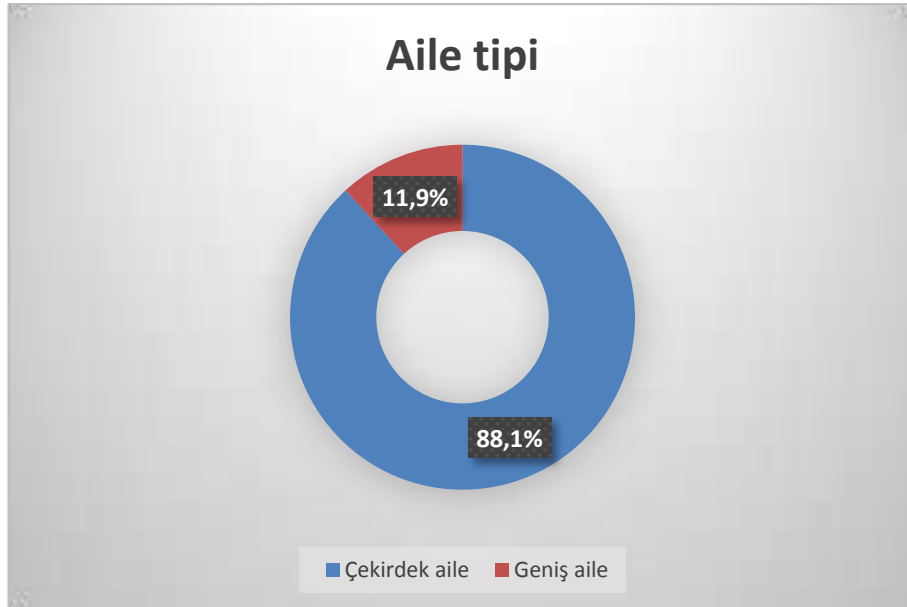
Araştırmaya katılan öğrencilerin %54.6'sı kadın, %45.4'ü erkektir.

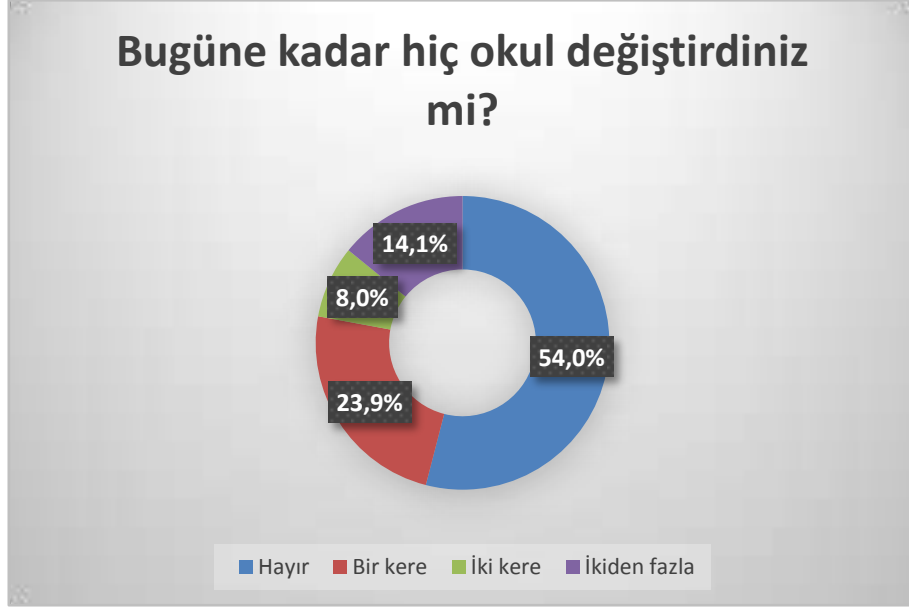
Öğrencilerin %3.4'ü tek çocuk iken, %22.6'sı iki kardeş, %29.8'i üç kardeş, %44.2'si ise 3'ten fazla kardeşir.

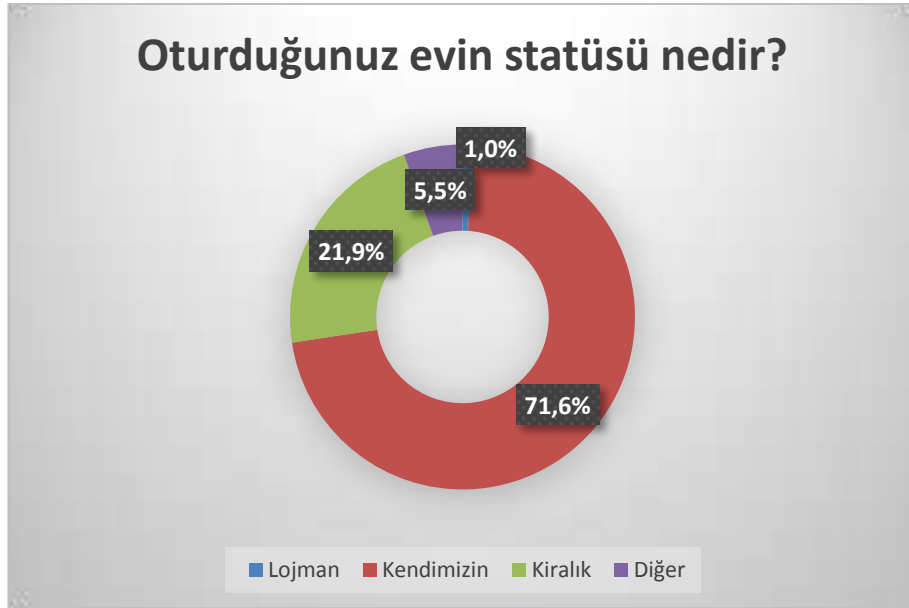
Öğrencilerin %88.1'i anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek ailede yaşarken %11.9'u dede/nine ve/veya amca/halanın da bulunduğu geniş ailede yaşamaktadır.

Öğrencilerin %54.0'ü hiç okul değiştirmezen %46.0'sı en az bir kere okul değiştirmiştir. İki den fazla okul değiştirenlerin oranı %14.1'dir.

Öğrencilerin %71.6'sı kendi evlerinde %21.9'u kirada, % 1.0'i lojmanda yaşamaktadır.

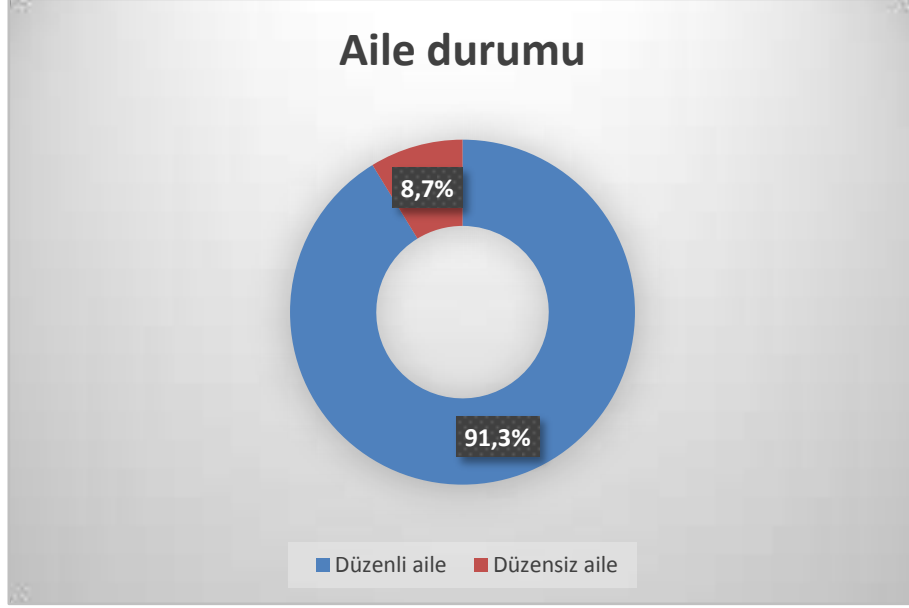
Öğrencilerin %74.0'ü ailelerinin gelir durumunu iyi düzeyde şeklinde tanımlarken ailelerinin gelir durumunu çok iyi düzeyde tanımlayanların oranı %3.6'dır. Ailelerinin gelir durumunu kötü ve çok kötü düzeyde tanımlayanların oranı %22.4'tür. Gelir durumunu öznel iyi oluş haliyle açıkladığımızda genelde çocukların gelirlerinden memnun olduğu sonucuna varırız.

Ailelerin %69.4'ünde yalnızca baba gelir getirici bir işte çalışırken yalnızca annelerin gelir getirici bir işte çalıştığı ailelerin oranı %4.3'tür. Ebeveynlerin her ikisinin de gelir getirici bir işte çalıştığı ailelerin oranı %13.7 iken ebeveynlerinin her ikisinin de çalışmadığı ailelerin oranı %12.5'tir. Genelde eve gelir getirme babanın sorumluluğunda olarak benimsendiğinden Adana'da da ailelerin üçte ikisinde sadece babaların çalışıyor olması beklentiyi karşılar. Babalarla birlikte annelerin çalışmasının tarihi ise henüz yenidir. Kızın çalışma yaşamına girmesi sanayi devrimi sonrasında tekabül eder.

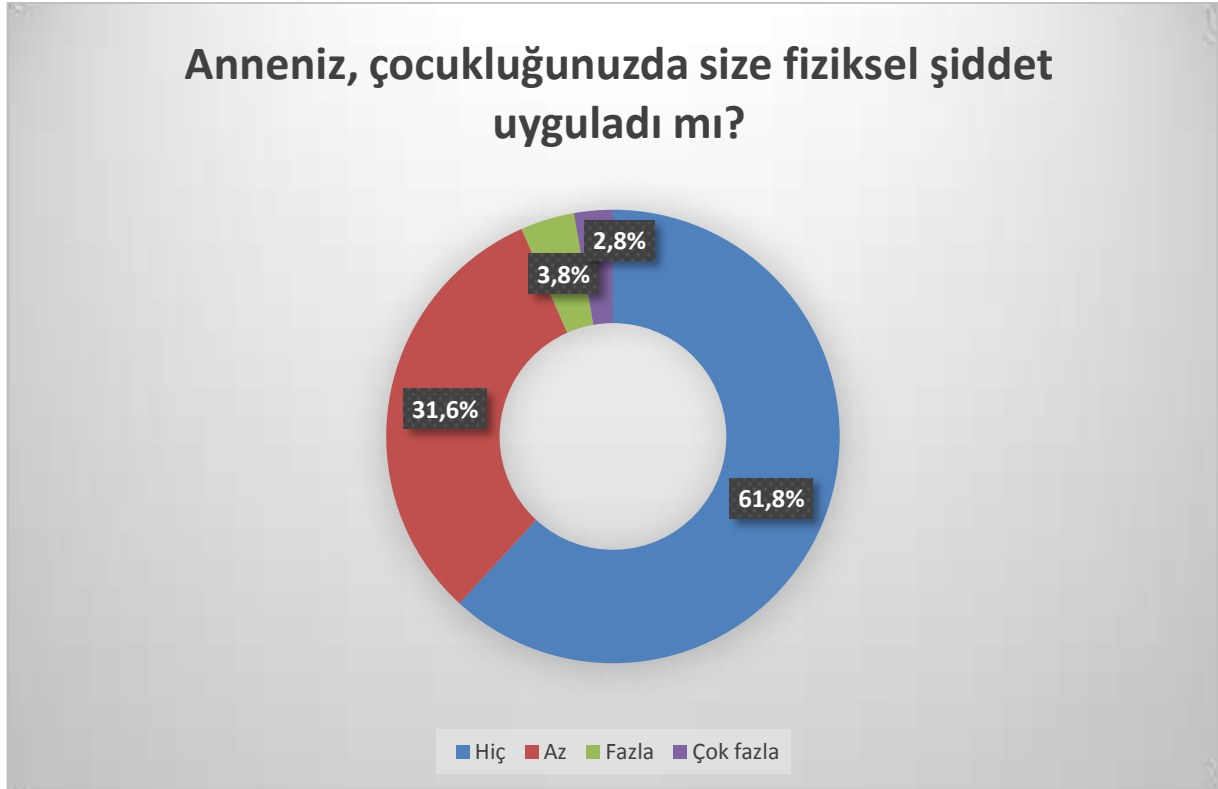

Öğrencilerden %8.7' sinin ailesinde anne ve babanın bir arada yaşamadığı dağınık aile yapısı mevcuttur. Türkiye genelinde tek ebeveynli ailelerin oranı %8,5 (TÜİK, 2018) olduğunu düşündüğümüzde Adana'daki sonucun Türkiye ortalamasına yakın olduğu sonucuna varırız.

6.1 Anne fiziksel şiddetine maruz kalma

- Ankete katılan tüm lise öğrencilerinden, çocukluğunda "anne fiziksel şiddeti" gördüğünü beyan edenlerin oranı %38.2'dir. Anne fiziksel şiddetine, "fazla" ve "çok fazla" derecede maruz kalanların oranı %6.6'dır.
- Bu sorudan elde edilen sonuca göre Adana'da her 10 çocuktan yaklaşık 4'ü annesinden az ya da çok olmak üzere fiziksel şiddet görmektedir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde "lise öğrencilerinin çocukluklarında annelerinden fiziksel şiddet görme oranları" şöyledir:

Cinsiyete göre anne fiziksel şiddeti görme;

Erkeklerde %34,3

Kadınlarda %41,5

Kardeş sayısına göre anne fiziksel şiddeti görme;

Tek çocuklarda %37,8

Birden fazla kardeş olanlarda %38,1

Ebeveynlerin çalışma durumuna göre anne fiziksel şiddeti görme;

Anne-baba çalışan %38

Anne-baba çalışmayan %41,2

Ailenin gelir durumuna göre anne fiziksel şiddeti görme;

Gelir durumu iyi %36,8

Gelir durumu kötü %42,7

Aile büyüklüğüne göre anne fiziksel şiddeti görme;

Geniş aile %38,7

Çekirdek aile %38,2

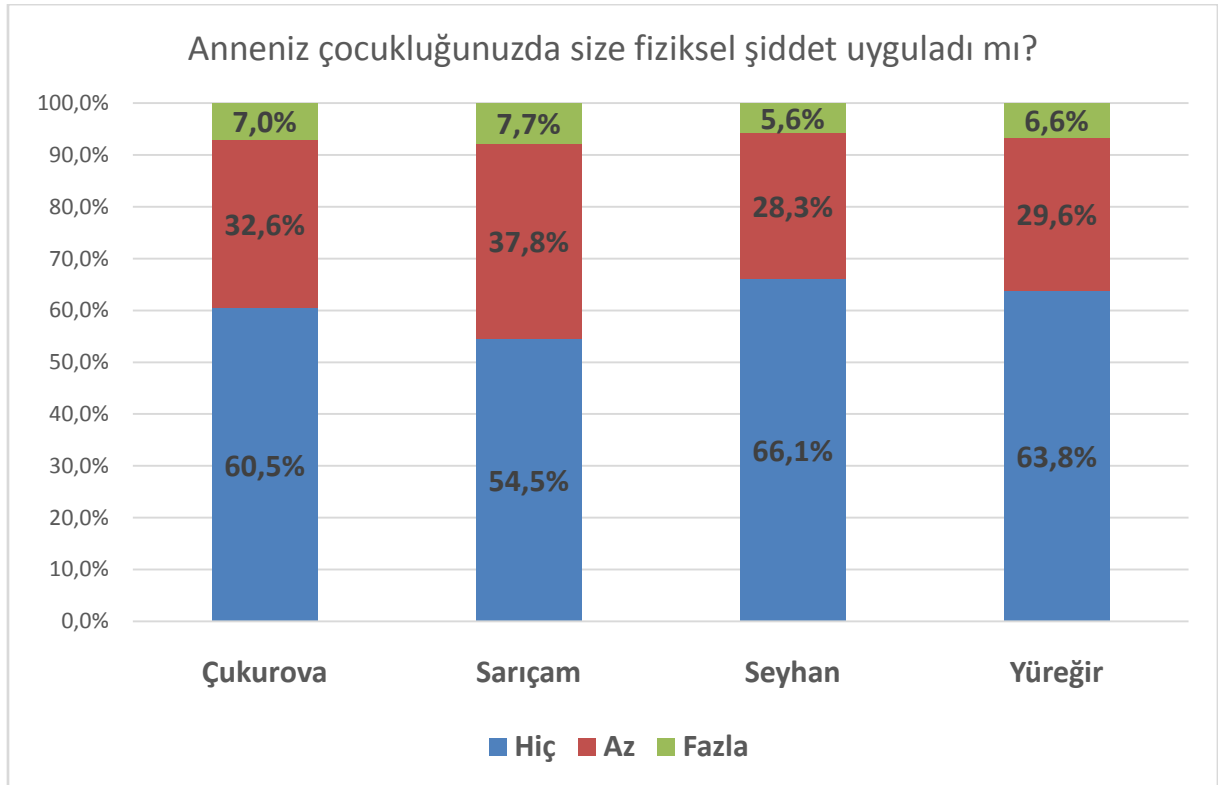
Aile düzenine/bütünlüğüne göre anne fiziksel şiddeti görme;

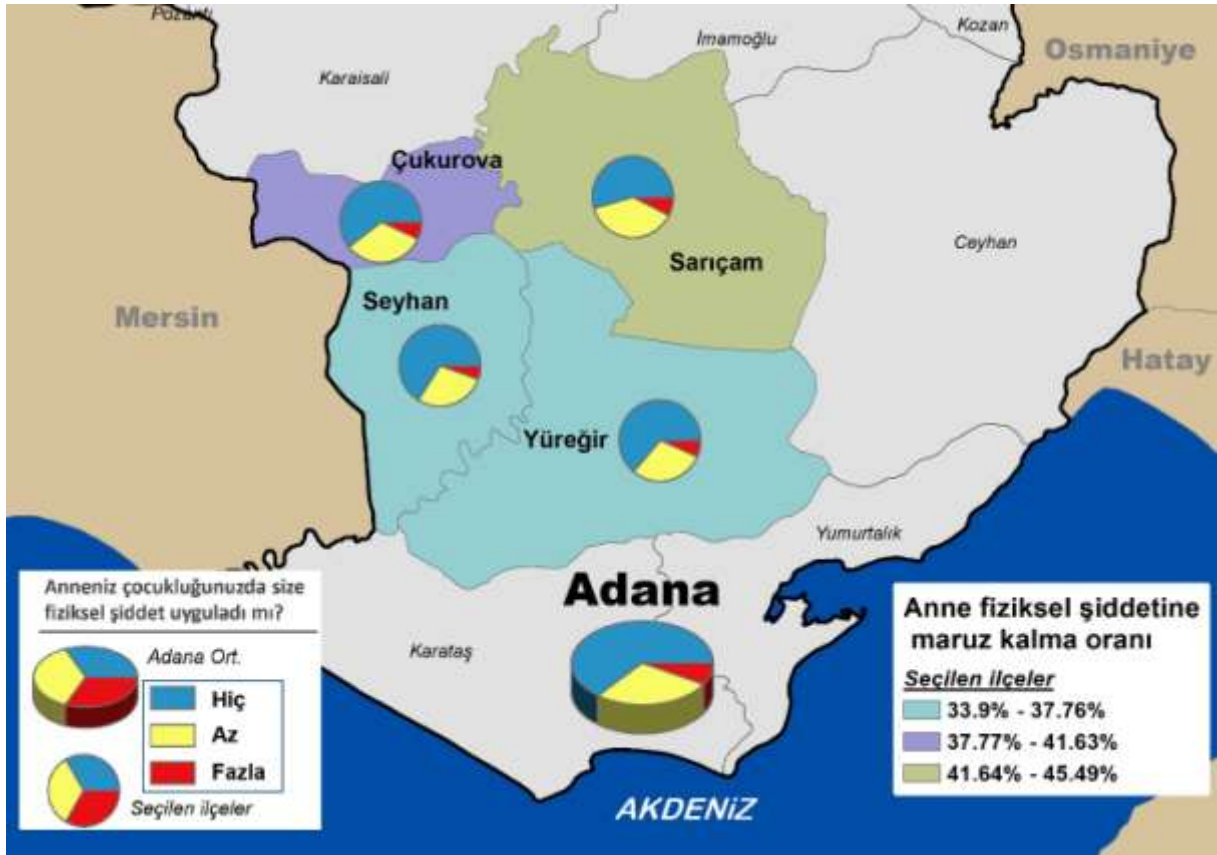
Düzenli aile %37,6

Düzensiz aile %40,8

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin çocukluklarında "annelerinden fiziksel şiddet görme" yüzde oranları şöyledir:

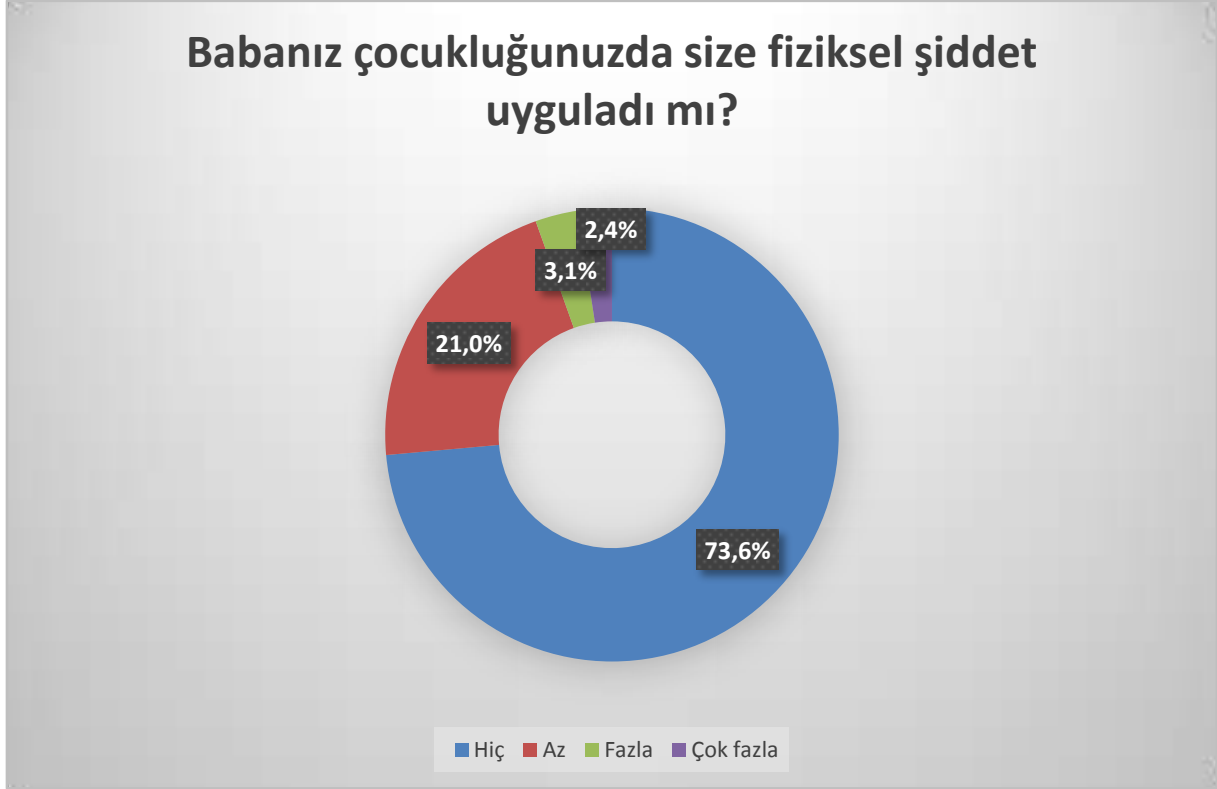
Tablo	Gençlerin, ANNEDEN fiziksel şiddet görme durumu				
		Sarıçam	Çukurova	Yüreğir	Seyhan
	HAYIR	54.5	60.5	63.8	66.1
	EVET	45.5	39.5	36.2	33.9
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	37.8	32.6	29.6	28.3
B)	Fazla	07.7	07.0	06.6	05.6

6.2 Baba fiziksel şiddetine maruz kalma

- Ankete katılan tüm lise öğrencilerinden, çocukluğunda "baba fiziksel şiddeti" gördüğünü beyan edenlerin oranı %26,4'tür. Baba fiziksel şiddetine, "fazla" ve "çok fazla" derecede maruz kalanların oranı %5,5'tir.

Adana ili gençlik anket sonuçlarına göre, babaların yaygın kanaatin aksine annelere göre çocuklarına daha az fiziksel şiddet uygulamasında, annelerin çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmelerinin etkisi olabilir. Ayrıca, son yıllarda yapılan aile araştırmalarından çıkan sonuçlara göre, aile içi otorite babadan anneye doğru kayma eğilimindedir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde "lise öğrencilerinin çocukluklarında babalarından fiziksel şiddet görme oranları" şöyledir:

Cinsiyete göre, baba fiziksel şiddeti görme;

Erkeklerde %32,2

Kadınlarda %22,1

Kardeş sayısına göre, baba fiziksel şiddeti görme;

Tek çocuklarda %18,5

Birden fazla kardeş olanlarda %26,7

Ebeveynlerin çalışma durumuna göre, baba fiziksel şiddeti görme;

Anne-baba çalışan %26,1

Anne-baba çalışmayan %29,5

Ailenin gelir durumuna göre, baba fiziksel şiddeti görme;

Gelir durumu iyi %22,9

Gelir durumu kötü %38,1

Aile büyüklüğüne göre, baba fiziksel şiddeti görme;

Geniş aile %26,8

Çekirdek aile %26,2

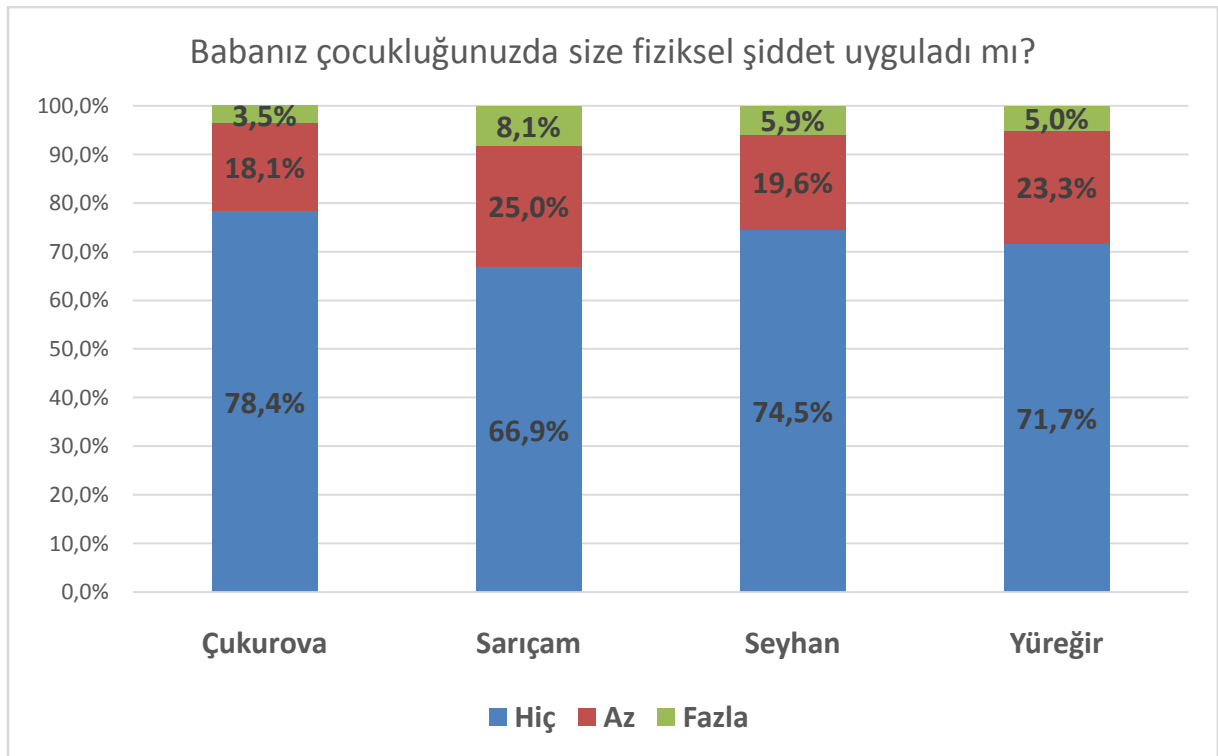
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, baba fiziksel şiddeti görme;

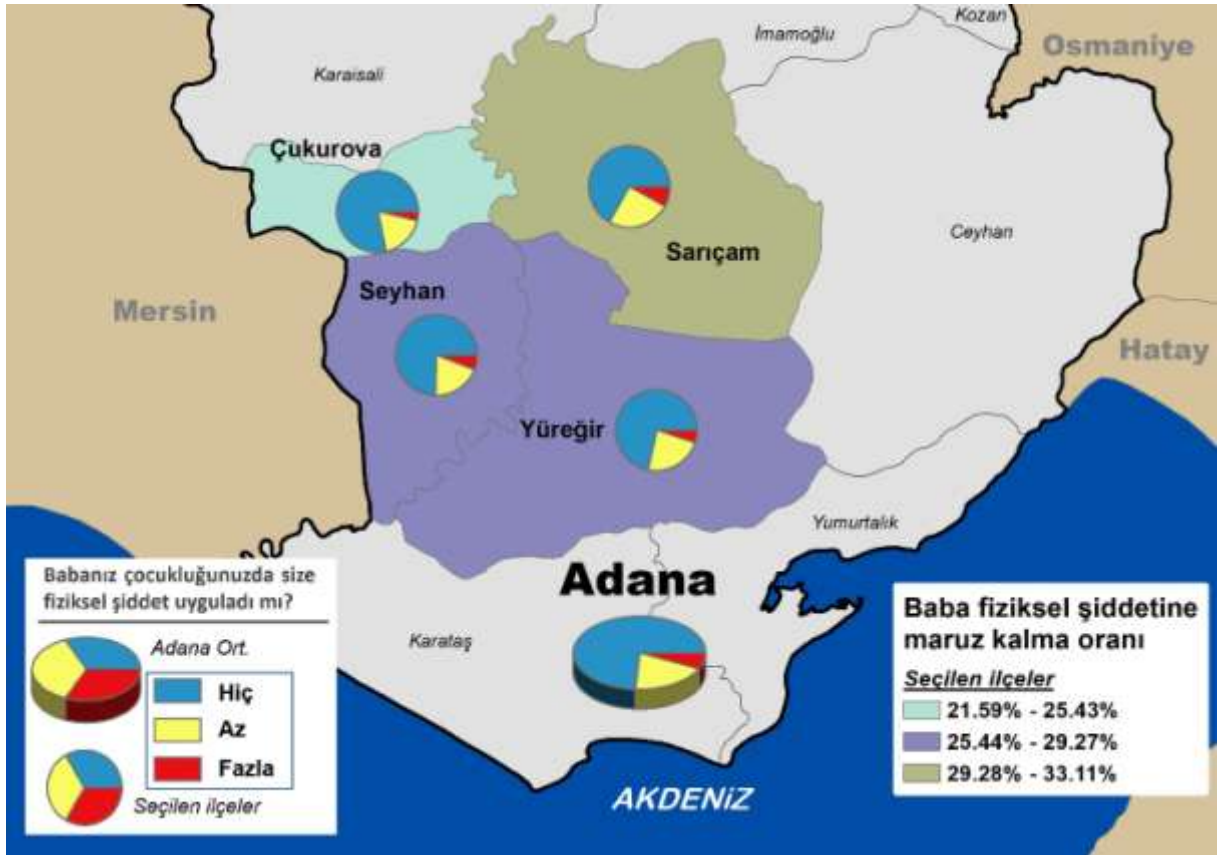
Düzenli aile %25,5

Düzensiz aile %32,5

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin çocukluklarında "babalarından fiziksel şiddet görme" yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, BABADAN fiziksel şiddet görme durumu	Sarıçam	Çukurova	Yüreğir	Seyhan
	HAYIR	66,9	78,4	71,7	74,5
	EVET	33,1	21,6	28,3	25,5
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	25	18,1	23,3	19,6
B)	Fazla	08,1	03,5	05,0	05,9

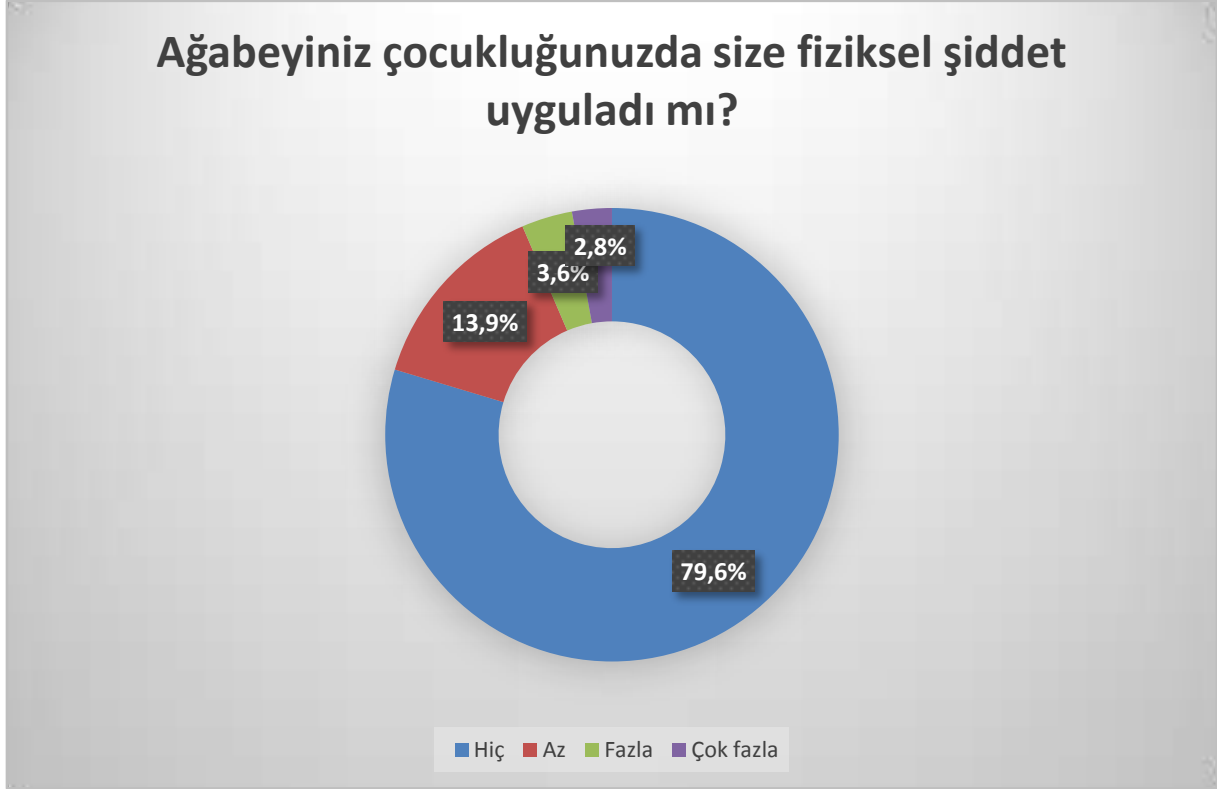

6.3 Ağabey fiziksel şiddetine maruz kalma

- Adana'da ankete katılan tüm lise öğrencilerinden, çocukluğunda "ağabey fiziksel şiddeti" gördüğünü beyan edenlerin oranı %20,4'tür. Ağabey fiziksel şiddetine, "fazla" ve "çok fazla" derecede maruz kaldığını belirtenlerin oranı %6,4'tür.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde "lise öğrencilerinin çocukluklarında ağabeylerinden fiziksel şiddet görme oranları" şöyledir:

Cinsiyete göre, ağabey fiziksel şiddeti görme;

Erkeklerde %21,9

Kadınlarda %19,6

Kardeş sayısına göre, ağabey fiziksel şiddeti görme;

Tek çocuklarda %

Birden fazla kardeş olanlarda %

Ebeveynlerin çalışma durumuna göre, ağabey fiziksel şiddeti görme;

Anne-baba çalışan %19,3

Anne-baba çalışmayan %28,5

Ailenin gelir durumuna göre, ağabey fiziksel şiddeti görme;

Gelir durumu iyi %19,1

Gelir durumu kötü %14,2

Aile büyüklüğüne göre, ağabey fiziksel şiddeti görme;

Geniş aile %16,9

Çekirdek aile %20,8

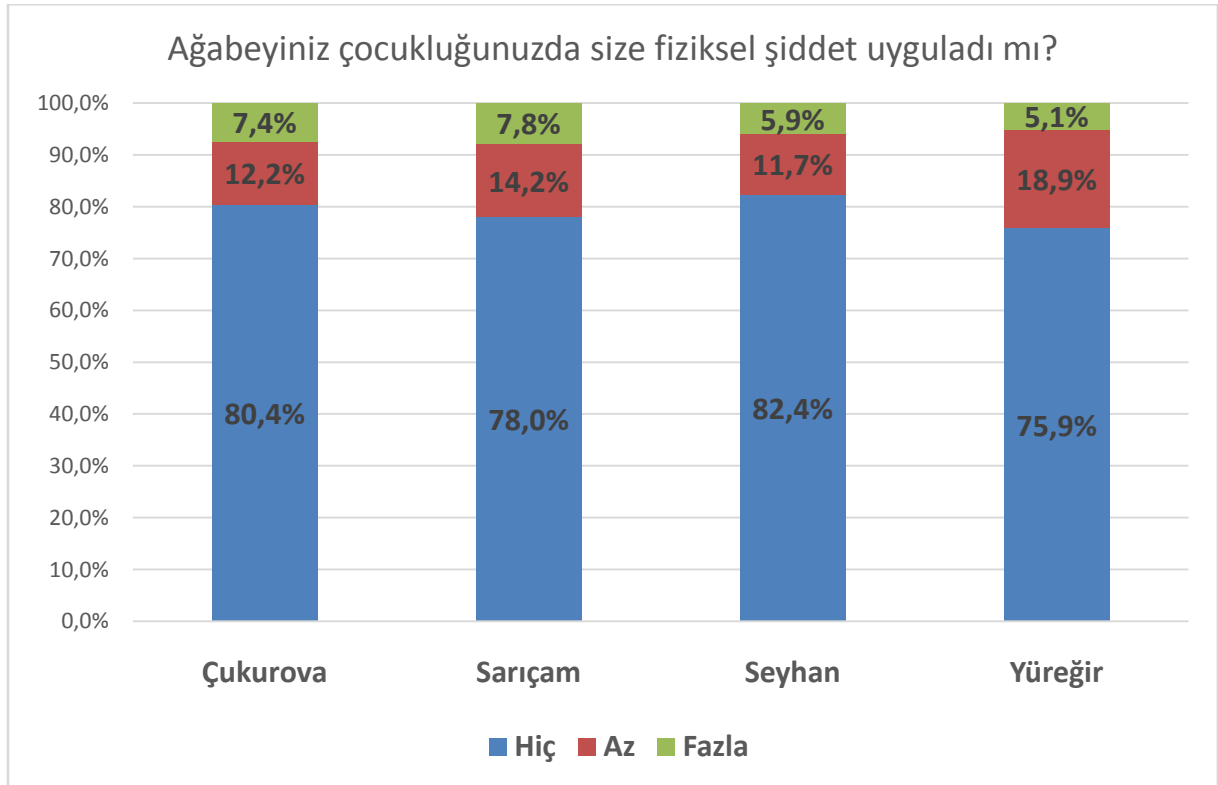
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, ağabey fiziksel şiddeti görme;

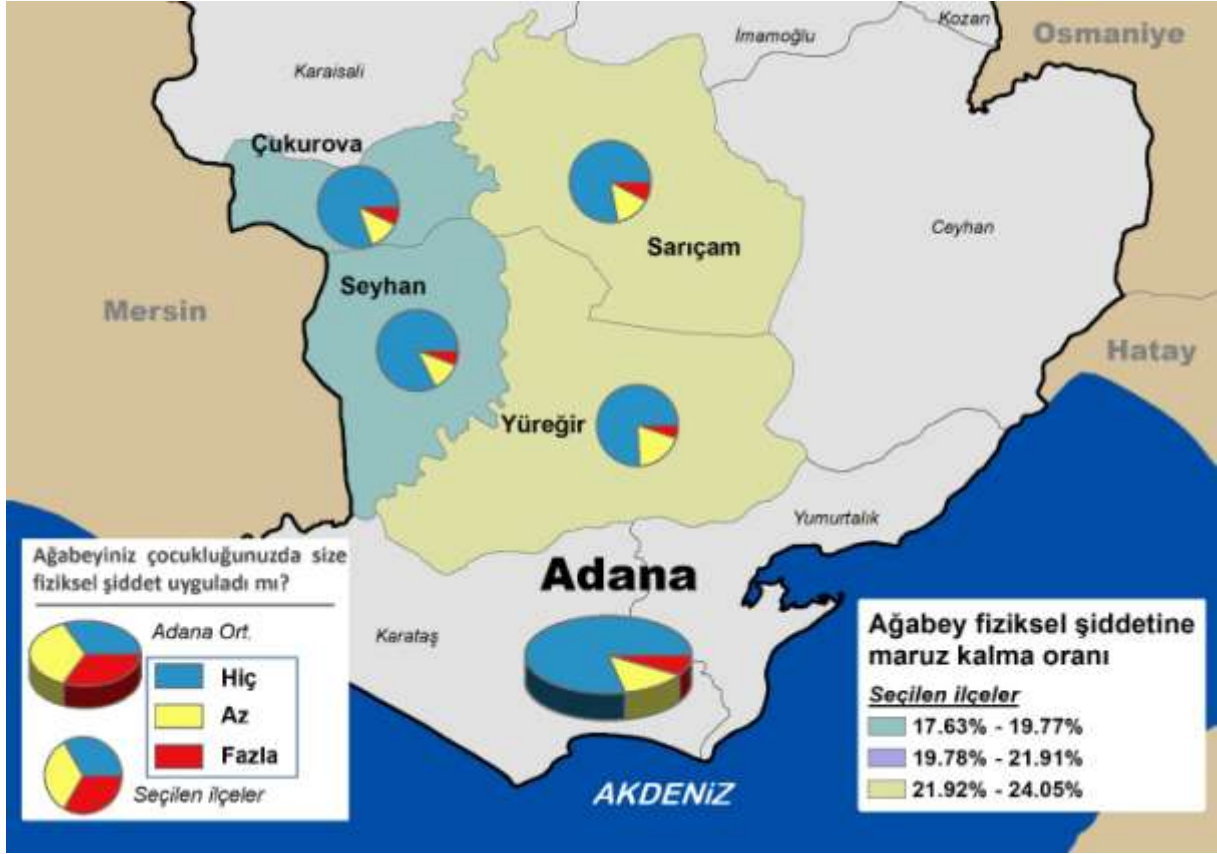
Düzenli aile %20,1

Düzensiz aile %22,1

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin çocukluklarında "ağabeylerinden fiziksel şiddet görme" yüzde oranları şöyledir:

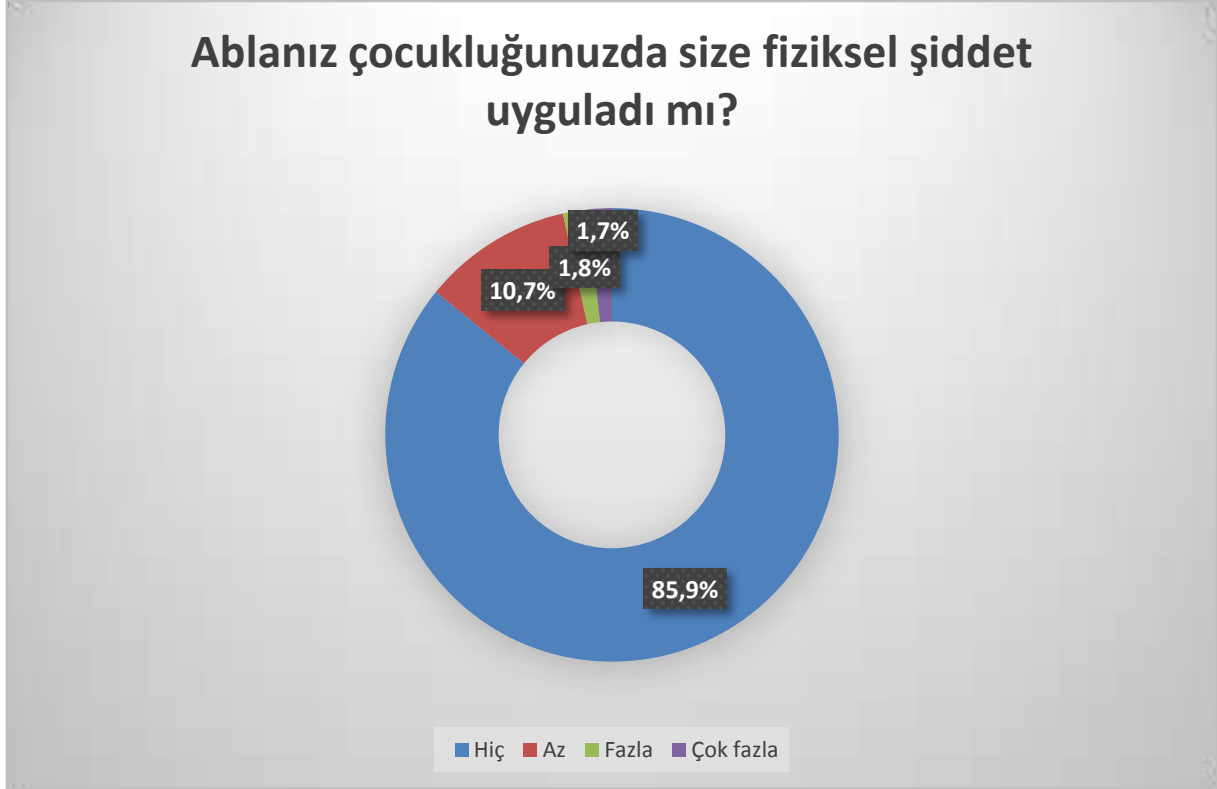
Tablo	Gençlerin, AĞABEY fiziksel şiddeti görme durumu	Sarıçam	Çukurova	Yüreğir	Seyhan
	HAYIR	78,0	80,4	76,0	82,4
	EVET	22,0	19,6	24,0	17,6
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	14,2	12,2	19,0	11,7
B)	Fazla	07,8	07,4	05,0	05,9

6.4 Abla fiziksel şiddetine maruz kalma

- Ankete katılan tüm lise öğrencilerinden, çocukluğunda "abla fiziksel şiddeti" gördüğünü beyan edenlerin oranı %14,1'dir. Abla fiziksel şiddetine, "fazla" ve "çok fazla" derecede maruz kaldığını belirtenlerin oranı %3,5'tir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde "lise öğrencilerinin çocukluklarında ablalarından fiziksel şiddet görme oranları" şöyledir:

Cinsiyete göre, abla fiziksel şiddeti görme;

Erkeklerde %09,4

Kadınlarda %18,1

Kardeş sayısına göre, abla fiziksel şiddeti görme;

Tek çocuklarda %

Birden fazla kardeş olanlarda %

Ebeveynlerin çalışma durumuna göre, abla fiziksel şiddeti görme;

Anne-baba çalışan %13,3

Anne-baba çalışmayan %19,7

Ailenin gelir durumuna göre, abla fiziksel şiddeti görme;

Gelir durumu iyi %12,7

Gelir durumu kötü %18,4

Aile büyüklüğüne göre, abla fiziksel şiddeti görme;

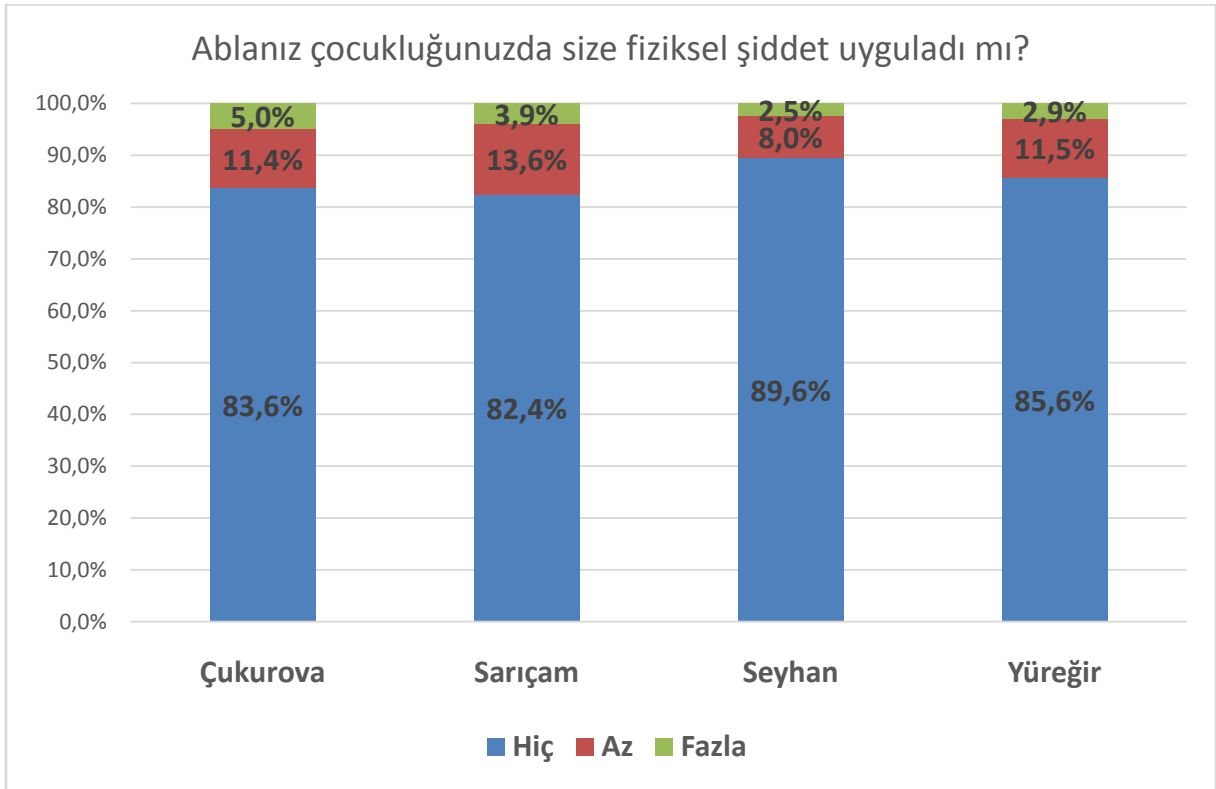
Geniş aile %15,9
Çekirdek aile %13,6

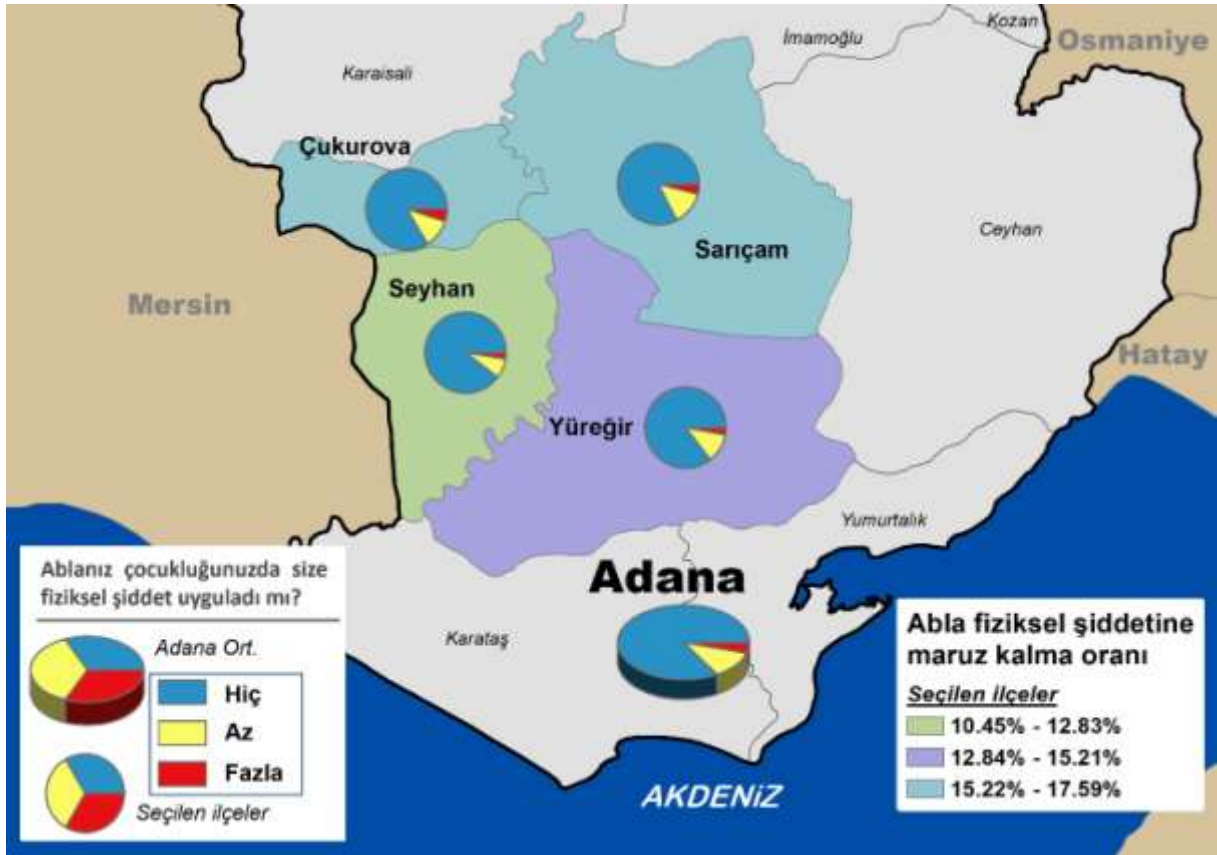
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, abla fiziksel şiddeti görme;

Düzenli aile %13,3
Düzensiz aile %22,8

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin çocukluklarında "ablalarından fiziksel şiddet görme" yüzde oranları şöyledir:

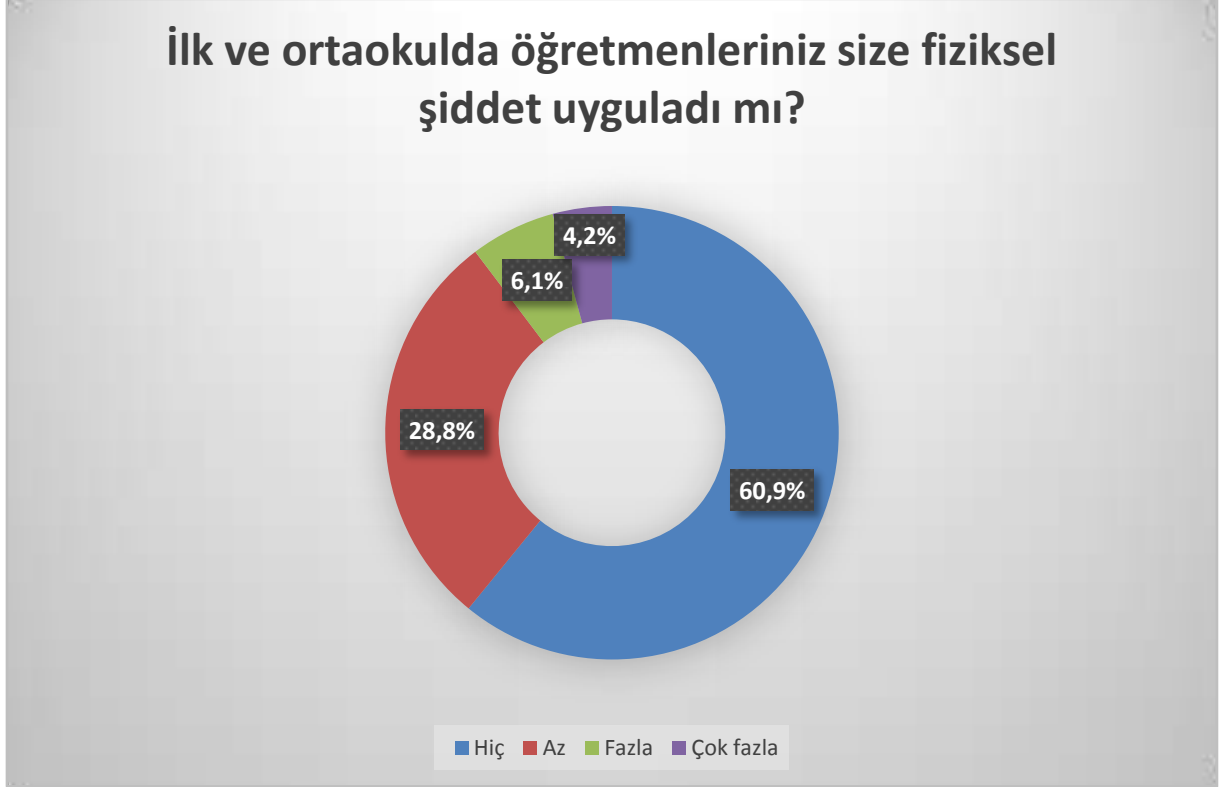
Tablo	Gençlerin, ABLA fiziksel şiddeti görme durumu				
		Sarıçam	Çukurova	Yüreğir	Seyhan
	HAYIR	82,4	83,6	85,6	89,6
	EVET	17,6	16,4	14,4	10,4
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	13,6	11,4	11,5	8,0
B)	Fazla	4,0	5,0	2,9	2,4

6.5 Öğretmen fiziksel şiddetine maruz kalma

- Adana ilinde ankete katılan tüm lise öğrencilerinden, ilkokul ve ortaokul döneminde öğretmen fiziksel şiddetine maruz kaldığını beyan edenlerin oranı %39,1'dir. Abla fiziksel şiddetine, "fazla" ve "çok fazla" derecede maruz kaldığını belirtenlerin oranı %3,5 ve öğretmen fiziksel şiddetine fazla ve çok fazla derecede maruz kalanların oranı %10,3'tür.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde lise öğrencilerinin "ilkokul/ortaokul döneminde öğretmen fiziksel görme oranları" şöyledir:

Cinsiyete göre, öğretmen fiziksel şiddeti görme;

Erkeklerde %51,0

Kadınlarda %30,0

Kardeş sayısına göre, öğretmen fiziksel şiddeti görme;

Tek çocuklarda %44

Birden fazla kardeş olanlarda %39

Ebeveynlerin çalışma durumuna göre, öğretmen fiziksel şiddeti görme;

Anne-baba çalışan %38,7

Anne-baba çalışmayan %42,6

Ailenin gelir durumuna göre, öğretmen fiziksel şiddeti görme;

Gelir durumu iyi %35,6

Gelir durumu kötü %50,7

Aile büyüklüğüne göre, öğretmen fiziksel şiddeti görme;

Geniş aile %41,1

Çekirdek aile %38,7

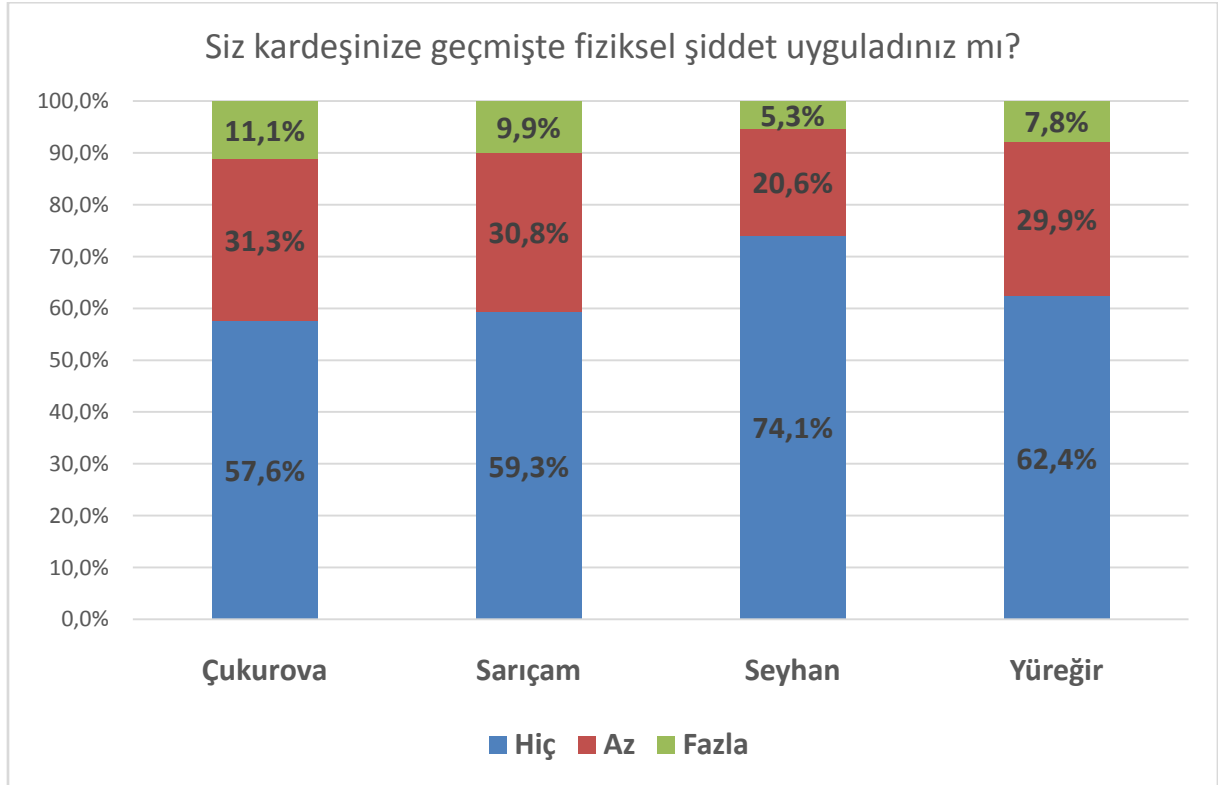
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, öğretmen fiziksel şiddeti görme;

Düzenli aile %38,1

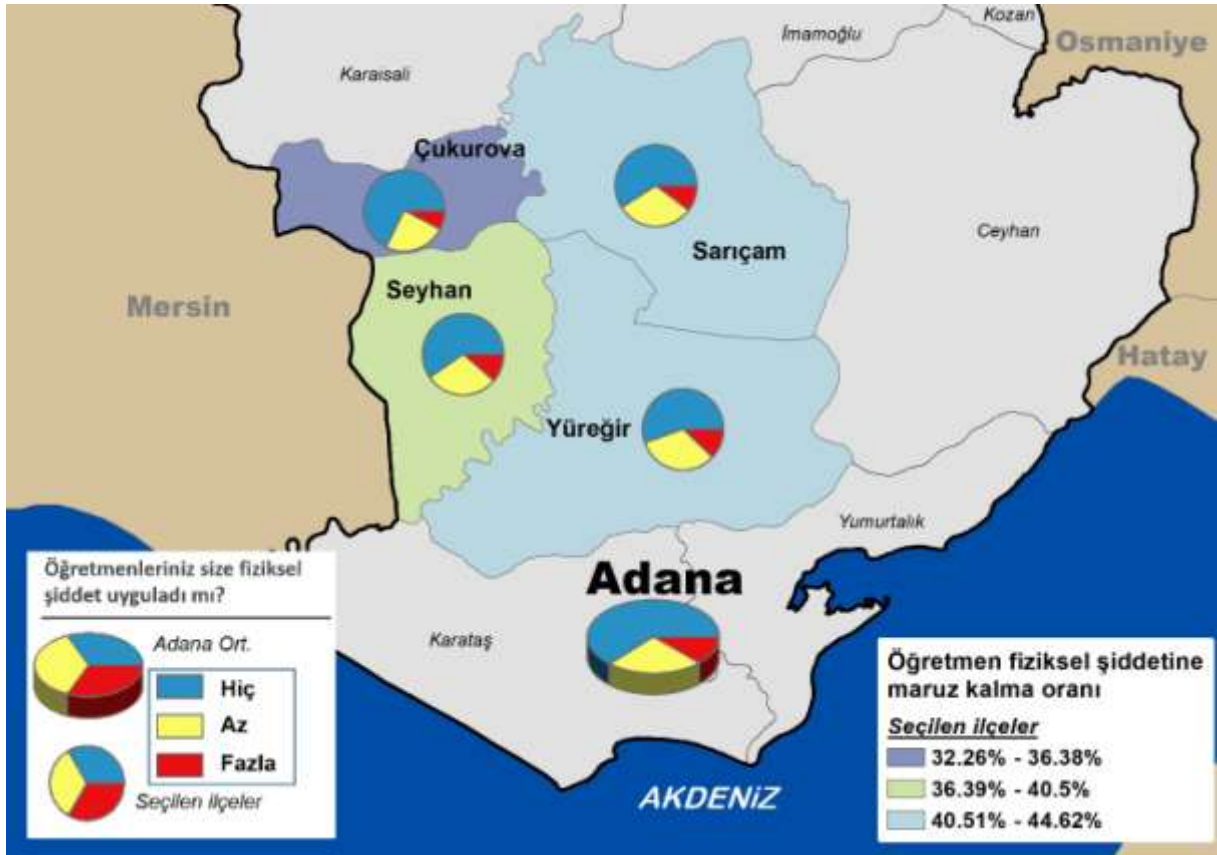
Düzensiz aile %45,1

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "ilkokul/ortaokul döneminde öğretmen fiziksel görme" yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, ilkokul/ortaokul döneminde öğretmen fiziksel şiddeti görme durumu				
		Sarıçam	Çukurova	Yüreğir	Seyhan
	HAYIR	58,9	67,7	54,4	59,7
	EVET	41,1	32,3	44,6	44,3
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	30,8	24,6	32,3	29,0
B)	Fazla	10,3	7,7	12,3	11,3

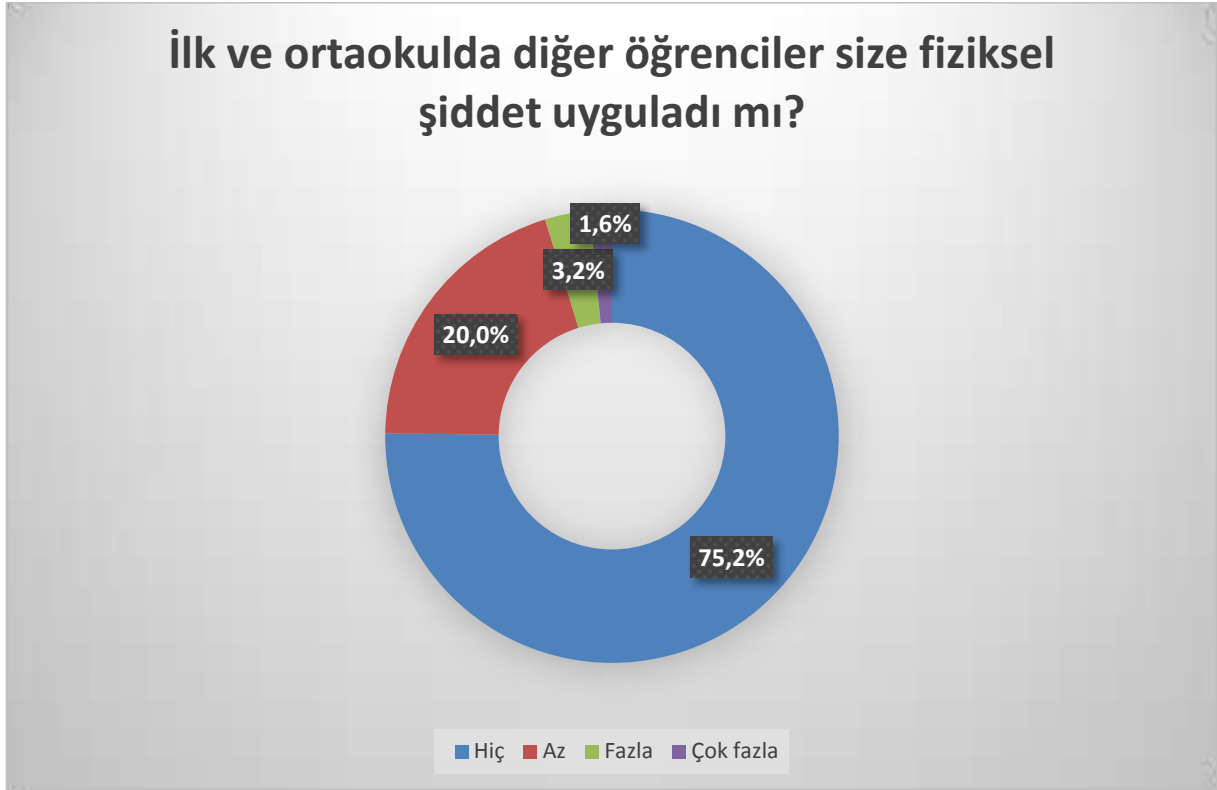

6.6 Diğer öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalma

- Ankete katılan tüm lise öğrencilerinden, diğer öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kaldığını beyan edenlerin oranı %24,8'dir. Diğer öğrencilerin fiziksel şiddetine fazla veya çok fazla derecede maruz kalanların oranı %4,8'dir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde lise öğrencilerinin "ilkokul/ortaokul döneminde diğer öğrencilerden fiziksel şiddet görme oranları" şöyledir:

Cinsiyete göre, diğer öğrencilerden fiziksel şiddet görme;

Erkeklerde %32,8
Kadınlarda %18,9

Kardeş sayısına göre, diğer öğrencilerden fiziksel şiddet görme;

Tek çocuklarda %35,8
Birden fazla kardeş olanlarda %24,4

Ebeveynlerin çalışma durumuna göre, diğer öğrencilerden fiziksel şiddet görme;

Anne-baba çalışan %23,8
Anne-baba çalışmayan %32,5

Ailenin gelir durumuna göre, diğer öğrencilerden fiziksel şiddet görme;

Gelir durumu iyi %21,3
Gelir durumu kötü %35,8

Aile büyüklüğüne göre, diğer öğrencilerden fiziksel şiddet görme;

Geniş aile %28,1

Çekirdek aile %23,9

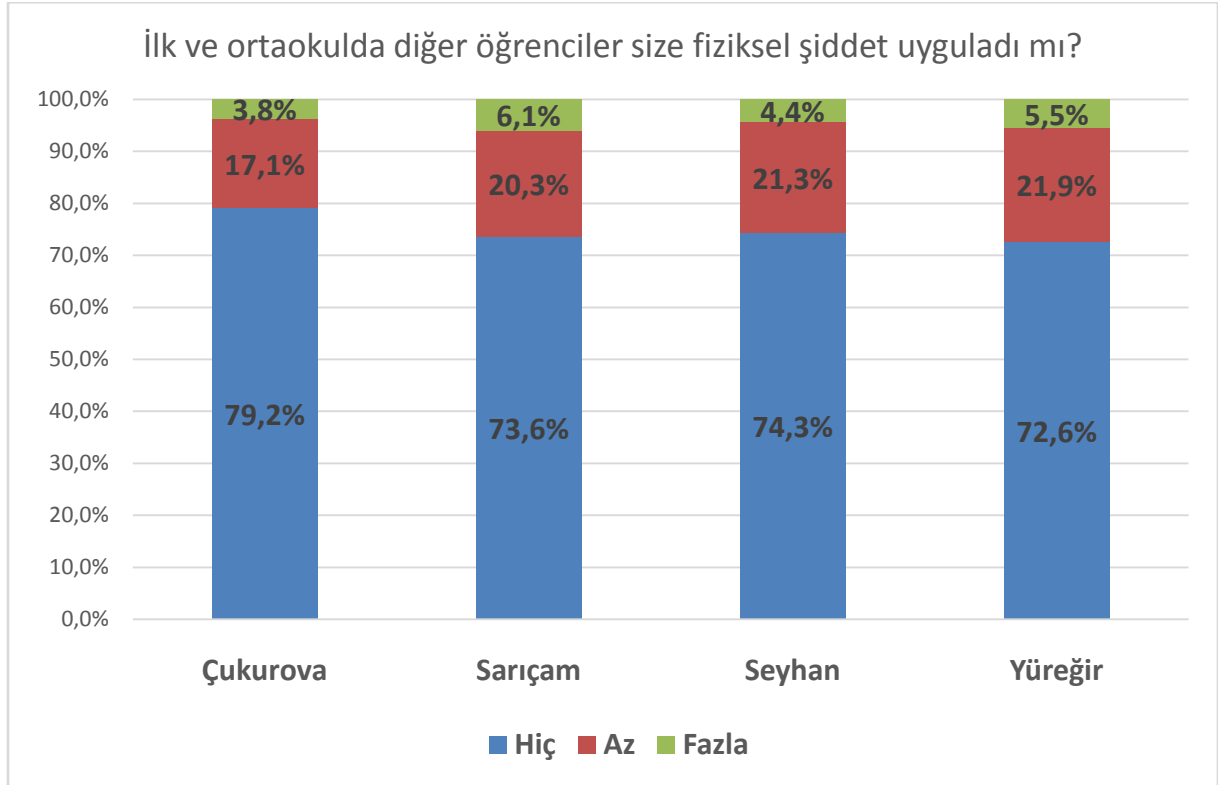
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, diğer öğrencilerden fiziksel şiddet görme;

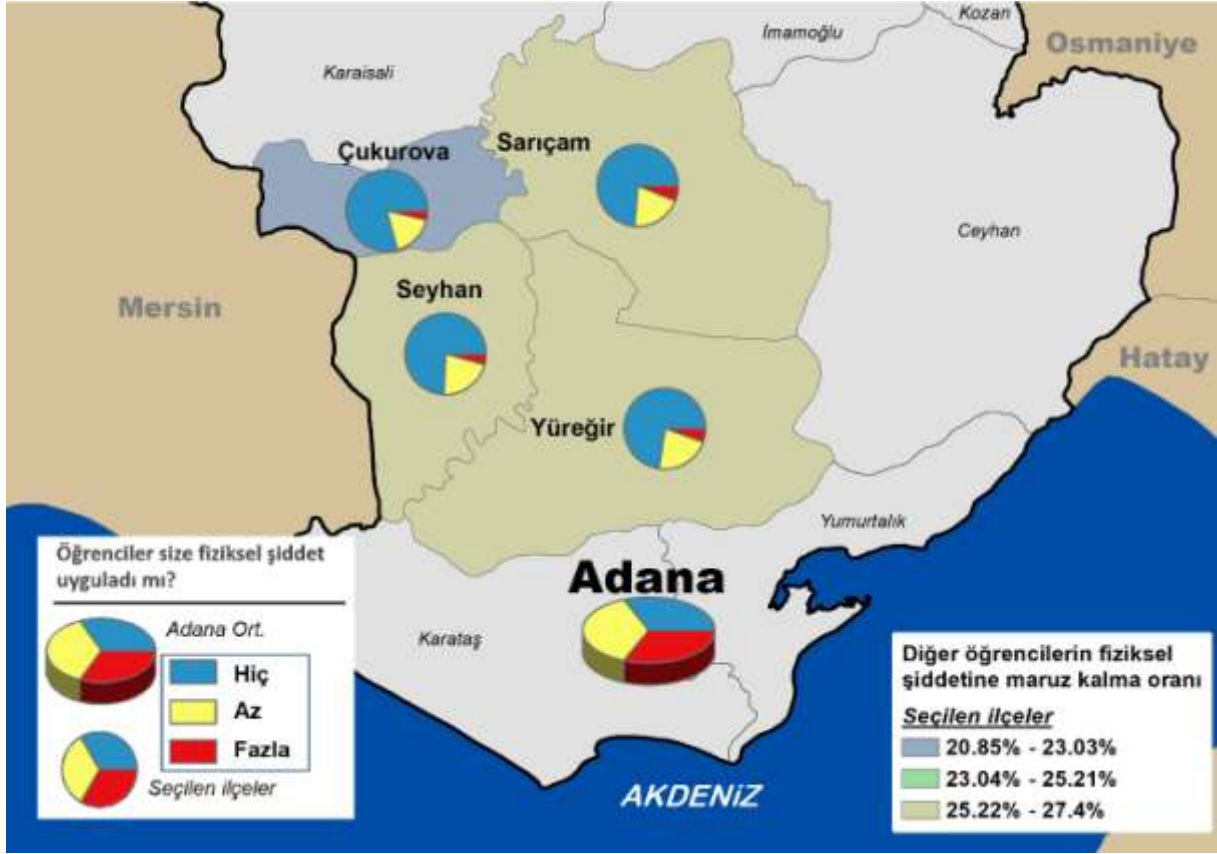
Düzenli aile %23,8

Düzensiz aile %32,3

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "ilkokul/ortaokul döneminde diğer öğrencilerden fiziksel şiddet görme" yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, ilkokul/ortaokul döneminde diğer öğrencilerden fiziksel şiddeti görme durumu				
		Sarıçam	Çukurova	Yüreğir	Seyhan
	HAYIR	73,6	79,2	72,6	74,3
	EVET	26,4	20,8	27,4	25,7
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	20,3	17,1	21,9	21,3
B)	Fazla	6,1	3,7	5,5	4,4

6.7 Diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama

- Adana ilinde, ankete katılan tüm lise öğrencilerinden, ilkokul ortaokul dönemlerinde diğer öğrencilere fiziksel şiddet uyguladığını beyan edenlerin oranı %40.0'tır. Diğer öğrencilere fiziksel şiddeti fazla veya çok fazla derecede uygulayanların oranı %11.7'dir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde lise öğrencilerinin "ilkokul/ortaokul döneminde diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama oranları" şöyledir:

Cinsiyete göre, diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama;

Erkeklerde %50,7
Kadınlarda %32,2

Kardeş sayısına göre, diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama;

Tek çocuklarda %49,4
Birden fazla kardeş olanlarda %39,8

Ebeveynlerin çalışma durumuna göre, diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama;

Anne-baba çalışan %39
Anne-baba çalışmayan %47,6

Ailenin gelir durumuna göre, diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama;

Gelir durumu iyi %38,7
Gelir durumu kötü %44

Aile büyüklüğüne göre, diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama;

Geniş aile %40

Çekirdek aile %40

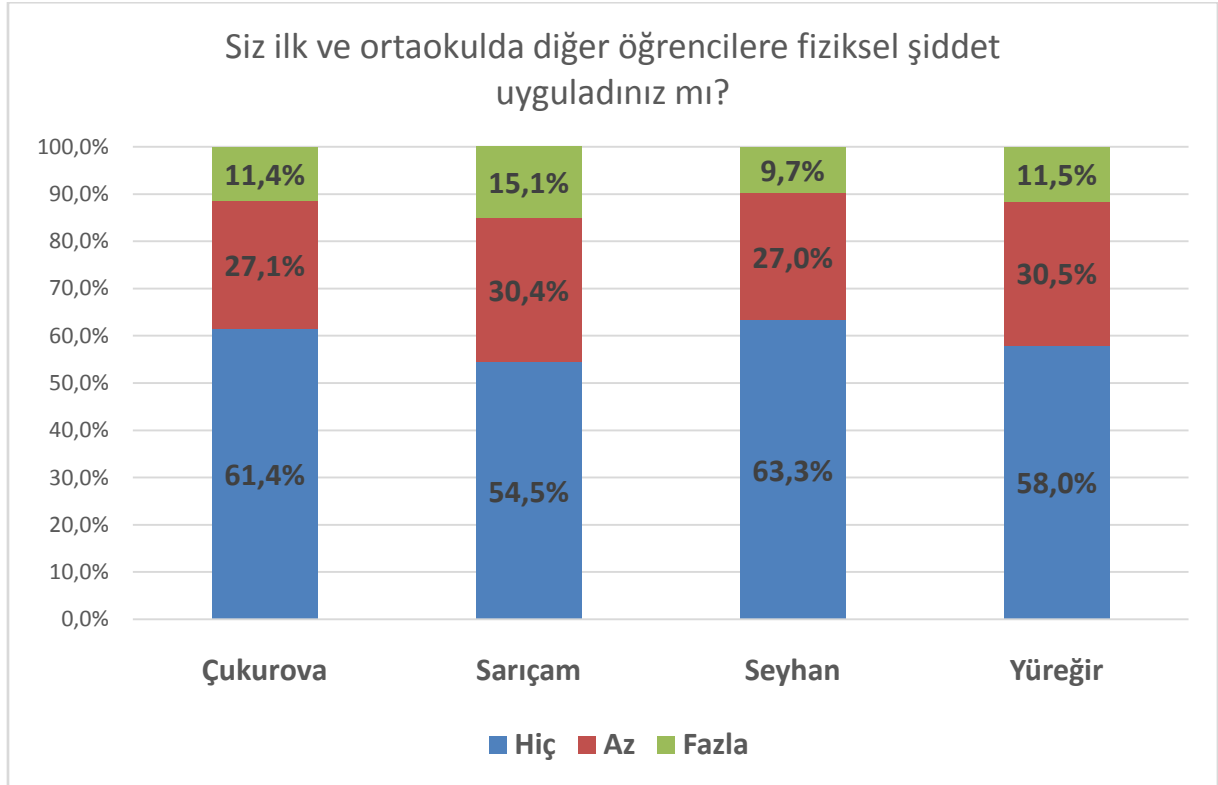
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama;

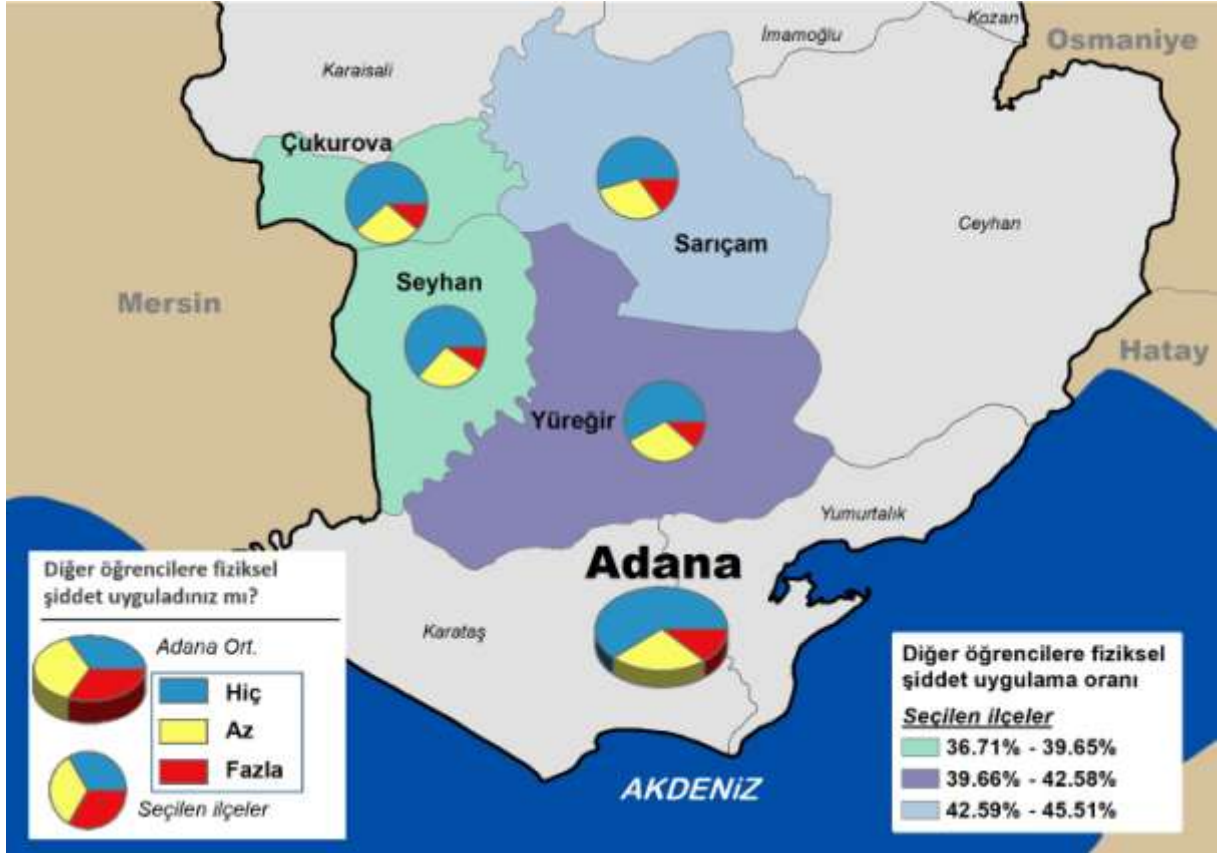
Düzenli aile %38,2

Düzensiz aile %51,5

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "ilkokul/ortaokul döneminde diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama" yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, ilkokul/ortaokul döneminde diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama durumu				
		Sarıçam	Çukurova	Yüreğir	Seyhan
	HAYIR	54,5	61,4	58	63,3
	EVET	45,5	38,6	42	36,7
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	30,4	27,1	30,5	27,
B)	Fazla	15,1	11,5	11,5	9,7

6.8 Anne-baba fiziksel şiddetine doğrudan tanık olma

- Adana ilinde, ankete katılan tüm lise öğrencilerinden, anne-baba fiziksel şiddetine doğrudan tanık olanların oranı %19.0'dur. bu oran içinde, anne-baba fiziksel şiddetine "fazla" ve "çok fazla" derecede doğrudan tanık olanların oranı %5.6'dır.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "anne-babaları arasında yaşanan fiziksel şiddete doğrudan tanık olma oranları" şöyledir:

Cinsiyete göre, anne baba arasında yaşanan fiziksel şiddete doğrudan tanık olma;

Erkeklerde %17,5
Kadınlarda %20,2

Kardeş sayısına göre, anne baba arasında yaşanan fiziksel şiddete doğrudan tanık olma;

Tek çocuklarda %22,6
Birden fazla kardeş olanlarda %18,7

Ebeveynlerin çalışmasına göre, anne baba arasında yaşanan fiziksel şiddete doğrudan tanık olma;

Anne-baba çalışan %18,5
Anne-baba çalışmayan %24,1

Ailenin gelir durumuna göre, anne baba arasında yaşanan fiziksel şiddete doğrudan tanık olma;

Gelir durumu iyi %15,5
Gelir durumu kötü %30,7

Aile büyüklüğüne göre, anne baba arasında yaşanan fiziksel şiddete doğrudan tanık olma;

Geniş aile %20,8

Çekirdek aile %18,4

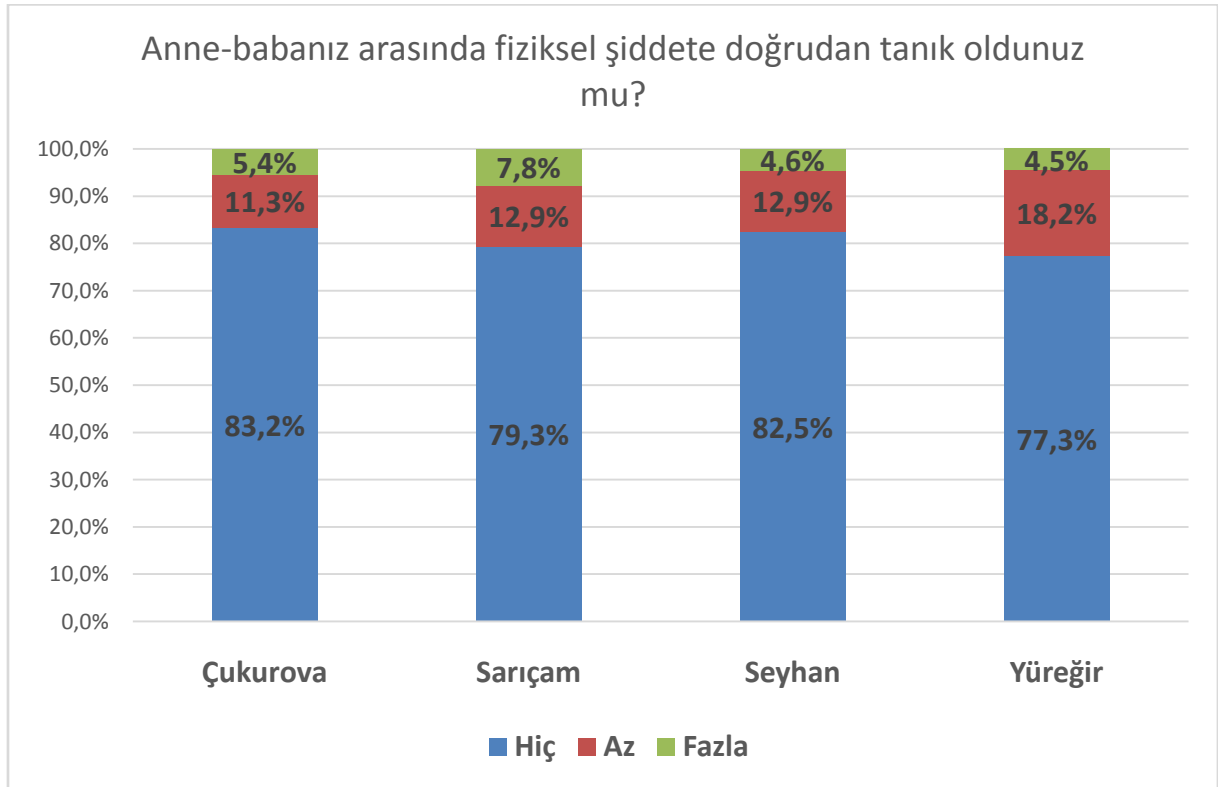
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, anne baba arasında yaşanan fiziksel şiddete doğrudan tanık olma;

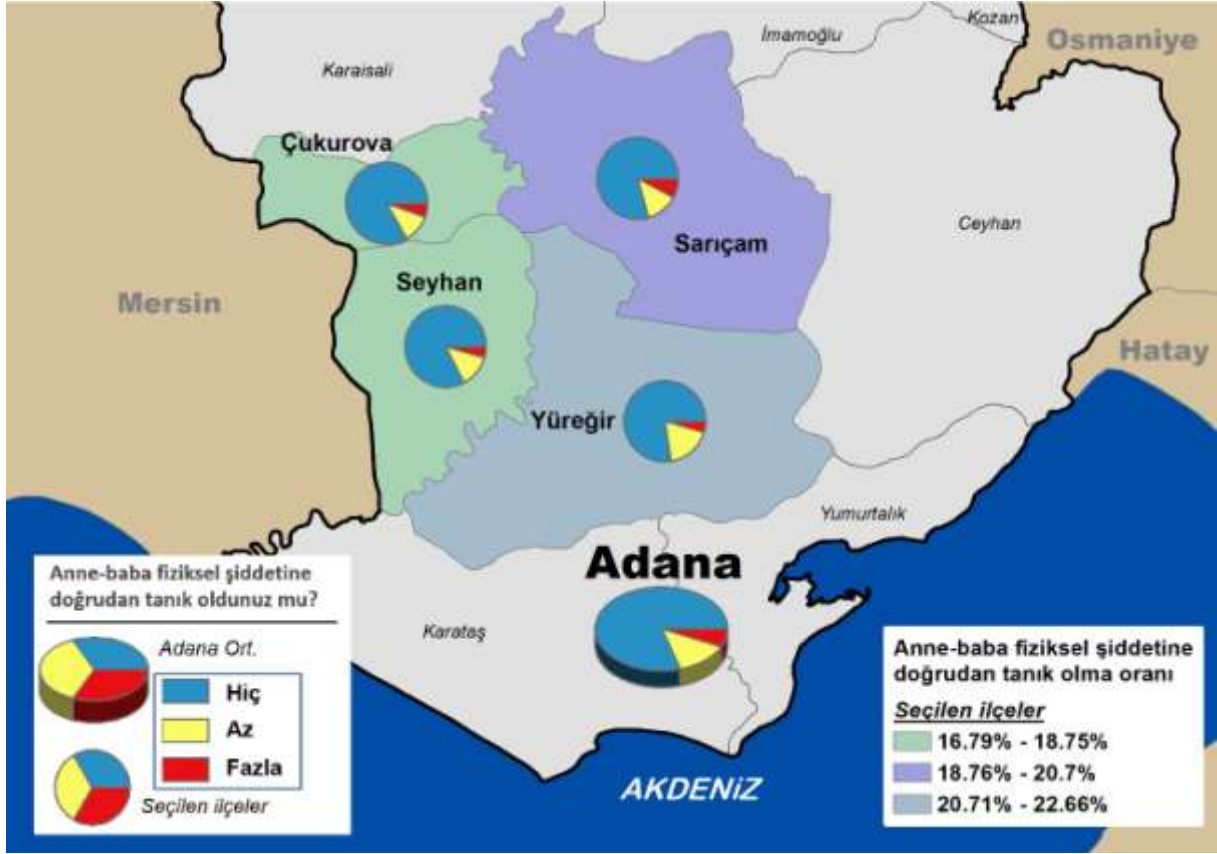
Düzenli aile %16,4

Düzensiz aile %41,3

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "anne babaları arasında yaşanan fiziksel şiddete doğrudan tanık olma" yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, anne babaları arasında yaşanan fiziksel şiddete tanık olma durumu				
		Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	83,2	79,3	82,5	77,3
	EVET	16,7	20,7	17,05	22,7
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	11,3	12,9	12,9	18,2
B)	Fazla	5,4	7,8	4,6	4,5

6.9 Annenin evde öfkeli davranışlar sergilemesi

- Adana ilinde, ankete katılan tüm lise öğrencilerinden, annelerinin evde öfkeli davranışlar sergilediğini beyan edenlerin oranı %63,7'dir. Bu oran içinden, annesinin evde "fazla" veya "çok fazla" derecede öfkeli davranışlar sergilediğini beyan edenlerin oranı %13,0'tür.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "annelerinin evde öfkeli davranışlar sergilediğini" beyan etme oranları şöyledir:

Cinsiyete göre, annenin evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

Erkeklerde %51,03

Kadınlarda %73,2

Kardeş sayısına göre, annenin evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

Tek çocuklarda %65,4

Birden fazla kardeş olanlarda %63,6

Ebeveynlerin çalışmasına göre, annenin evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

Anne-baba çalışan %64,4

Anne-baba çalışmayan %60,4

Ailenin gelir durumuna göre, annenin evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

Gelir durumu iyi %63

Gelir durumu kötü %65,5

Aile büyüklüğüne göre, annenin evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

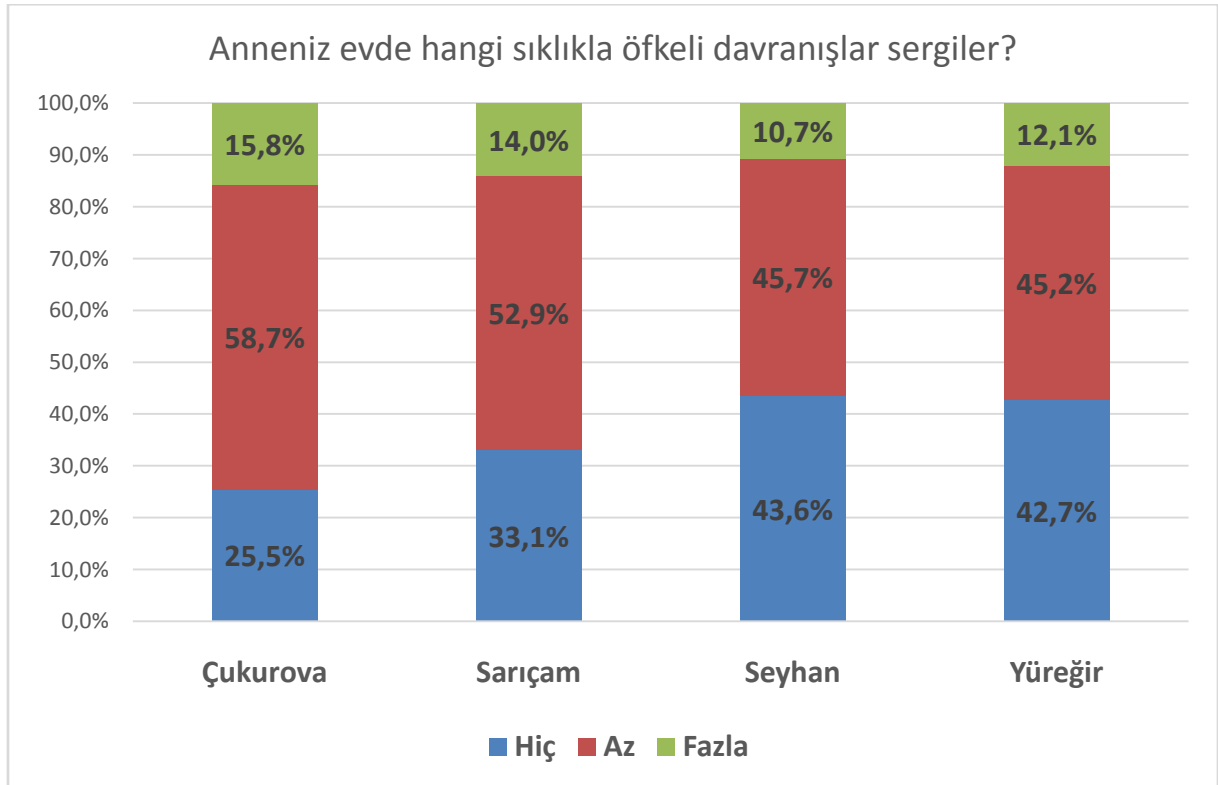
Geniş aile %57,6
Çekirdek aile %64,7

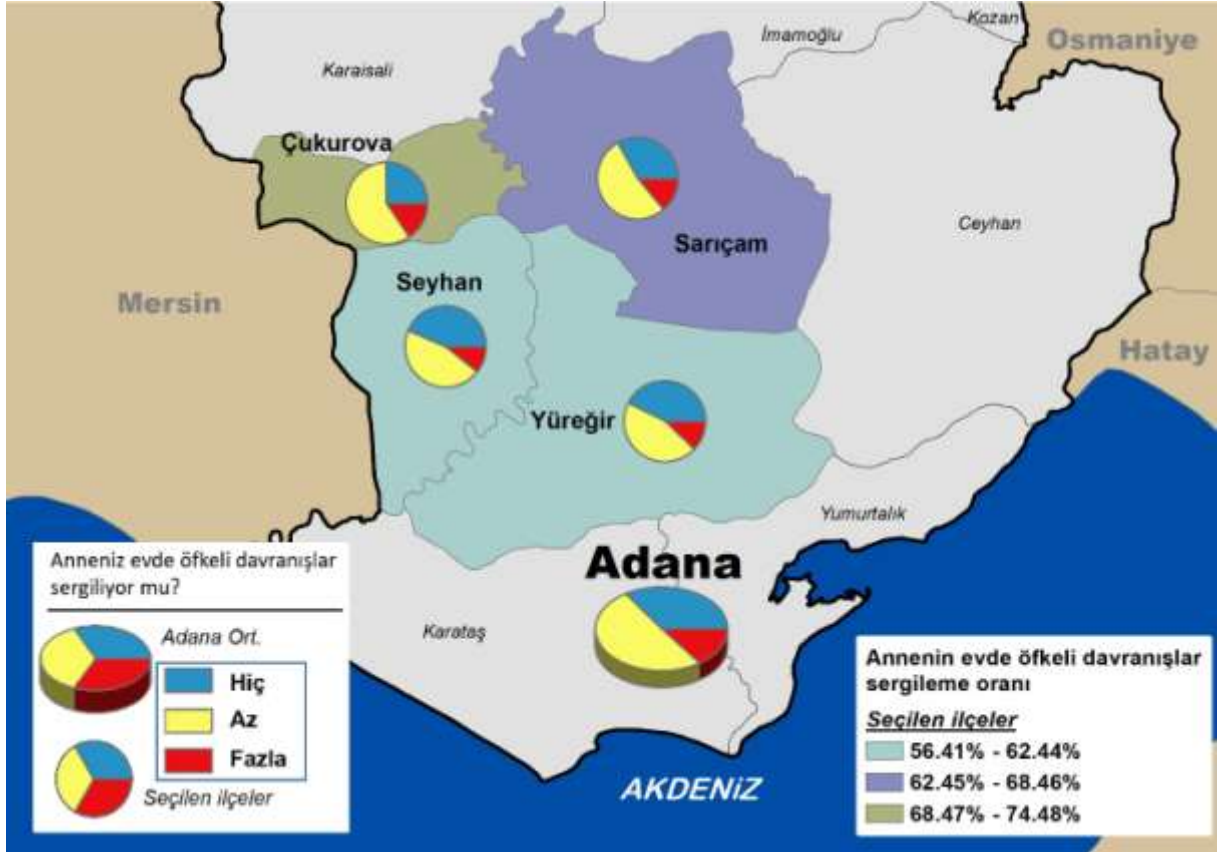
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, annenin evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

Düzenli aile %63,6
Düzensiz aile %65,8

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin " annelerinin evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu" yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, annelerinin evde öfkeli davranışlar sergilemelerine tanık olma durumu				
		Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	25,5	33,1	43,6	42,7
	EVET	74,5	66,9	56,4	57,3
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	58,7	52,9	45,7	45,2
B)	Fazla	15,8	14	10,7	12,1

6.10 Babanın evde öfkeli davranışlar sergilemesi

- Adana ilinde, ankete katılan tüm lise öğrencilerinden, babalarının evde öfkeli davranışlar sergilediğini beyan edenlerin oranı %59,5'tir. Bu oran içinden, babalarının evde "fazla" veya "çok fazla" derecede öfkeli davranışlar sergilediğini beyan edenlerin oranı %13,8'dir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "babalarını evde öfkeli davranışlar sergilediğini" beyan etme oranları şöyledir:

Cinsiyete göre, babanın evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

Erkeklerde %53
Kadınlarda %64,6

Kardeş sayısına göre, babanın evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

Tek çocuklarda %62
Birden fazla kardeş olanlarda %59,4

Ebeveynlerin çalışmasına göre, babanın evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

Anne-baba çalışan %60
Anne-baba çalışmayan %58,4

Ailenin gelir durumuna göre, babanın evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

Gelir durumu iyi %57,8
Gelir durumu kötü %65,4

Aile büyüklüğüne göre, babanın evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

Geniş aile %57,3

Çekirdek aile %59,8

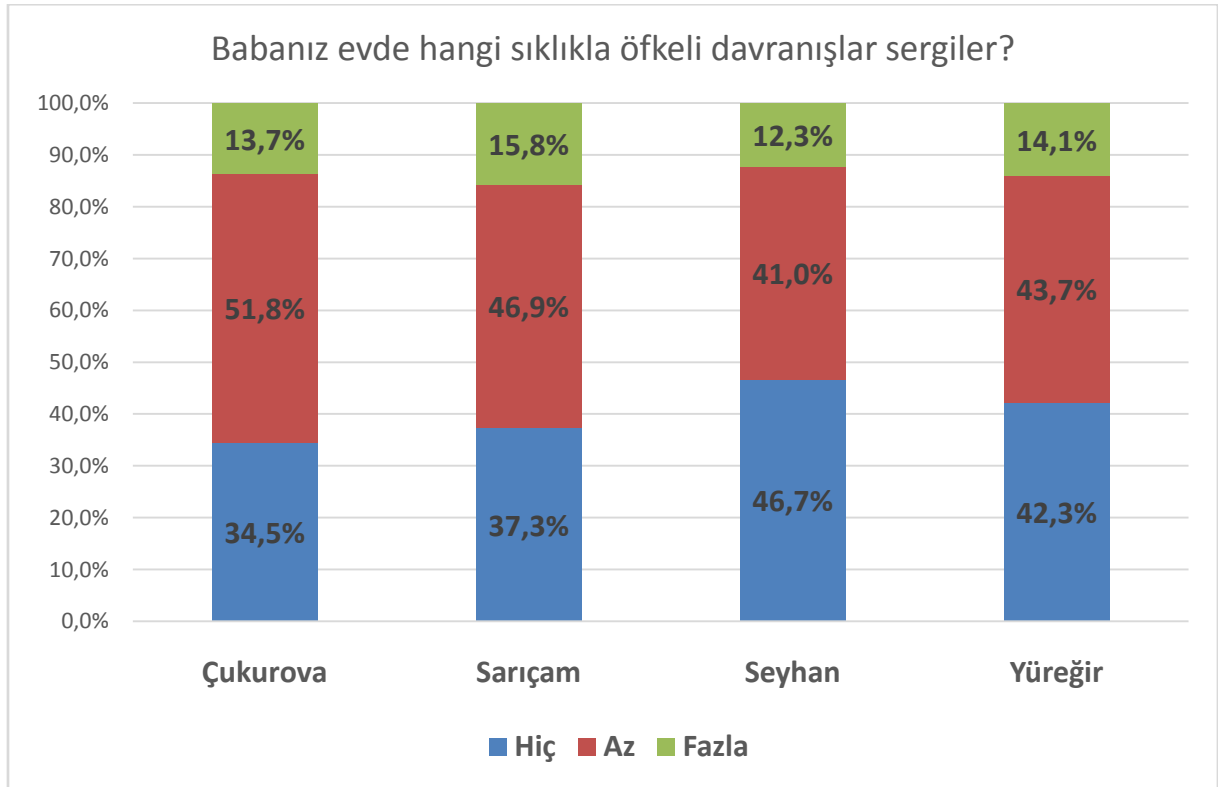
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, babanın evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu;

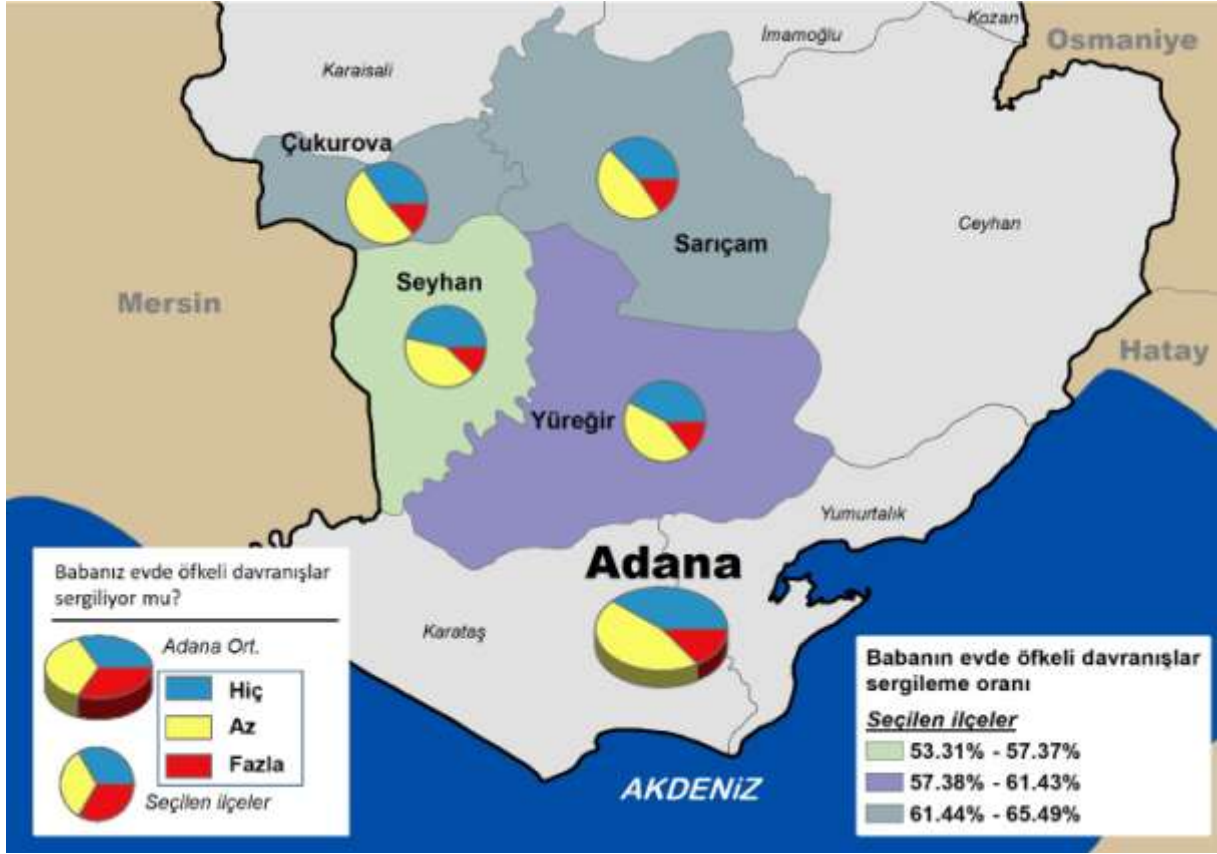
Düzenli aile %60,3

Düzensiz aile %54,8

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin " babalarının evde öfkeli davranışlarına tanık olma durumu" yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, babalarının evde öfkeli davranışlar sergilemelerine tanık olma durumu				
		Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	34,5	37,3	46,7	42,3
	EVET	65,5	62,7	53,3	57,7
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	51,8	46,9	41	43,7
B)	Fazla	13,7	15,8	12,3	14

6.11 Gençlerin evde öfkeli davranışlar sergileme

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, evde öfkeli davranışlar sergilediğini beyan edenlerin oranı %77.9'dur. Bu oran içinden, evde "fazla" veya "çok fazla" derecede öfkeli davranışlar sergilediğini beyan edenlerin oranı %28'dir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "kendi evlerinde öfkeli davranışlar sergilediğini" beyan etme oranları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin evlerinde öfkeli davranışlar sergileme durumu;

Erkeklerde %68,6
Kadınlarda %85

Kardeş sayısına göre, gençlerin evlerinde öfkeli davranışlar sergileme durumu;

Tek çocuklarda %77,7
Birden fazla kardeş olanlarda %85,2

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin evlerinde öfkeli davranışlar sergileme durumu;

Anne-baba çalışan %79,3
Anne-baba çalışmayan %76,2

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin evlerinde öfkeli davranışlar sergileme durumu;

Gelir durumu iyi %78,4
Gelir durumu kötü %76

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin evlerinde öfkeli davranışlar sergileme durumu;

Geniş aile %78,2

Çekirdek aile %77,9

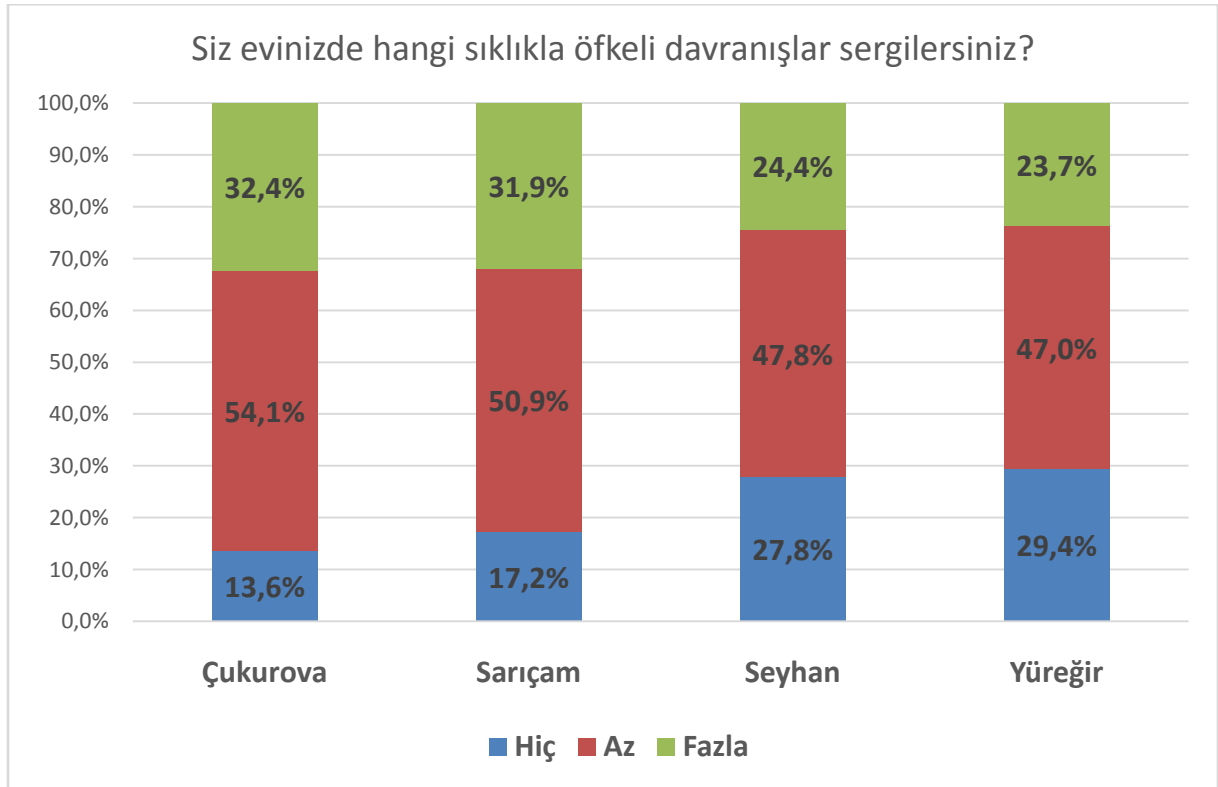
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, gençlerin evlerinde öfkeli davranışlar sergileme durumu;

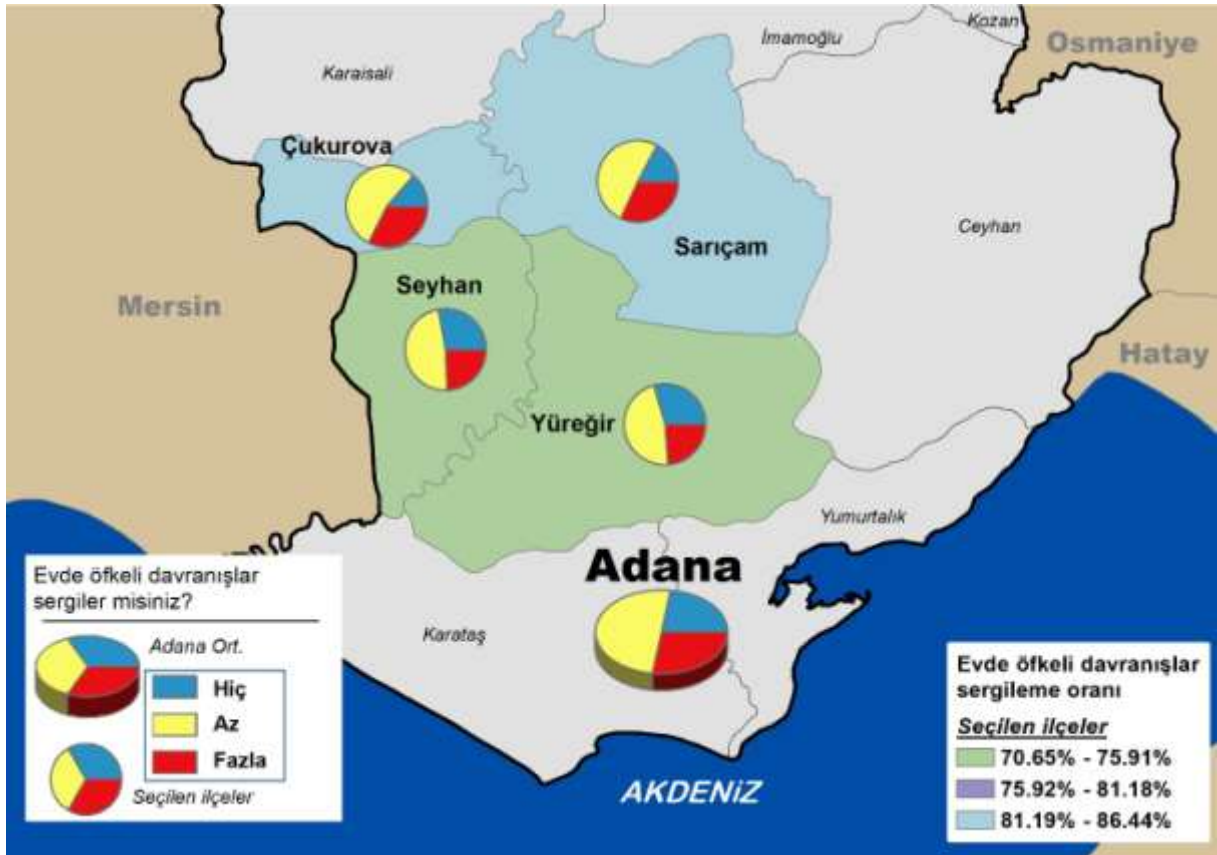
Düzenli aile %77,6

Düzensiz aile %80,9

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin " evlerinde öfkeli davranışlar sergileme durumu" yüzde oranları şöyledir:

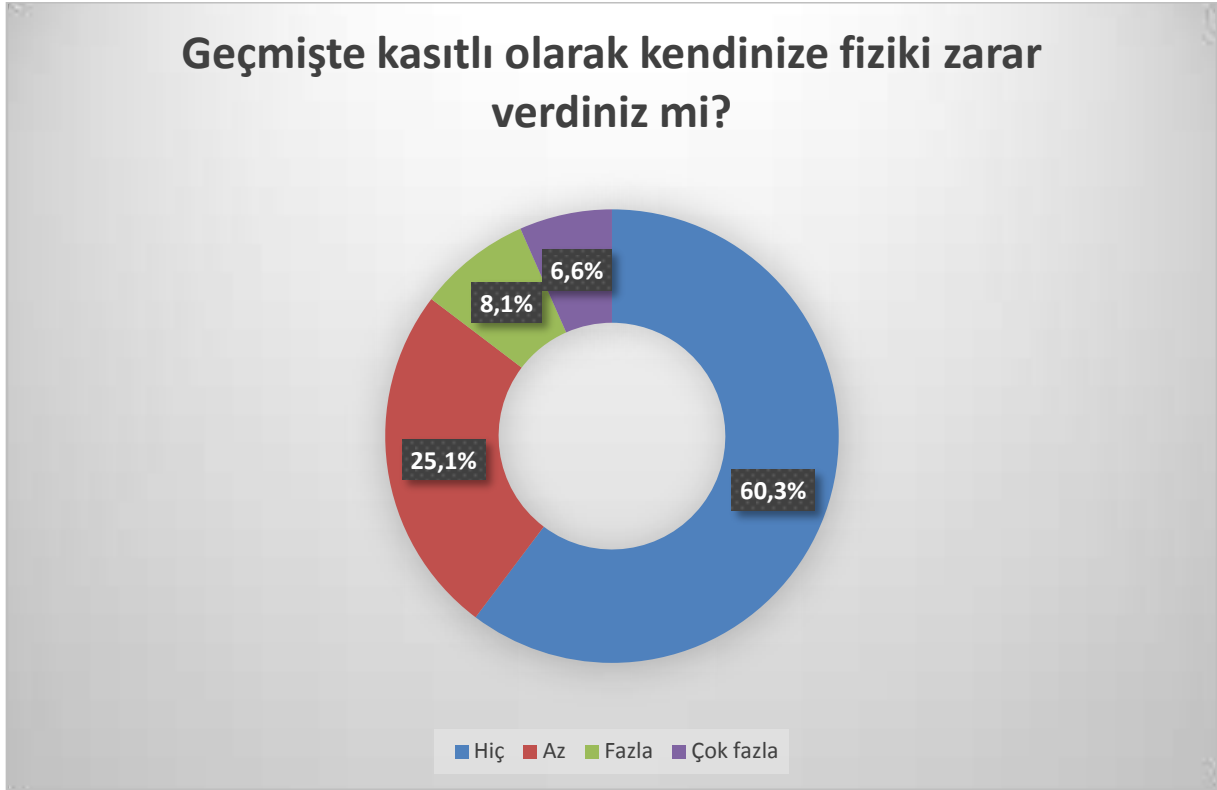
Tablo	Gençlerin, kendi evlerinde öfkeli davranışlar sergileme durumu	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	13,6	17,2	27,8	29,4
	EVET	86,4	82,8	76,2	70,6
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	54,1	50,9	47,8	47
B)	Fazla	32,3	31,9	24,4	23,6

6.12 Geçmişte kasıtlı olarak kendine zarar verme

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, geçmişte kendine kasıtlı olarak zarar verdiği beyan edenlerin oranı %39,7'dir. Bu oran içinden, geçmişte kasıtlı olarak kendine fazla veya çok fazla derecede zarar verenlerin oranı %14,7'dir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "geçmişte kendilerine kasıtlı olarak zarar verme" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin kendilerine kasıtlı zarar verme durumu;

Erkeklerde %37
Kadınlarda %42

Kardeş sayısına göre, gençlerin kendilerine kasıtlı zarar verme durumu;

Tek çocuklarda %50,6
Birden fazla kardeş olanlarda %40,4

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin kendilerine kasıtlı zarar verme durumu;

Anne-baba çalışan %38,6
Anne-baba çalışmayan %47,5

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin kendilerine kasıtlı zarar verme durumu;

Gelir durumu iyi %36,9
Gelir durumu kötü %48,2

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin kendilerine kasıtlı zarar verme durumu;

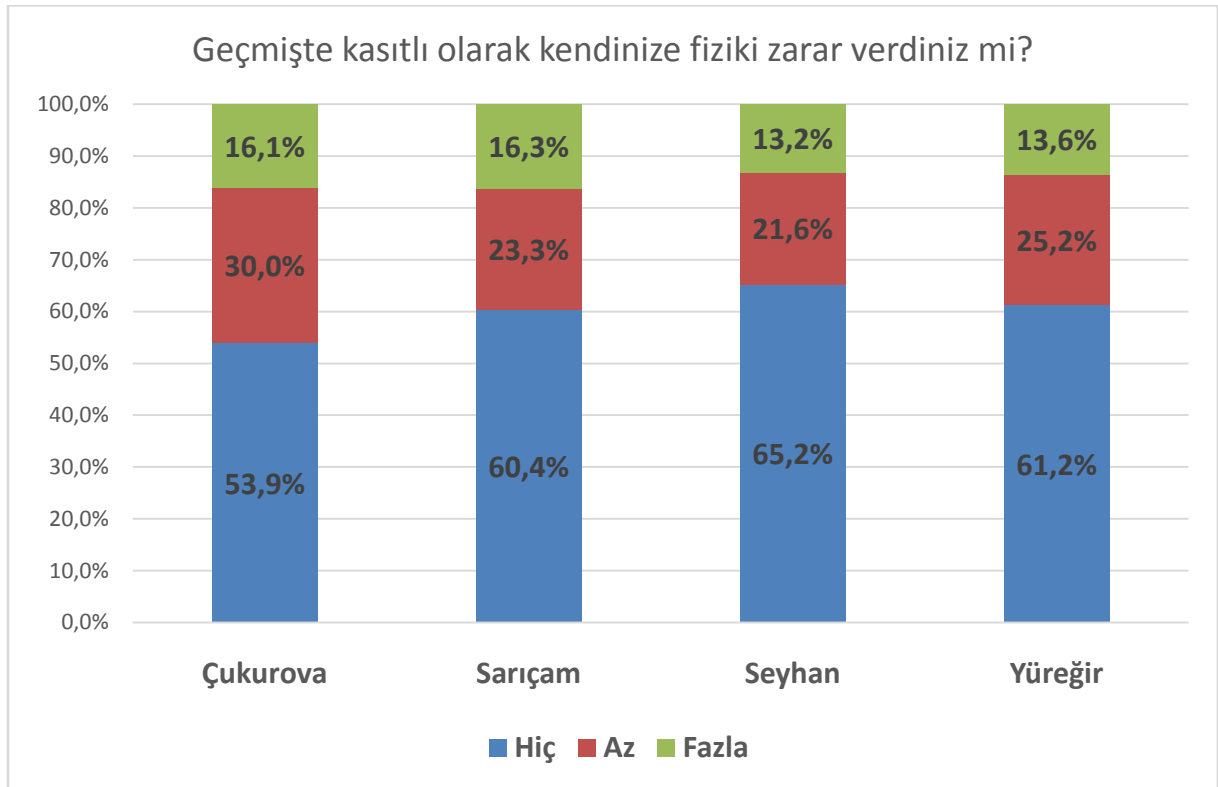
Geniş aile %42,3
Çekirdek aile %39,4

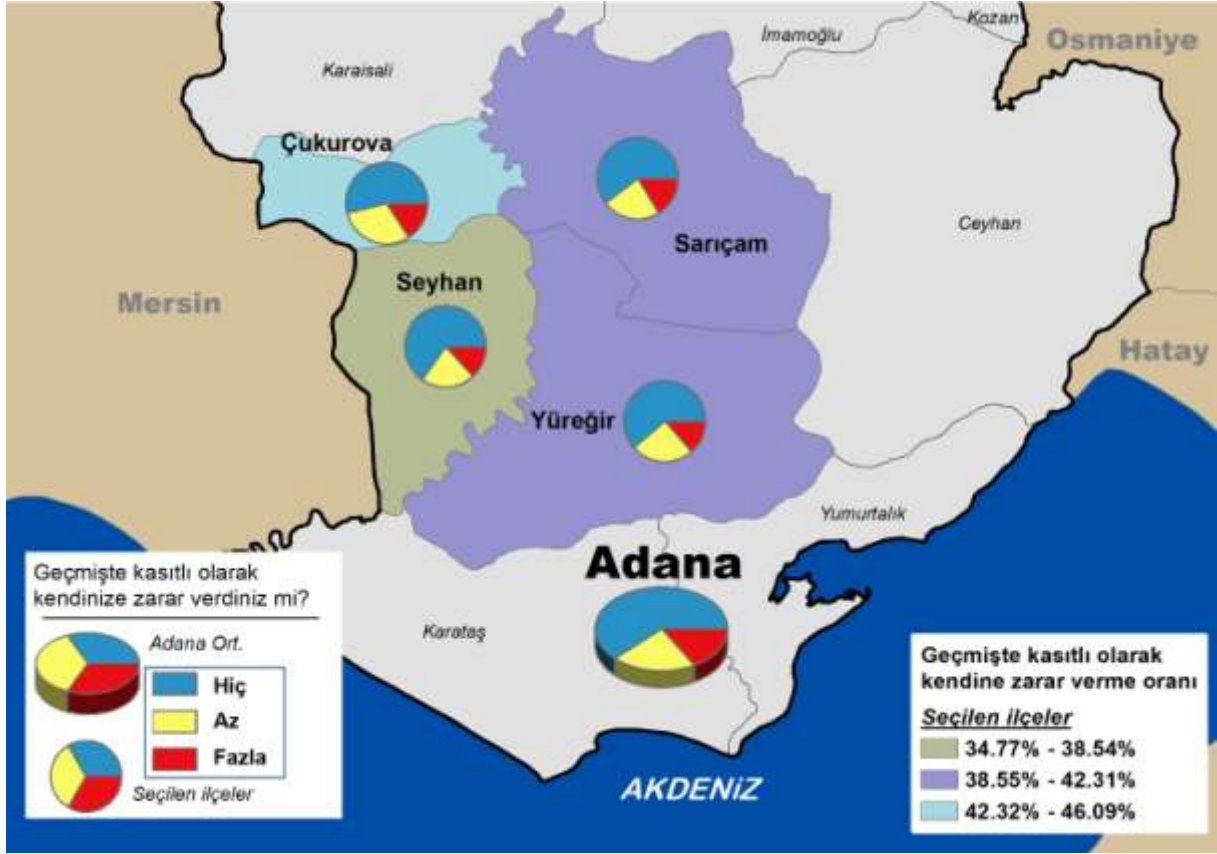
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, gençlerin kendilerine kasıtlı zarar verme durumu;

Düzenli aile %38
Düzensiz aile %53,2

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "geçmişte kasıtlı olarak kendilerine zarar verme" durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

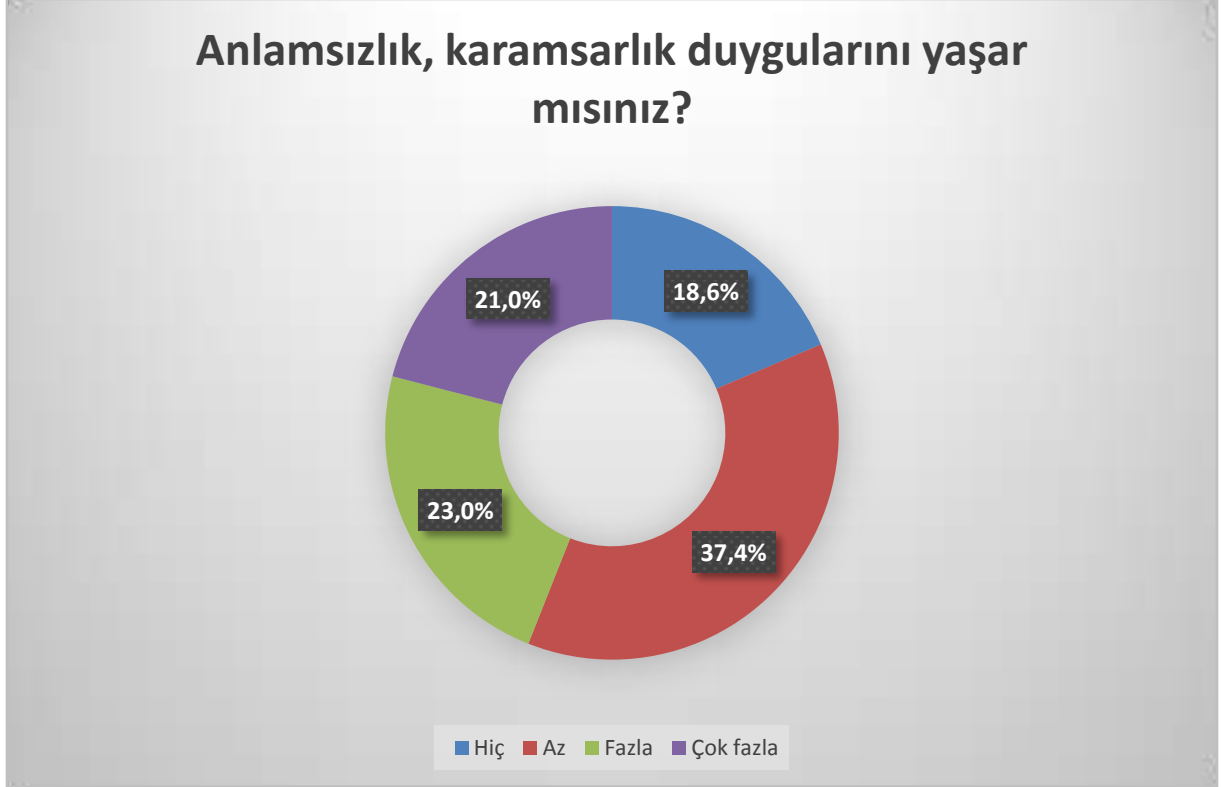
Tablo	Gençlerin geçmişte kendilerine kasıtlı olarak zarar verme durumu	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	53,9	60,4	65,2	61,2
	EVET	46,1	39,6	34,8	38,8
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	30	23,3	21,6	25,2
B)	Fazla	16,1	16,3	13,2	13,6

6.13 Anlamsızlık-karamsarlık duyguları yaşama

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "anlamsızlık-karamsarlık duyguları yaşadığını" beyan edenlerin oranı %81,4'tür. Bu oran içinden, "anlamsızlık-karamsarlık duygularını fazla" ve "çok fazla" derecede yaşayanların oranı %44,0'tür.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "anlamsızlık-karamsarlık duyguları yaşama" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin anlamsızlık-karamsarlık duyguları yaşama durumu;

Erkeklerde %70,5

Kadınlarda %90

Kardeş sayısına göre, gençlerin anlamsızlık-karamsarlık duyguları yaşama durumu;

Tek çocuklarda %85,2

Birden fazla kardeş olanlarda %91,2

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin anlamsızlık-karamsarlık duyguları yaşama durumu;

Anne-baba çalışan %81,5

Anne-baba çalışmayan %80,7

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin anlamsızlık-karamsarlık duyguları yaşama durumu;

Gelir durumu iyi %81,1

Gelir durumu kötü %81,6

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin anlamsızlık-karamsarlık duyguları yaşama durumu;

Geniş aile %75

Çekirdek aile %82

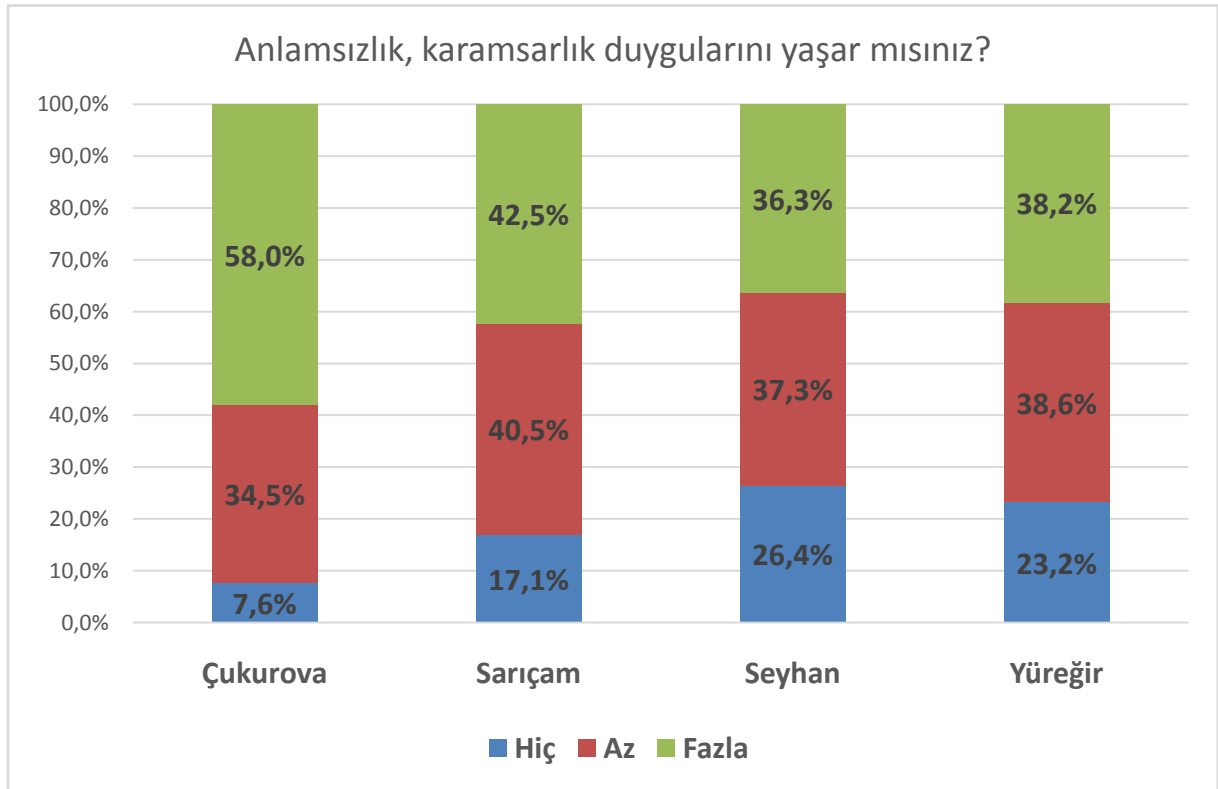
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, gençlerin anlamsızlık-karamsarlık duyguları yaşama durumu;

Düzenli aile %81

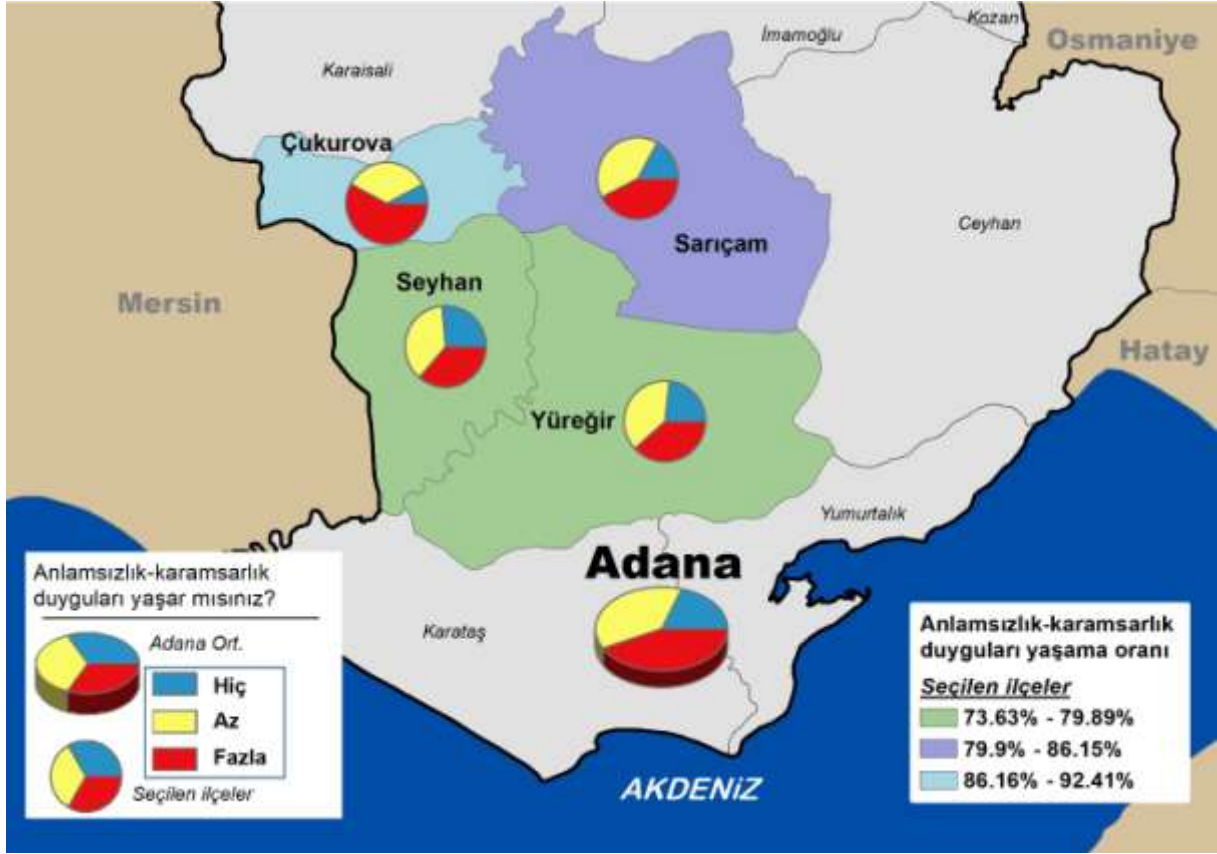
Düzensiz aile %86,3

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "anlamsızlık-karamsarlık duyguları yaşama" durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, anlamsızlık-karamsarlık yaşamadurumu	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	7,6	17	26,4	23,2
	EVET	92,4	93	73,6	76,8
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	34,5	40,5	34,3	38,6
B)	Fazla	58	42,5	36,3	38,2

6.14 Eşyalara bilerek zarar verme

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "geçmişte, eşyalara bilerek zarar verdiğini" beyan edenlerin oranı %35'dir. Bu yüzde kapsamında olmak üzere, eşyalara bilerek "fazla" ve "çok fazla" derecede zarar verenlerin oranı %9.2 düzeyindedir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "eşyalara kasıtlı olarak zarar verme" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin eşyalara kasıtlı zarar verme durumu;

Erkeklerde %37
Kadınlarda %33,6

Kardeş sayısına göre, gençlerin eşyalara kasıtlı zarar verme durumu;

Tek çocuklarda %33
Birden fazla kardeş olanlarda %35

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin eşyalara kasıtlı zarar verme durumu;

Anne-baba çalışan %35
Anne-baba çalışmayan %35

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin eşyalara kasıtlı zarar verme durumu;

Gelir durumu iyi %34
Gelir durumu kötü %37,4

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin eşyalara kasıtlı zarar verme durumu;

Geniş aile %34

Çekirdek aile %35

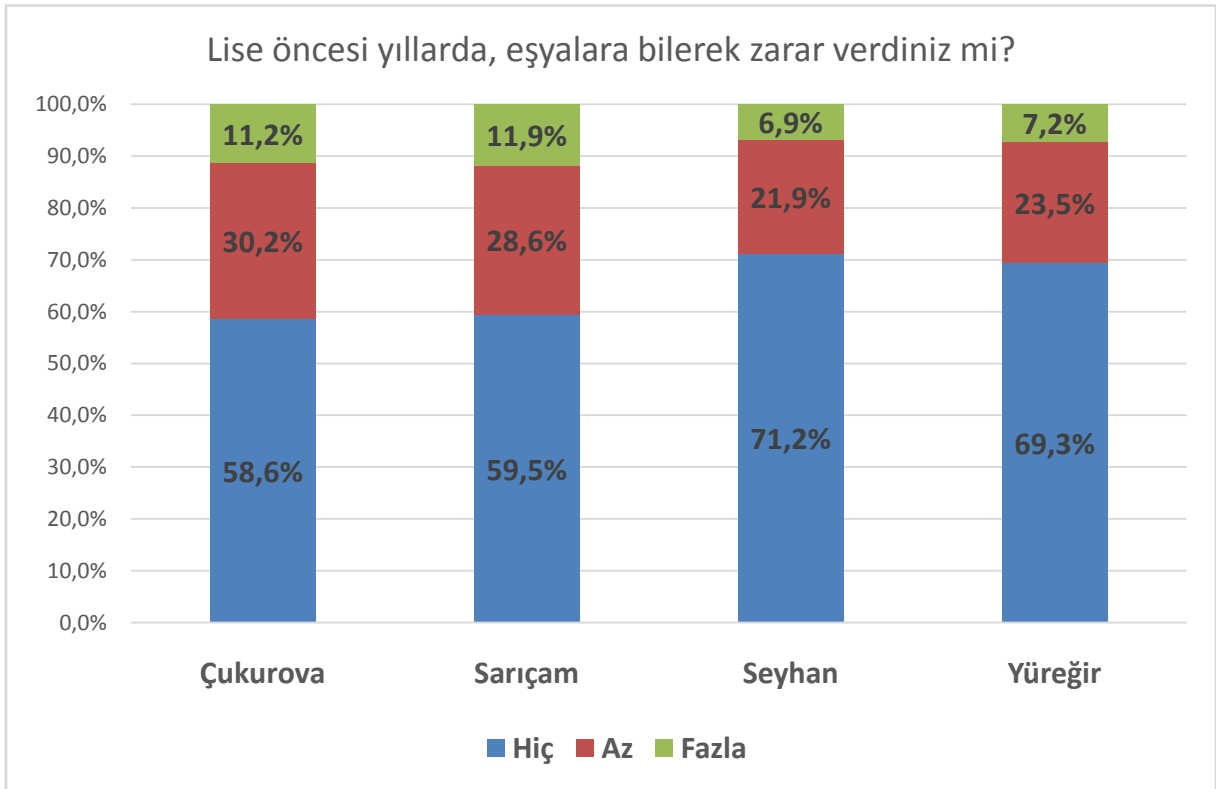
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, gençlerin eşyalara kasıtlı zarar verme durumu;

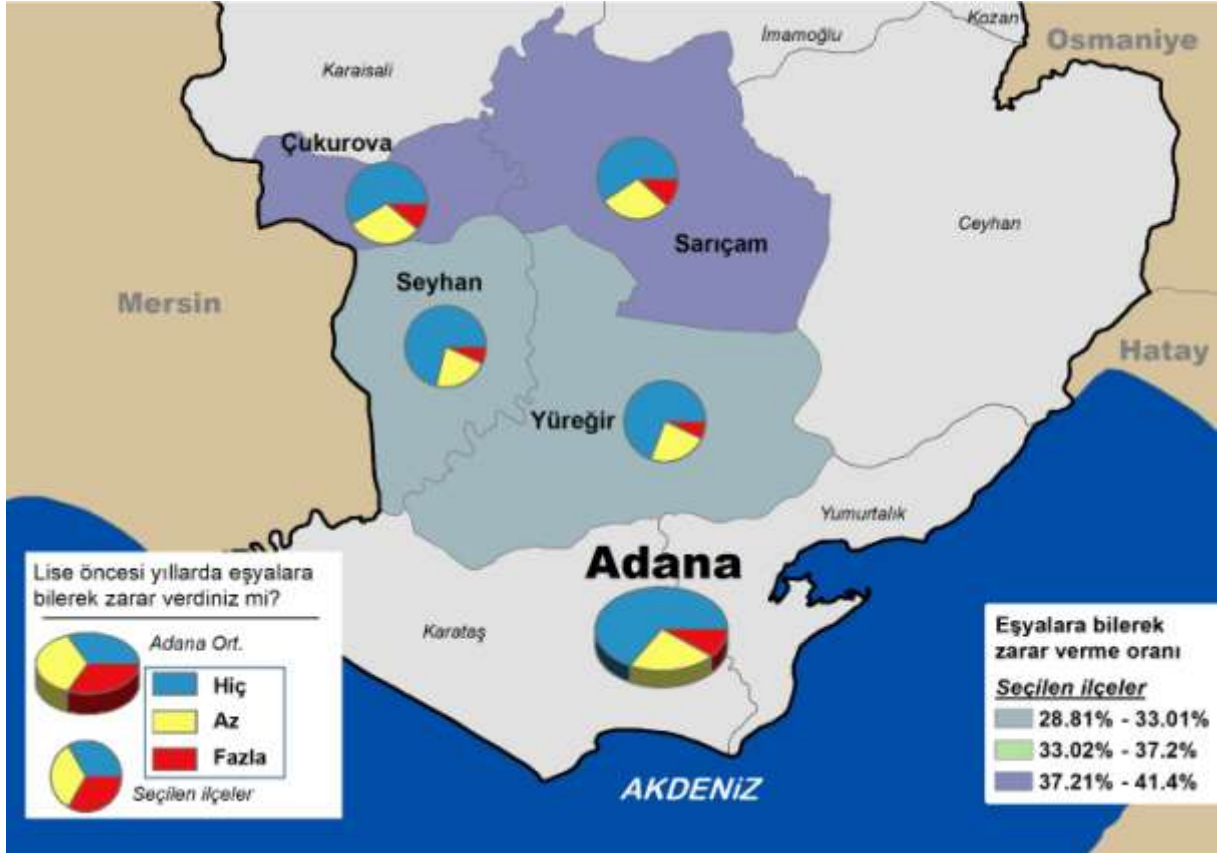
Düzenli aile %34

Düzensiz aile %41

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin " eşyalara kasıtlı zarar verme " durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, anlamsızlık-karamsarlık yaşama durumu	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	58,6	59,5	71,2	69,3
	EVET	41,4	40,5	28,8	30,7
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	30,2	28,6	21,9	23,5
B)	Fazla	11,2	11,9	6,9	7,2

6.15 Yaşanılan sosyal çevrede keyif verici madde kullanımı

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "çevrelerinde keyif verici/uyuşturucu madde kullanımına tanık olduğunu" beyan edenlerin oranı %48,4'tür. Bu yüzde kapsamında olmak üzere, yaşanılan sosyal çevrede keyif verici madde kullanımına "fazla" ve "çok fazla" derecede tanık olanların oranı %21.5'tir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "yaşadıkları çevrelerde uyuşturucu madde kullanıldığına tanık olma" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin uyuşturucu kullanımına tanık olma durumu;

Erkeklerde %54

Kadınlarda %44

Kardeş sayısına göre, gençlerin uyuşturucu kullanımına tanık olma durumu;

Tek çocuklarda %50

Birden fazla kardeş olanlarda %48

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin uyuşturucu kullanımına tanık olma durumu;

Anne-baba çalışan %48

Anne-baba çalışmayan %52

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin uyuşturucu kullanımına tanık olma durumu;

Gelir durumu iyi %46

Gelir durumu kötü %55

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin uyuşturucu kullanımına tanık olma durumu;

Geniş aile %51

Çekirdek aile %48

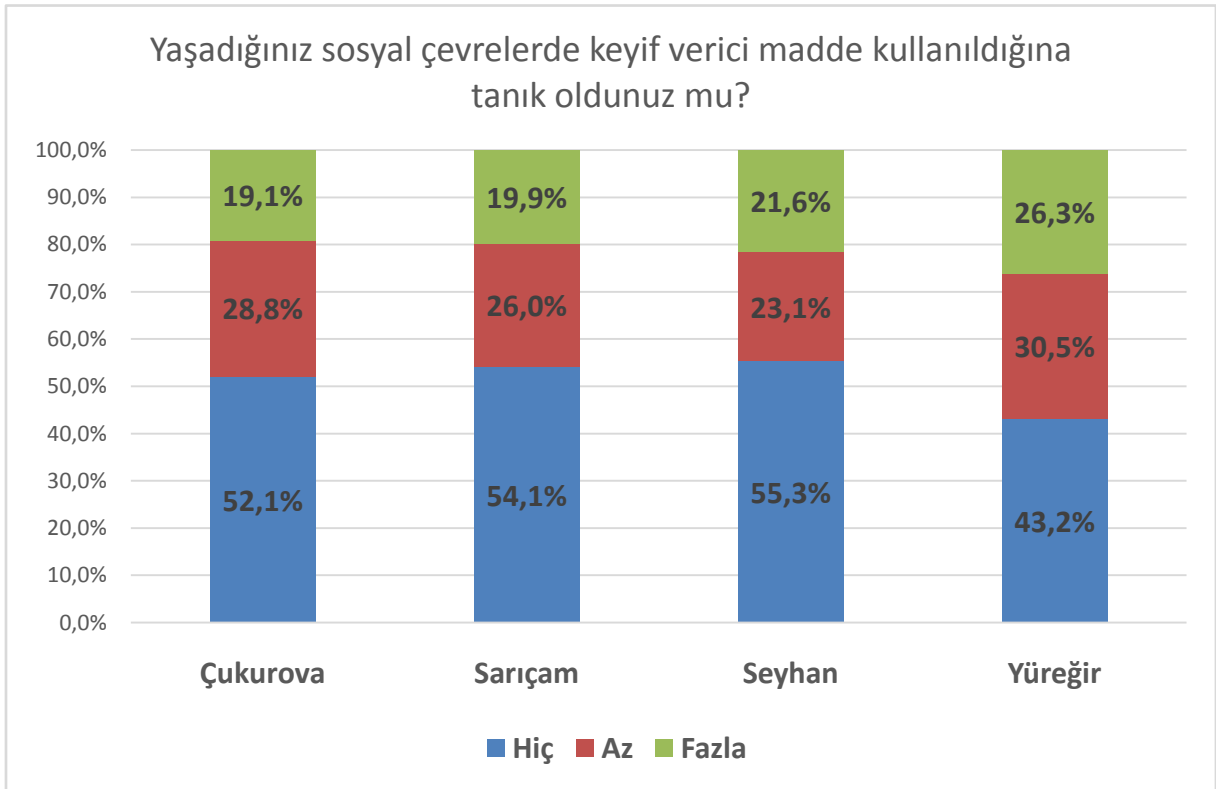
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, gençlerin uyuşturucu kullanımına tanık olma durumu;

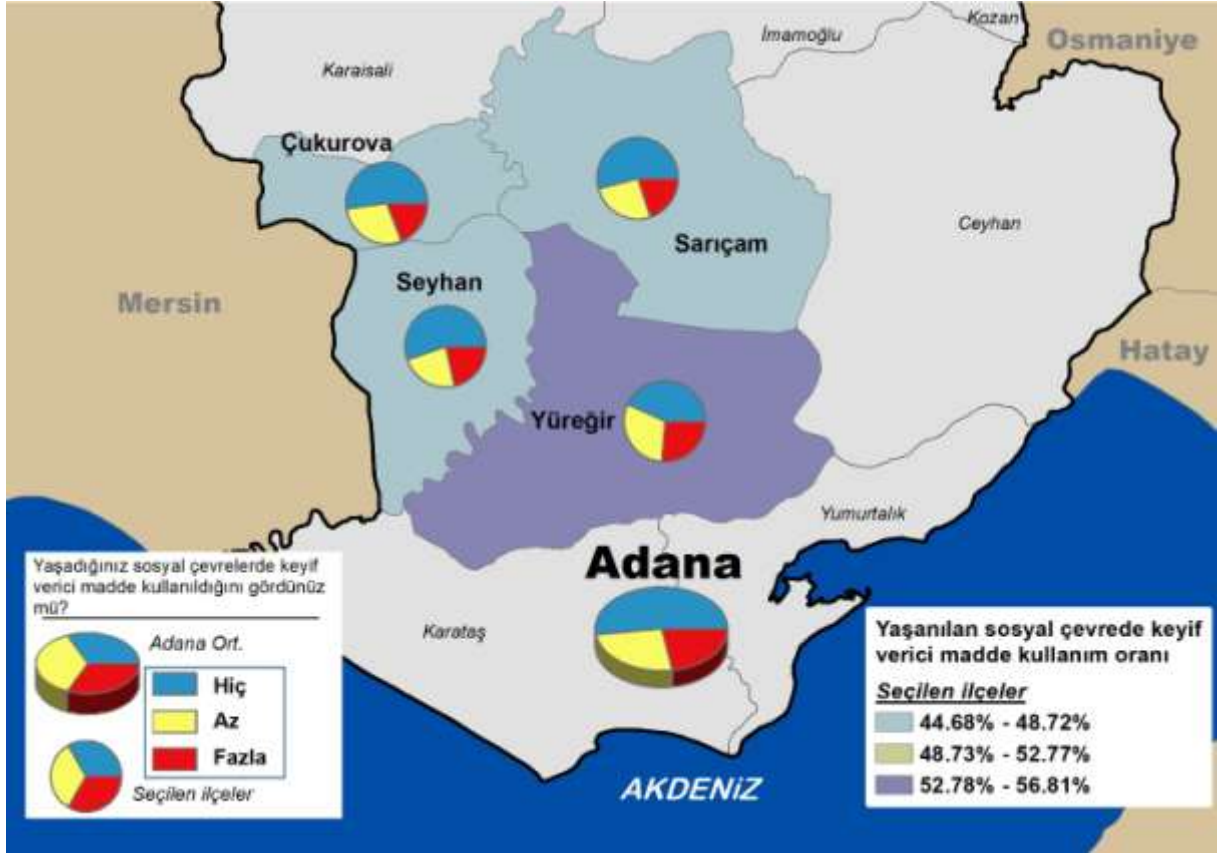
Düzenli aile %47

Düzensiz aile %57

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin yaşadıkları sosyal çevrelerde "uyuşturucu madde kullanılmasına tanık olma" durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

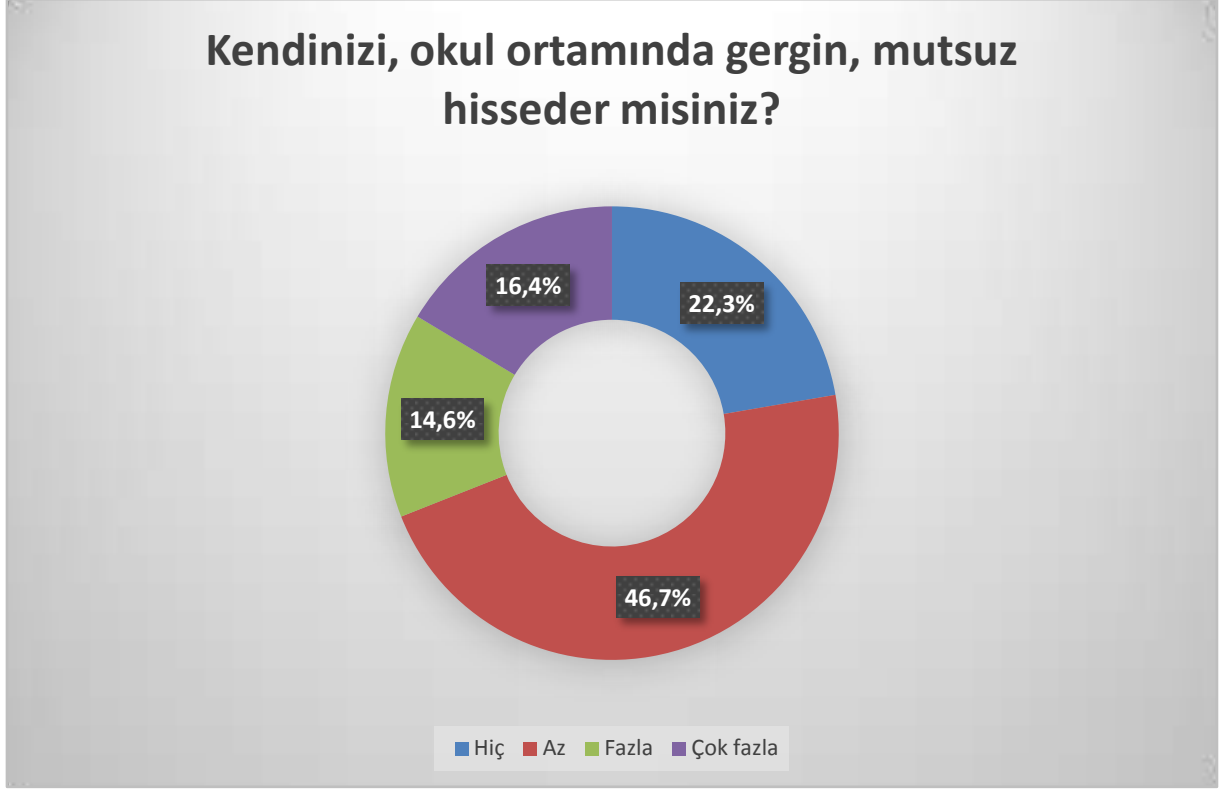
Tablo	Gençlerin, çevrelerinde uyuşturucu madde kullanımına tanık olma durumu	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	52,1	54,1	55,3	43,2
	EVET	47,9	45,9	44,7	56,8
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	28,8	26	23,1	30,5
B)	Fazla	19,1	19,9	21,6	26,3

6.16 Öğrencilerin kendilerini okul ortamında gergin mutsuz hissetme durumu

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "kendilerini okul ortamında gergin/mutsuz hissettiklerini" beyan edenlerin oranı %77,7'dir. Bu yüzde kapsamında olmak üzere, okul ortamında fazla veya çok fazla derecede gergin mutsuz hissedenlerin oranı %31.0'dir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "kendilerini okul ortamında gergin-mutsuz hissetme" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin okulda mutsuz-gergin olma durumu;

Erkeklerde %74,3

Kadınlarda %80,4

Kardeş sayısına göre, gençlerin okulda mutsuz-gergin olma durumu;

Tek çocuklarda %79

Birden fazla kardeş olanlarda %77,6

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin okulda mutsuz-gergin olma durumu;

Anne-baba çalışan %77,4

Anne-baba çalışmayan %79,7

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin okulda mutsuz-gergin olma durumu;

Gelir durumu iyi %76,9

Gelir durumu kötü %80,1

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin okulda mutsuz-gergin olma durumu;

Geniş aile %80,8

Çekirdek aile %77,3

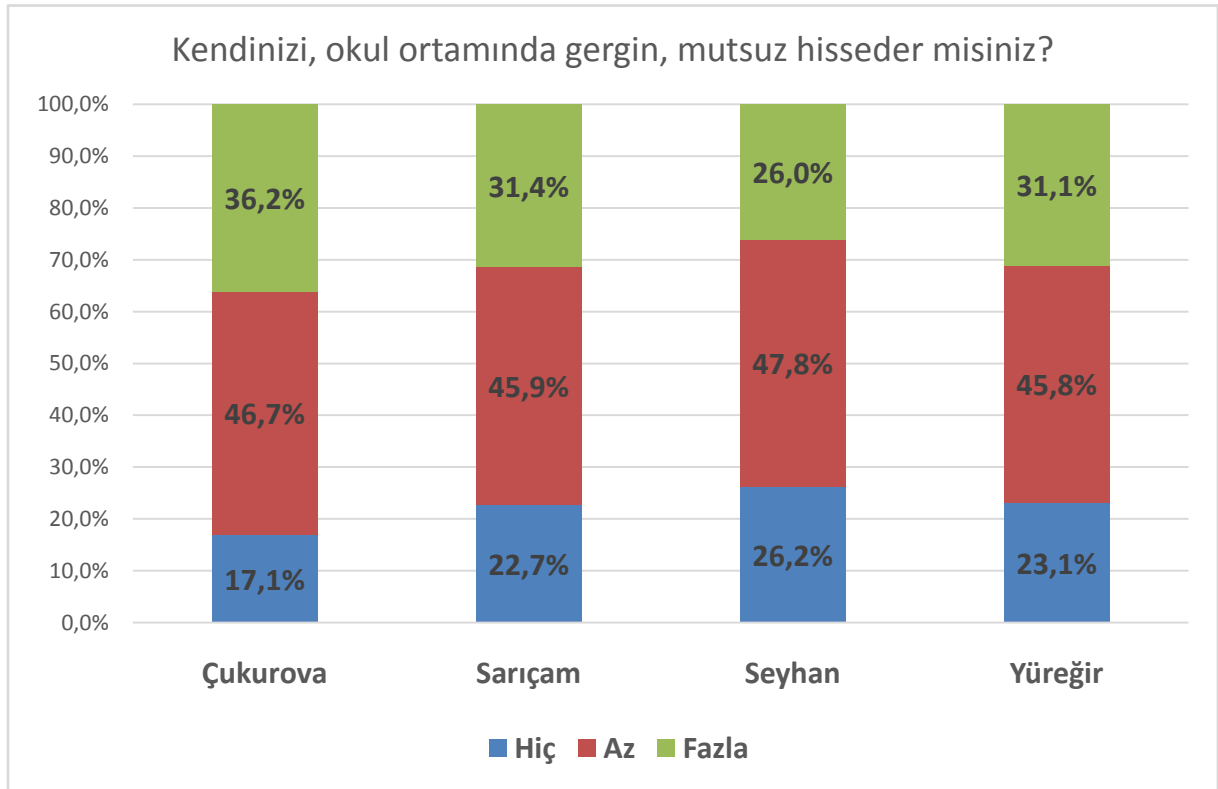
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, gençlerin okulda mutsuz-gergin olma durumu;

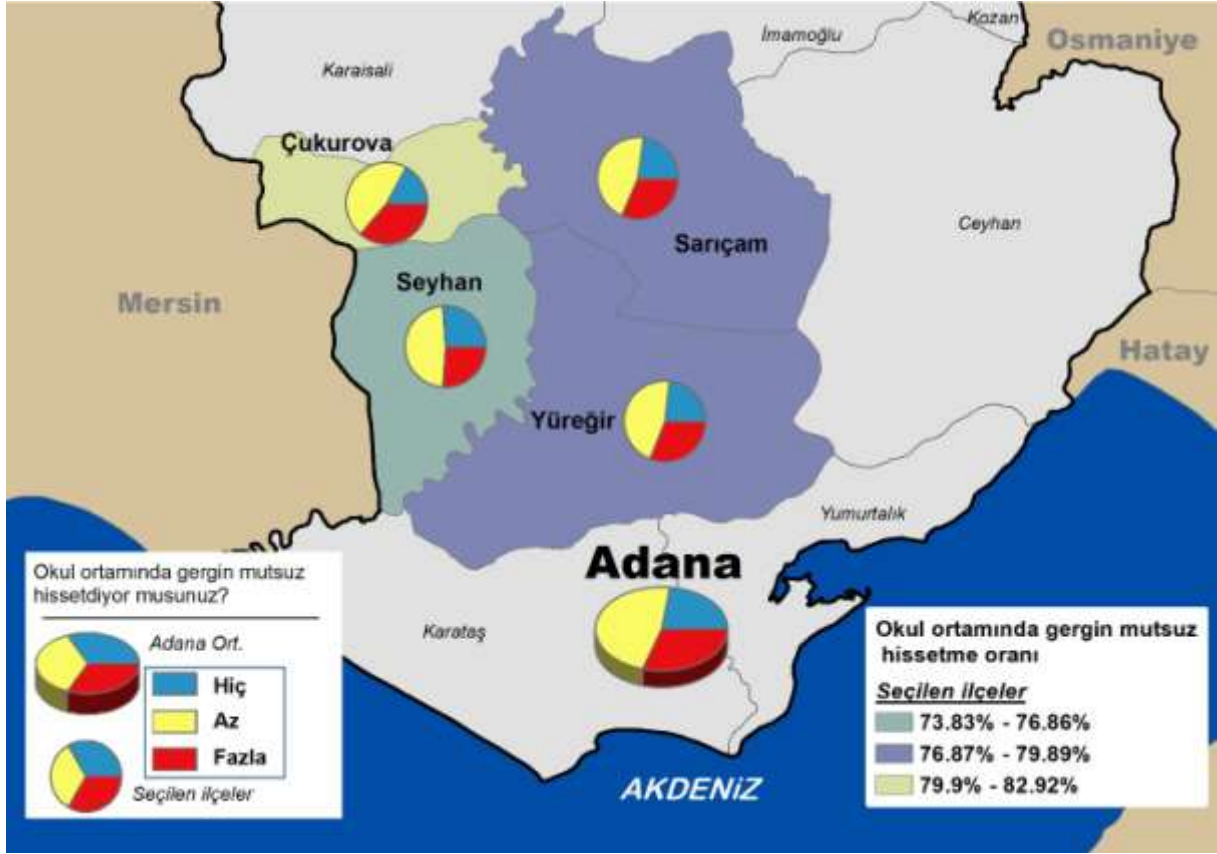
Düzenli aile %76,9

Düzensiz aile %80,9

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin okudukları okulda "mutsuz-gergin olma" durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

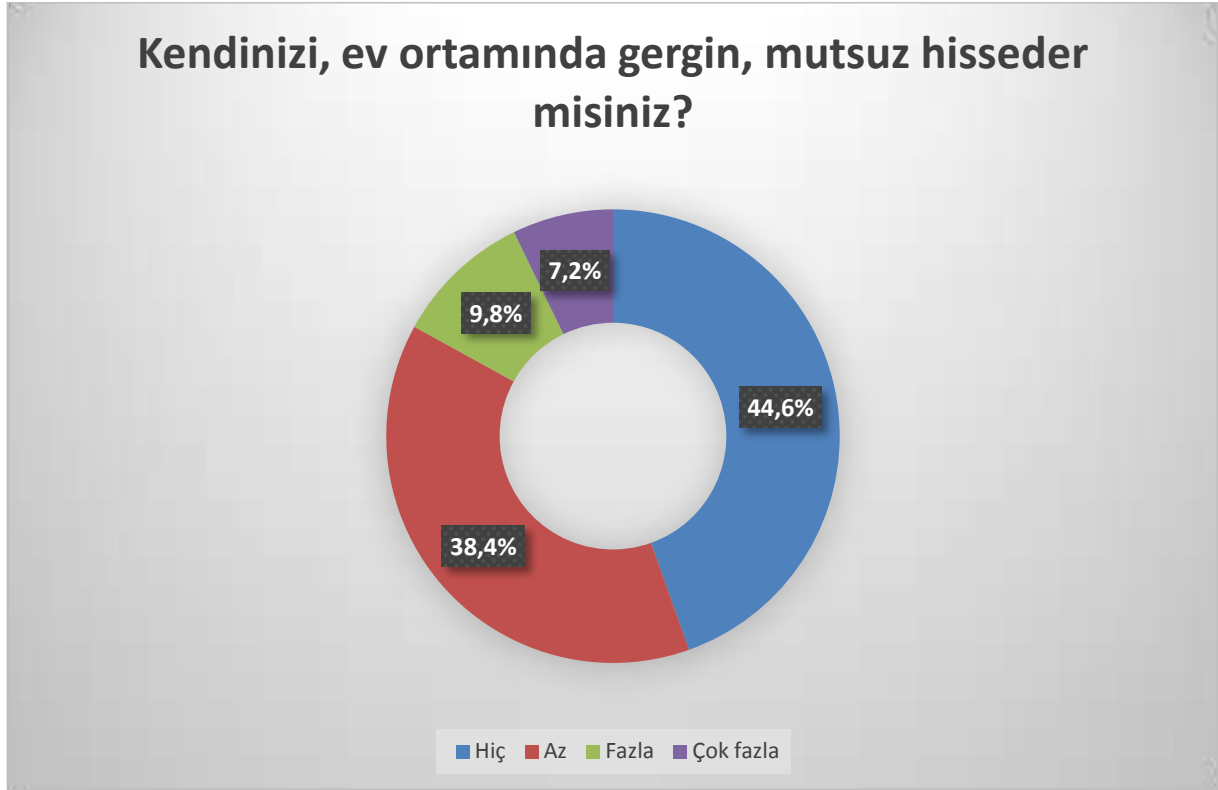
Tablo	Gençlerin, okullarında gergin-mutsuz olmadurumu	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	17,1	22,7	26,2	23,1
	EVET	82,9	77,3	73,8	76,9
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	46,7	45,9	47,8	45,8
B)	Fazla	36,2	31,4	26	31,1

6.17 Ev ortamında gergin mutsuz hissetme

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "kendilerini ev ortamında gergin/mutsuz hissettiklerini" beyan edenlerin oranı %55,4'tür. Bu yüzde kapsamında olmak üzere, kendini ev ortamında "fazla" veya "çok fazla" derecede/gergin mutsuz hissedenenlerin oranı %31.0'dir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "kendilerini ev ortamında gergin-mutsuz hissetme" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin evlerinde mutsuz-gergin olma durumu;

Erkeklerde %47,2

Kadınlarda %62

Kardeş sayısına göre, gençlerin evlerinde mutsuz-gergin olma durumu;

Tek çocuklarda %60

Birden fazla kardeş olanlarda %55,4

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin evlerinde mutsuz-gergin olma durumu;

Anne-baba çalışan %54,5

Anne-baba çalışmayan %63

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin evlerinde mutsuz-gergin olma durumu;

Gelir durumu iyi %52,3

Gelir durumu kötü %65,8

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin evlerinde mutsuz-gergin olma durumu;

Geniş aile %60,9

Çekirdek aile %54,3

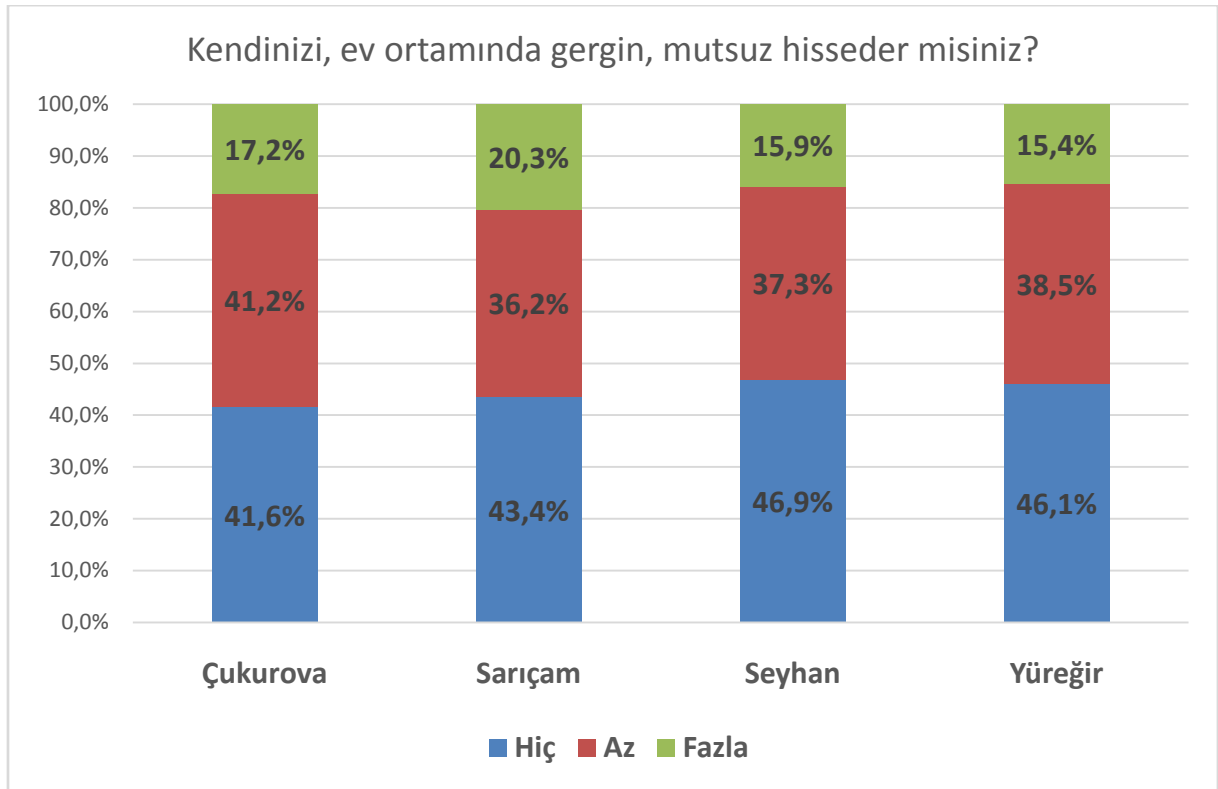
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, gençlerin evlerinde mutsuz-gergin olma durumu;

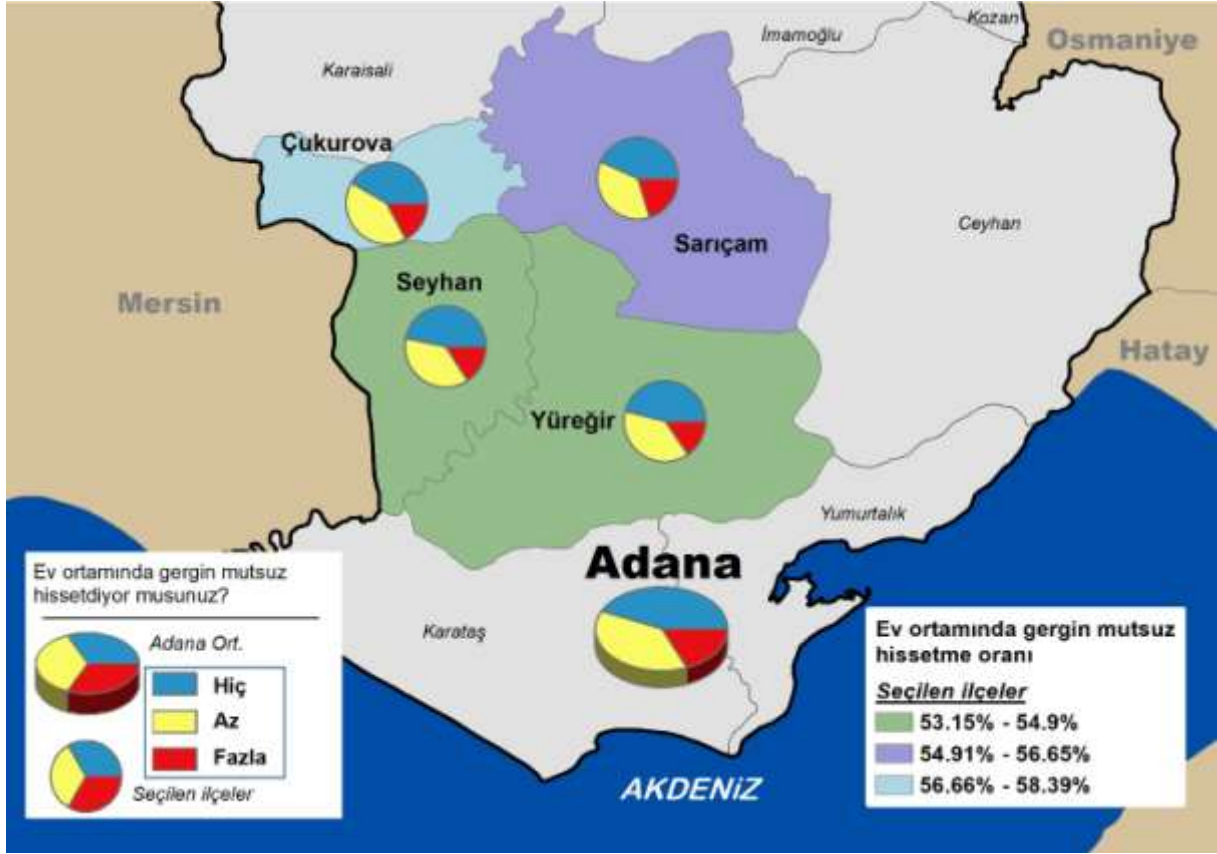
Düzenli aile %54,3

Düzensiz aile %62,7

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin kendi evlerinde "mutsuz-gergin olma" durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

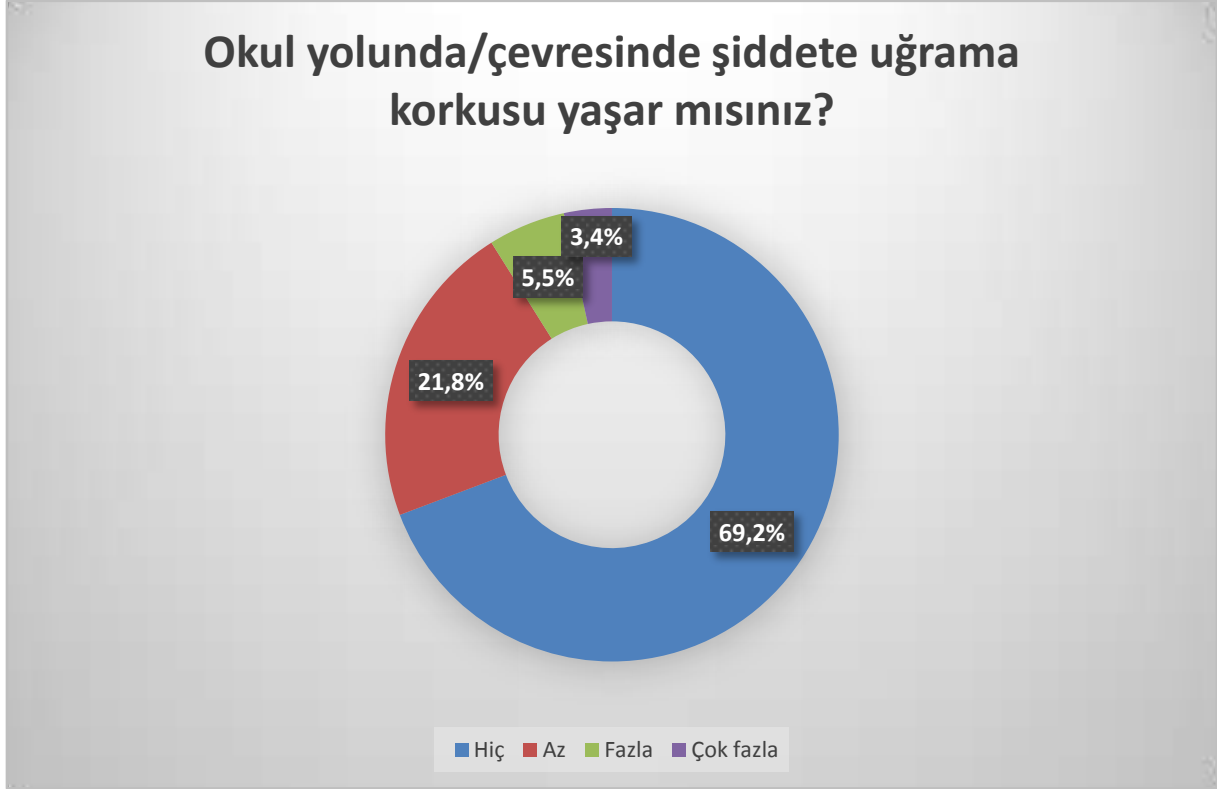
Tablo	Gençlerin, kendi evlerinde gergin-mutsuz olma durumu	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	41,6	43,4	46,9	46,1
	EVET	58,4	56,6	53,1	53,9
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	41,2	36,2	34,3	38,5
B)	Fazla	17,2	20,3	15,9	15,4

6.18 Okul yolunda/çevresinde şiddete maruz kalma korkusu

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "okul yolunda şiddete maruz kalma korkusu yaşadığını" beyan edenlerin oranı %30,8'dir. Bu yüzde kapsamında olmak üzere, okul yolunda/çevresinde şiddete maruz kalma korkusunu "fazla" ve "çok fazla" derecede yaşayanların oranı %8,9'dur.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "okul yolunda şiddete uğrama korkusu yaşama" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin okul yolunda şiddete maruz kalma korku durumu;

Erkeklerde %25

Kadınlarda %36

Kardeş sayısına göre, gençlerin okul yolunda şiddete maruz kalma korku durumu;

Tek çocuklarda %29,1

Birden fazla kardeş olanlarda %30,8

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin okul yolunda şiddete maruz kalma korku durumu;

Anne-baba çalışan %30

Anne-baba çalışmayan %39

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin okul yolunda şiddete maruz kalma korku durumu;

Gelir durumu iyi %28,7

Gelir durumu kötü %38,1

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin okul yolunda şiddete maruz kalma korku durumu;

Geniş aile %36

Çekirdek aile %30

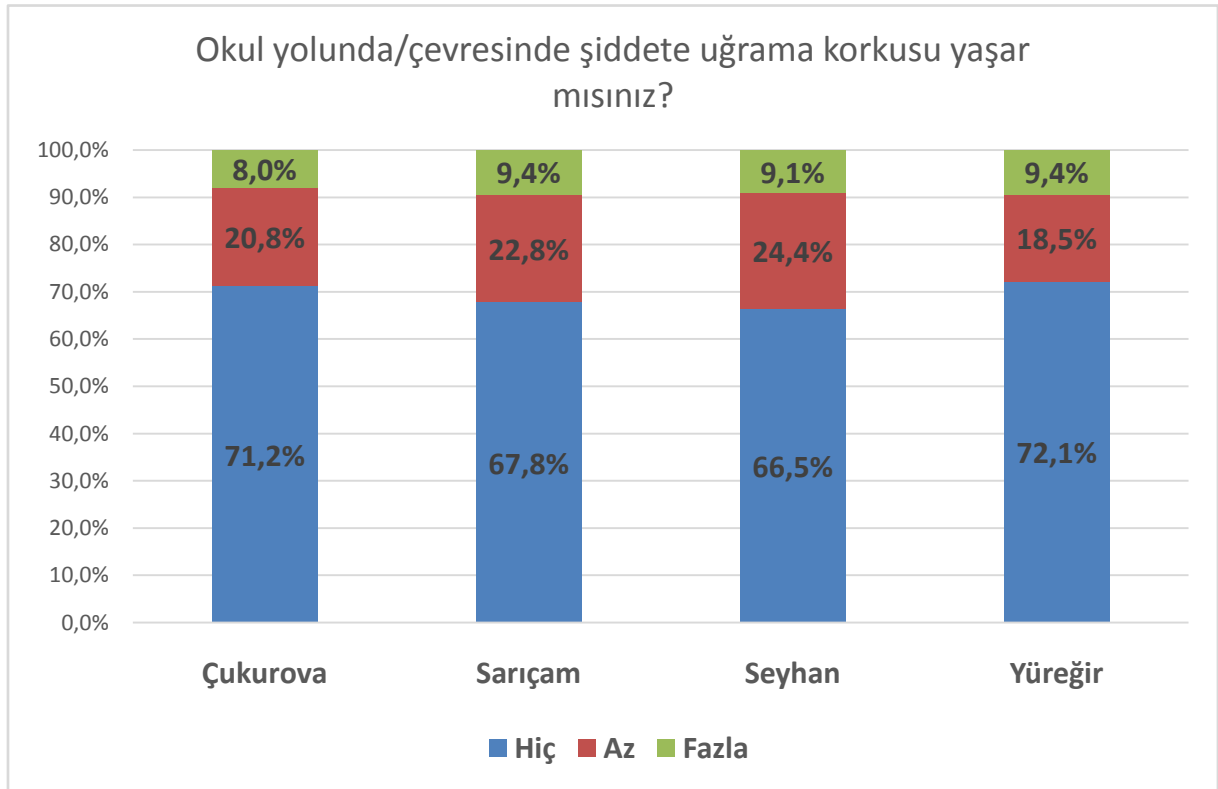
Aile düzenine/bütünlüğüne göre, gençlerin okul yolunda şiddete maruz kalma korku durumu;

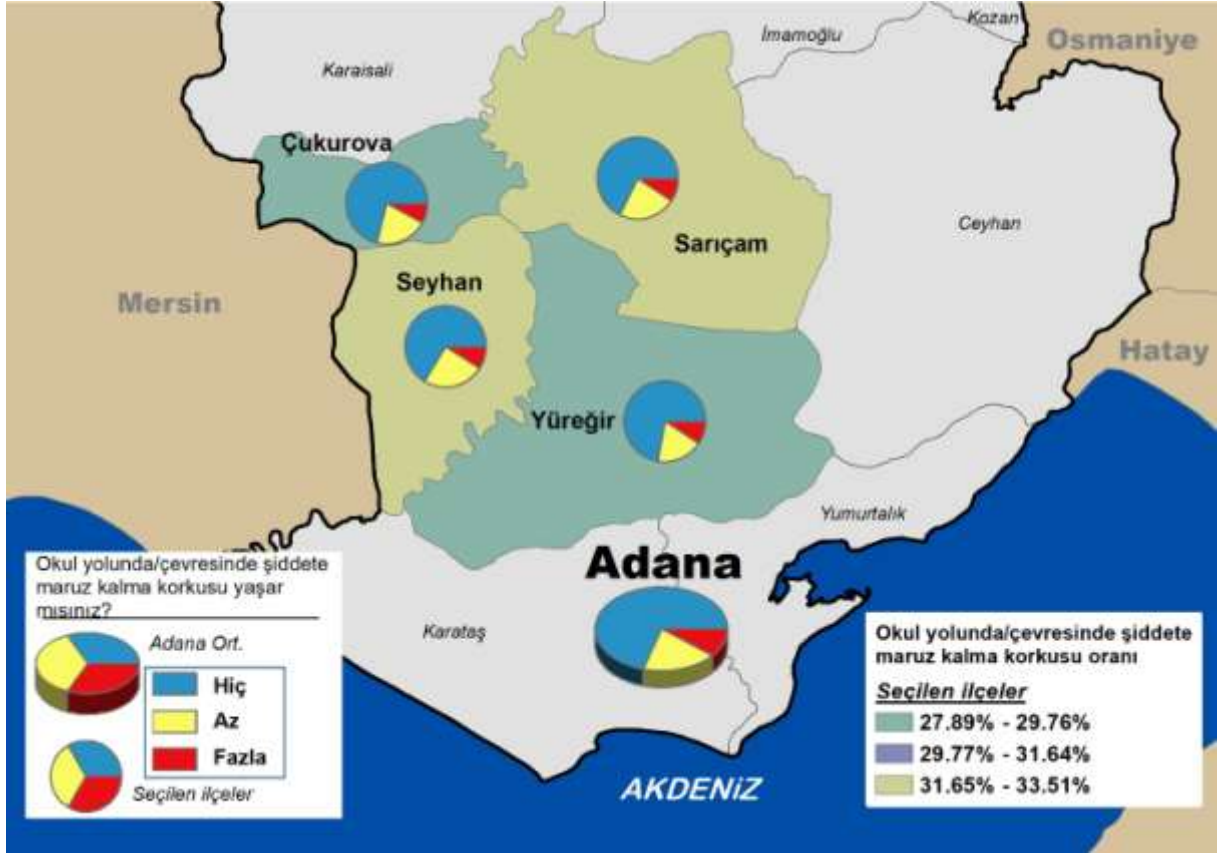
Düzenli aile %30

Düzensiz aile %37,7

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "okul yolunda şiddete maruz kalma korku" durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, okul yolunda şiddete maruz kalma korkudurumu				
		Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	71,2	67,8	66,5	72,1
	EVET	28,8	32,2	33,5	27,9
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	20,8	22,8	24,4	18,5
B)	Fazla	8	9,4	9,1	9,4

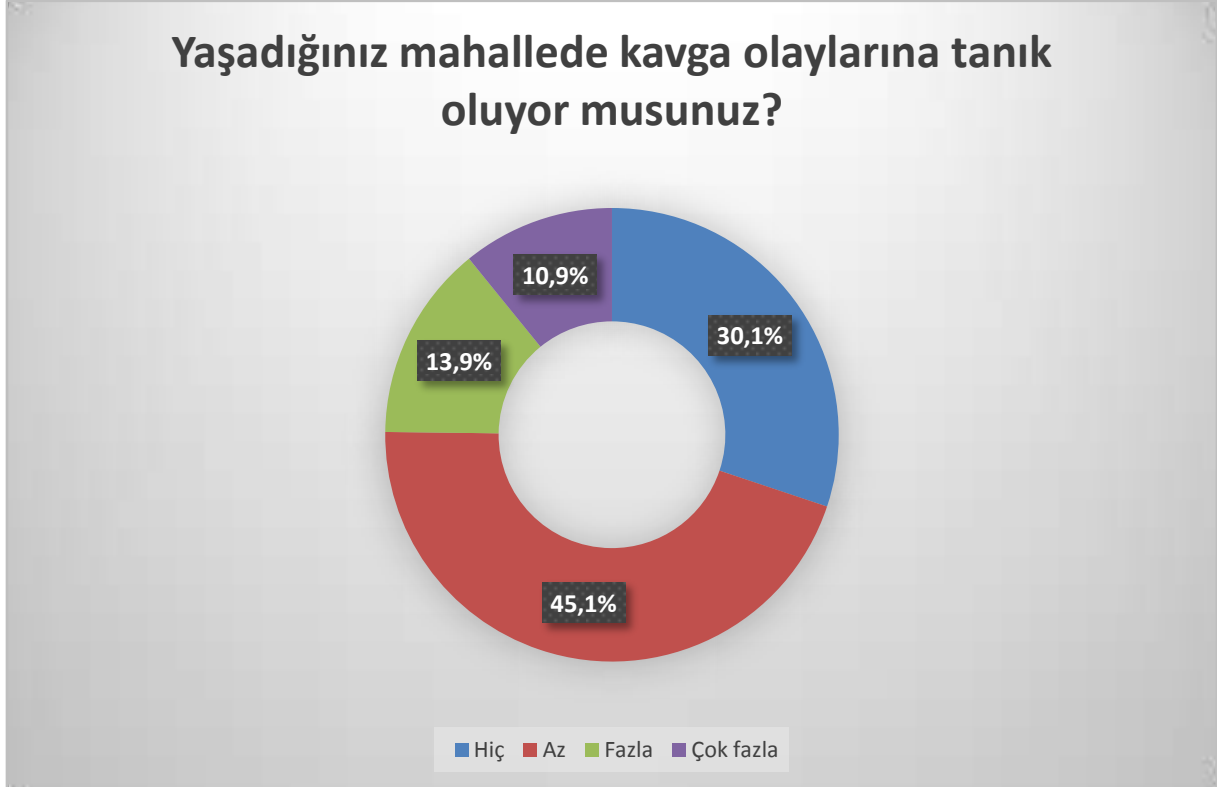

6.19 Yaşanılan çevrede kavgaya tanık olma

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "yaşadıkları çevrelerde kavga olaylarına tanık olduğunu" beyan edenlerin oranı %70'dir. Bu yüzde kapsamında olmak üzere, yaşadıkları çevrede kavgaya "fazla" ve "çok fazla" derecede tanık olduğunu ifade eden öğrencilerin oranı %24.8'dir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "yaşadıkları çevrede kavga olaylarına tanık olma" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin yaşadıkları mahalde kavgaya tanık olmaları durumu;

Erkeklerde %74,3

Kadınlarda %66,7

Kardeş sayısına göre, gençlerin yaşadıkları mahalde kavgaya tanık olmaları durumu;

Tek çocuklarda % 59,3

Birden fazla kardeş olanlarda %70

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin yaşadıkları mahalde kavgaya tanık olmaları durumu;

Anne-baba çalışan %69

Anne-baba çalışmayan %77

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin yaşadıkları mahalde kavgaya tanık olmaları durumu;

Gelir durumu iyi %67,3

Gelir durumu kötü %79,5

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin yaşadıkları mahalde kavgaya tanık olmaları durumu;

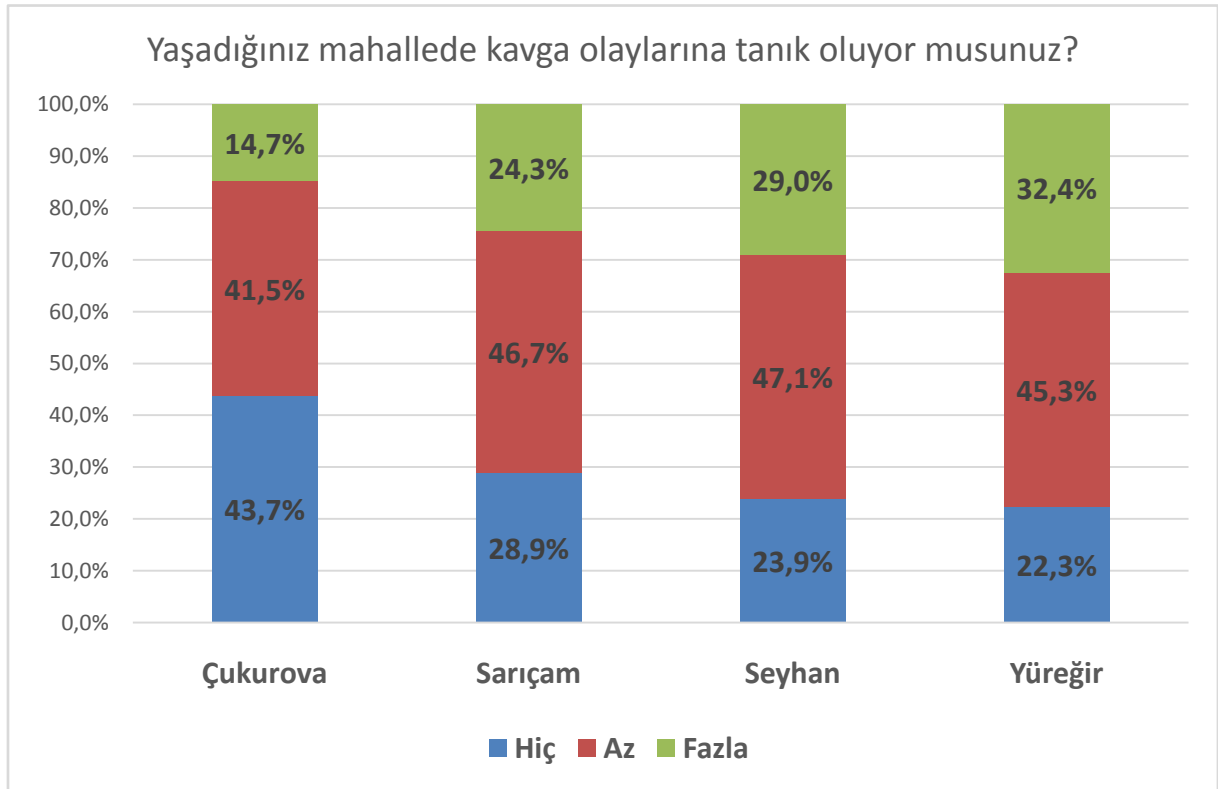
Geniş aile %71,3
Çekirdek aile %70

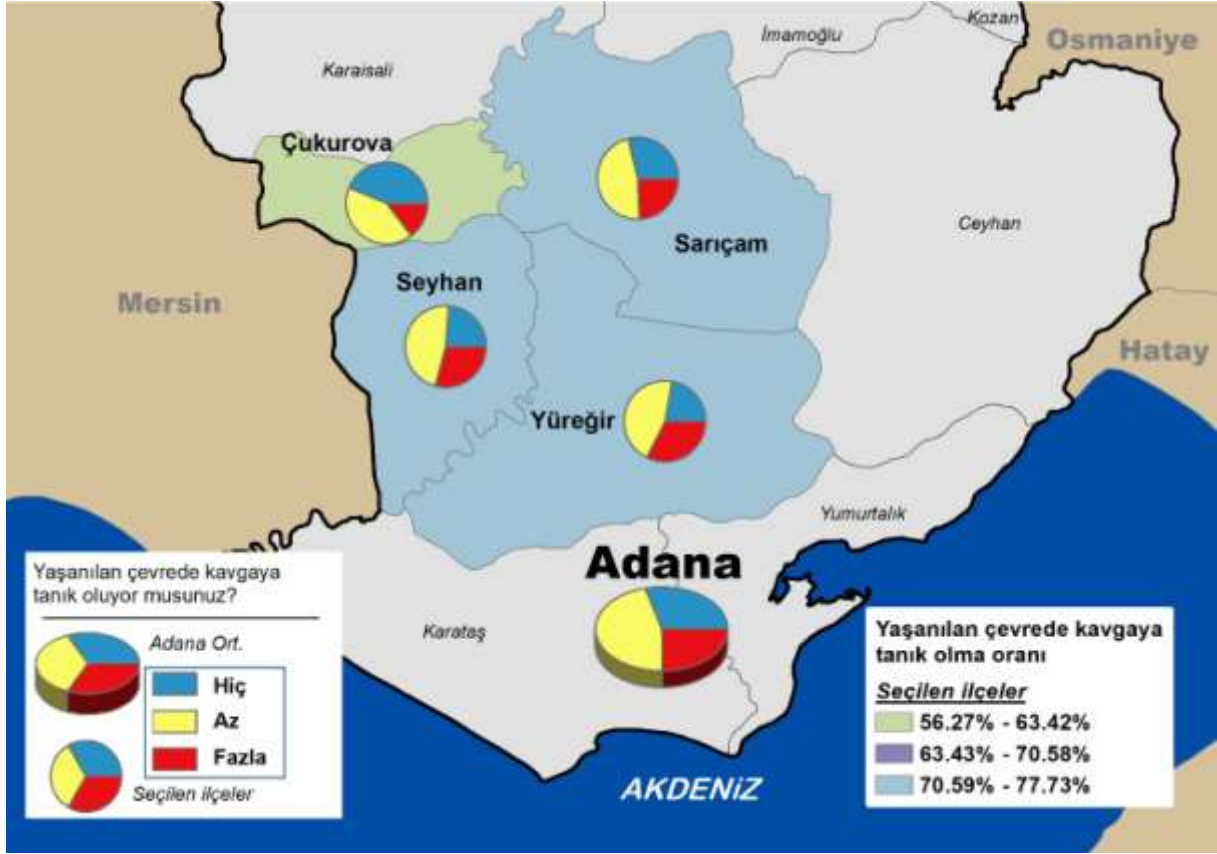
Aile düzenine göre, gençlerin yaşadıkları mahalde kavgaya tanık olmaları durumu;

Düzenli aile %70
Düzensiz aile %65,7

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "yaşadıkları mahalde kavgaya tanık olmaları" durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, yaşadıkları mahalde kavga olaylarına tanık olmadurumu	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	43,7	30	24	22,3
	EVET	56,3	70	76	77,7
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	41,5	46,7	47	45,3
B)	Fazla	14,7	24,3	29	32,4

6.20 Suçluluk duyguları yaşama

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "suçluluk duyguları yaşama" oranı %68,2'dir. Bu oran içinde suçluluk duygularını "fazla" ve "çok fazla" derecede yaşayanların oranı %21.3'tür.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "suçluluk duyguları yaşama" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin suçluluk duyguları yaşama durumu;

Erkeklerde %60
Kadınlarda %75

Kardeş sayısına göre, gençlerin suçluluk duyguları yaşama durumu;

Tek çocuklarda %70
Birden fazla kardeş olanlarda %68,3

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin suçluluk duyguları yaşama durumu;

Anne-baba çalışan %68
Anne-baba çalışmayan %70

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin suçluluk duyguları yaşama durumu;

Gelir durumu iyi %68
Gelir durumu kötü %69,5

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin suçluluk duyguları yaşama durumu;

Geniş aile %64,2

Çekirdek aile %68,8

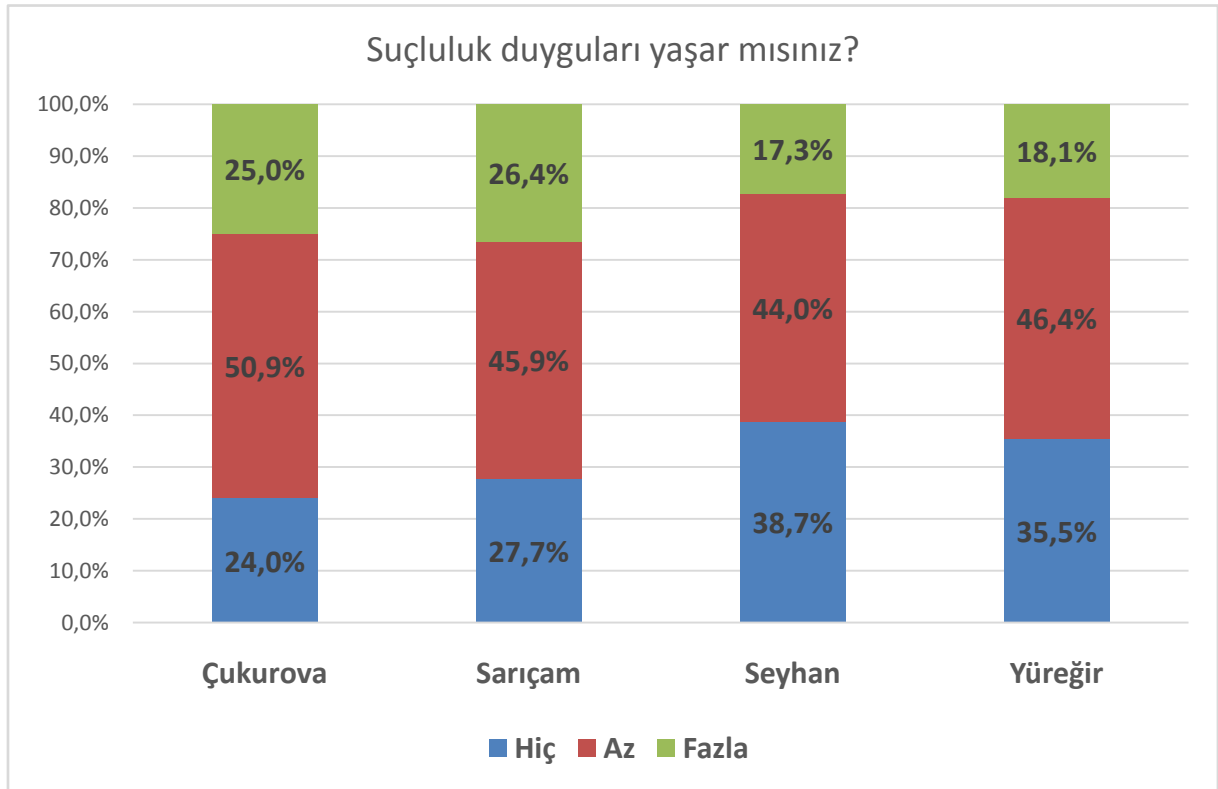
Aile düzenine göre, gençlerin suçluluk duyguları yaşama durumu;

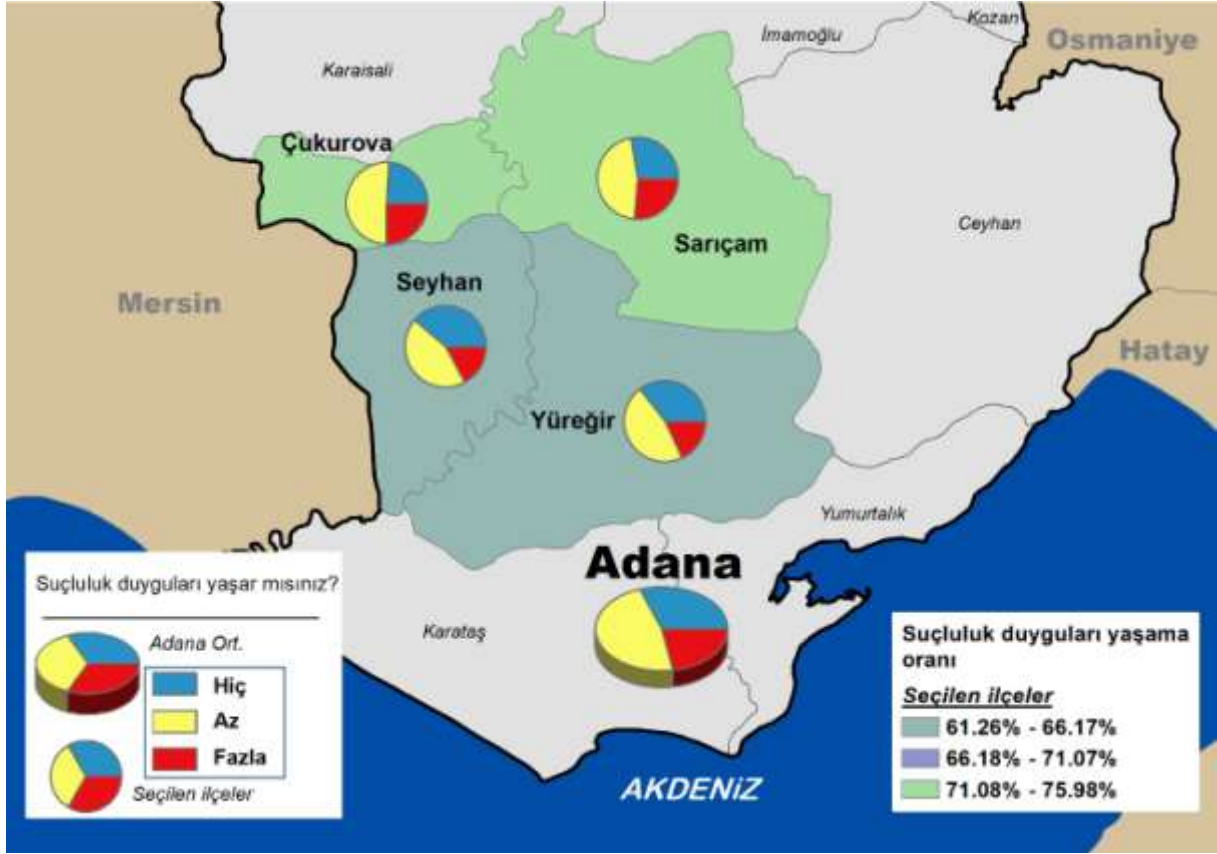
Düzenli aile %68,2

Düzensiz aile %68,8

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "suçluluk duyguları yaşama" durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, suçluluk duyguları yaşama durumu				
		Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	27	27,7	38,7	35,5
	EVET	73	72,3	61,3	64,5
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	50,9	45,9	44	46,4
B)	Fazla	25	26,4	17,3	18,1

6.21 Diğer insanlara karşı, kızgınlık/öfke duyguları taşıma

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "diğer insanlara karşı kızgınlık/öfke duyguları taşıdığını" beyan edenlerin oranı %87'dir. Bu oran içinde olmak üzere diğer insanlara karşı, kızgınlık/öfke duygularını "fazla" ve "çok fazla" derecede taşıyanların oranı %41.4'tür.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "diğer insanlara karşı kızgınlık/öfke duyguları taşıma" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin insanlara karşı kızgınlık/öfke duyguları durumu;

Erkeklerde %83,3

Kadınlarda %90

Kardeş sayısına göre, gençlerin insanlara karşı kızgınlık/öfke duyguları durumu;

Tek çocuklarda %86,6

Birden fazla kardeş olanlarda %87

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin suçluluk duyguları yaşama durumu;

Anne-baba çalışan %87,5

Anne-baba çalışmayan %85

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin insanlara karşı kızgınlık/öfke duyguları durumu;

Gelir durumu iyi %87

Gelir durumu kötü %87

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin insanlara karşı kızgınlık/öfke duyguları durumu;

Geniş aile %83

Çekirdek aile %87,7

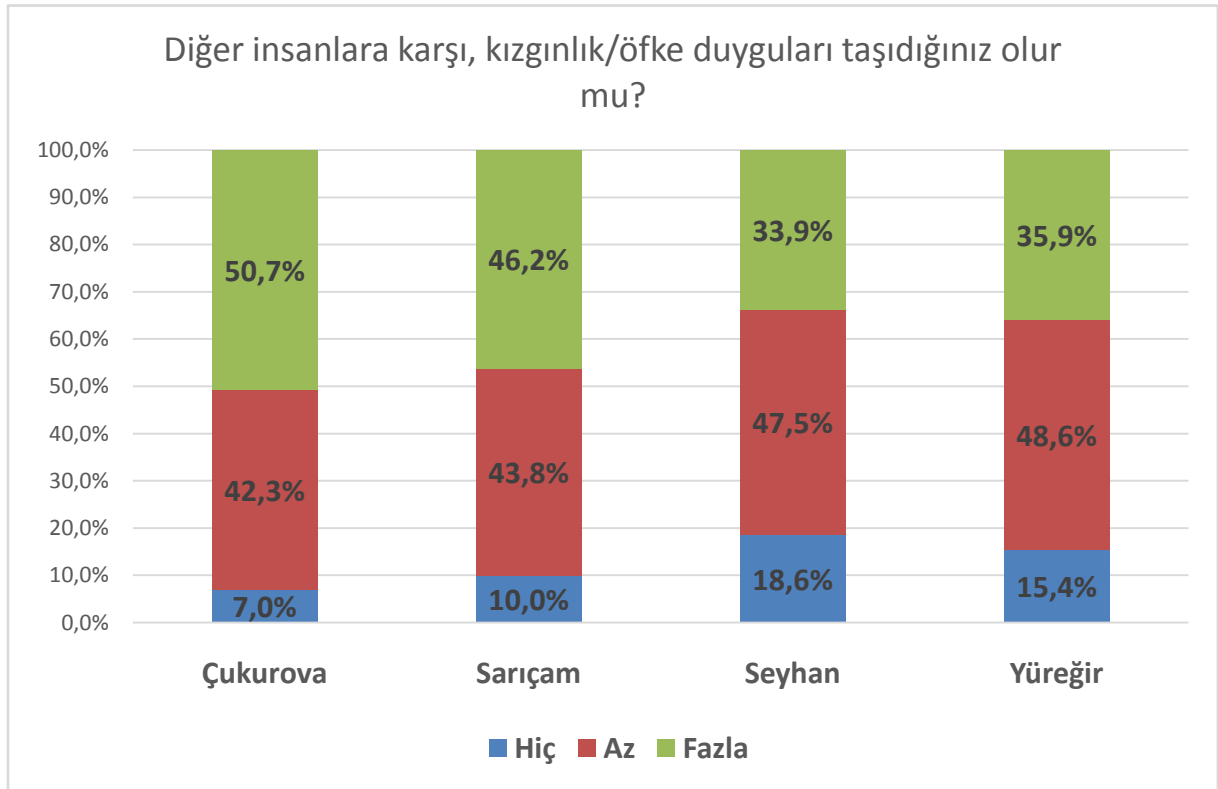
Aile düzenine göre, gençlerin insanlara karşı kızgınlık/öfke duyguları durumu;

Düzenli aile %87,3

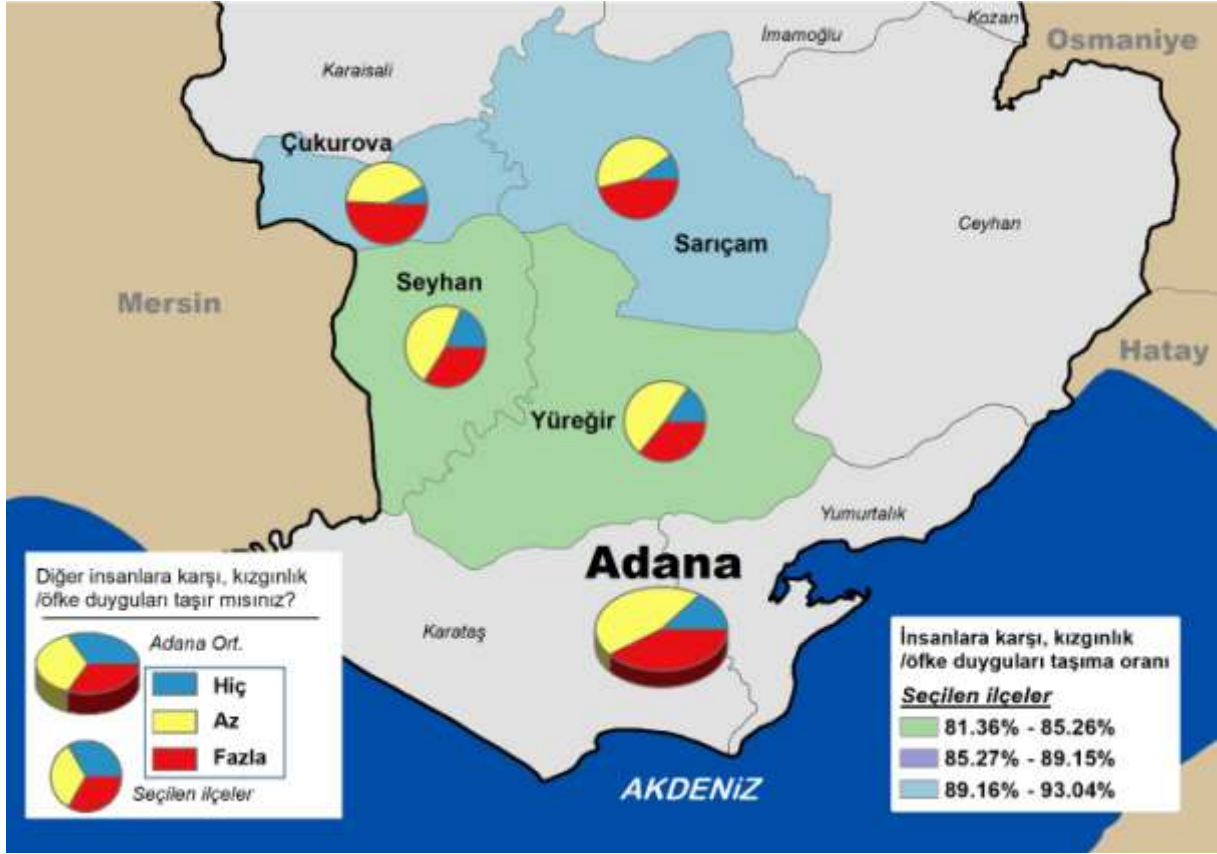
Düzensiz aile %87,2

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin " insanlara karşı kızgınlık/öfke duyguları taşıma" durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, diğer insanlara karşı kızgınlık/öfke durumu	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	7	10	18,6	15,4
	EVET	93	90	81,4	84,6
	ŞİDDET GÖRME SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	Az	42,3	43,8	47,5	48,6
B)	Fazla	50,7	46,2	33,9	35,9

6.22 Anne-babanın anlaşmazlık çözme yöntemi

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "anne-babalarının yaşadıkları sorunlar karşısında sorun çözme becerilerinin" olumlu yöntemlere dayandığını beyan edenlerin oranı %58; olumsuz yöntemlere başvurduklarını ifade edenlerin oranı ise %42'dir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "kardeşleri arasında anlaşmazlıklarını çözme" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin anne babalarının sorun çözme durumu;

Erkeklerde: olumsuz yöntemlere başvurma %34

Kadınlarda: olumsuz yöntemlere başvurma % 47,3

Kardeş sayısına göre, gençlerin anne babalarının sorun çözme durumu;

Tek çocuklarda: olumsuz yöntemlere başvurma %52,2

Birden fazla kardeş olanlarda: olumsuz yöntemlere başvurma %41,6

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin anne babalarının sorun çözme durumu;

Anne-baba çalışanlarda: olumsuz yöntemlere başvurma %41

Anne-baba çalışmayanlarda: olumsuz yöntemlere başvurma %50

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin anne babalarının sorun çözme durumu;

Gelir durumu iyi: olumsuz yöntemlere başvurma %38,5

Gelir durumu kötü: olumsuz yöntemlere başvurma %54

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin anne babalarının sorun çözme durumu;

Geniş aile: olumsuz yöntemlere başvurma %41,2

Çekirdek aile: olumsuz yöntemlere başvurma %42

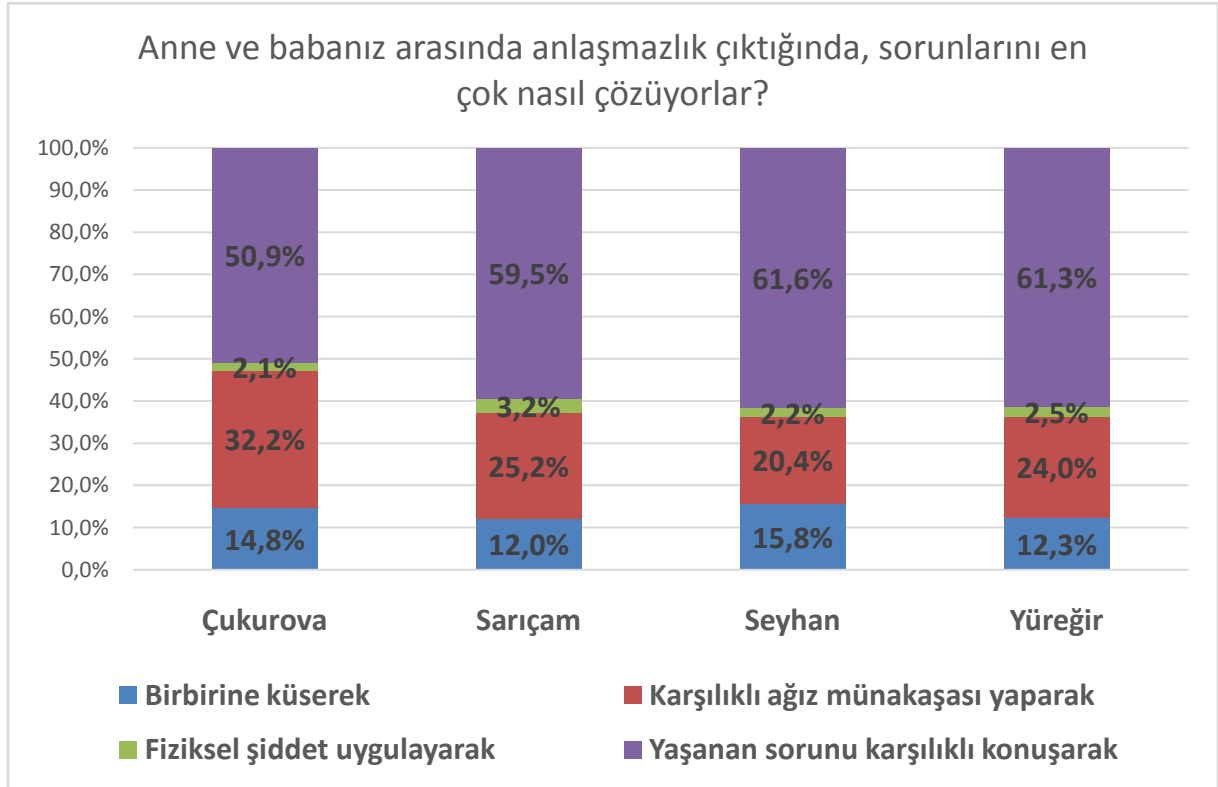
Aile düzenine göre, gençlerin anne babalarının sorun çözme durumu;

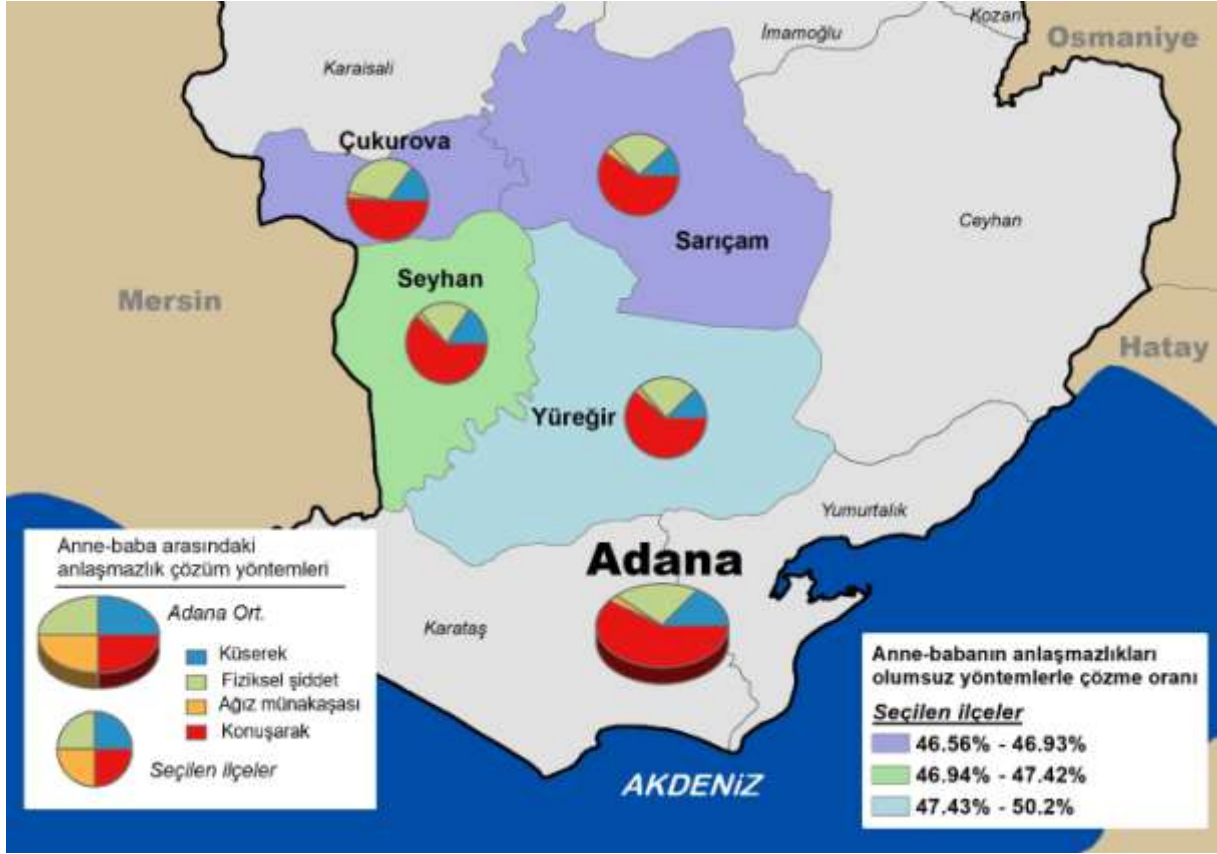
Düzenli aile: olumsuz yöntemlere başvurma %40

Düzensiz aile: olumsuz yöntemlere başvurma %65

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "anne-babalarının karşılaştıkları sorunları çözmede başvurdukları yöntem " durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Anne-babanız yaşadıkları anlaşmazlıklarını daha çok nasıl çözüyorlar?	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
A)	Birbirine küserek	14,8	12	15,8	12,3
B)	Münakaşa yaparak	32,2	25,2	20,4	24
C)	Fiziki şiddete başvurarak	2,1	3,2	2,2	2,5
D)	Karşılıklı konuşarak	50,9	59,5	61,6	61,3

6.23 Kardeşlerin anlaşmazlık çözme yöntemi

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "kardeşleriyle yaşadıkları sorunlar karşısında anlaşmazlıklarını çözme becerilerinin" olumlu yöntemlere dayandığını beyan edenlerin oranı %32; olumsuz yöntemlere başvurduklarını ifade edenlerin oranı ise %68'dir. Lise öğrencileri %20 oranında da yaşadıkları anlaşmazlıklar sonucunda "fiziksel şiddete" başvurduklarını ifade etmişlerdir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "kardeşleri arasında anlaşmazlıklarını çözme" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin kardeşlerinin sorun çözme durumu;

Erkeklerde: olumsuz yöntemlere başvurma %58

Kadınlarda: olumsuz yöntemlere başvurma % 75,6

Kardeş sayısına göre, gençlerin kardeşlerinin sorun çözme durumu;

Birden fazla kardeş olanlarda: olumsuz yöntemlere başvurma %68,2

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin kardeşlerinin sorun çözme durumu;

Anne-baba çalışanlarda: olumsuz yöntemlere başvurma %68,5

Anne-baba çalışmayanlarda: olumsuz yöntemlere başvurma %66,4

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin kardeşlerinin sorun çözme durumu;

Gelir durumu iyi: olumsuz yöntemlere başvurma %68

Gelir durumu kötü: olumsuz yöntemlere başvurma %68,3

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin kardeşlerinin sorun çözme durumu;

Geniş aile: olumsuz yöntemlere başvurma %61,3

Çekirdek aile: olumsuz yöntemlere başvurma %69,1

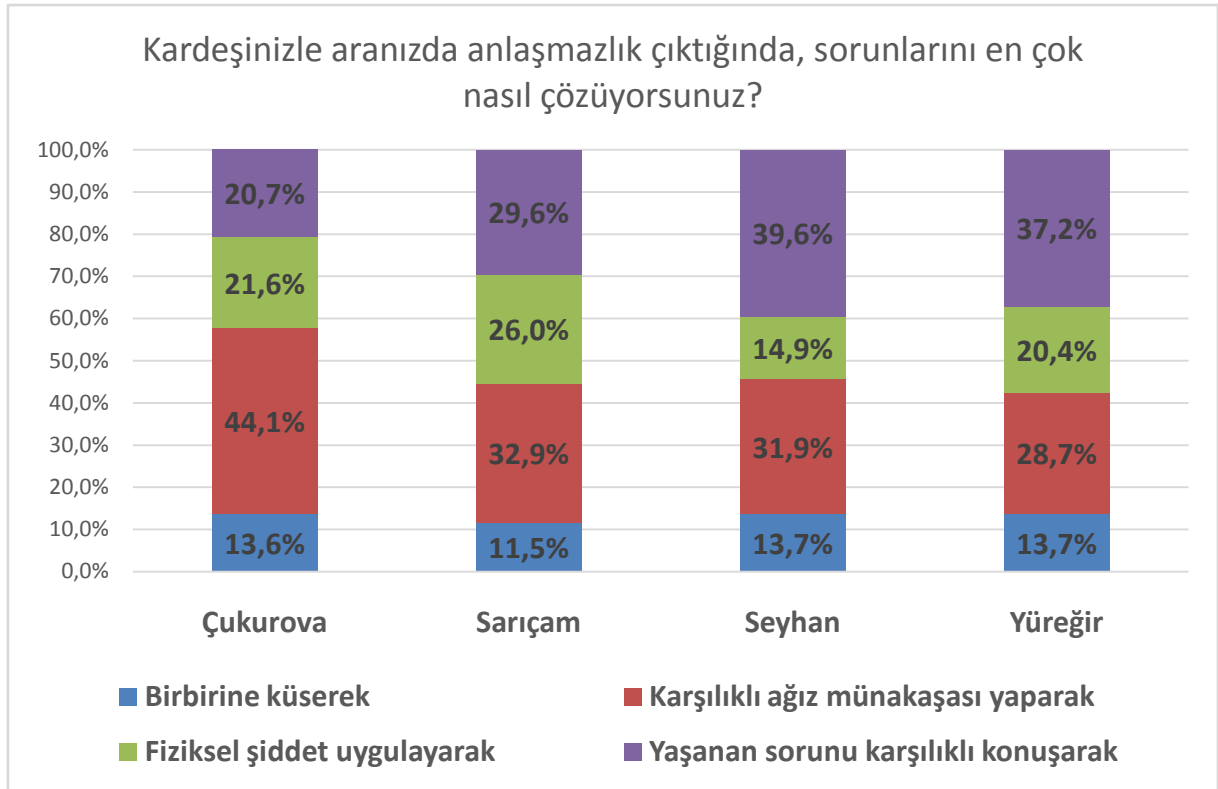
Aile düzenine göre, gençlerin kardeşlerinin sorun çözme durumu;

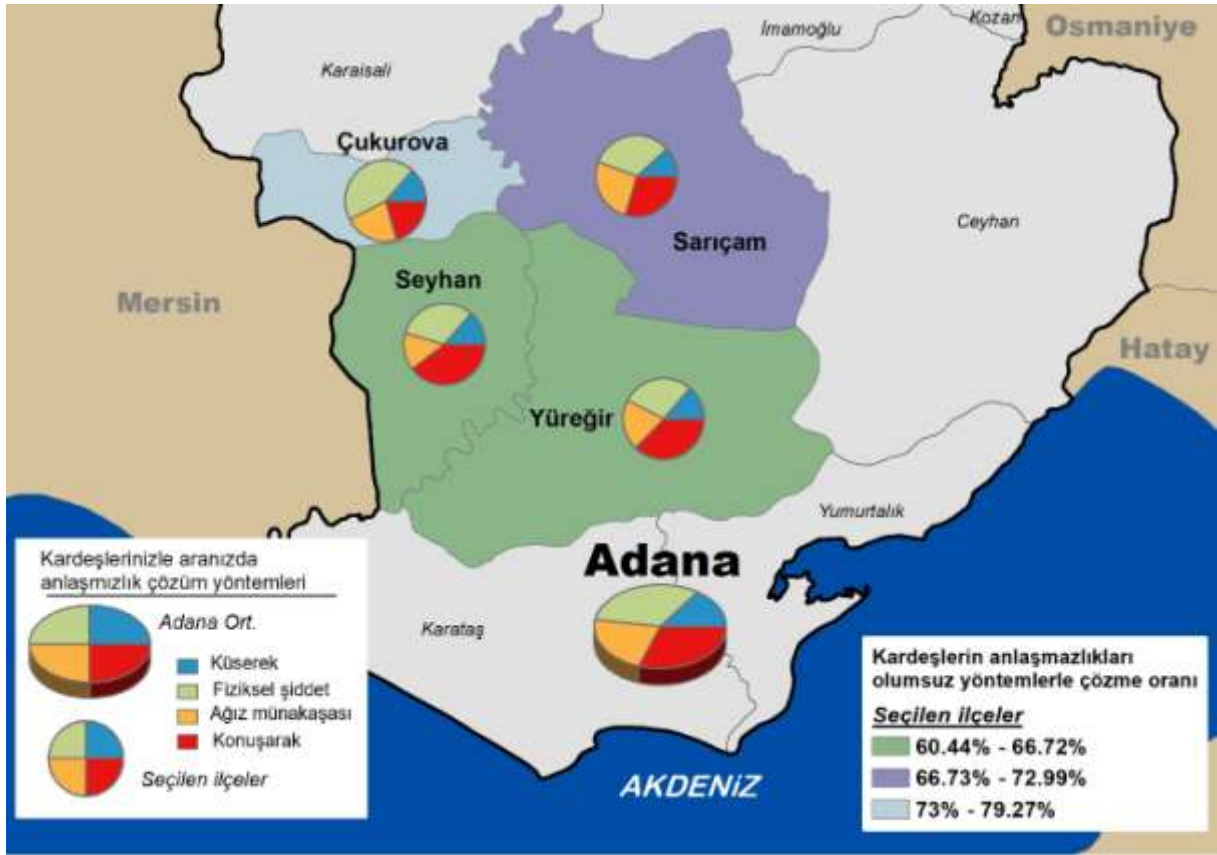
Düzenli aile: olumsuz yöntemlere başvurma %68

Düzensiz aile: olumsuz yöntemlere başvurma %68,5

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "kardeşleriyle aralarında doğan sorunları çözmede başvurdukları yöntem " durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençler, kardeşleriyle yaşadıkları anlaşmazlıklarını daha çok nasıl çözüyorlar?	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
A)	Birbirine küserek	13,6	11,5	13,7	13,7
B)	Münakaşa yaparak	44,1	32,9	31,9	28,7
C)	Fiziki şiddete başvurarak	21,6	26	14,9	20,4
D)	Karşılıklı konuşarak	20,7	29,6	39,6	37,2

6.24 Okul arkadaşlarının anlaşmazlık çözme yöntemi

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "okul arkadaşlarıyla yaşadıkları sorunlar karşısında anlaşmazlıklarını çözmede" olumlu yöntemlere başvurduklarını beyan edenlerin oranı %32,4 ; olumsuz yöntemlere başvurduklarını ifade edenlerin oranı ise %67,6'dır. Lise öğrencileri %19,3 oranında yaşadıkları anlaşmazlıklar sonucunda "fiziksel şiddete" başvurduklarını ifade etmişlerdir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "okul arkadaşlarıyla olan anlaşmazlıklarını çözme" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin okul arkadaşlarıyla sorun çözme durumu;

Erkeklerde: olumsuz yöntemlere başvurma %70

Kadınlarda: olumsuz yöntemlere başvurma %66

Kardeş sayısına göre, gençlerin okul arkadaşlarıyla sorun çözme durumu;

Tek çocuk olanlarda: olumsuz yöntemlere başvurma %66,7

Birden fazla kardeş olanlarda: olumsuz yöntemlere başvurma %67,6

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin okul arkadaşlarıyla sorun çözme durumu;

Anne-baba çalışanlarda: olumsuz yöntemlere başvurma %67

Anne-baba çalışmayanlarda: olumsuz yöntemlere başvurma %73,7

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin okul arkadaşlarıyla sorun çözme durumu;

Gelir durumu iyi: olumsuz yöntemlere başvurma %65,6

Gelir durumu kötü: olumsuz yöntemlere başvurma %74,7

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin okul arkadaşlarıyla sorun çözme durumu;

Geniş aile: olumsuz yöntemlere başvurma %69

Çekirdek aile: olumsuz yöntemlere başvurma %67,6

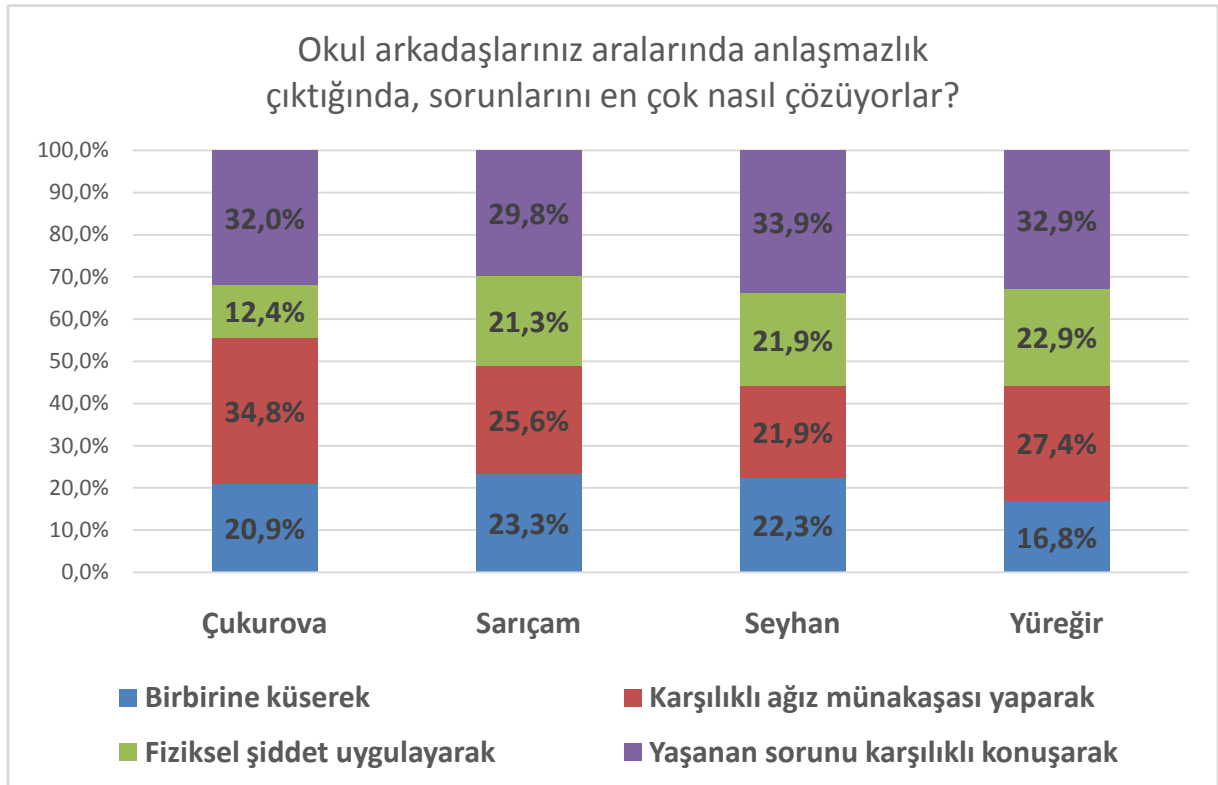
Aile düzenine göre, gençlerin okul arkadaşlarıyla sorun çözme durumu;

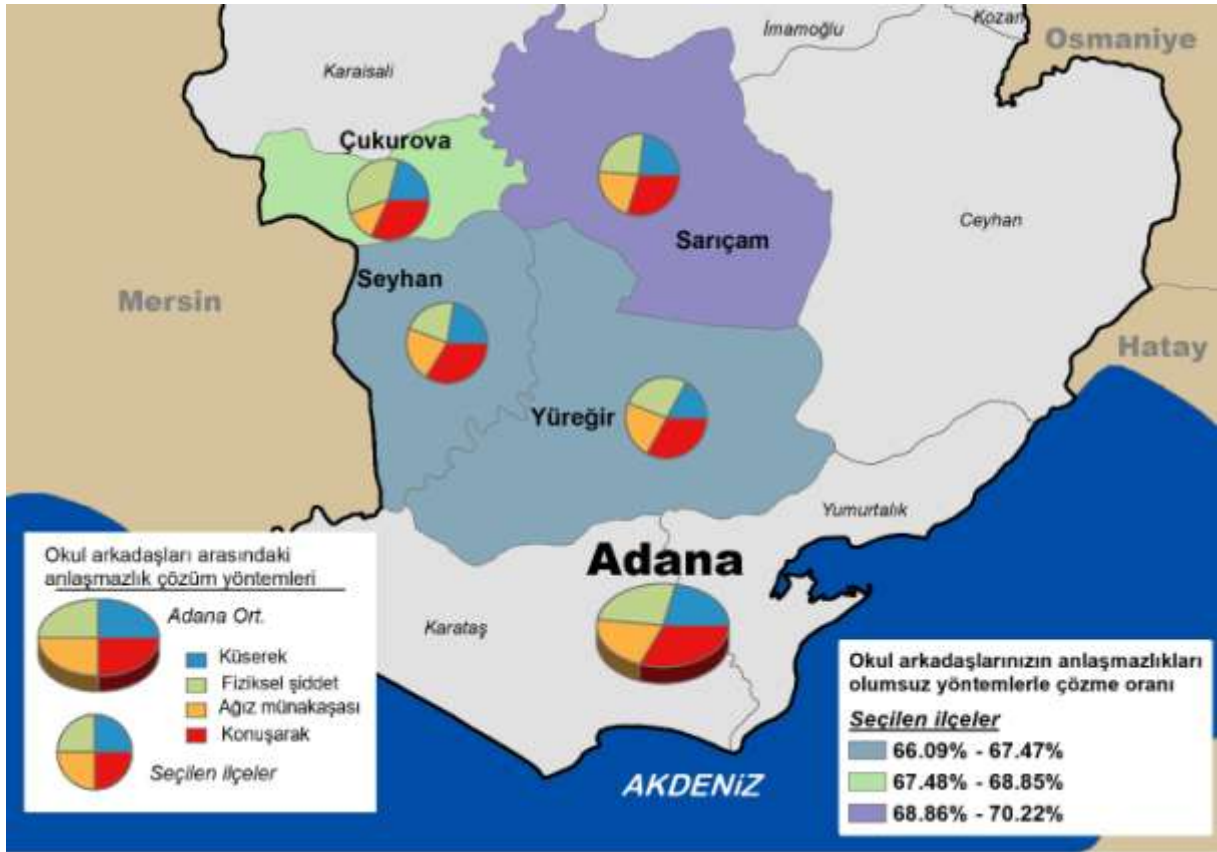
Düzenli aile: olumsuz yöntemlere başvurma %67,3

Düzensiz aile: olumsuz yöntemlere başvurma %68,8

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "okul arkadaşlarıyla aralarında doğan sorunları çözmede başvurdukları yöntem " durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

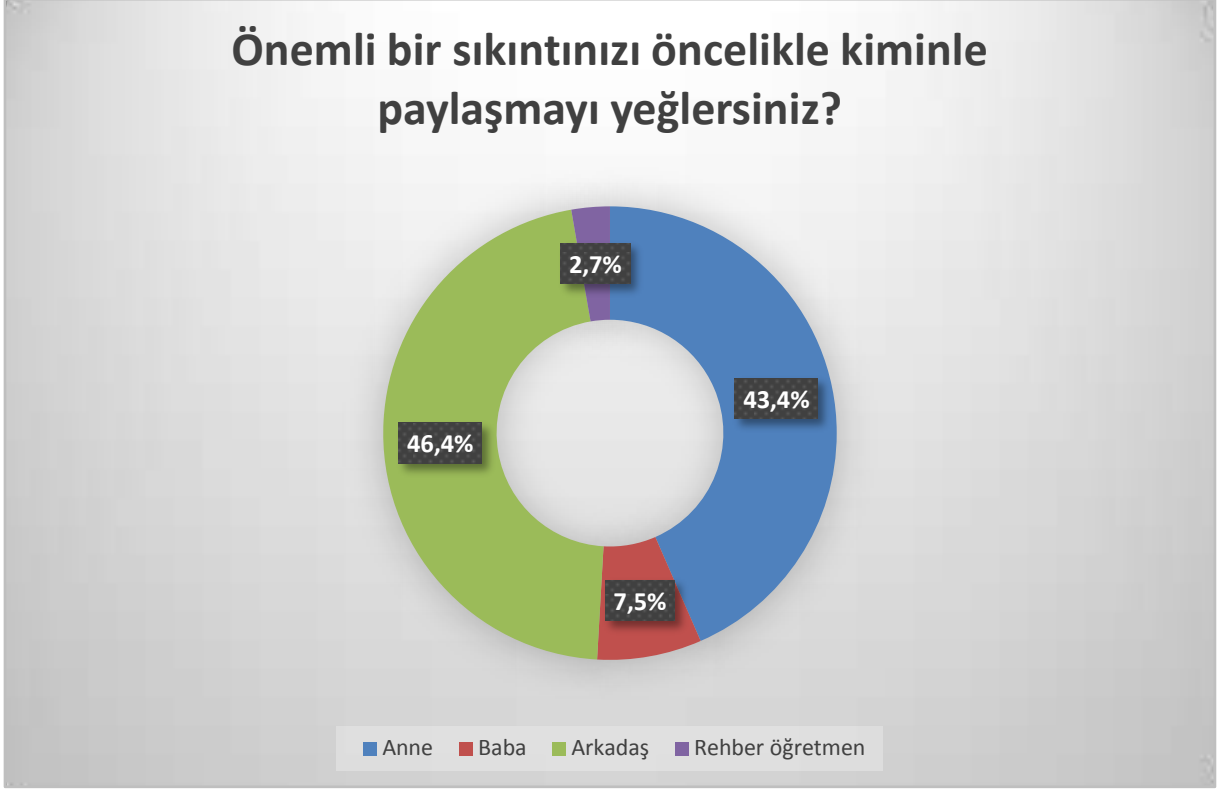
Tablo	Gençler, okul arkadaşlarıyla yaşadıkları anlaşmazlıklarını daha çok nasıl çözüyorlar?	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
A)	Birbirine küserek	20,9	23,3	22,3	16,8
B)	Münakaşa yaparak	34,8	25,6	21,9	27,4
C)	Fiziki şiddete başvurarak	12,4	21,3	21,9	22,9
D)	Karşılıklı konuşarak	32	29,8	33,9	32,9

6.25 Önemli bir sıkıntının öncelikli olarak paylaşıldığı kişi

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerine, "önemli bir sıkıntısını öncelikle kiminle paylaştığı sorusu sorulduğunda; %46,4 arkadaş, %43,4 anne, %7,5 baba ve %2,7 rehber öğretmen cevapları alındı.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "önemli bir sorunu olduğunda, öncelikle kiminle paylaştığı" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin sorununu öncelikle kiminle paylaştığı durumu;

Erkeklerde: Anne %40,1 Baba %12,2 Arkadaş %44 Rehber öğretmen %3,8

Kadınlarda: Anne %46,1 Baba %3,8 Arkadaş %48,2 Rehber öğretmen %1,9

Kardeş sayısına göre, gençlerin sorununu öncelikle kiminle paylaştığı durumu;

Tek çocuk olanlarda: Anne %46,9 Baba %9,9 Arkadaş %38,3 Rehber öğretmen %4,9

Fazla kardeş olanlar: Anne %43,3 Baba %7,4 Arkadaş %46,7 Rehber öğretmen %2,6

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin sorununu öncelikle kiminle paylaştığı durumu;

Anne-baba çalışanlarda: Anne %43,4 Baba %7,5 Arkadaş %46,7 Rehber öğretmen %2,3

Anne-baba çalışmayanlar: Anne %43,3 Baba %6,8 Arkadaş %45,2 Rehber öğretmen %5

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin sorununu öncelikle kiminle paylaştığı durumu;

Gelir durumu iyi: Anne %45,2 Baba %8,3 Arkadaş %44,2 Rehber öğretmen %2,3

Gelir durumu kötü: Anne %37,2 Baba %4,7 Arkadaş %53,7 Rehber öğretmen %4,5

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin sorununu öncelikle kiminle paylaştığı durumu;

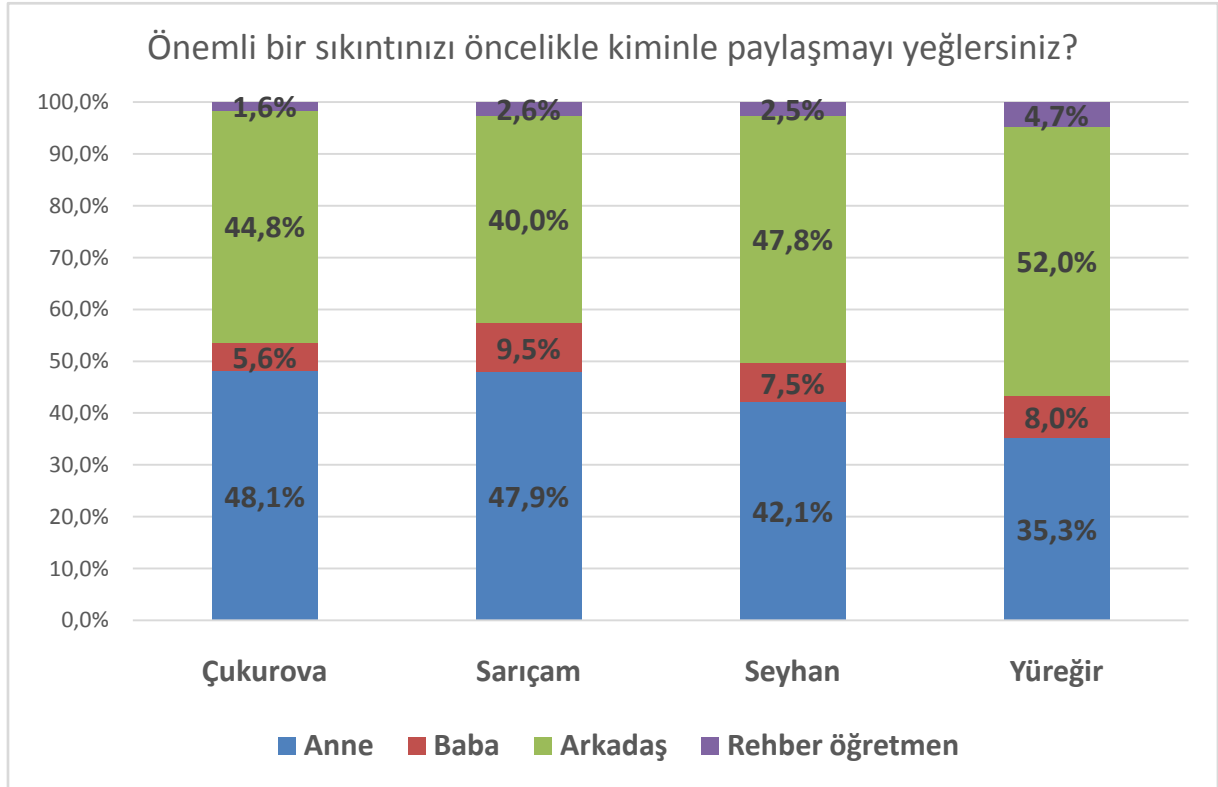
Geniş aile: Anne %41,8 Baba %11,4Arkadaş %43,3 Rehber öğretmen %3,4
Çekirdek aile: Anne % 43,8 Baba %6,9Arkadaş %46,7Rehber öğretmen %2,6

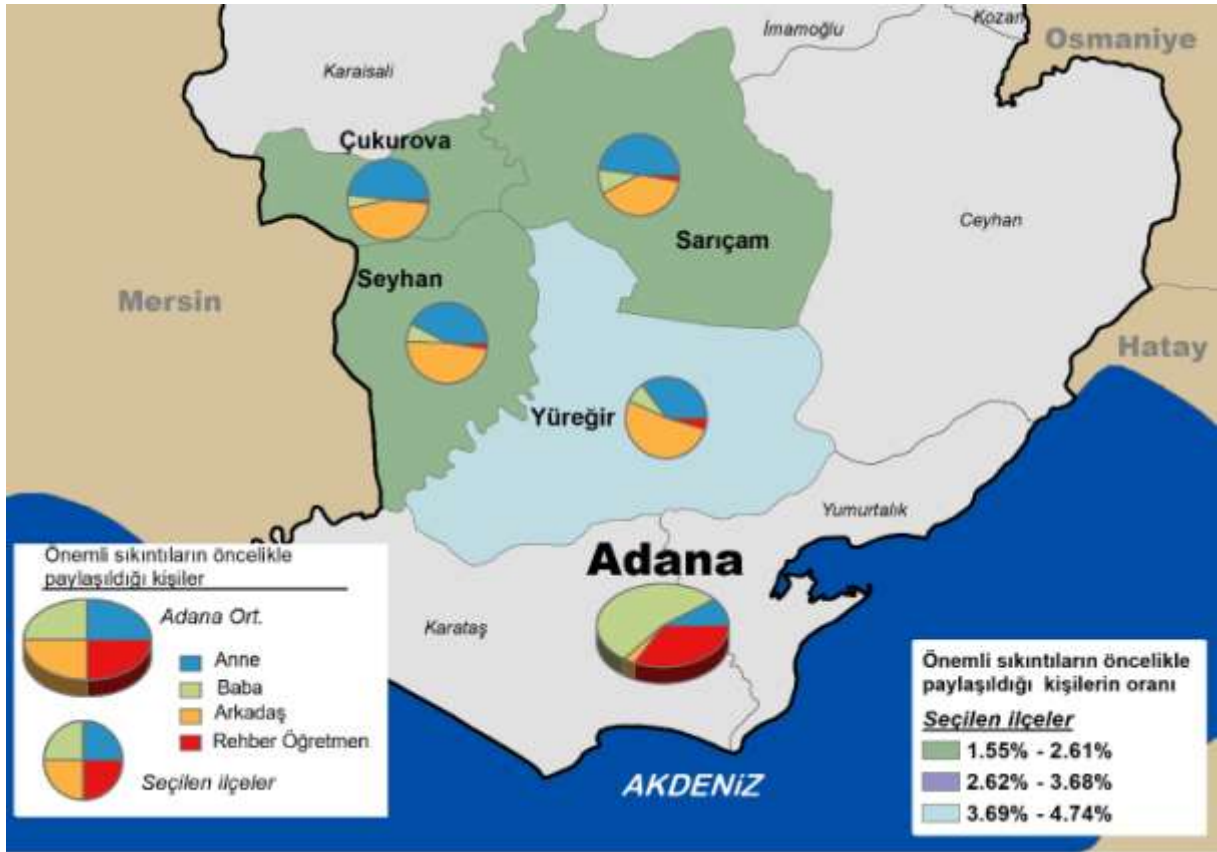
Aile düzenine göre, gençlerin sorununu öncelikle kiminle paylaştığı durumu;

Düzenli aile: Anne %43,8 Baba %7,2 Arkadaş %46,6 Rehber öğretmen %2,4
Düzensiz aile: Anne %44,8 Baba %8,2 Arkadaş % 42,8 Rehber öğretmen %4,1

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "önemli sıkıntısı olduğunda, öncelikle kiminle paylaşacağı" durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

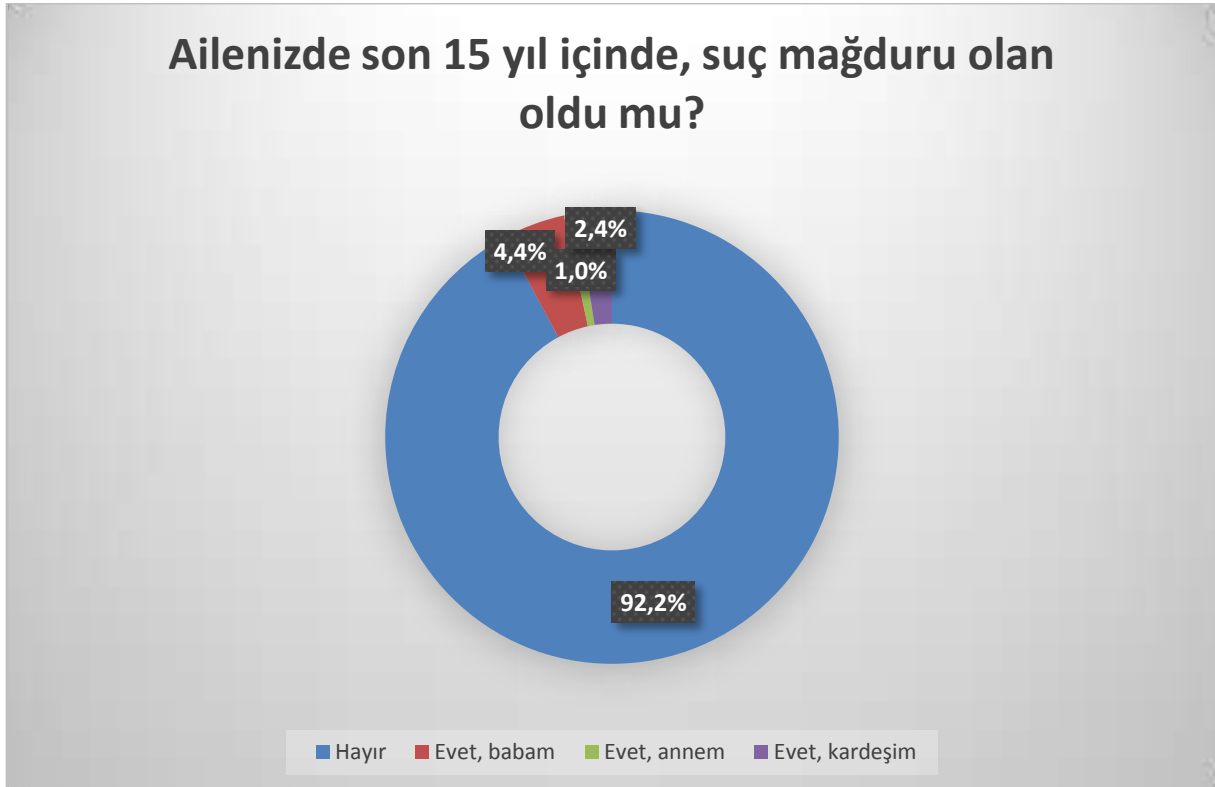
Tablo	Önemli bir sıkıntının, öncelikle kiminle paylaşılacağı durumu	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
A)	Anne	48,1	47,9	42,1	35,3
B)	Baba	5,6	9,5	7,5	8
C)	Arkadaş	48,1	47,9	42,1	35,3
D)	Rehber Öğretmen	1,6	2,6	2,5	4,7

6.26 Ailede suç mağduru bulunma durumu

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "ailesinde son 15 yıl içinde suç mağduru birey bulunma" durumu sorusuna alınan cevaplara göre;
- Babası suç mağduru olanların oranı %4.4
- Kardeşi suç mağduru olanların oranı %2.4
- Annesi suç mağduru olanların oranı %1.0 ve
- Ailede suç mağduru birey bulunmayanların oranı %92.2'dir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "ailesinde son 15 yıl içinde suç mağduru birey bulunma" durumları şöyledir:

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin ailesinde suç mağduru bulunması durumu;

Anne-baba çalışanlarda: Baba %4,1 Anne %0,8 Kardeş %2,1

Anne-baba çalışmayanlar: Baba %7,1 Anne %2,4 Kardeş % 5,1

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin ailesinde suç mağduru bulunması durumu;

Gelir durumu iyi: Baba %3,5 Anne %0,9 Kardeş %2,1

Gelir durumu kötü: Baba %7,8 Anne %1,1 Kardeş %3,9

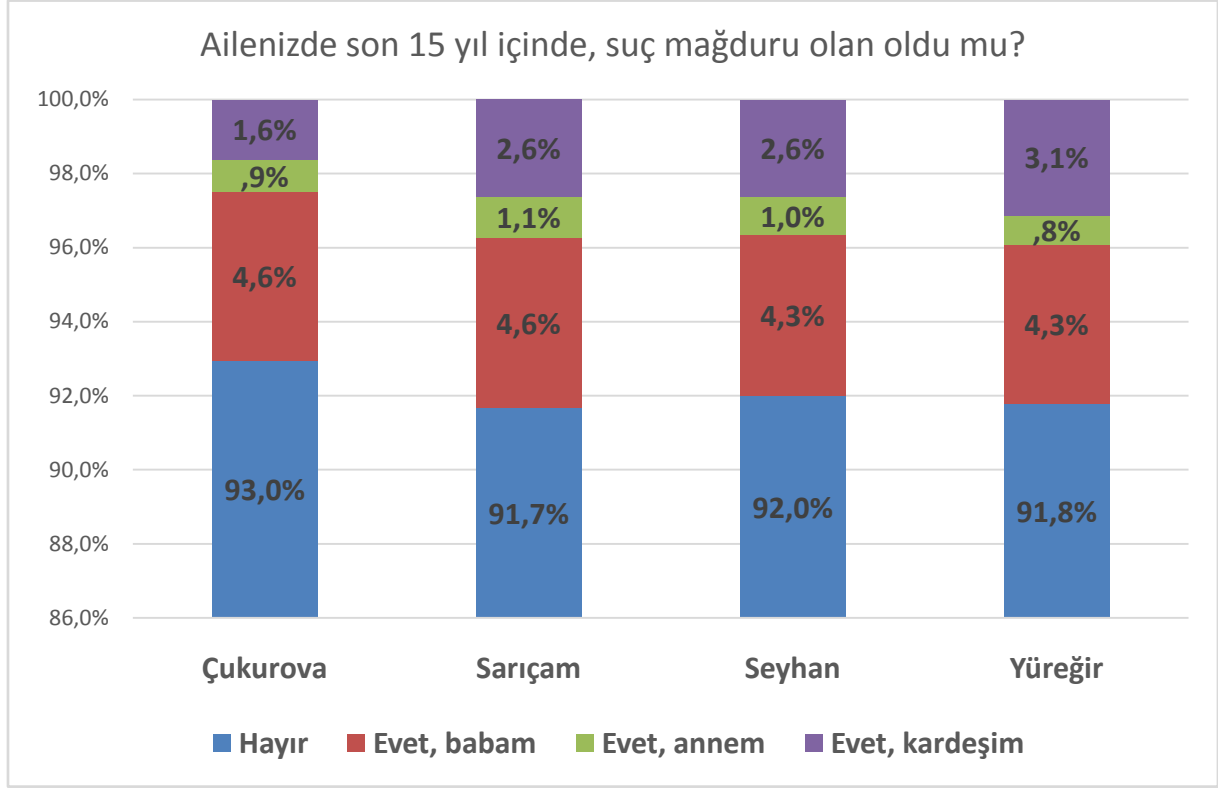
Aile düzenine göre, gençlerin ailesinde suç mağduru bulunması durumu;

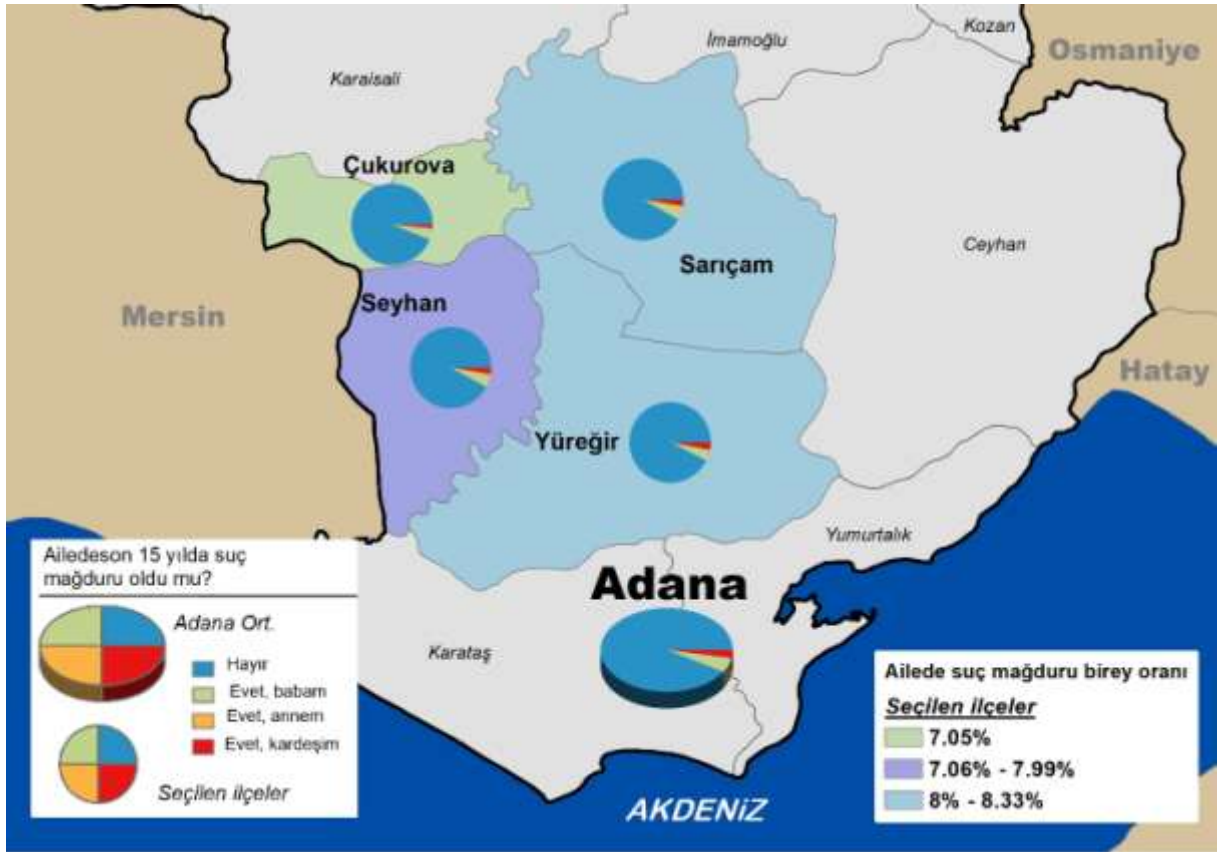
Düzenli aile: Baba %03,6 Anne %0,7 Kardeş %2,3

Düzensiz aile: Baba %12,4 Anne %3,5 Kardeş %3,5

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "ailesinde son 15 yıl içinde suç mağduru birey bulunma" durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin ailesinde son 15 yıl içinde suç mağduru birey bulunması durumu				
	SEÇENEKLER	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
A)	Baba	4,6	4,6	4,3	4,3
B)	Anne	0,9	1,1	1,0	0,8
C)	Kardeş	1,6	2,6	2,6	3,1

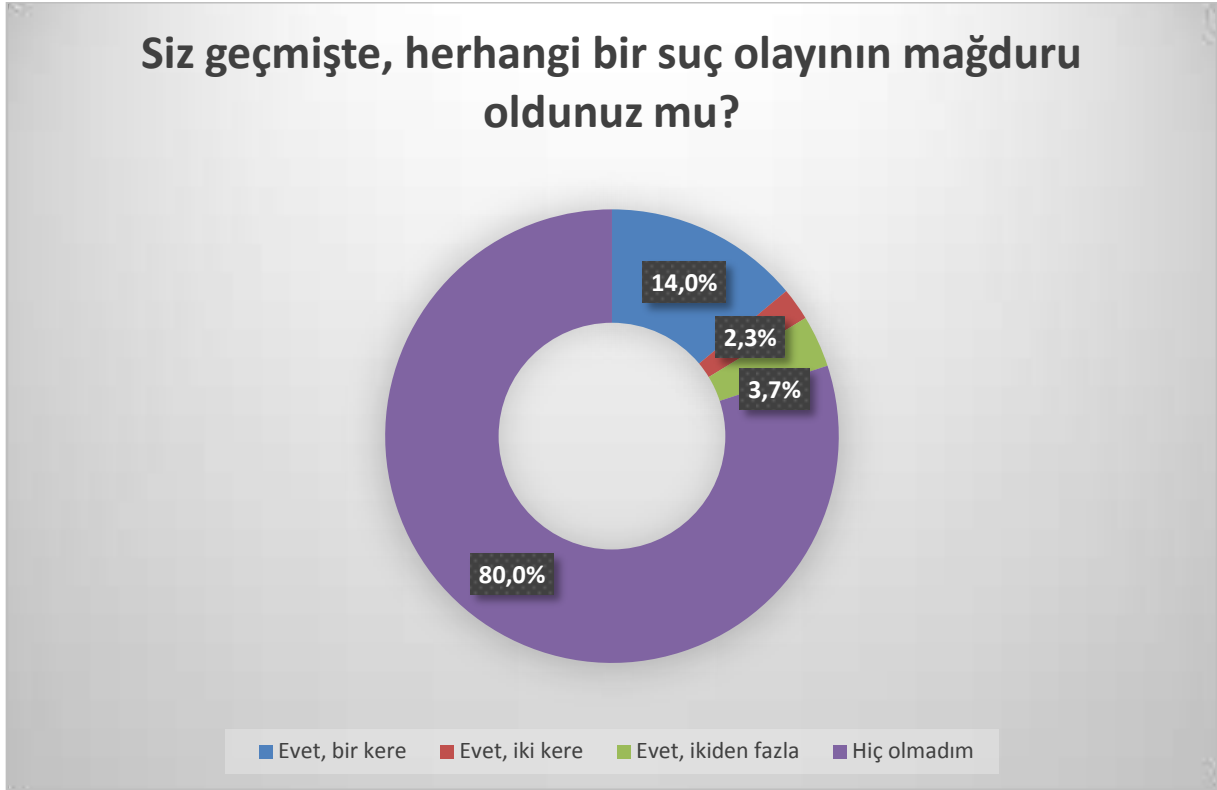

6.27 Gencin suç mağduru olma durumu

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "kendisinin suç mağduru olma" durumu sorusuna alınan cevaplara göre; Suç mağduru olanların oranı %20 ; birden fazla olayda suç mağduru olanların oranı %6'dır.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "suç mağduru olma" durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin suç mağduru olma durumu;

Erkeklerde %28
Kadınlarda %14

Kardeş sayısına göre, gençlerin suç mağduru olma durumu;

Tek çocuklarda %23
Birden fazla kardeş olanlarda %20

Ebeveynlerin çalışmasına göre, gençlerin suç mağduru olma durumu;

Anne-baba çalışan %19,3
Anne-baba çalışmayan %24,4

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin suç mağduru olma durumu;

Gelir durumu iyi %18
Gelir durumu kötü %27

Aile büyüklüğüne göre, gençlerin suç mağduru olma durumu;

Geniş aile %20

Çekirdek aile %20

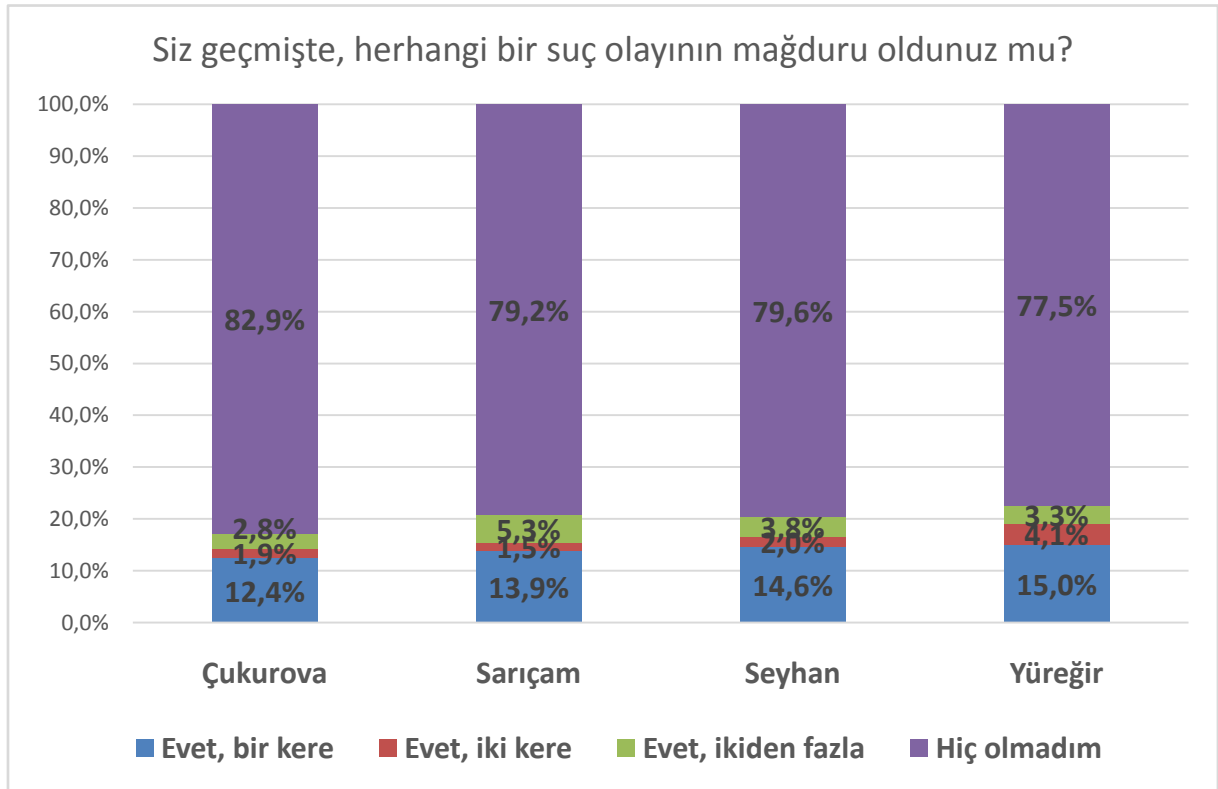
Aile düzenine göre, gençlerin suç mağduru olma durumu;

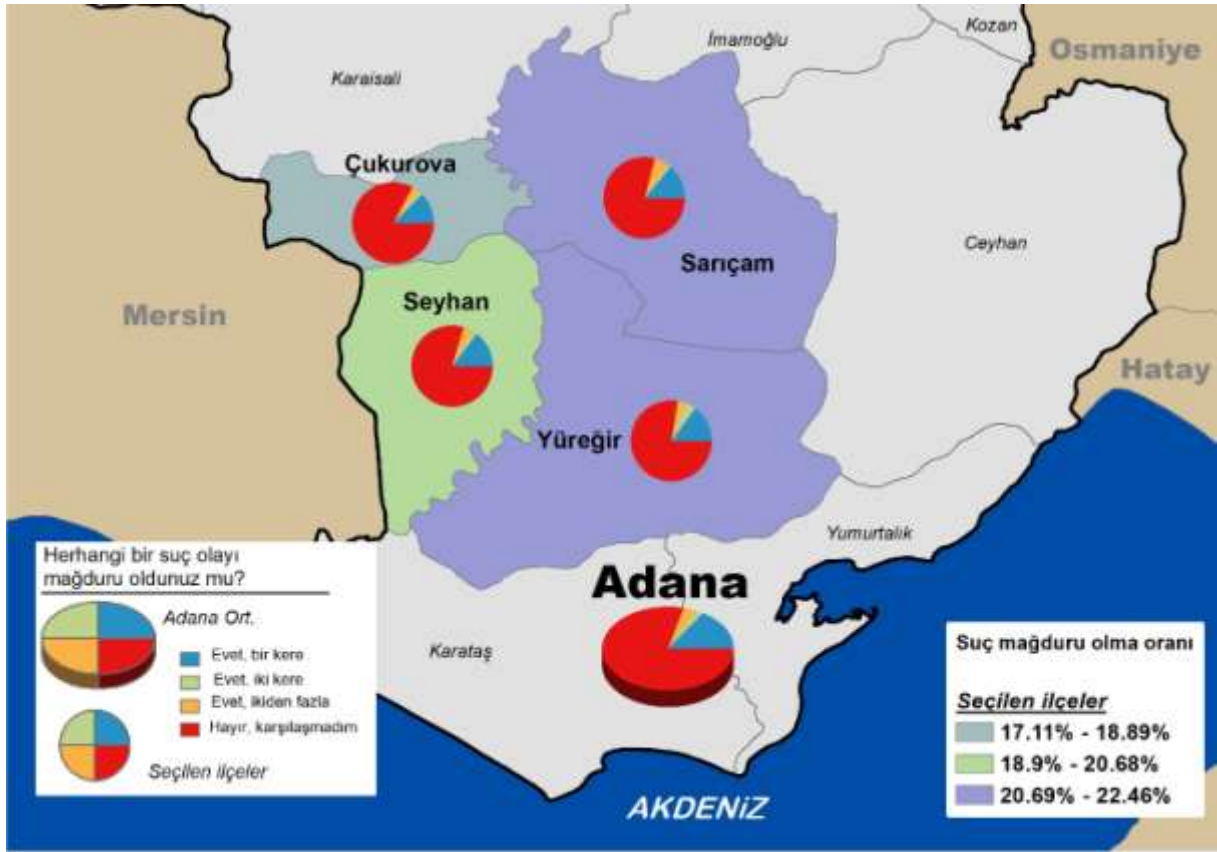
Düzenli aile %19,1

Düzensiz aile %26,6

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin " gençlerin suç mağduru olma " durumuna ait yüzde oranları şöyledir:

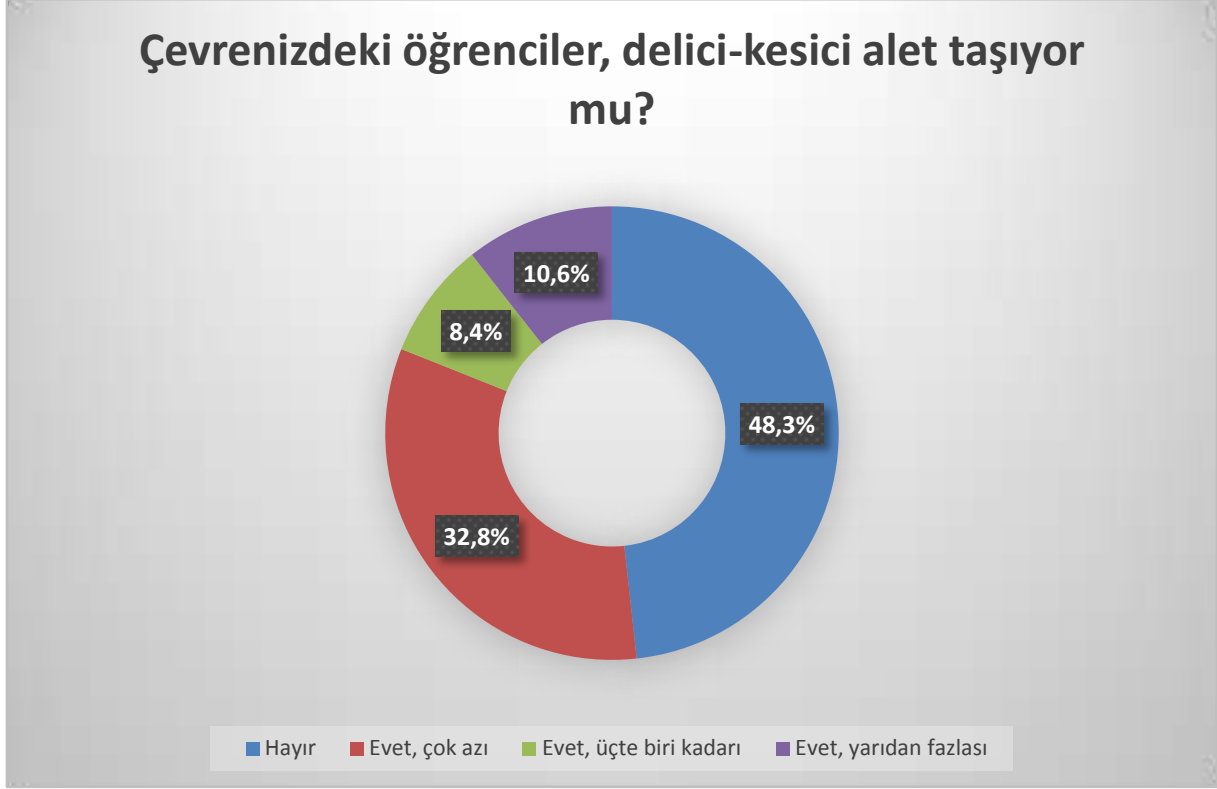
Tablo	Gençlerin, suç mağduru olmadurumu	Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	83	79	79,6	77,5
	EVET	17	21	22,4	22,5
	MAĞDUR OLMA SIKLIĞI	%	%	%	%
A)	1 kere	12,4	13,9	14,6	15,0
B)	1'den fazla	4,3	7,2	7,8	7,5

6.28 Öğrencilerde kesici delici alet taşıma durumu

- Adana ilinde, ankete katılan lise öğrencilerinden, "çevresindeki öğrencilerin delici-kesici alet taşıyor" beyanında bulunma durumuna göre; çevresindeki öğrencilerde kesici delici alet taşıyanların oranı %51.7'dir.

Bazı faktörlere göre, Adana ilinde ankete katılan lise öğrencilerinin "çevrelerindeki öğrencilerin delici-kesici alet taşıyor" beyan durumları şöyledir:

Cinsiyete göre, gençlerin delici-kesici alet taşıyor beyan durumu;

Erkeklerde %77,4

Kadınlarda %44

Ailenin gelir durumuna göre, gençlerin delici-kesici alet taşıyor beyan durumu;

Gelir durumu iyi %49

Gelir durumu kötü %62,2

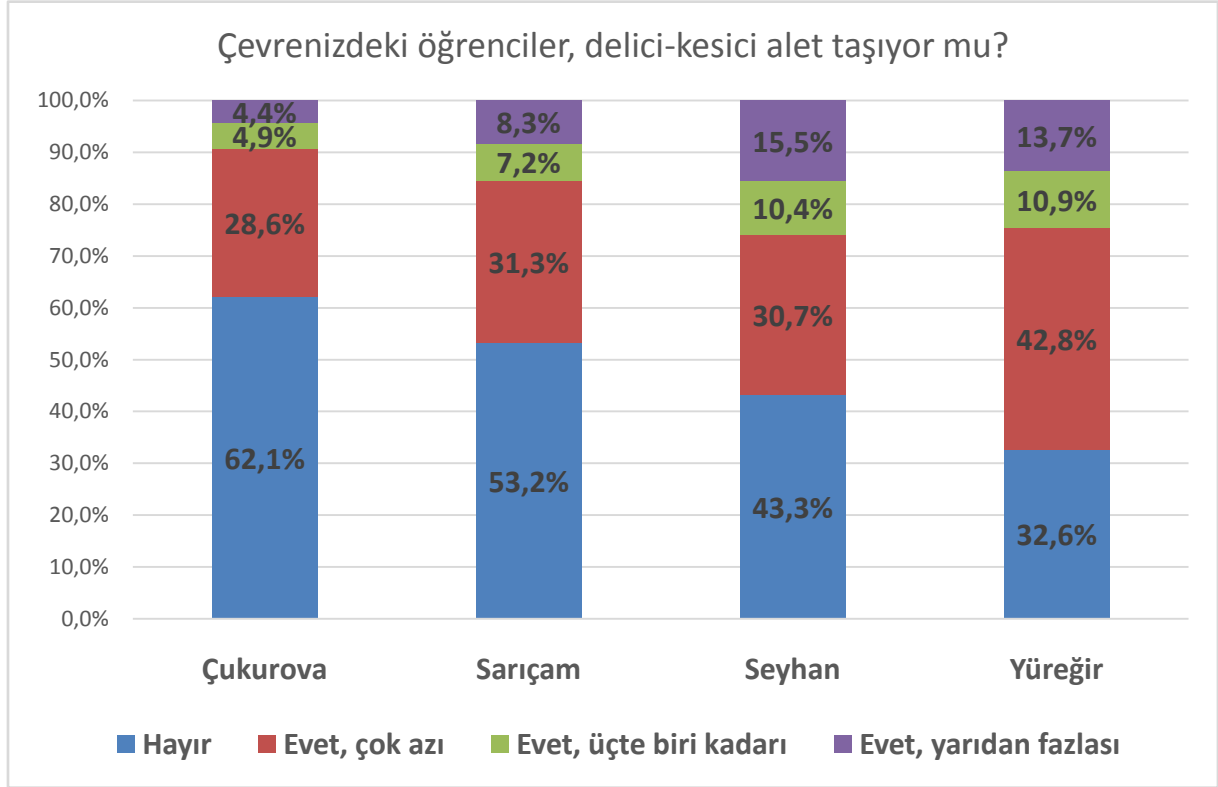
Aile düzenine göre, gençlerin delici-kesici alet taşıyor beyan durumu;

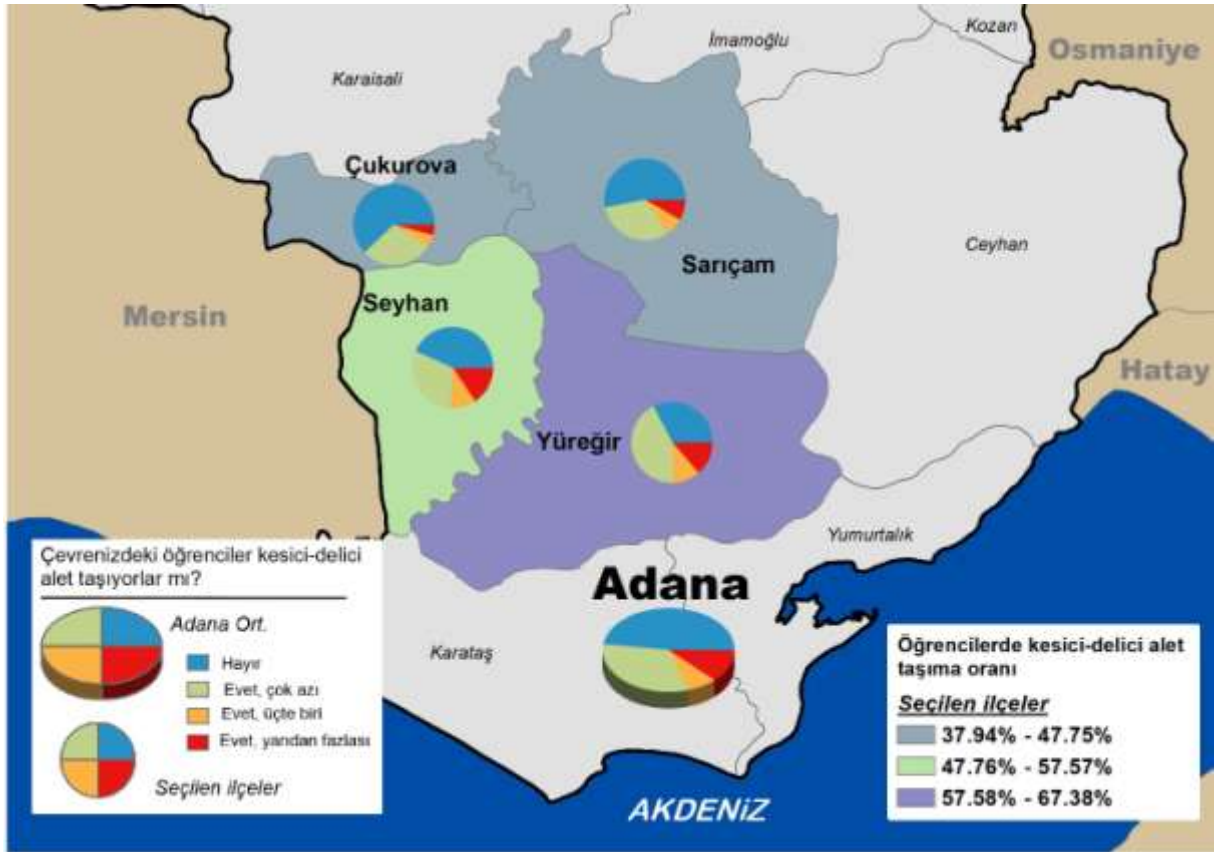
Düzenli aile %50,4

Düzensiz aile %62

Adana'da merkez ilçelere göre, lise öğrencilerinin "çevrelerindeki öğrencilerin delici-kesici alet taşıma" beyanına ait yüzde oranları şöyledir:

Tablo	Gençlerin, çevrelerindeki öğrencilerin delici-kesici alet taşıma beyan durumu				
		Çukurova	Sarıçam	Seyhan	Yüreğir
	HAYIR	62	53,2	43,3	32,6
	EVET	38	46,8	56,7	67,4
	TAŞIMAMA ORAN	%	%	%	%
A)	Çok azı	28,6	31,3	30,7	42,8
B)	Üçte biri kadar	4,9	7,2	10,4	10,9
C)	Yarıdan fazlası	4,4	8,3	15,5	13,7

6.29 Ailede Suç Mağduru Bulunmasına Göre Eğilim Analizi

HEGEM Vakfı Şiddet Raporu (2018) çocuklarla, gençlerle ilgili en önemli risklerden birisinin de "evlerinde suç mağduru birey bulunması" olduğunu ortaya koymuştur. Ülke düzeyinde 27 ilde 120 bin lise öğrencisi ve 12 bin hükümlü gence Vakıf uzmanlarınca uygulanan "gençlik ve şiddet" anketinde bu faktörle ilgili veriler aşağıdaki tabloda paylaşılmıştır.

Ailenizde, son 15 yıl içinde SUÇ MAĞDURU OLAN birey var mı?						
SEÇENEKLER	LİSE			CİK		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
HAYIR	75	83	79	20	12	16
EVET	25	17	21	80	88	84
MAĞDUR OLAN YAKIN	%	%	%	%	%	%
Evet; babam	32	34	33	25	12	18,5
Evet; annem	22	20	21	13	16	14,5
Evet; kardeşim	46	46	46	62	72	67

(CİK: Ceza İnfaz Kurumları)

Tablo incelendiğinde ankete katılan 120 bin lise öğrencisinin beyanına göre ;
Evinde suç mağduru birey bulunduğunu beyan edenlerin oranı %21 ve
Anket uygulamasına katılan 12 bin hükümlü gencin beyanına göre ;
Evinde suç mağduru birey bulunduğunu beyan edenlerin oranı %84'tür.

Bireylerin suça karışması ile, çocukluklarında incinmişlikleri, adalet duygularının rencide edilmiş olması ve yaşadıkları travmalar etkili olmaktadır. Bir çocuğun, annesinin, ablasının, ağabeyinin ya da babasının haksızlığa uğraması, bir suçun kurbanı olması onda olumsuz duygu ve düşüncelerin doğmasına/yerleşmesine sebep olur.

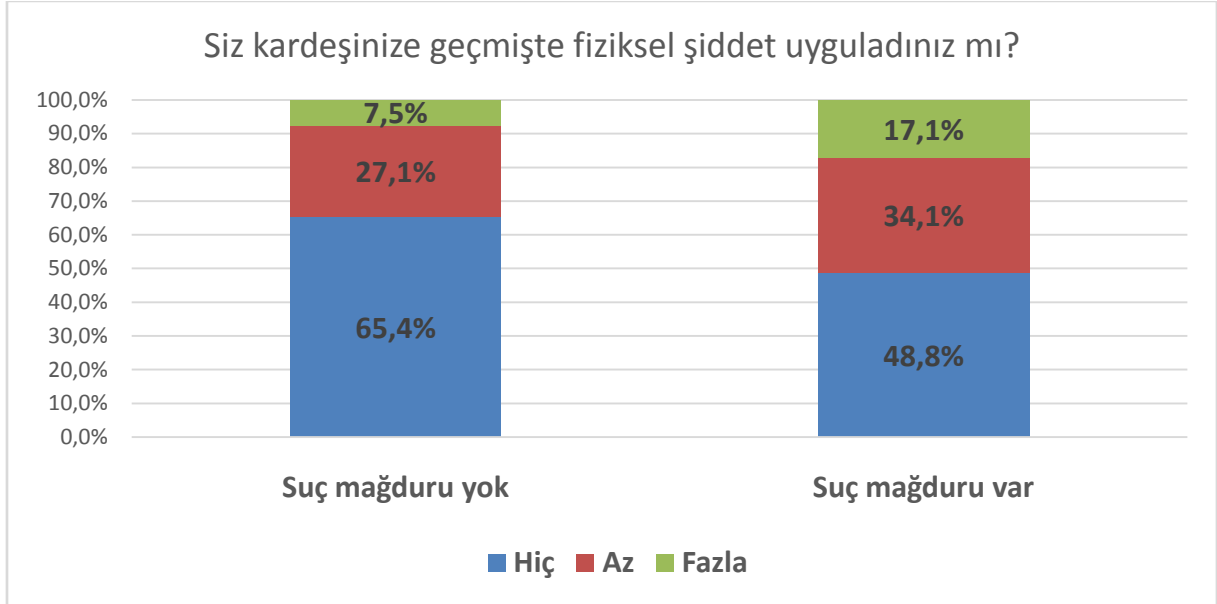
Elbette suçlular da aynı zamanda kurbanlardırlar.Ancak onların gerçek kurban durumunda olanlardan farkı, kendi kurban durumunda oluşlarından en fazla nefret edenlerin, bunu en şiddetli inkar edenlerin yine s kendileri olmaları ve kendi varoluşlarını ayakta tutabilmek için başkalarını kurban duruluna sokma zorunluluğu duymalarıdır. Suçluları, suçlu olarak görmeyi başarırsak onlara acımayız. O zaman bizim gösterdiğimiz acımanın sadece onların, suçlarını haklı çıkartmak için öne sürdükleri kendi kendilerine acımalarını güçlendirdiğini de anlarız. Gerçek empati suçlunun kendi kendini haklı çıkarmasını desteklemek değildir; gerçek empati daha çok, gerçek anlamda insan oluşun yolunun, insanın kendi geçmiş acısıyla yüzleşmesinden geçtiğini kavramasıdır(Gruen, 2010: 19).

Bu projede de uygulanan model anketin "son 15 yılda ailenizde suç mağduru olan birey var mı?" sorusuna "evet" cevabı veren katılımcıların eğilim analizinin ayrıca yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Evinde suç mağduru bulunduğunu beyan eden öğrencilerin anketleri diğer sorular bağlamında, yaşadıkları çevre, okudukları okullar, şiddetle ilgili algı ve düşünceleri, kendi şiddet davranışları, yaşam tarzları ve alışkanlıkları, karşılaştıkları sorunlar ve diğer insanlarla yaşadıkları anlaşmazlıklar karşısındaki tutumları bağlamında yeniden analiz edilmiştir. Ailesinde suç mağduru birey bulunması ile, çocukların suça sürüklenmesi ya da okulunu tamamen terk etmesi faktörleri arasındaki bağlantı önemli bir risk faktörüdür.

Travmatik olaylar temel insan ilişkilerinde sorun yaratır. Aile, arkadaşlık, sevgi ve toplum bağlarını kırar. Başkalarıyla ilişkileri biçimlendiren ve destekleyen kendilik yapısını paramparça eder. İnsan deneyimine anlam veren inanç sistemlerinin altını oyar. Kurbanın doğal ve ilahi düzene olan inancını zedeler ve kurbanı varoluşsal bir kriz durumuna sokar. Travmatik olaylar dünyanın güvenli bir yer olması, kendiliğin pozitif değeri ve yaratılmanın anlamlı düzeni hakkında kurbanın temel varsayımlarını tahrip eder(Herman, 2007: 1, 67, 69).

6.29.1 Kardeşe fiziksel şiddet uygulama

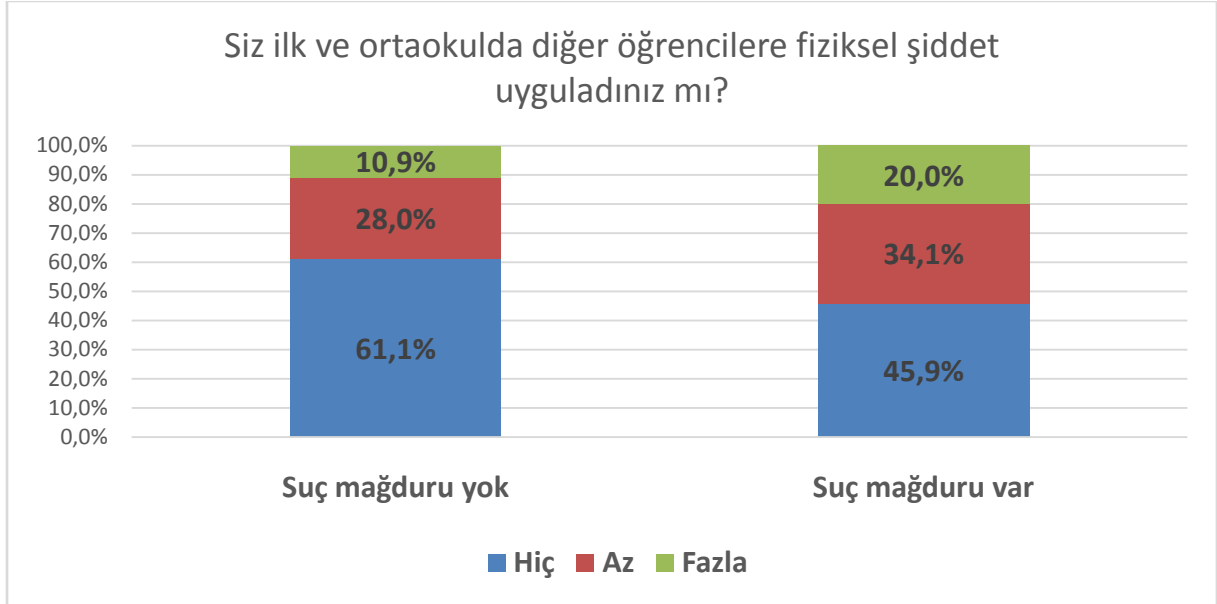
- Kardeşe fiziksel şiddet uygulama oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare=27.011 , p=0.000).
- Kardeşe fiziksel şiddet uygulama oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %51.2, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %34.6'dır.

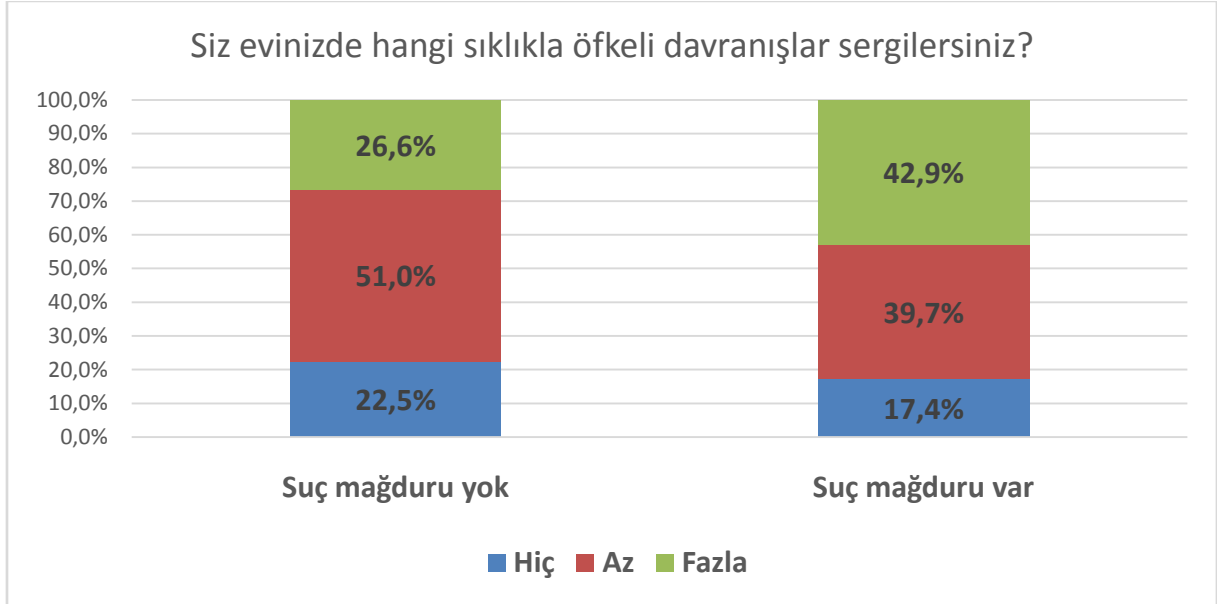
6.29.2 Diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama

- Diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare= 20.944, p=0.000).
- Diğer öğrencilere fiziksel şiddet uygulama oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %54.1, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %38.9'dur.

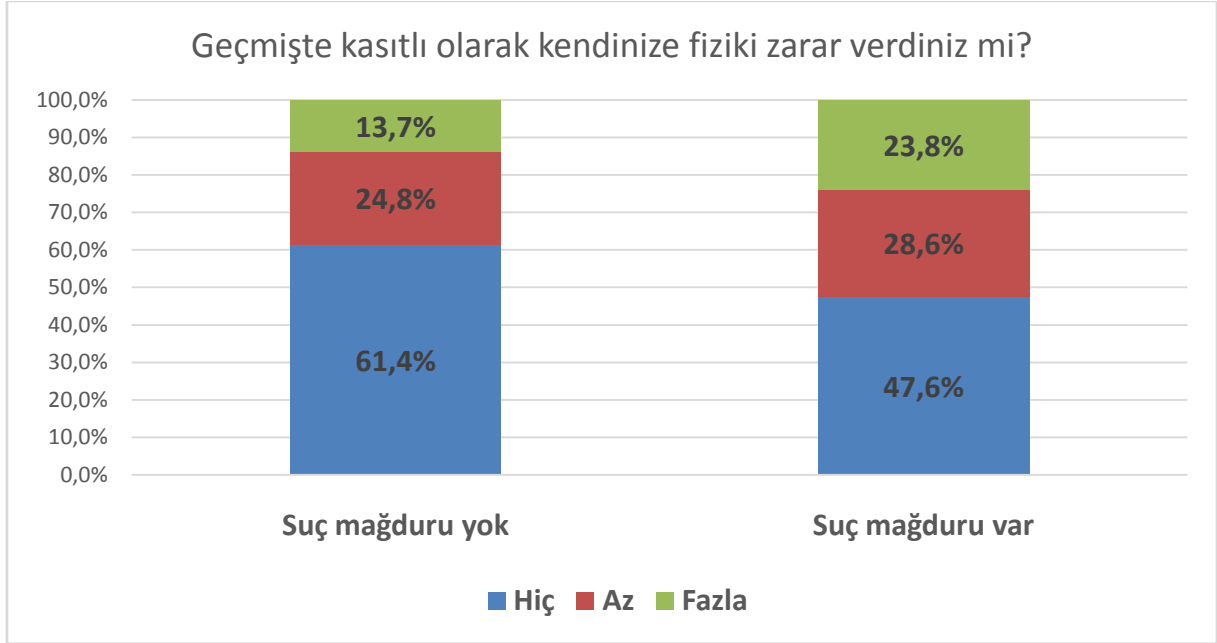
6.29.3 Evde öfkeli davranışlar sergileme

- Evde öfkeli davranışlar sergileme oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare= 22.572, p=0.000).
- Evde öfkeli davranışlar sergileme oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %82.6, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %77.5'tir.

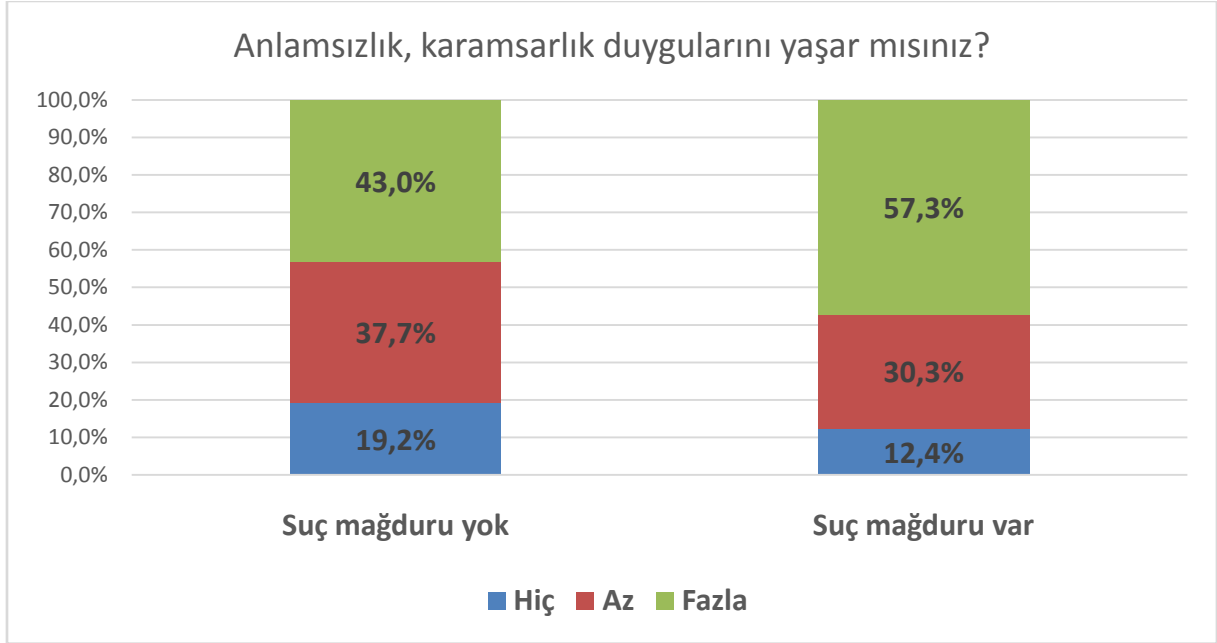
6.29.4 Kasıtlı olarak kendine zarar verme

- Kasıtlı olarak kendine zarar verme oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare= 18.645, p=0.000).
- Kasıtlı olarak kendine zarar verme oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %52.4, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %38.6'dır.

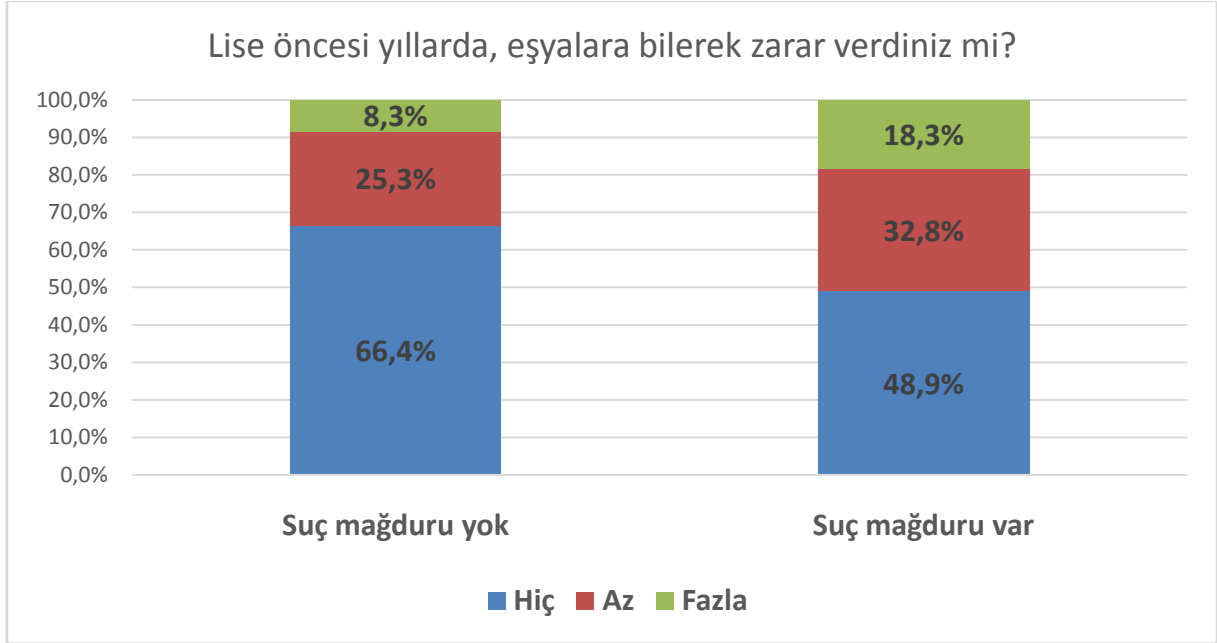
6.29.5 Anlamsızlık kararsızlık duyguları yaşama

- Anlamsızlık kararsızlık duyguları yaşama oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare= 14.653, p=0.001).
- Anlamsızlık kararsızlık duyguları yaşama oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %87.6, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %80.8'dir.

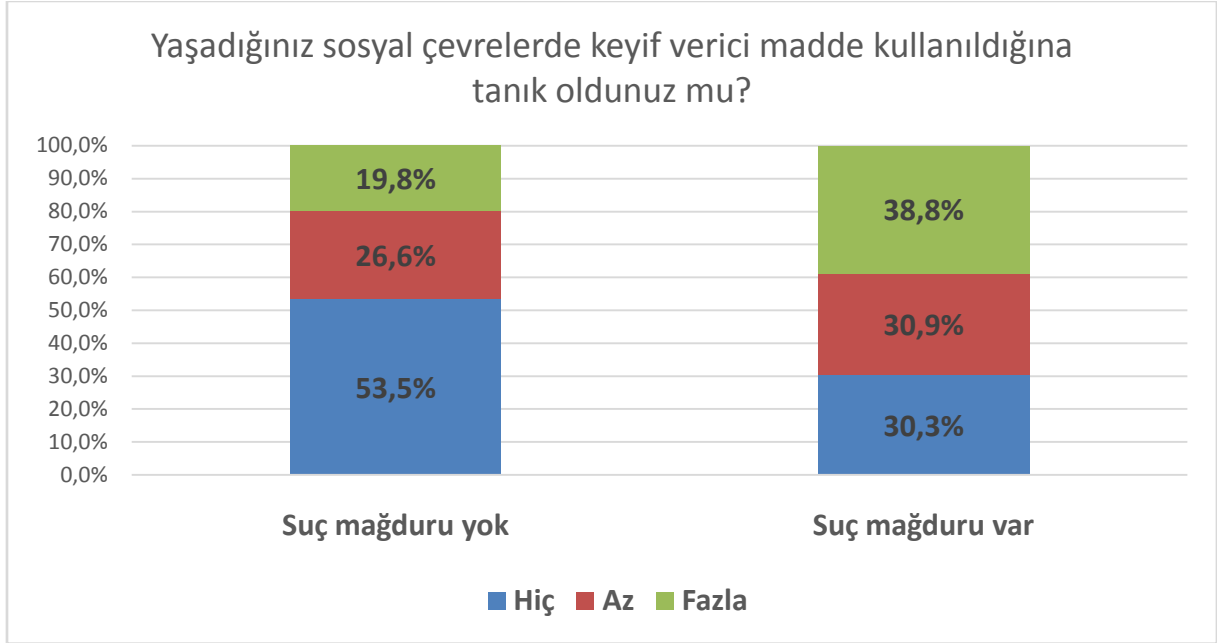
6.29.6 Eşyalara bilerek zarar verme

- Eşyalara bilerek zarar verme oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare= 30.631, p=0.000).
- Eşyalara bilerek zarar verme oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %51.1, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %33.6'dır.

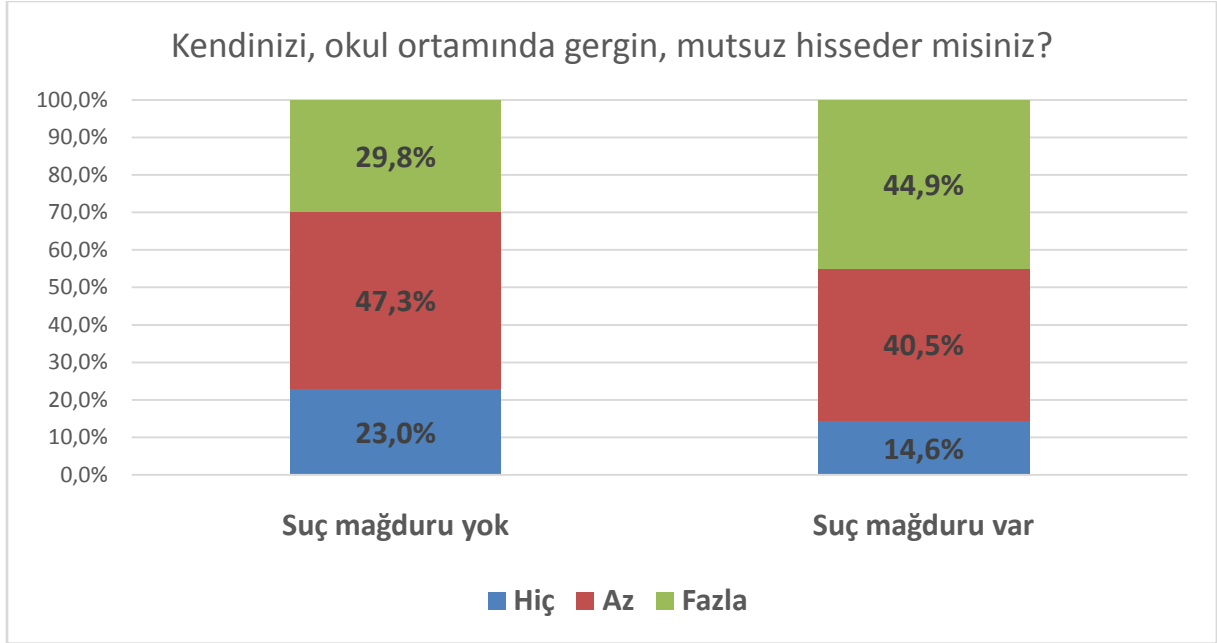
6.29.7 Sosyal çevrede keyif verici madde kullanımı

- Sosyal çevrede keyif verici madde kullanım oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare= 48.436, p=0.000).
- Sosyal çevrede keyif verici madde kullanım oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %69.7, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %46.5'tir.

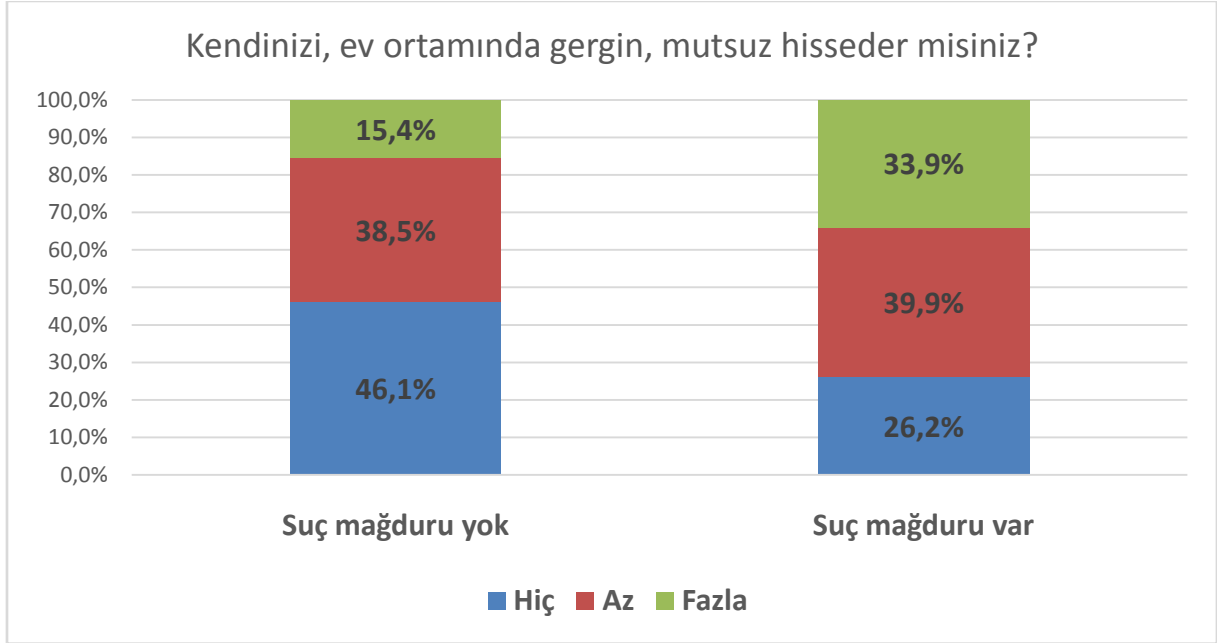
6.29.8 Okul ortamında gergin, mutsuz hissetme

- Okul ortamında gergin, mutsuz hissetme oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare= 19.561, p=0.000).
- Okul ortamında gergin, mutsuz hissetme oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %85.4, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %77.0'dir.

6.29.9 Ev ortamında gergin, mutsuz hissetme

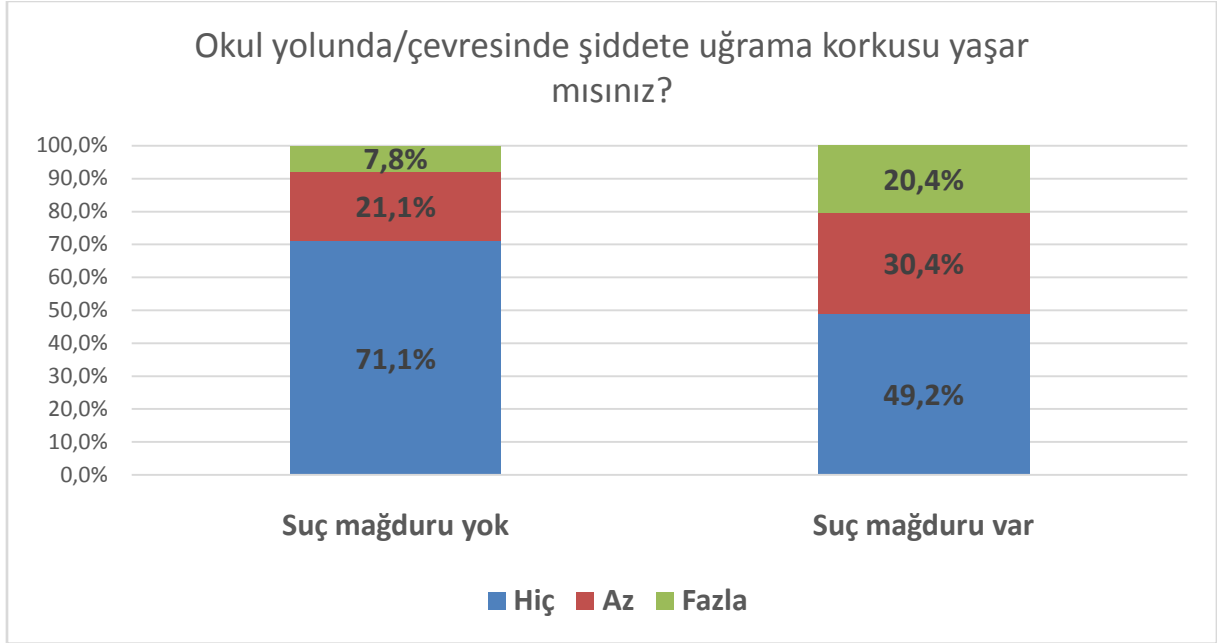
- Ev ortamında gergin, mutsuz hissetme oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare= 49.541, p=0.000).
- Ev ortamında gergin, mutsuz hissetme oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %73.8, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %53.9'dur.

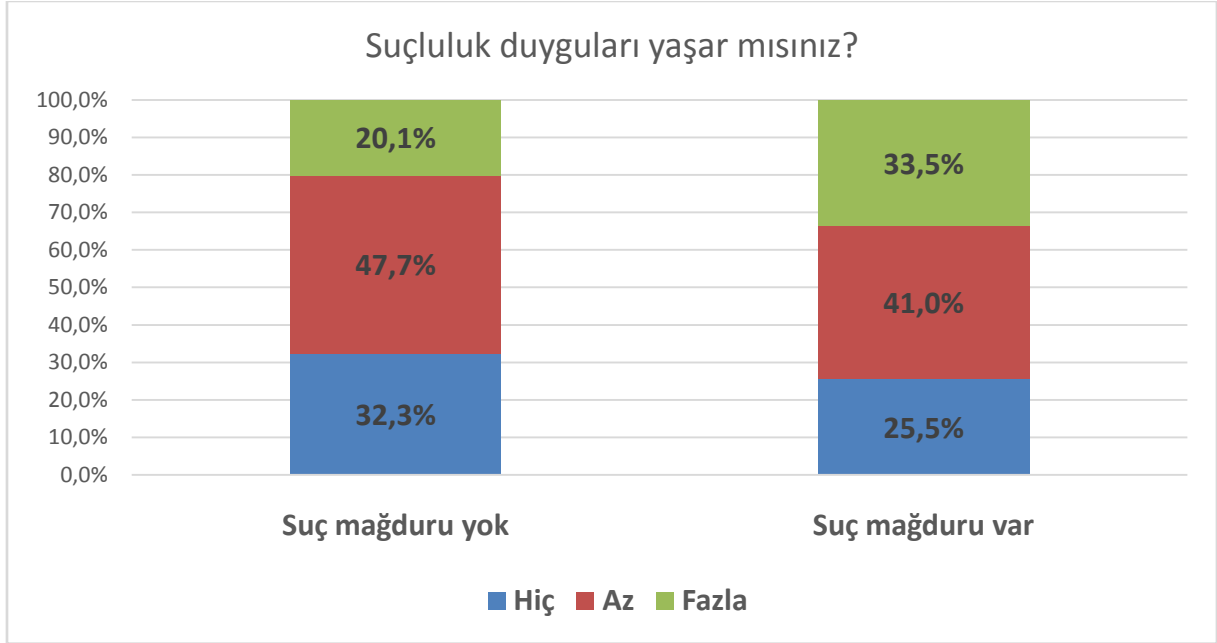
6.29.10 Okul yolunda/çevresinde şiddete uğrama korkusu yaşama

- Okul yolunda/çevresinde şiddete uğrama korkusu yaşama oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare= 48.641, p=0.000).
- Okul yolunda/çevresinde şiddete uğrama korkusu yaşama oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %50.8, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %28.9'dur.

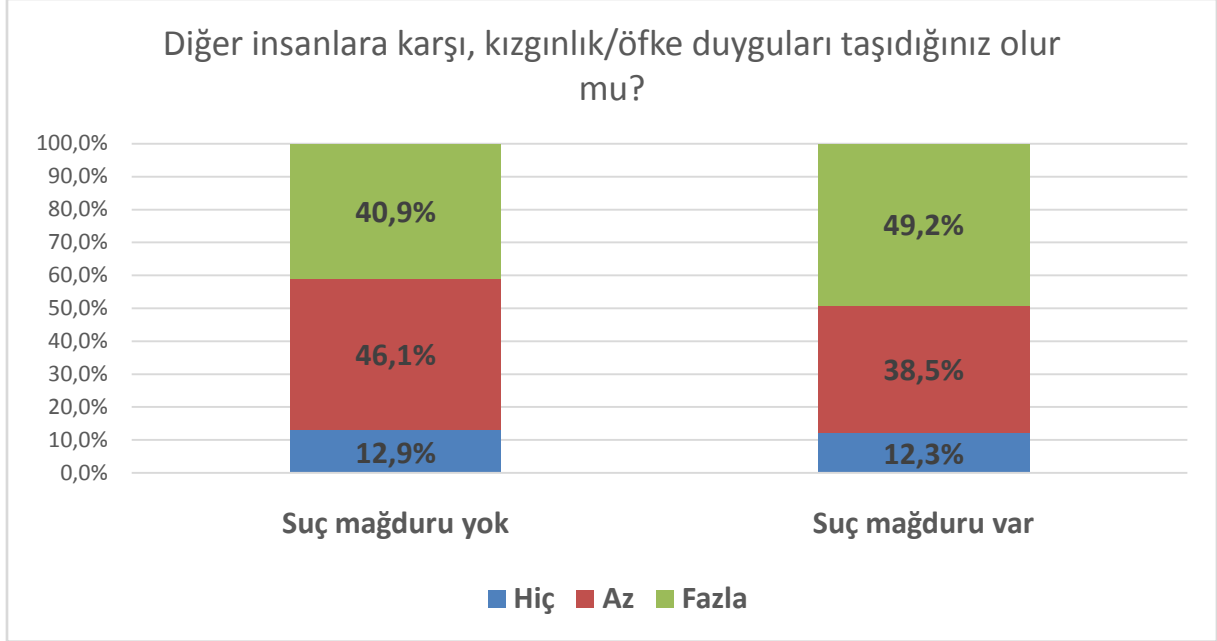
6.29.11 Suçluluk duyguları yaşama

- Suçluluk duyguları yaşama oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %99 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare= 18.991, p=0.000).
- Suçluluk duyguları yaşama oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %74.5, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %67.7'dir.

6.29.12Diğer insanlara karşı, kızgınlık/öfke duyguları taşıma

- Diğer insanlara karşı, kızgınlık/öfke duyguları taşıma oranı ailede suç mağduru bulunma durumuna göre %90 güven düzeyinde farklılaşmaktadır (Kikare= 5.100, p=0.078).
- Diğer insanlara karşı, kızgınlık/öfke duyguları taşıma oranı ailesinde suç mağduru bulunanlarda %87.7, ailesinde suç mağduru bulunmayanlarda %87.1'dir.

6.30 Odak Grup Toplantıları : Bulgular

Sosyal araştırmalarda nicel veriler, araştırılan konular hakkında somut fikirler edinmemize yardımcı olur; ancak olayların, durumların nitelikleri hakkında bilgi vermezler. Bir ilin özellikle çocuklar bağlamında risk analizini yaparken, onlardan sorumlu olan ebeveynlerinin, öğretmenlerinin ve de okudukları okul yöneticilerinin görüş ve tespitlerinden yararlanmak oldukça önemlidir.

Adana ili sosyal risk araştırmaları kapsamında, çalışma evrenine giren bütün ilçelerde okul odak grup toplantıları yapıldı. Toplantılar, en az bir yönetici, en az okul aile birliğinden iki veli, en az iki branş/sınıf öğretmeni ve okulun rehber öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleştirildi. Toplantı akışının yönlendirilmesi ve görüşlerin sınıflandırılmasına esas olacak yarı yapılandırılmış konu/soru listesinden yararlanıldı. Geliştirilen ve toplantıda genişletilip daraltılan bilen taslak plan şöyledir:

- **Aile boyutunda sorunlar, riskler**
- **Okul ve okul yakın çevresi boyutunda sorunlar, riskler**
- **Mahalle çevresi ve sokaklar boyutunda sorunlar, riskler**
- **Medya / sanal alem alışkanlıkları boyutunda sorunlar, riskler**
- **Kötü alışkanlıklar ve uyuşturucuya yönelik boyutunda sorunlar, riskler**
- **Öğrencilerin devamsızlık ve okul terkleriyle ilgili sorunlar, riskler**
- **Kişiler arası ilişki ve iletişim boyutunda yaşanan sorunlar**
- **Parçalanmış aileler bağlamında yaşanan sorunlar ve riskler**
- **Hayatın anlamı, amacı bağlamında sorunlar ve riskler**

Veri analizleri yoluyla 200'den fazla odak grup raporu taranarak aşağıdaki bulgulara ulaşıldı.

A. Aile Ortamı Sorunları ve Olası Riskler

- 1-Okullarda çok sayıda parçalanmış veya dağılmış ailelerin ve onların getirdiği aile sorunlarının olması,
- 2-Aile içi şiddet vakaları olması ve genellikle gizli kalması, söylenmemesi,
- 3-Çocuk ihmali ve istismarının olması,
- 4-Sigara ve alkol kullanımının veliler arasında oldukça yaygın olması,
- 5-Ailelerdeki yoksulluk oranının öğrenci yaşantılarını olumsuz etkileyecek kadar yüksek olması,
- 6-Ailelerde, Çocuk İhmal ve İstismarı olaylarının fazlaca olması ve bunların belirlenmesindeki zorluklar.
- 7-Ailelerde madde kullanımı ve bağımlılığı, intihar eğilimlerinin olması
- 8-Ailelerde sürekli hasta ya da engelli birey bulunması

- 9-Savaş ve göçe bağlı olarak genel yapıda ailelerin ekonomik problemlerle karşı karşıya kalması,
- 10-Ailelerde savaş ve göçe bağlı orta sıklıkta ise travma yaşantılarının olması,
- 11-Aile içinde doğal bir şiddet kültürünün varlığı ve bunun suça eğilimli bireyler üretmesi olması,
- 12-Ekonomik yetersizlikler sonucu çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanamaması.
- 13-Ailelerin eğitim seviyelerinin düşük olmasından kaynaklı çocuğa yönelik yoğun sözel ve psikolojik şiddet uygulaması,
- 14-Ailede suç faili ve suç mağduru bireyler olması.
- 15-Ailenin Çocuk Eğitiminde yeterli bilgiye sahip olmaması; bunun sonucu olarak ailede insan ilişkilerinde ve iletişimde sorunlar yaşanması
- 16-Çocuğun sevgi gibi duygusal ihtiyaçlarının yeterince aile tarafından karşılanmaması,
- 17-Ailelerin çocuğun sağlığı, beslenmesi, giyinmesi ve eğitimiyle yeterince ilgilenmemesi,
- 18-Ailelerde yaşanan ekonomik sorunlar ve iş sahasının olmaması sonucu ailelerin yaşadığı göçler
- 19-Aile içerisinde saldırganlık eğilimli ve suça meyilli bireylerin olması
- 18-Aile içerisinde sürekli hasta olan bireylerin olması
- 19-Bazı velilerin diğer öğrenci velileriyle sorun yaşamaması ve geçimsiz olması
- 20-Aile içinde anlaşmazlıklarını olumlu ve barışçıl yollarla çözme kültürünün olmaması

B-Okul ve Yakın Çevresi Sorunları ve Olası Riskler

- 1- Bazı öğrencilerin sürekli çok düşük akademik başarı göstermeleri,
- 2- Okulda a akran zorbalığı olaylarının olması,
- 3- Öğrencilerin okulda iletişim ve çekingenlik sorunu yaşamaması,
- 4- Öğrenciler arası davranış problemleri bulunması,
- 5- Okul çevresinde cinsel taciz ve uyuşturucu madde kullanımı olması,
- 6- Okul içerisinde sigara kullanım alışkanlığının olması,
- 7- Öğrencilerin okula ilgisizliği,
- 8- Eğitim ortamı ve çevresindeki olumsuz davranışların olması,
- 9- Okul dışında akran grupları ile madde kullanımı, şans oyunları ve kumar oynanması,
- 10- Öğrencilerin çatışma çözme konusunda beceri eksikliğinin olması

- 11- Mevsimlik tarım işçisi öğrencileri ve Suriyeli öğrencilerimizde görülen sürekli devamsızlık olayı görülmesi
- 12- Bazı öğrencilerimizin okul dışında eve gitmesi gerekirken dış ortamda uzun süre kalması,
- 13- Okul devamsızlık oranının fazla olması,
- 14- Öğrenciler arasındaki akran zorbalığı, birbirlerine sataşma, dalga geçme, küfürleşmenin normal davranışlar şeklinde algılanması,
- 15- Velilerin okula karşı ilgisizliği,
- 16- Akıllı telefonlarla sosyal medya üzerinden yapılan siber zorbalıklardan yaşanan sorunların olması,
- 17- Okul içerisinde zorbalığı, sataşma , dalga geçme,küfürleşme davranışlarının olması,
- 18- Okul aile işbirliğinde yaşanan sorunların fazlalığı,
- 19- Sosyal medya üzerinden başlayan siber zorbalığın okul içerisinde çatışma ve kavgalara neden olması,
- 20- Okul çevresinde taciz ve uyuşturucu probleminin olması,
- 21- Okul içerisinde teknolojik aletlerin kullanılması.

C.Mahalle, Sokaklar ve Diğer Sosyal Çevrelerle İlgili Olası Riskler

- 1- Mahallede arkadaş grupları tarafından akran zorbalığına maruz kalınması,
- 2- Okul dışında akran grupları arasında madde kullanımı ve bağımlılığının olması,
- 3- Okul çevresinde trafik güvenliğinin olmaması ve trafik kazalarının olması,
- 4- Öğrenciler çevrede kötü arkadaş gruplarından etkilenmesi,
- 5-Okul çıkışında sokak ve mahallede sataşma ve kavganın olması,
- 6-Öğrencilerin okul dışında fazla zaman geçirmesi,
- 7-Okula yakın internet kafeler vb. mekanların bulunması.

D. Medya/Sanal Alem Boyutunda Olası Riskler.

1. Şiddet içerikli diziler filmler ebeveynler tarafından çocuklara izletilmesi ,
2. Öğrencilerin aşırı bilgisayar oyunları oynamaları,
3. Pansiyonda kalan öğrencilerin akademik başarı haricinde odaklanacakları etkinliklerin olmaması sonucu internet, medyaya aşırı yönelmeleri,

4. Öğrencilerin şiddet içerikli dizilere ya da filmlere yoğun ilgi duymaları,
5. **KontROLSÜZ bilgisayar, akıllı telefon ,sosyal medya kullanımını çok fazlalaştırması,**
6. **Öğrencilerin** bilgisayar, akıllı telefon ve interneti aşırı kullanmaları,
7. Şiddet içerikli dizi ve filmlere olan ilgiden kaynaklı davranış sorunları olması,
8. Şiddet dilinin normalleştirilmesinden kaynaklı sorunların varlığı,
9. Şiddet içerikli dizi ve oyunlara olan ilgi ve merakın fazlalığı,
10. Öğrencilerin evde cep telefonu, tablet, bilgisayar, oyun konsolu vb. cihazlardan birine veya birkaçına sahip olması,
11. Şiddet ve küfür diliyle iletişim kurma alışkanlığının yaygınlaşması,
12. Medya ve sanal alem üzerinden toplumsal yabancılaşma, sorumluluk almama, özgüven sorunları, yaşamı sorgulama, amaçsızlık vb. sorunlar yaşama ve bütün bu sorunlarla baş edememe.

Ortaokul ve liselerde yetişkinlerle yapılan odak grup toplantılarında paylaşılan deneyim ve düşüncelerine bağlı olarak,

- a) Çocukların aile ortamından bir çok sorunla geldikleri,
- b) Zorunlu göçle gelen ailelerden, bütünlüğü bozulmuş (parçalanmış) ailelerden gelen öğrencilerin ciddi sorunlar yaşadıkları,
- c) Çocukların büyüdüğü aile ortamlarında çeşitli şiddet durumlarına maruz kaldıkları yönündeki paylaşımları anket verileriyle ciddi olarak örtüşmektedir. Özellikle "okul terk" gençlerle yapılan anket sonuçları incelendiğinde, aslında bir şekilde eğitim sürecine taraf olanların (okul yöneticileri, öğretmenler, rehber öğretmenler, veliler) risklerin bilincinde olduklarını söylemek mümkündür.

Anlamli bir dünyaya inanç, başkalarıyla ilişki içinde şekillenir ve hayatın ilk yıllarında başlar. Temel güven birincil yakın ilişkilerde edinilen inancın temelidir. Yasa, adalet ve hakkaniyet duygusunun sonraki ayrıntıları, çocuklukta hem bakım verenle hem de akranlarıyla ilişki içinde geliştirilir. Dünyanın düzenine ilişkin daha soyut sorular, toplumda bireyin yeri ve doğal düzende insanın yeri, ergen ve yetişkin gelişmesinin normal zihinsel meşguliyetleridir(Herman, 2007: 72).

7 BİR RİSK FAKTÖRÜ OLARAK "OKUL TERK" OLGUSU

Türkiye'de suça karışanların;

TBMM Şiddet Araştırma Komisyon Raporuna (2007) göre **%88'i**, Etkin Hükümlü Projesi Sonuç Raporuna (2009) göre **%84'ü**, HEGEM Gençlik ve Şiddet Araştırma Raporuna (2018) göre **%78'i**, "**okulunu terk eden**" çocuklardır.

Terör üzerine yapılan araştırma ve belirlemelere göre ise,

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde PKK'ya katılanların %95'i, "okulunu terk eden" çocuklar/gençlerdir.

Türkiye'de, 2007-2015 yılları arasında devam, disiplin, vs. nedenlerle okulunu terk eden öğrenci sayısı 1 milyon 929 bin 966'dır. Bu ve diğer benzer verilerden hareketle, ülkemiz için "**okul terk problemi, bir güvenlik sorunudur**" diyebiliriz.

Okula devamsızlık, derslere geç kalma ve en önemlisi "okulu terk etme" bütün ülke eğitim sistemlerinin en önemli sorunları arasındadır. OECD tarafından yayınlanan, "Bir Bakışta Eğitim Raporu: 2015" verilerine göre, Türkiye'de 15-19 yaş aralığında eğitime katılan öğrenci oranı %69'dur. OECD ülkeleri ortalamasında ise bu oran %84 olup; Türkiye 36 OECD ülkesi içinde, bu yaş aralığında eğitime katılım oranı en düşük üçüncü ülkedir. Yine 2013 yılı verilerine göre, ortaöğretim mezuniyet oranı OECD ülkeleri ortalamasında %85 iken, Türkiye'de %64'tür.

PISA 2012 verilerine göre, OECD ülkelerinde derse geç kalan öğrenci ortalaması %35 iken Türkiye'de bu oran %44'tür. PISA verilerinin sunduğu diğer iki önemli bulguya göre, **önceki iki hafta boyunca en az bir dersi kaçıran öğrencilerin oranı** OECD ülkeleri ortalamasına göre %18, Türkiye'de %45'tir. **Önceki iki hafta boyunca en az bir defa tüm gün hiç okula gitmeyen öğrencilerin oranı** OECD ülkelerinde %14 ve Türkiye'de %54'tür.

MEB 2015-2019 Stratejik Eylem Planı verilerine göre 2014 yılı sonunda okul kademelerine göre bir öğretim yılı içinde **20 günün üzerinde devamsızlık yapan öğrenci oranları** şöyledir : İlkokul dönemi öğrencileri %15, Ortaokul dönemi öğrencileri %35, Lise dönemi öğrencileri ise %35.

Araştırmalar öğrencilerin %72'sinin ve suça karışan gençlerin %86'sının, okudukları okullarda "haksızlığa/adaletsizliğe uğradıklarını" ortaya koymuştur(HEGEM Vakfı Şiddet Raporu, 2018).

Geçmişte, OKUL ortamında haksızlığa/adaletsizliğe uğradınız mı? (N: 120 bin, ve 12 bin)						
SEÇENEKLER	LİSE GENÇ (% ORAN)			CİK GENÇ (% ORAN)		
	Erkek	Kız	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM
HAYIR	34	24	2	16	12	14
EVET	66	76	72	84	88	86
DURUM SIKLIĞI	%	%	%	%	%	%
Haftada birkaç kez	37	35	36	42	40	41
Ayda birkaç kez	33	35	34	31	33	32
Yılda birkaç kez	30	30	30	27	27	27

Veriler, ülkemizin okullaşma ve okula devam konularında sıkıntılar yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, saha çalışmaları yoluyla okul terk durumuna düşen gençlere de ulaşmamızı gerekli, dahası zorunlu kılmıştır. "Okul terk" durumundaki öğrencilere ailelerinde, çoğunlukla geçici eleman olarak çalıştıkları iş yerlerinde uzmanlar yoluyla gençlere bizzat ulaşılarak anket çalışması gerçekleştirildi.

8 OKULU TERK ETMİŞ ÖĞRENCİ ARAŞTIRMASI : BULGULAR

Araştırmaya 18-25 yaş arası lise ve altı düzeyde okulu terk etmiş 121 genç katılmıştır. Katılanları Denetimli Serbestlik yükümlülüğü olanlar oluşturmuştur.

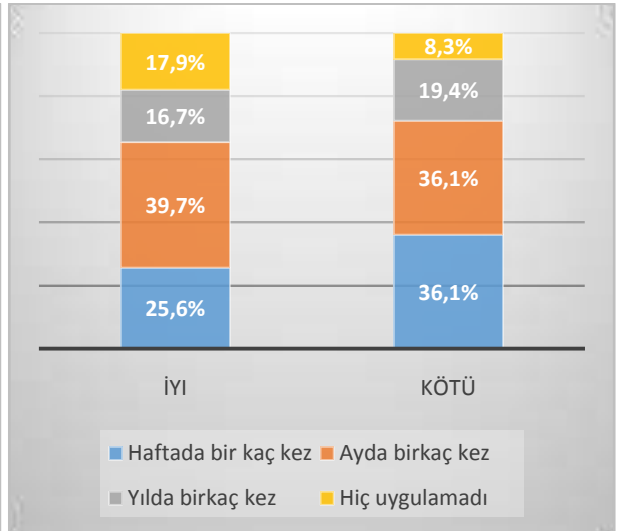
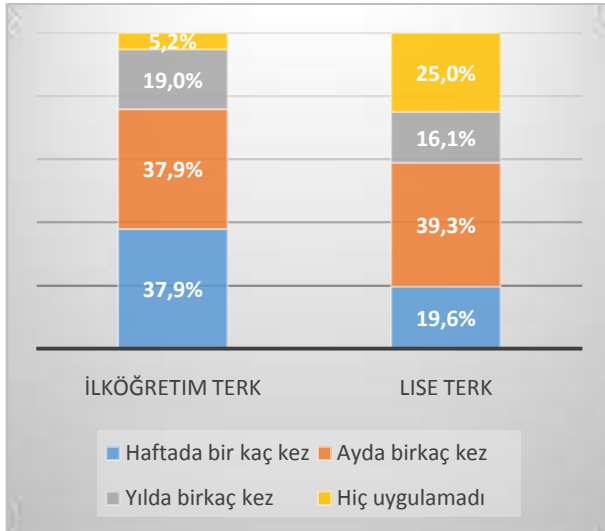
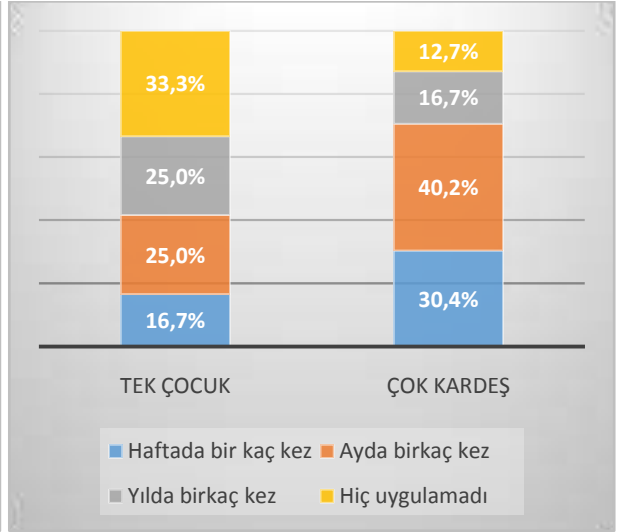
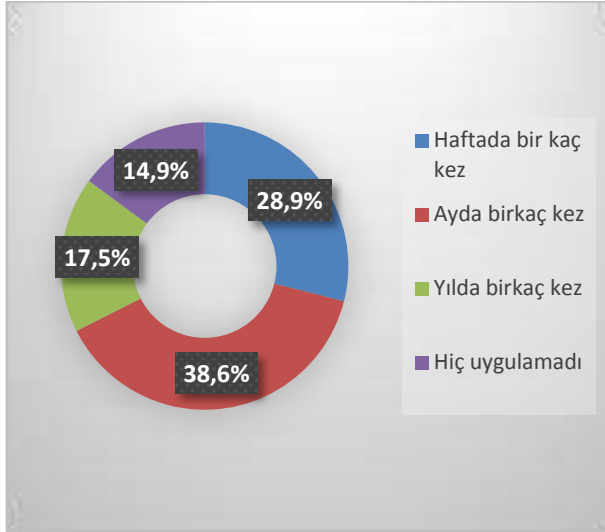
Okulu terk eden öğrenci profili

- Tek kardeş:%10.5, 2 Kardeş:%31.6, 3 ve üzeri kardeş:%57.9
- Gelir durumu dağılımı; Kötü:%31.6, İyi:%68.4
- Okulu terk etme düzeyi: İlköğretim:%50.9, Lise: %49.1

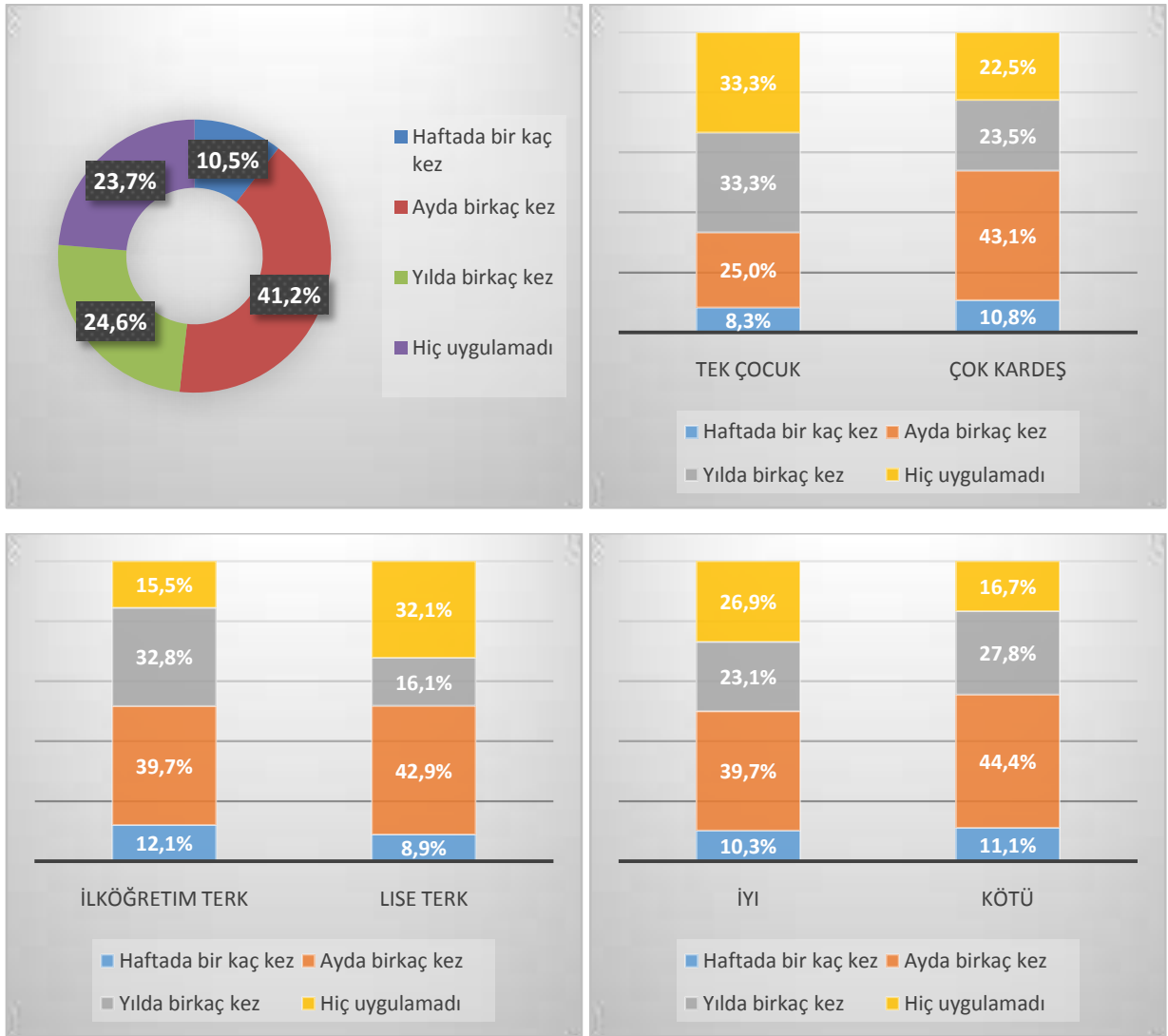
8.1 Anne fiziksel şiddetine maruz kalma

- Genel: %85.1
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %66.7, Çok kardeş:%87.3
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%94.8, Lise terk:%75.0
- Gelir durumuna göre: İyi:%82.1, Kötü:%91.7

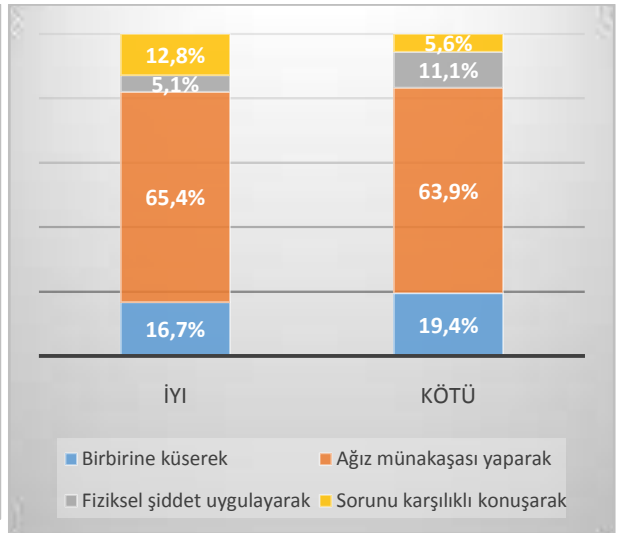
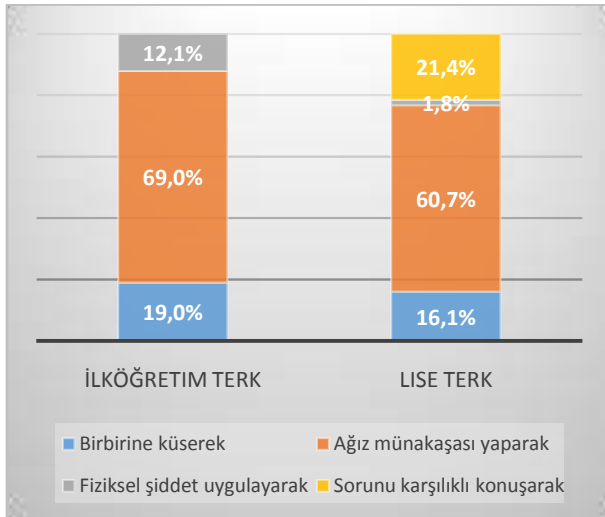
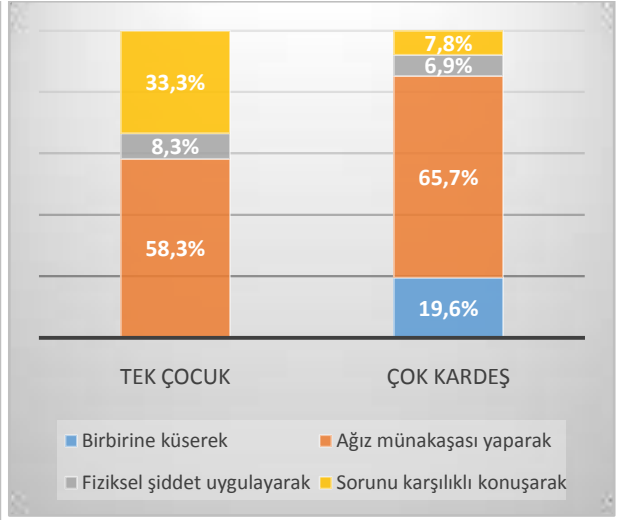
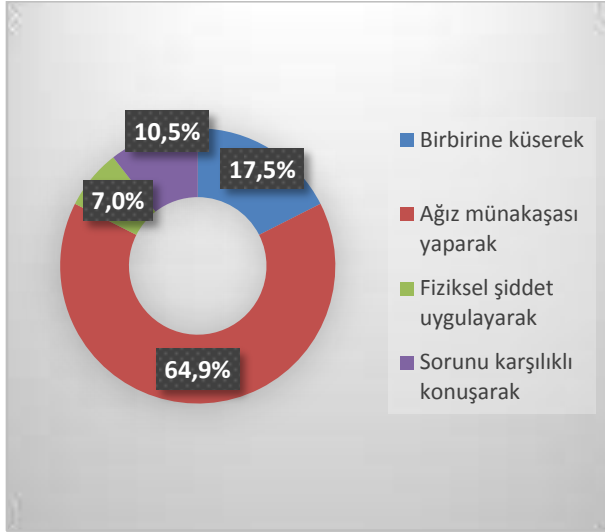
8.2 Baba fiziksel şiddetine maruz kalma

- Genel: %76.3
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %66.7, Çok kardeş:%77.5
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%84.5, Lise terk:%67.9
- Gelir durumuna göre: İyi:%73.1, Kötü:%83.3

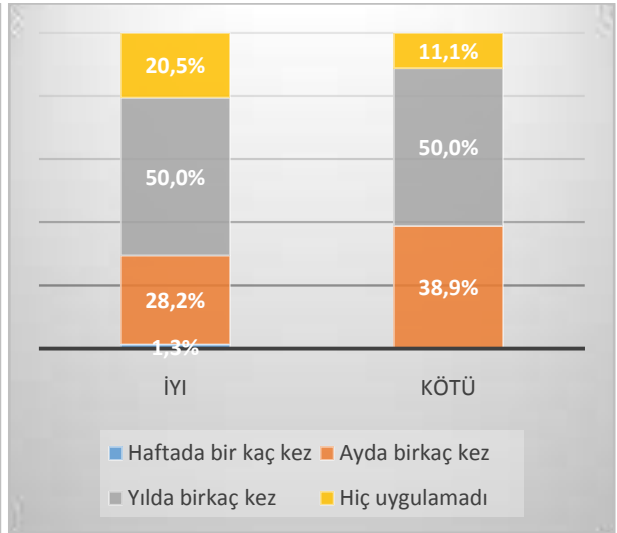
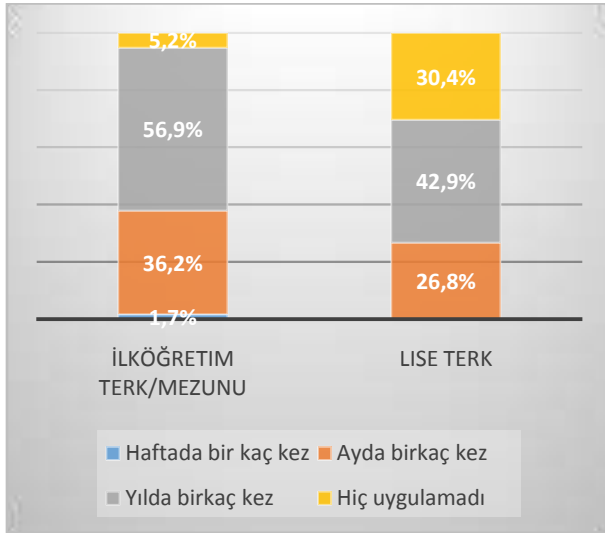
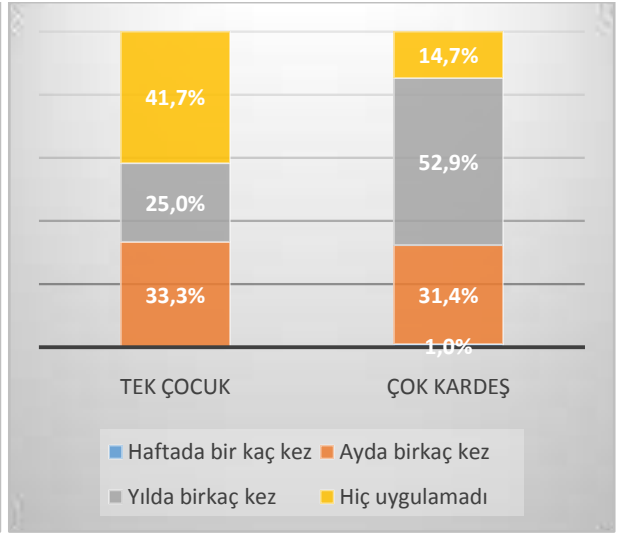
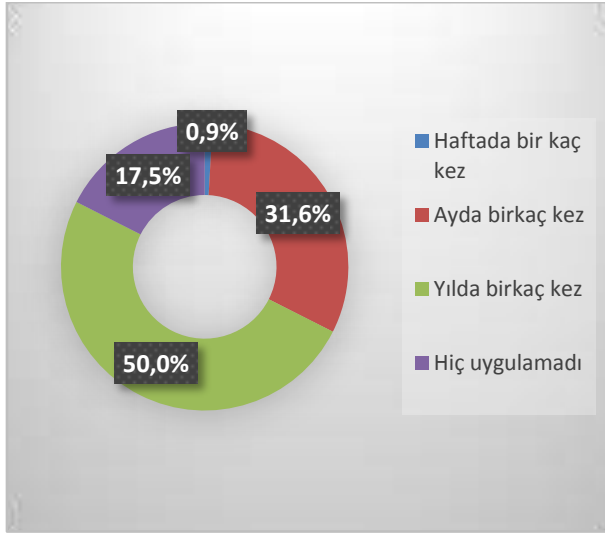
8.3 Anne ve babaların anlaşmazlıklarını çözerken en çok kullandıkları yöntem

- Genel: Olumsuz şekilde %89.5
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: Olumsuz şekilde %66.7, Çok kardeş: Olumsuz şekilde %92.2
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk: Olumsuz şekilde %100.0, Lise terk: Olumsuz şekilde %78.6
- Gelir durumuna göre: İyi: Olumsuz şekilde %87.2, Kötü: Olumsuz şekilde %94.4

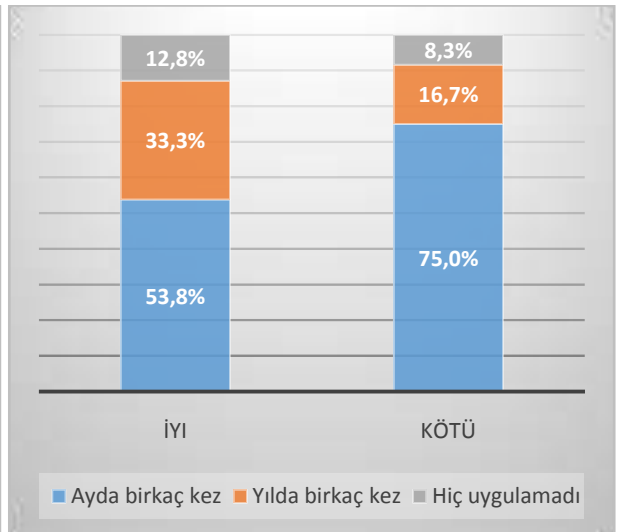
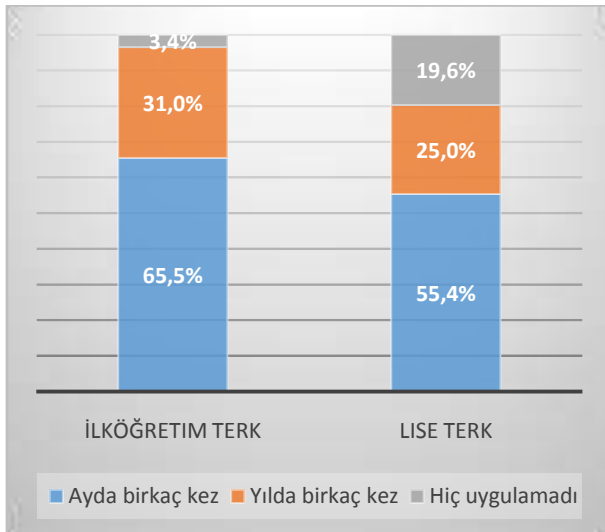
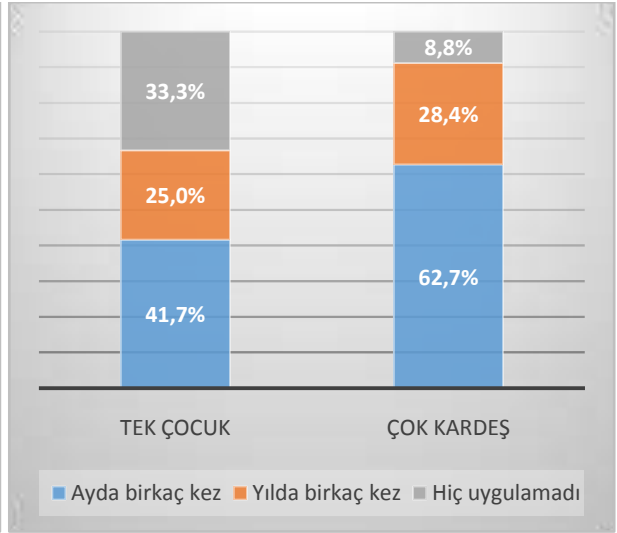
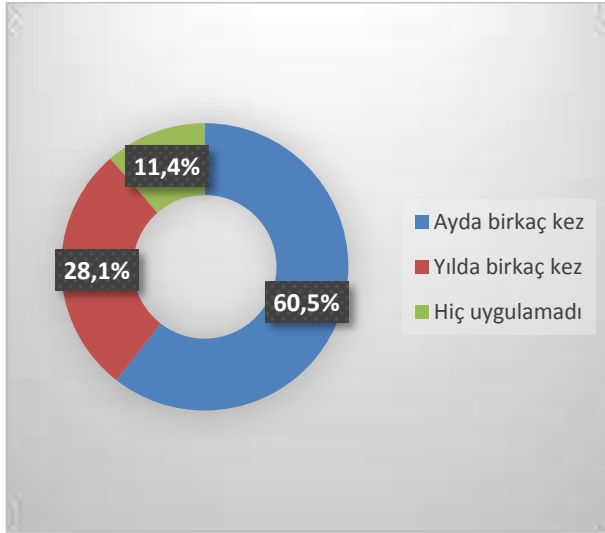
8.4 Öğretmen fiziksel şiddetine maruz kalma

- Genel: %82.5
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %58.3, Çok kardeş:%85.3
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%94.8, Lise terk:%69.6
- Gelir durumuna göre: İyi:%79.5, Kötü:%88.9

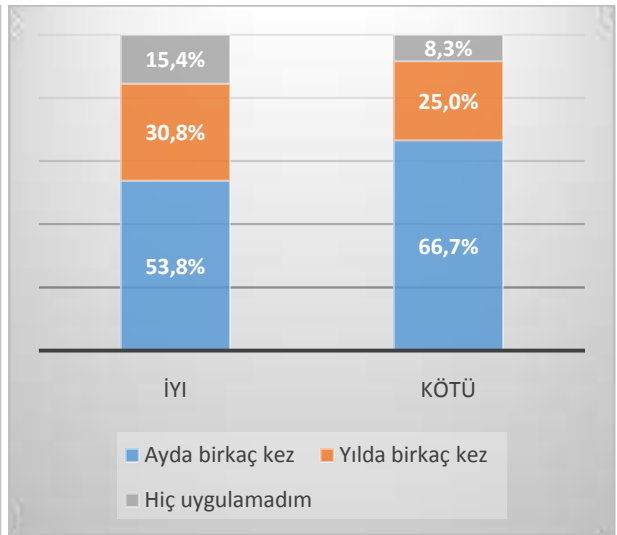
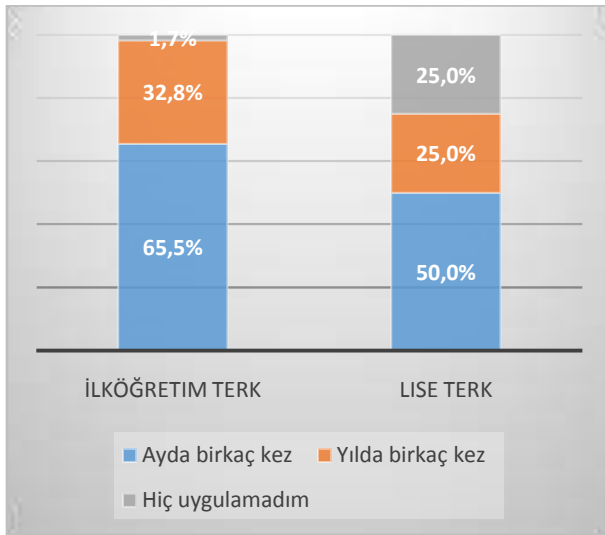
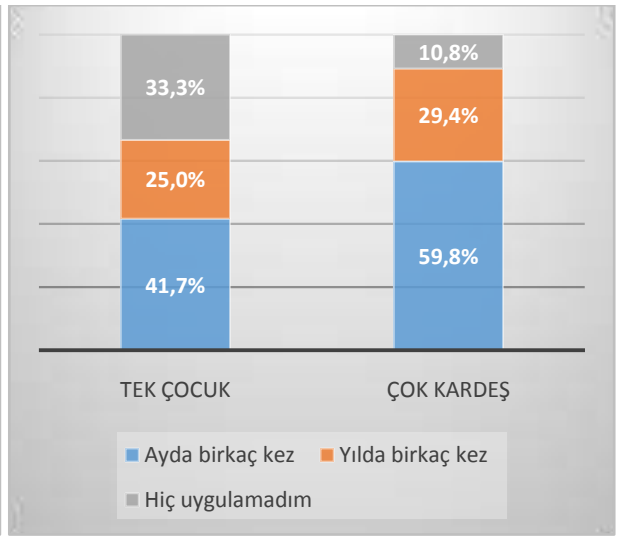
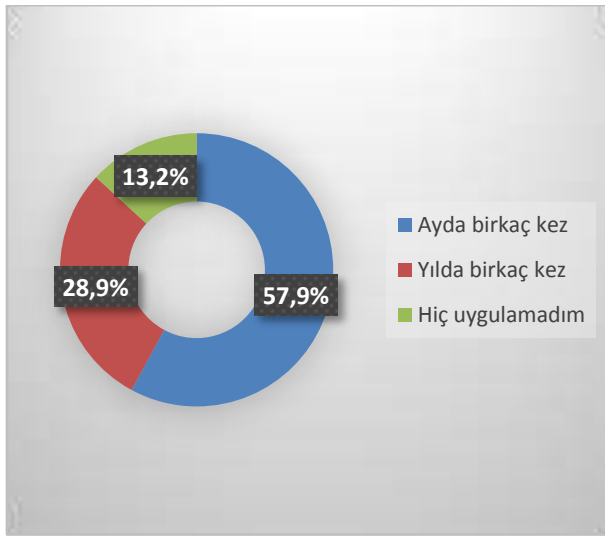
8.5 Arkadaş fiziksel şiddetine maruz kalma

- Genel: %88.6
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %66.7, Çok kardeş:%91.2
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%96.6, Lise terk:%80.4
- Gelir durumuna göre: İyi:%87.2, Kötü:%91.7

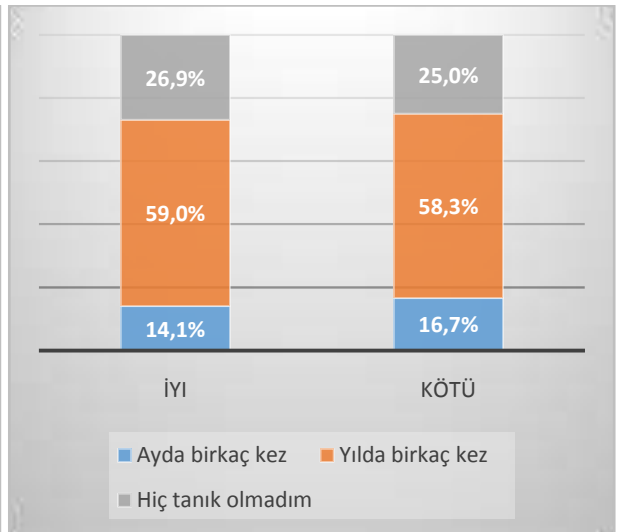
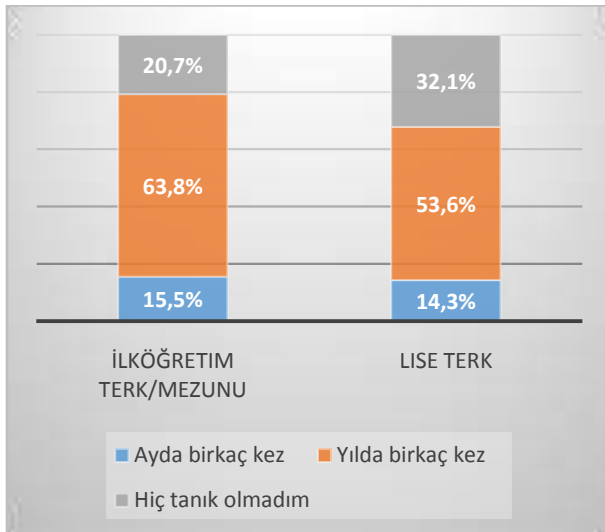
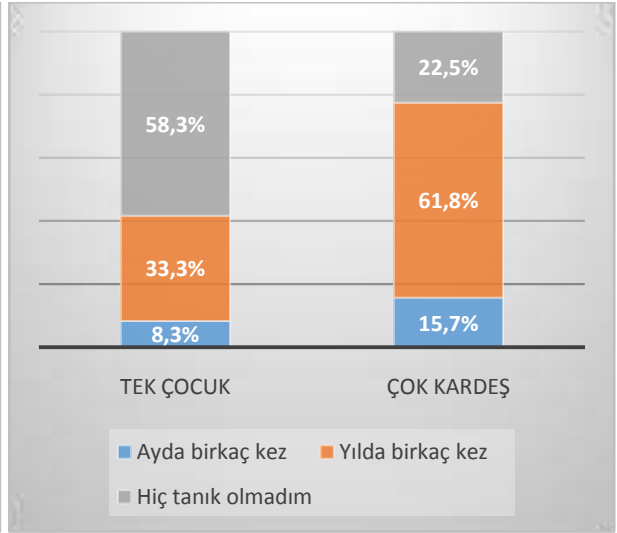
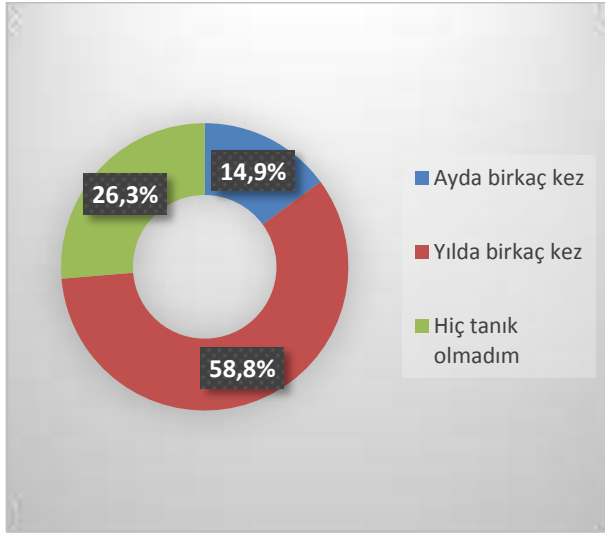
8.6 Başkalarına fiziksel şiddet uygulama

- Genel: %86.8
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %66.7, Çok kardeş:%89.2
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%98.3, Lise terk:%75.0
- Gelir durumuna göre: İyi:%84.6, Kötü:%91.7

8.7 Anne-baba arası fiziksel şiddete tanık olma

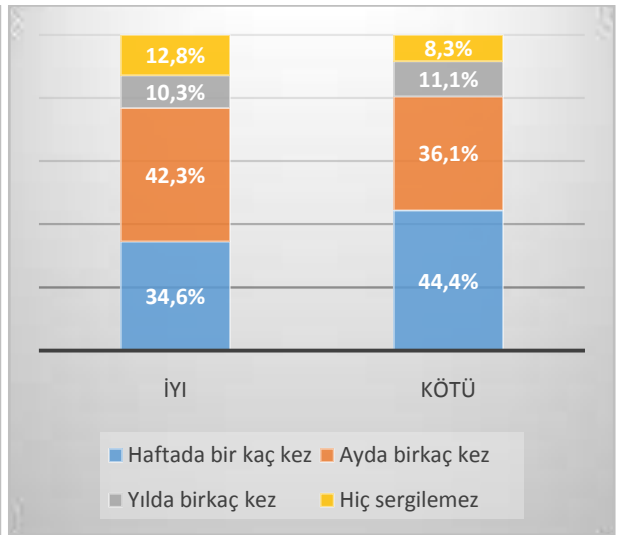
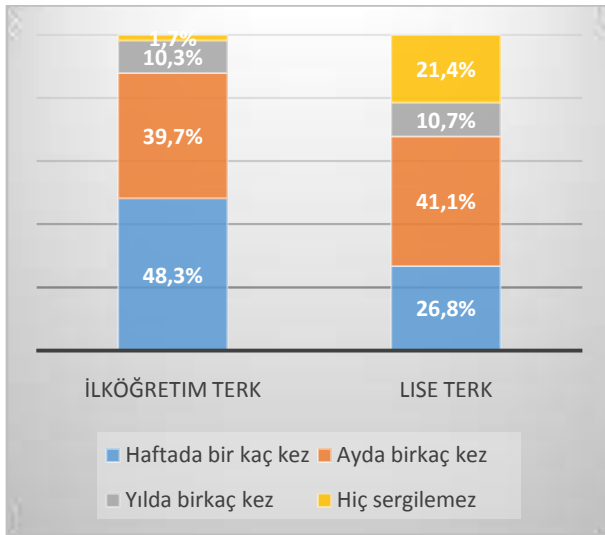
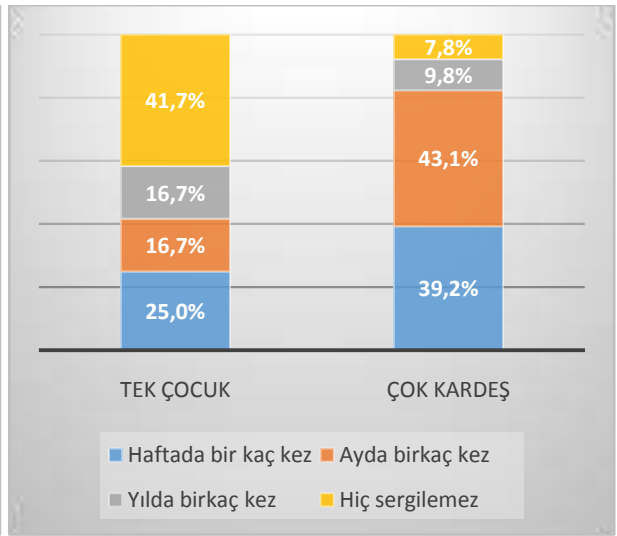
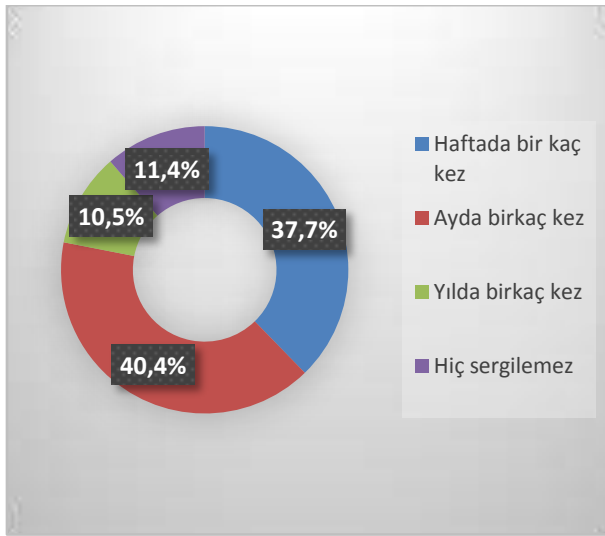
- Genel: %73.7
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %41.7, Çok kardeş:%77.5
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%79.3, Lise terk:%67.9
- Gelir durumuna göre: İyi:%73.1, Kötü:%75.0

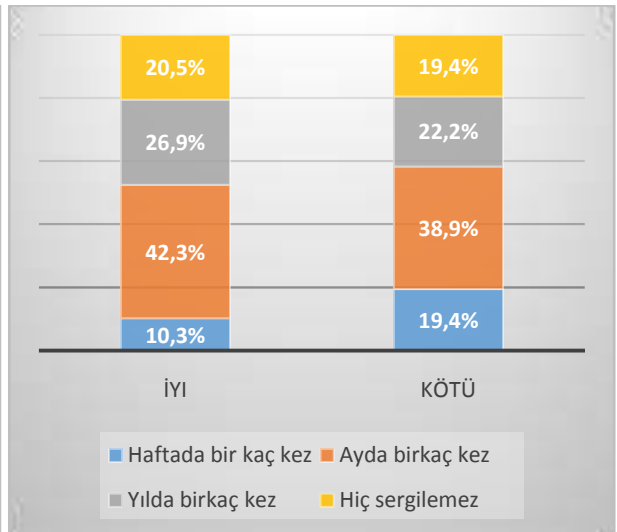
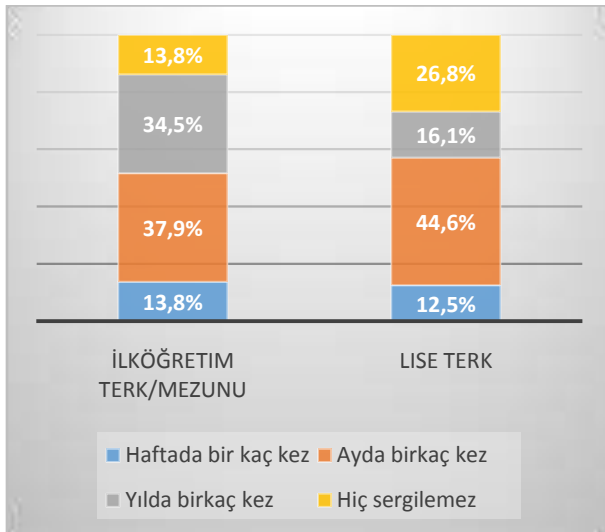
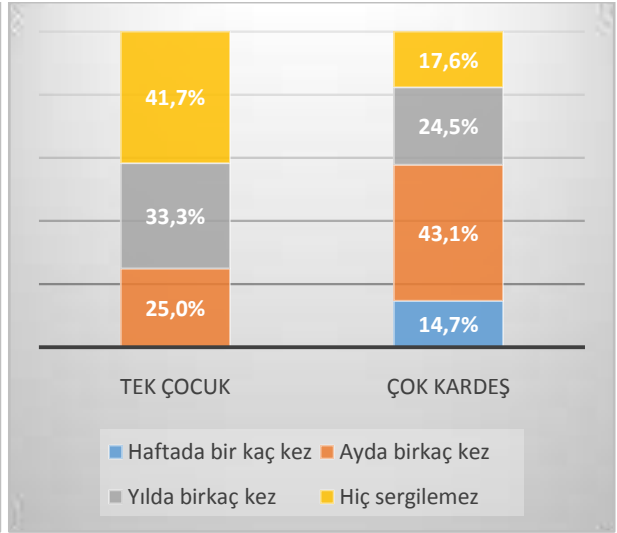
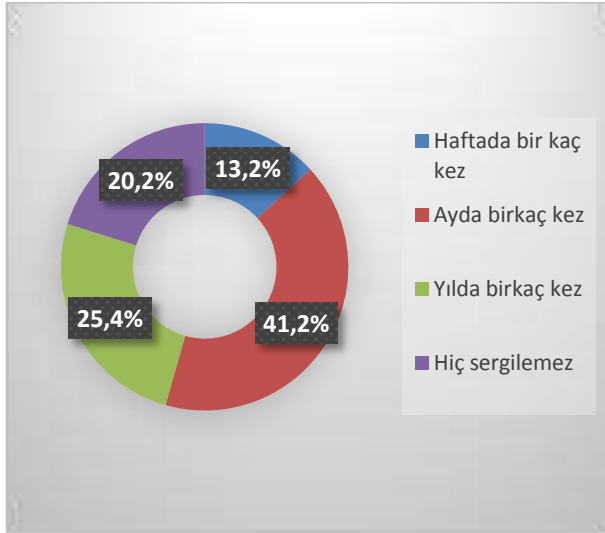
8.8 Annenin evde öfkeli davranışlar sergilemesi

- Genel: %88.6
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %58.3, Çok kardeş:%92.2
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%98.3, Lise terk:%78.6
- Gelir durumuna göre: İyi:%87.2, Kötü:%91.7

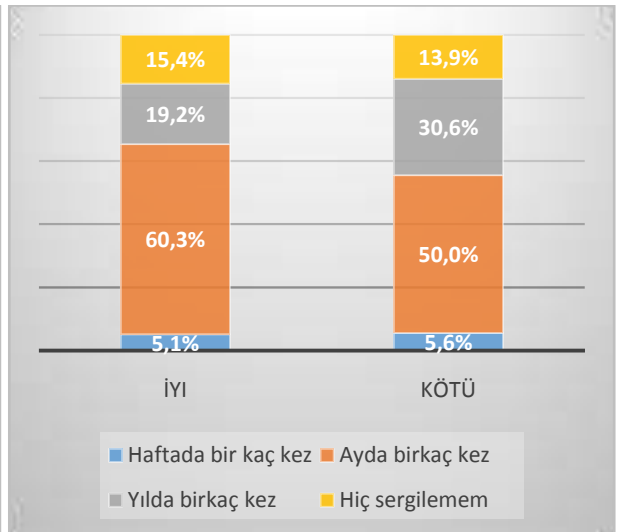
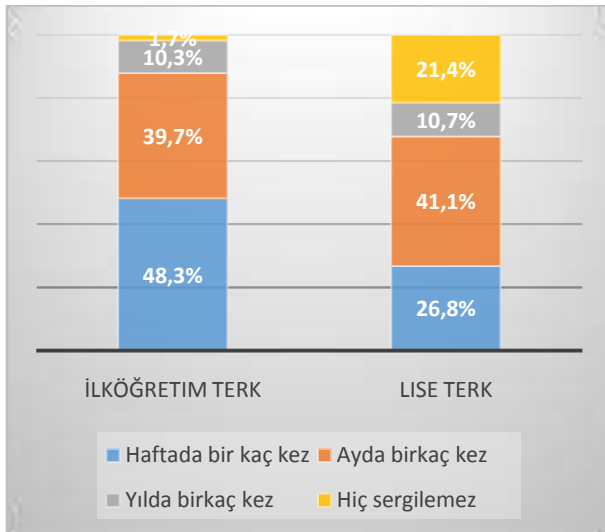
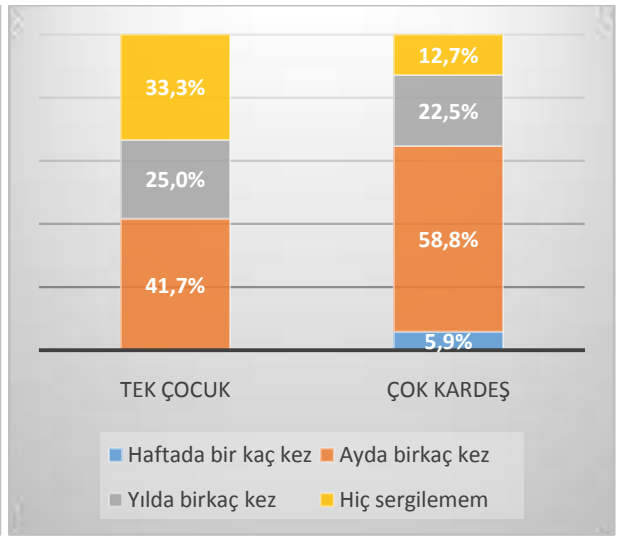
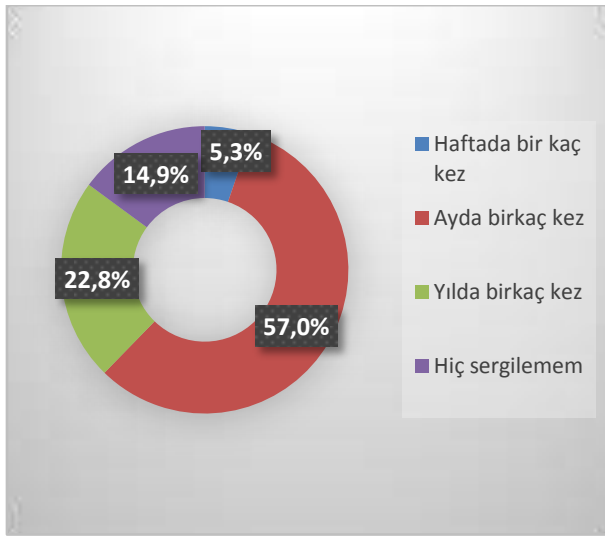
8.9 Babanın evde öfkeli davranışlar sergilemesi

- Genel: %79.8
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %58.3, Çok kardeş:%82.4
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%86.2, Lise terk:%73.2
- Gelir durumuna göre: İyi:%79.5, Kötü:%80.6

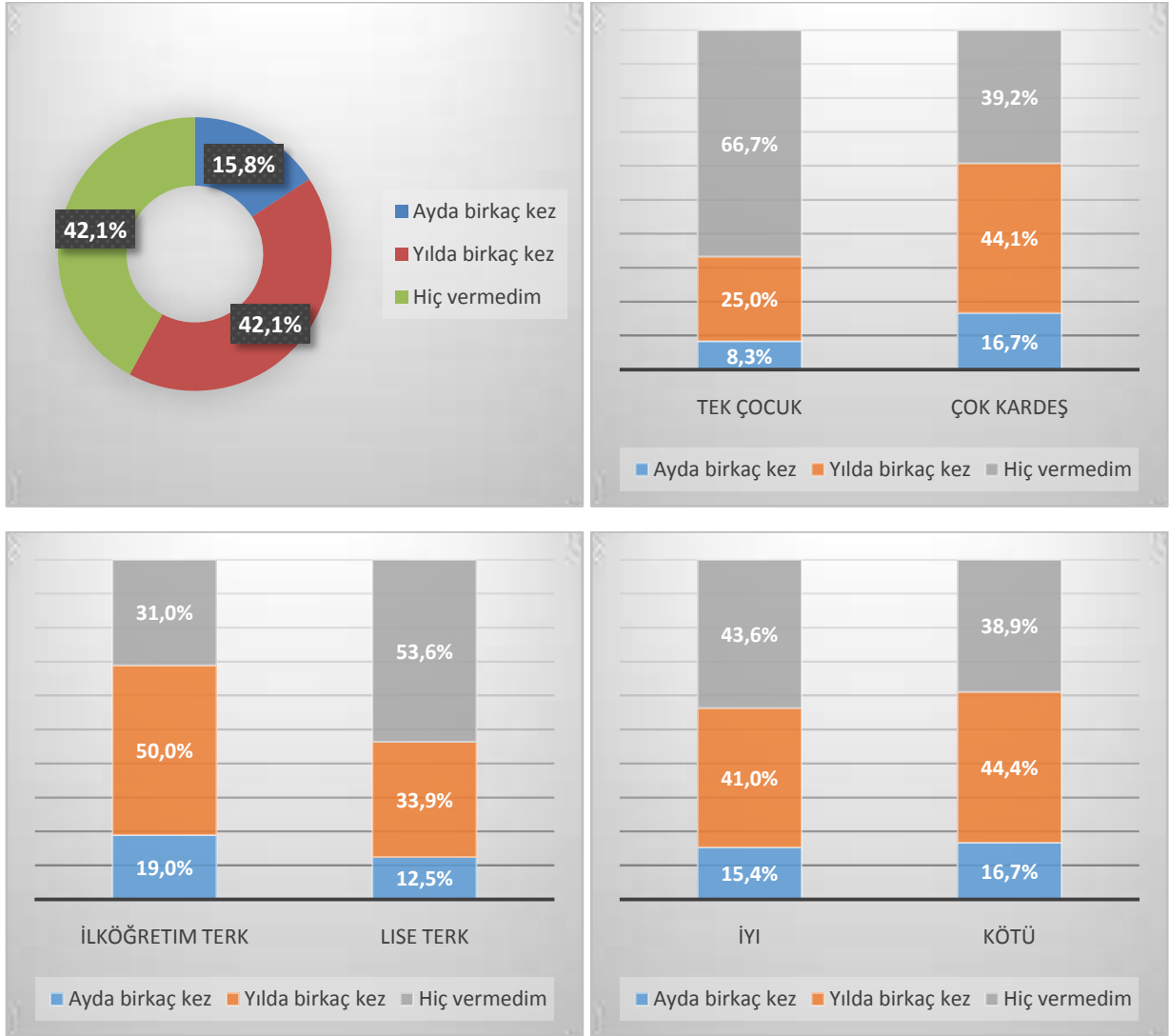
8.10 Kişinin evde öfkeli davranışlar sergilemesi

- Genel: %85.1
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %66.7, Çok kardeş:%87.3
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%98.3, Lise terk:%78.6
- Gelir durumuna göre: İyi:%84.6, Kötü:%86.1

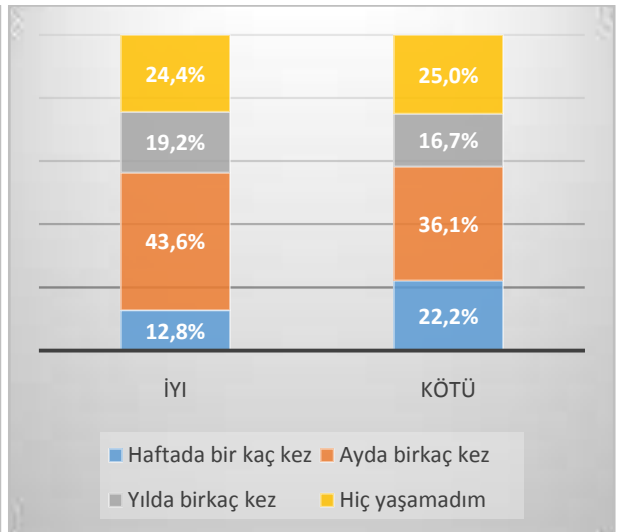
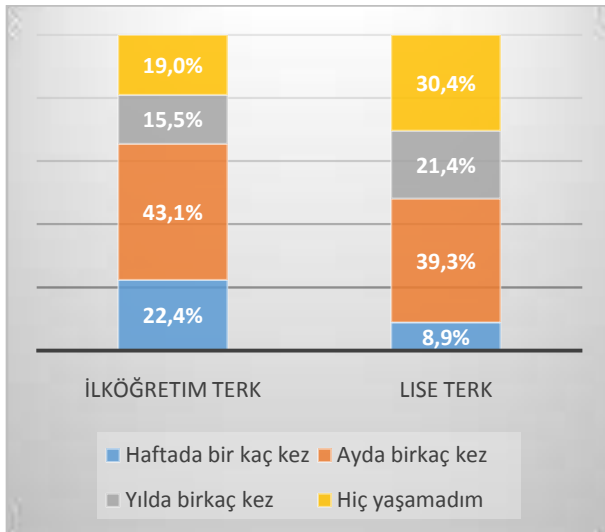
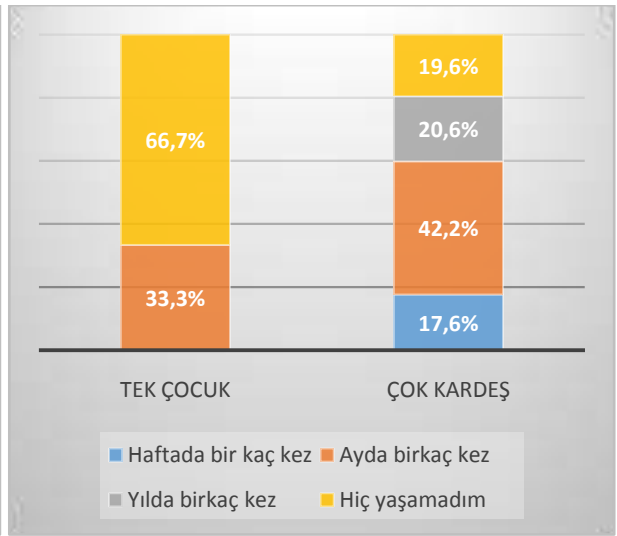
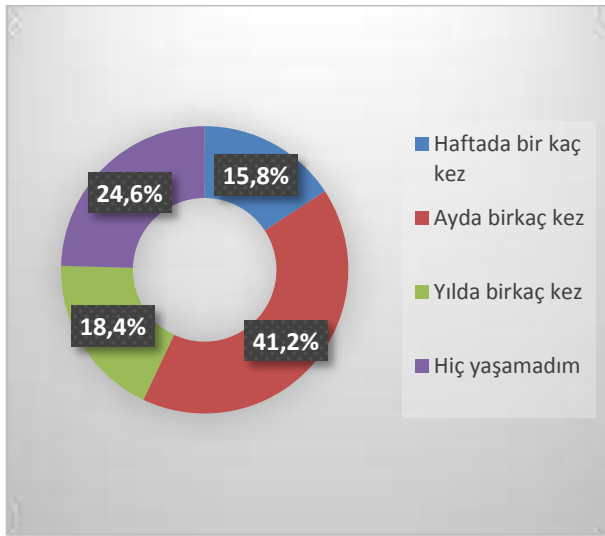
8.11 Geçmişte kendisine fiziksel zarar verme

- Genel: %57.9
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %33.3, Çok kardeş:%60.8
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%69.0, Lise terk:%46.4
- Gelir durumuna göre: İyi:%56.4, Kötü:%61.1

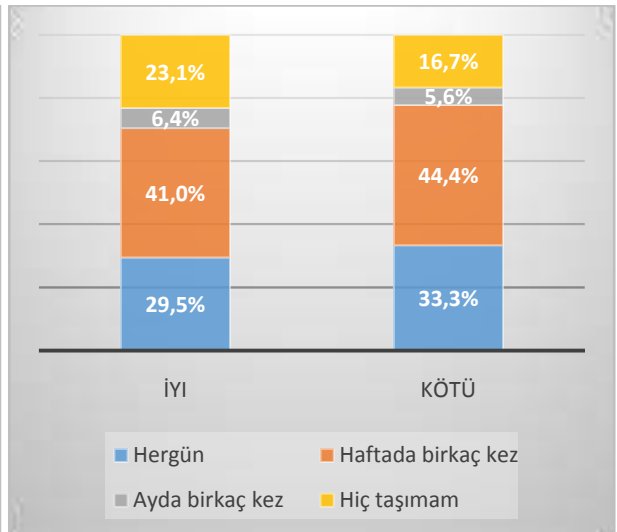
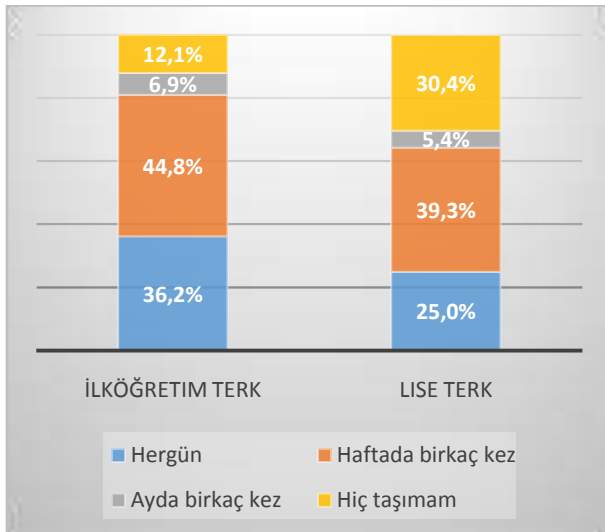
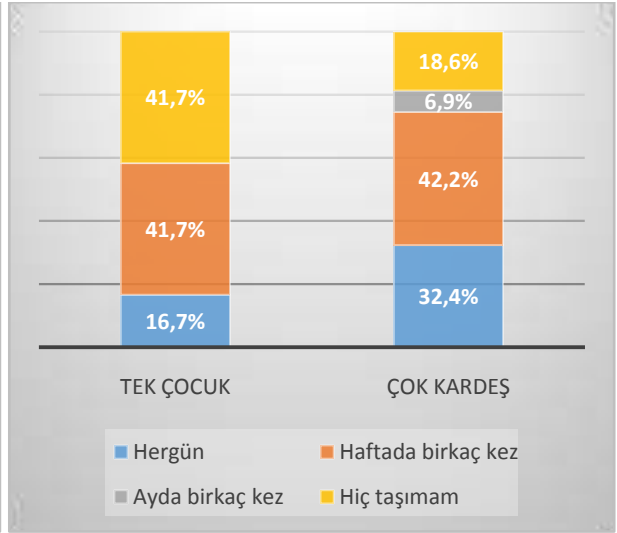
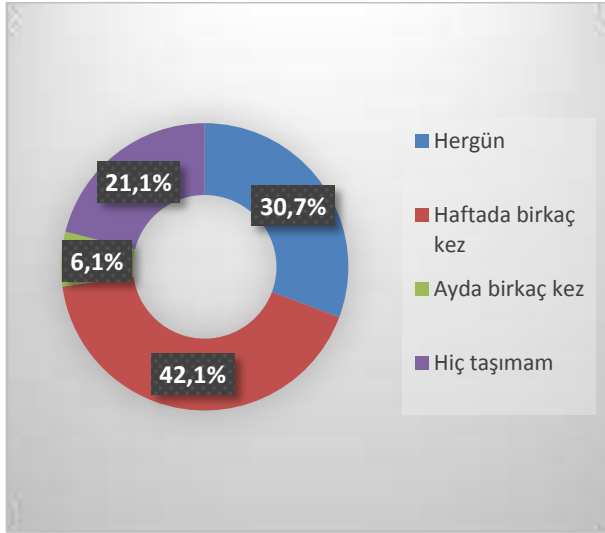
8.12 Geçmişte aşırı karamsarlık duyguları yaşama

- Genel: %85.4
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %33.3, Çok kardeş:%80.4
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%81.0, Lise terk:%69.6
- Gelir durumuna göre: İyi:%75.6, Kötü:%75.0

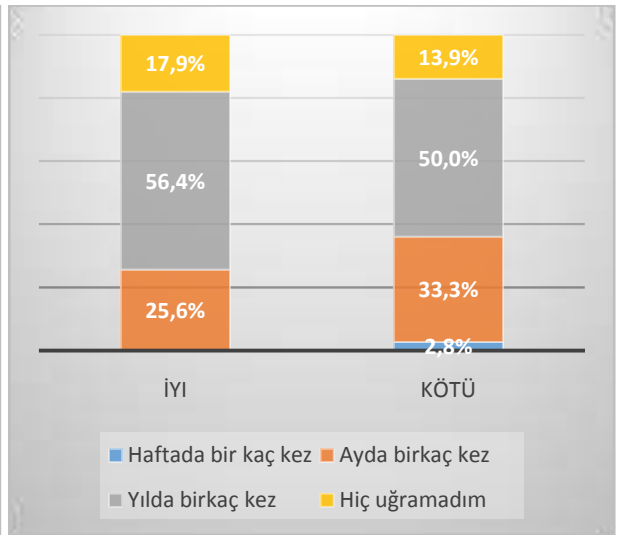
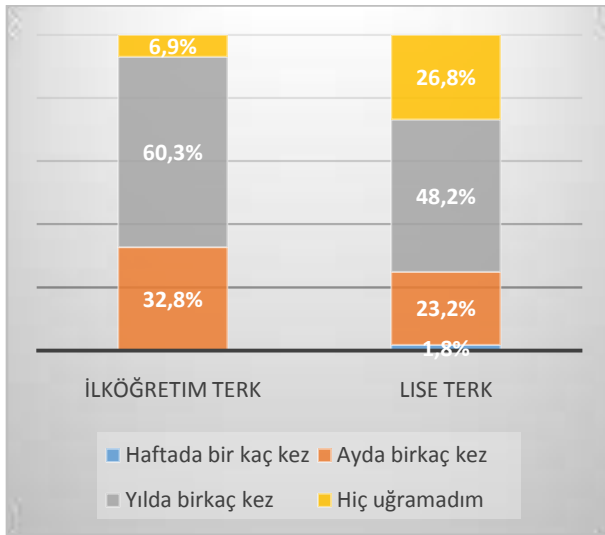
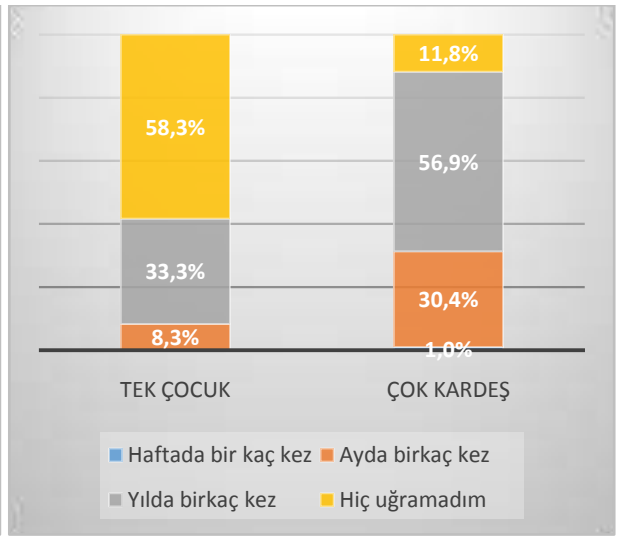
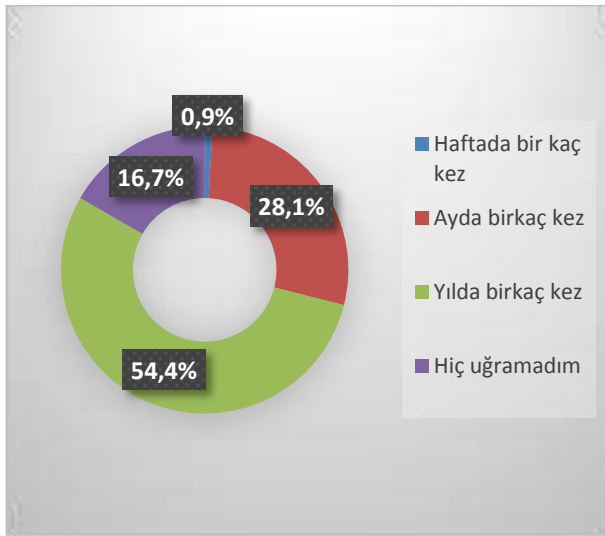
8.13 Geçmişte delici-kesici alet taşıma

- Genel: %78.9
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %58.3, Çok kardeş:%81.4
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%87.9, Lise terk:%69.6
- Gelir durumuna göre: İyi:%76.9, Kötü:%83.3

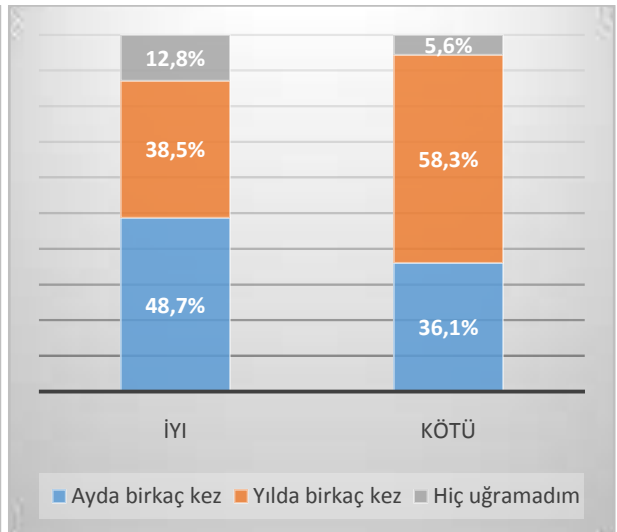
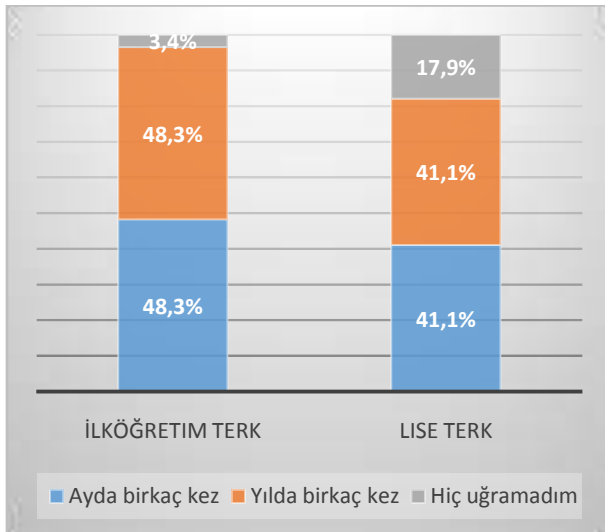
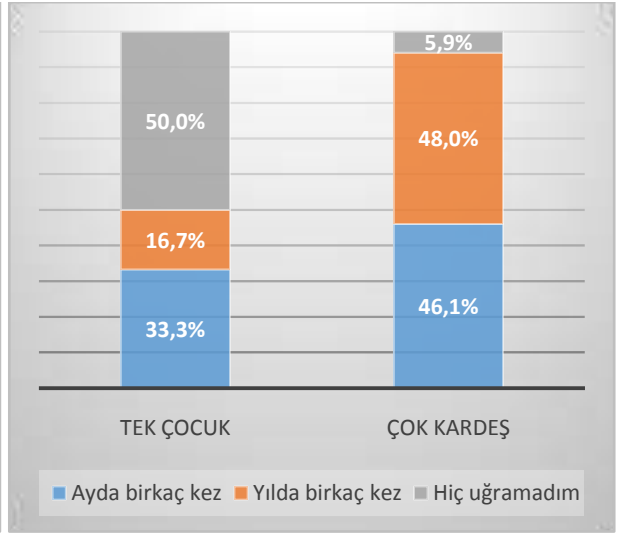
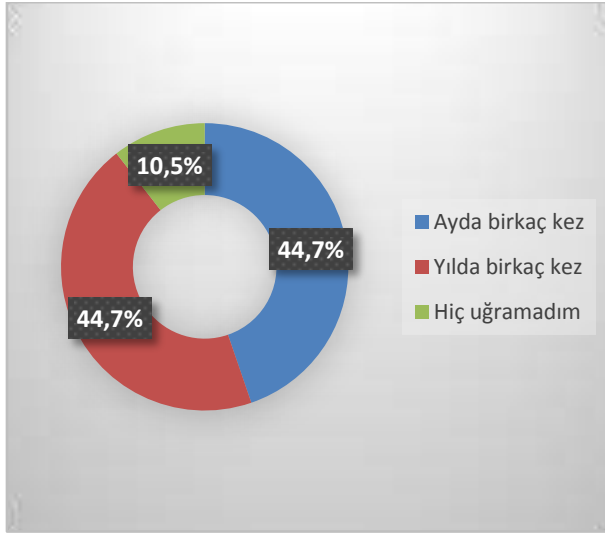
8.14 Çocukken aile ortamında haksızlığa adaletsizliğe uğrama

- Genel: %83.3
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %41.7, Çok kardeş:%88.2
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%93.1, Lise terk:%73.2
- Gelir durumuna göre: İyi:%82.1, Kötü:%86.1

8.15 Çocukken okul ortamında haksızlığa adaletsizliğe uğrama

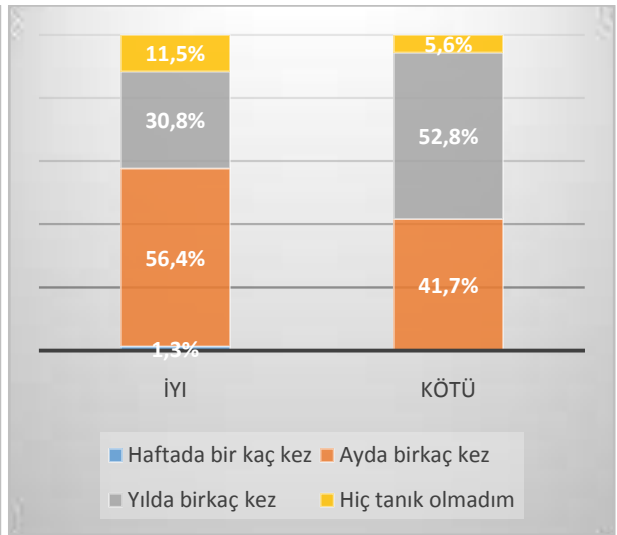
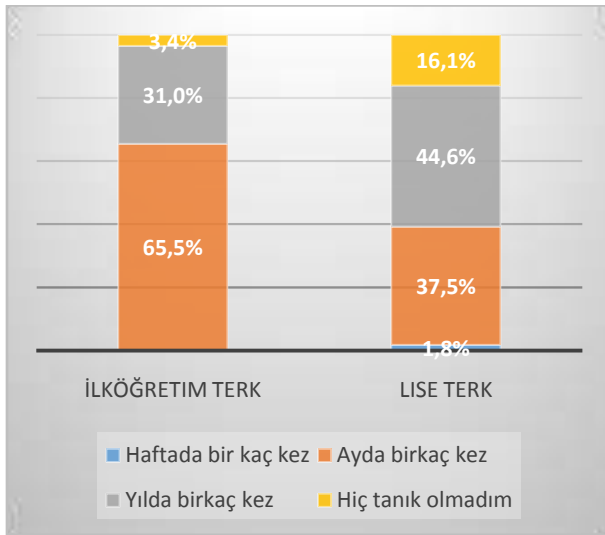
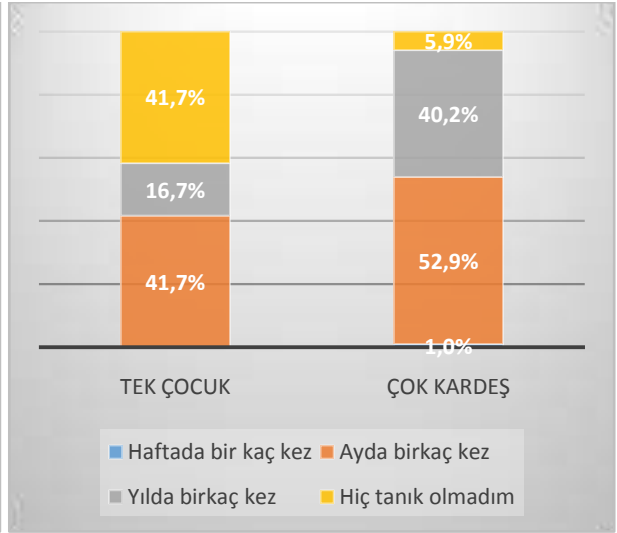
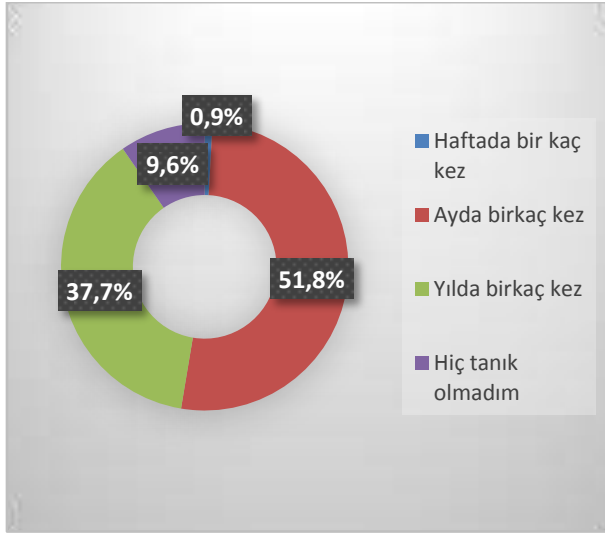
- Genel: %89.5
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %50.0, Çok kardeş:%94.1
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%96.6, Lise terk:%82.1
- Gelir durumuna göre: İyi:%87.2, Kötü:%94.4

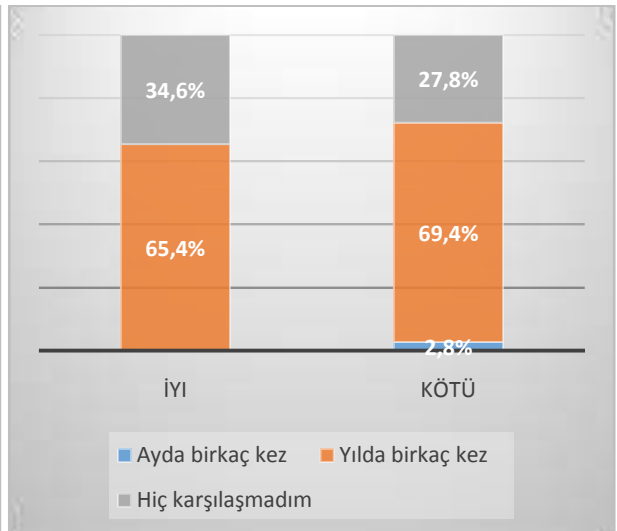
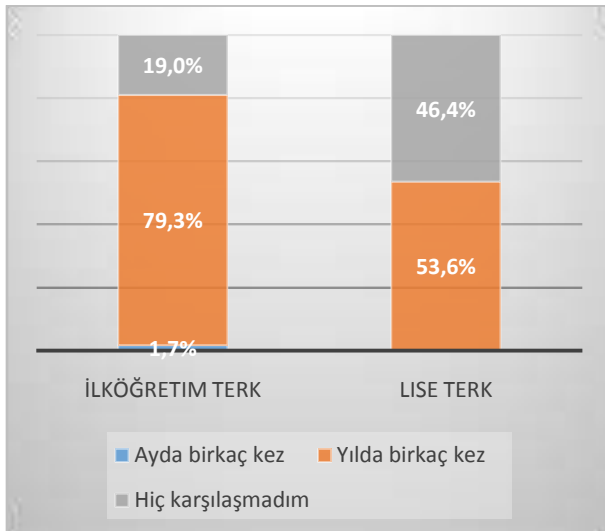
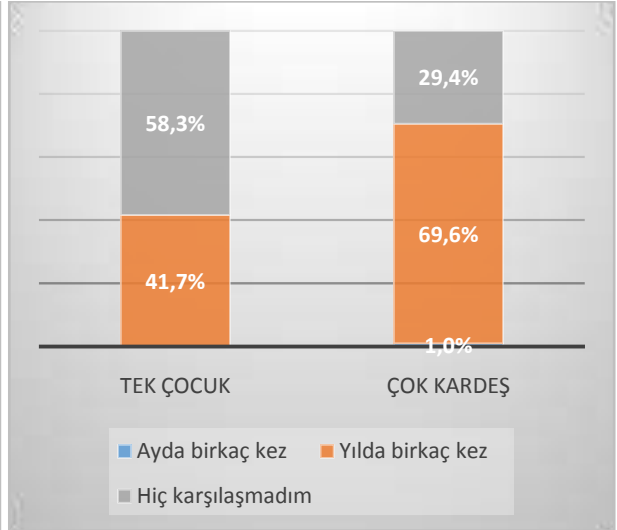
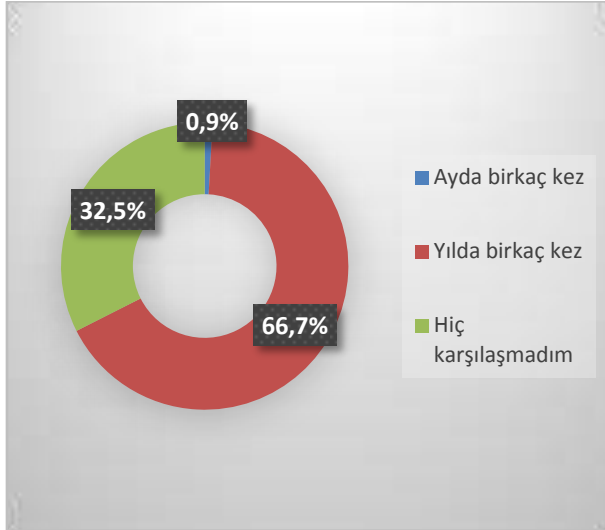
8.16 Geçmişte cinsel taciz olayına tanık olma

- Genel: %90.4
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %58.3, Çok kardeş:%94.1
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%96.4, Lise terk:%83.9
- Gelir durumuna göre: İyi:%88.5, Kötü:%94.4

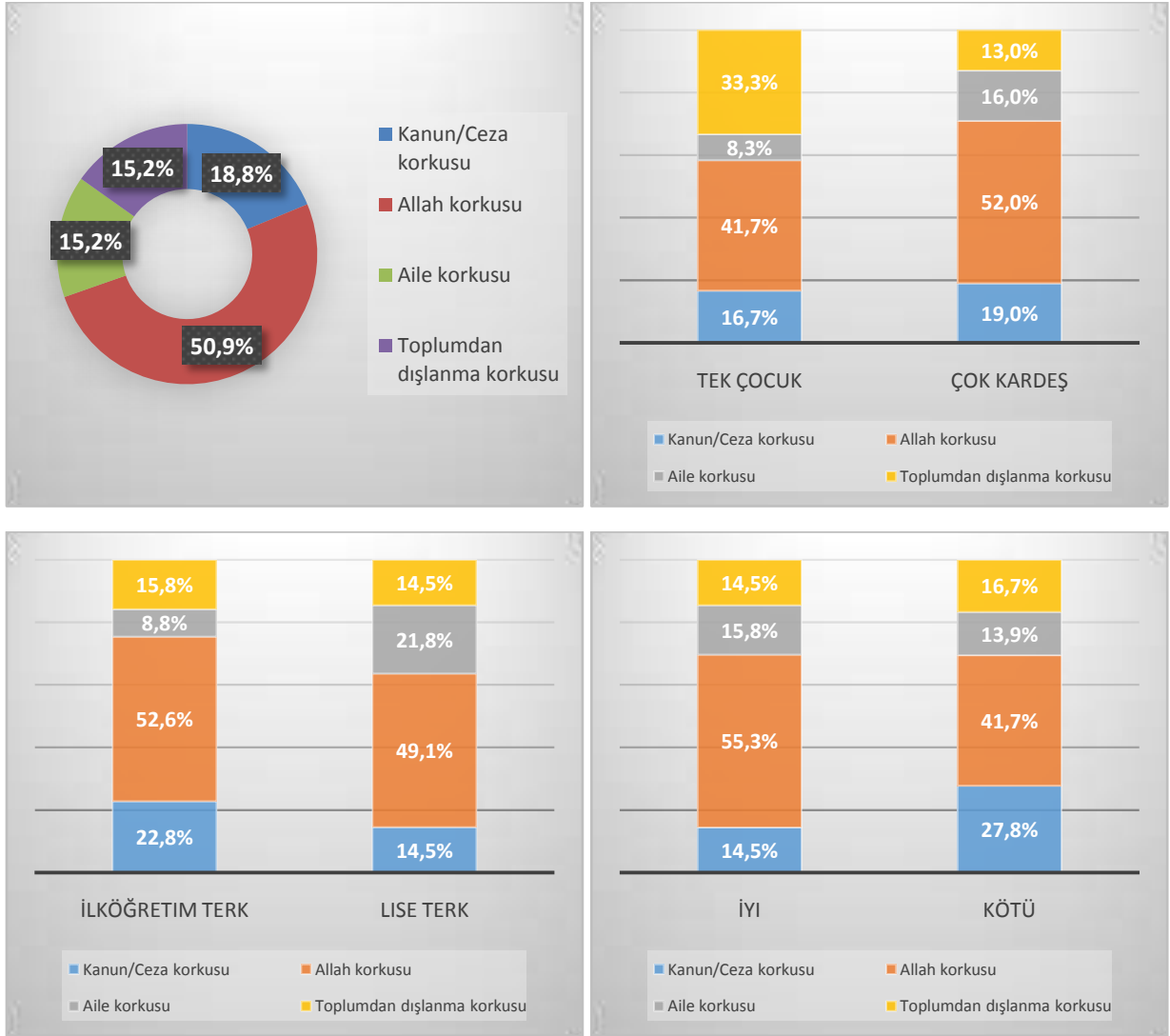
8.17 Geçmişte kendisinin cinsel tacizle karşılaşması

- Genel: %67.5
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %41.7, Çok kardeş:%70.6
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%81.0, Lise terk:%53.6
- Gelir durumuna göre: İyi:%65.4, Kötü:%72.2

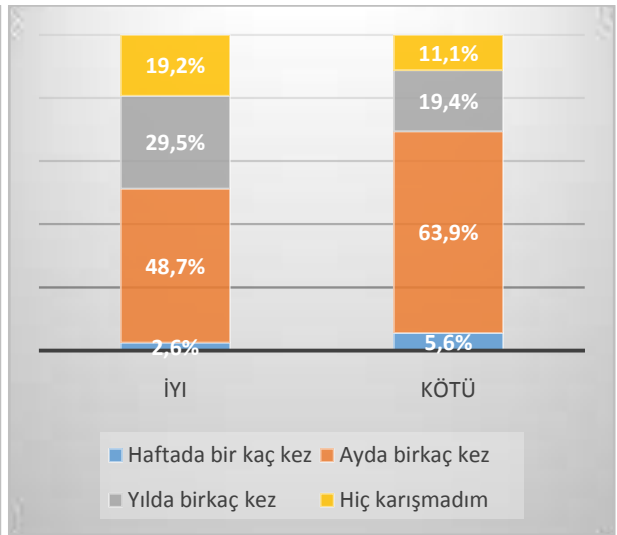
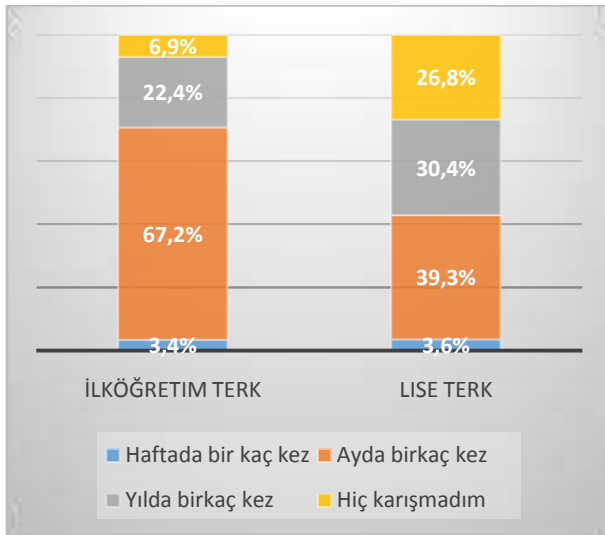
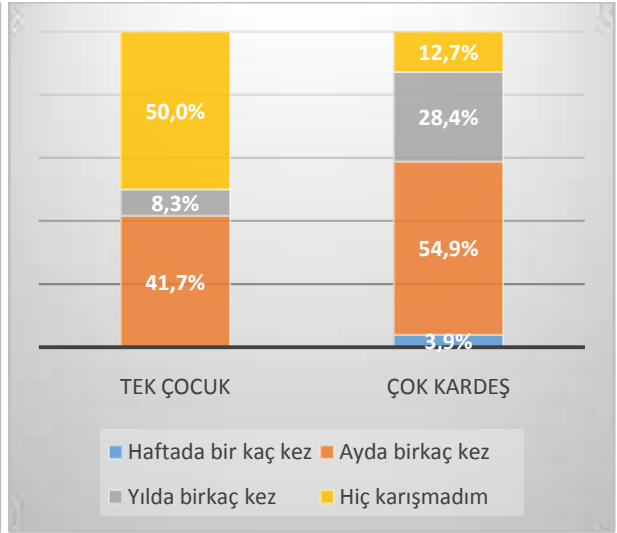
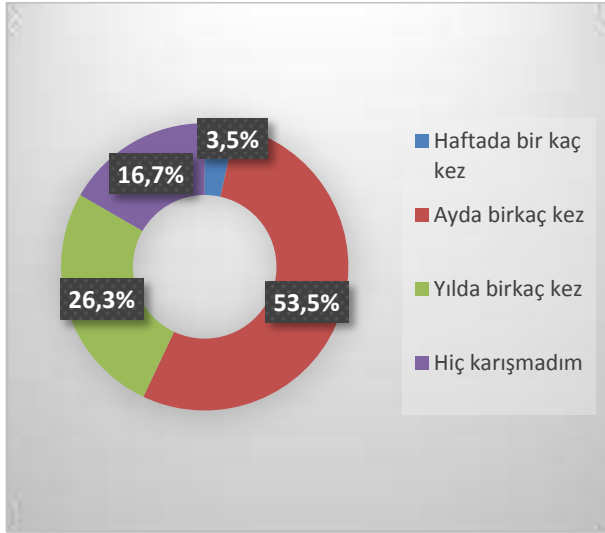
8.18 İnsanları suç işlemekten en çok koruyan faktör (Kanun/Ceza korkusu)

- Genel: %18.8
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %16.7, Çok kardeş:%19.0
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%22.8, Lise terk:%14.5
- Gelir durumuna göre: İyi:%14.5, Kötü:%27.8

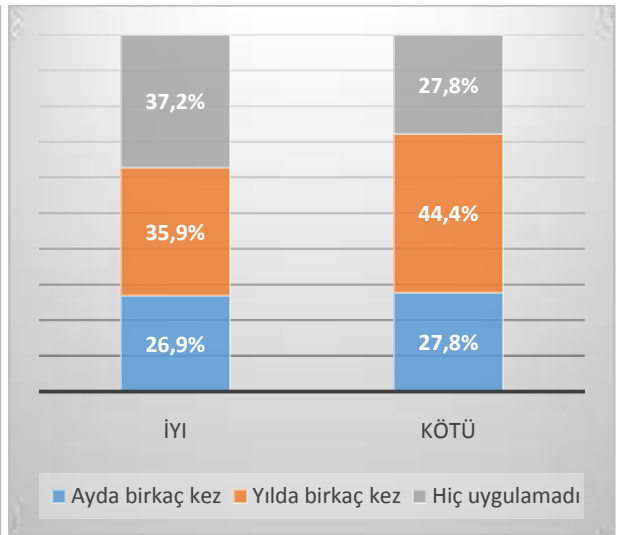
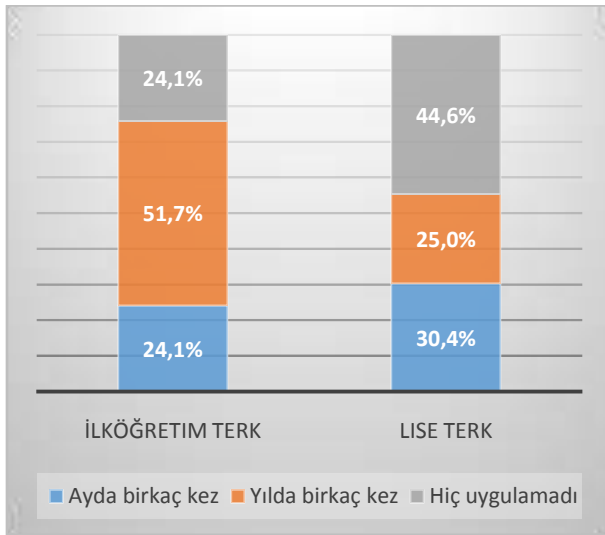
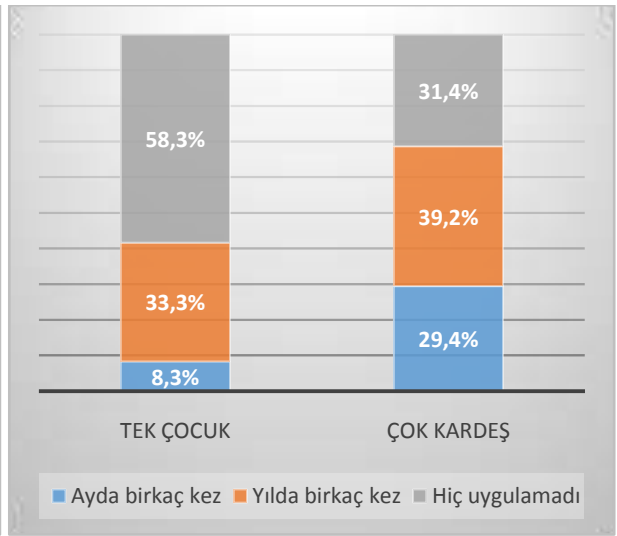
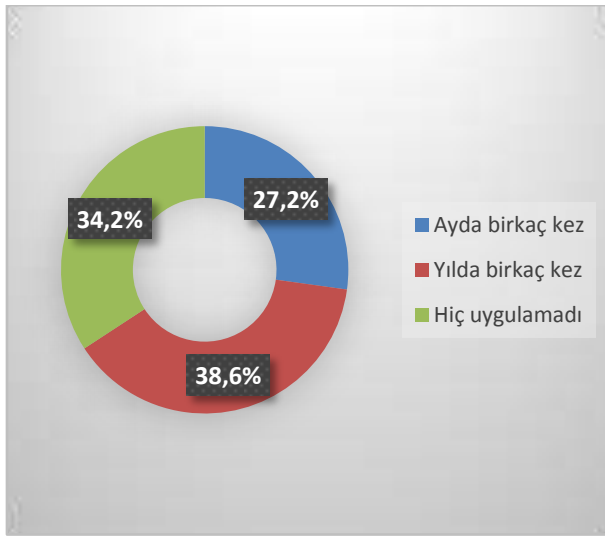
8.19 Çocukluğunda kavgaya karışma

- Genel: %83.3
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %50.0, Çok kardeş:%87.3
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%93.1, Lise terk:%73.2
- Gelir durumuna göre: İyi:%80.8, Kötü:%88.9

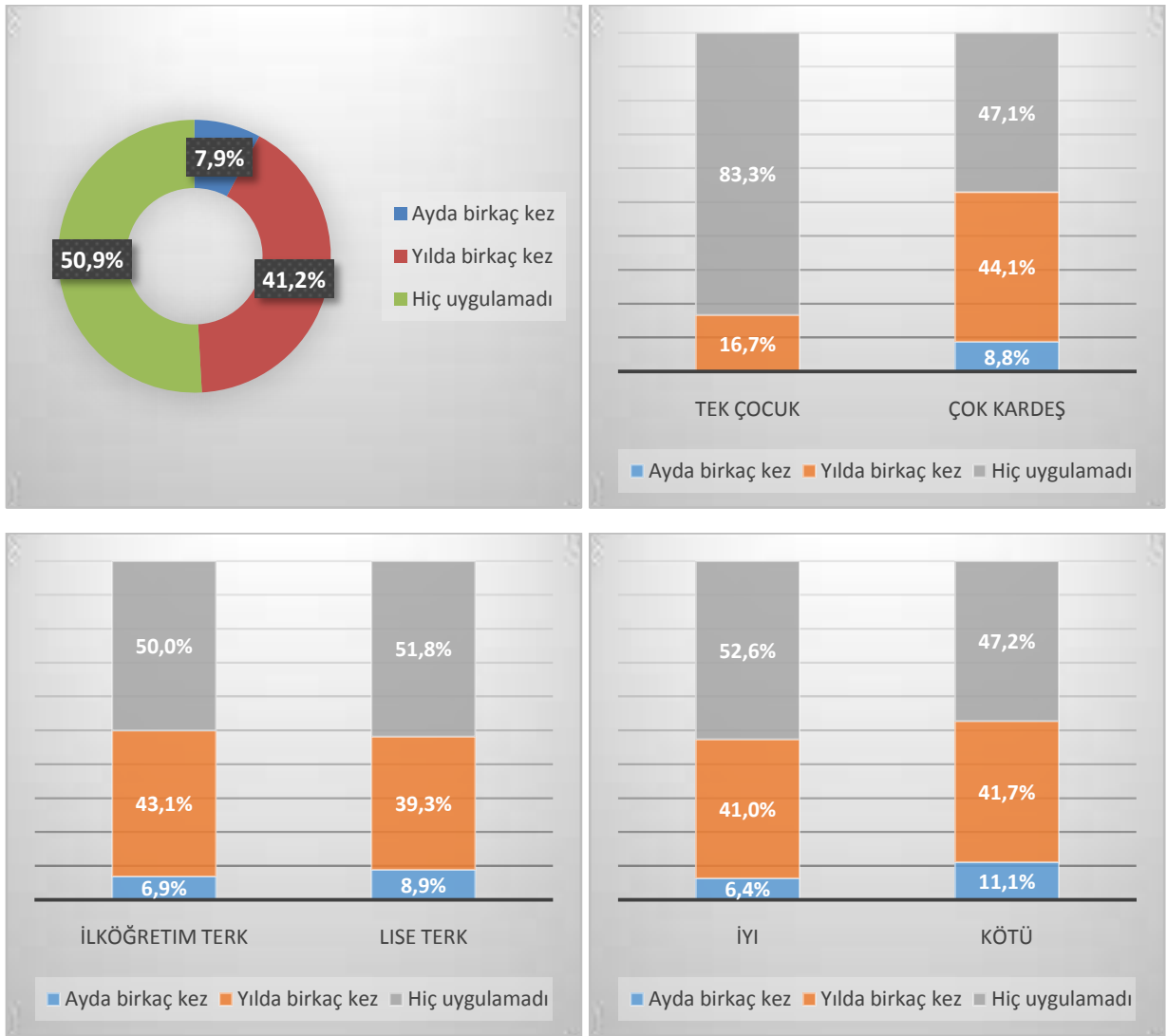
8.20 Annenin başkalarının yanında çocuğa fiziksel şiddet uygulaması

- Genel: %65.8
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %41.7, Çok kardeş:%68.6
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%75.9, Lise terk:%55.4
- Gelir durumuna göre: İyi:%62.8, Kötü:%72.2

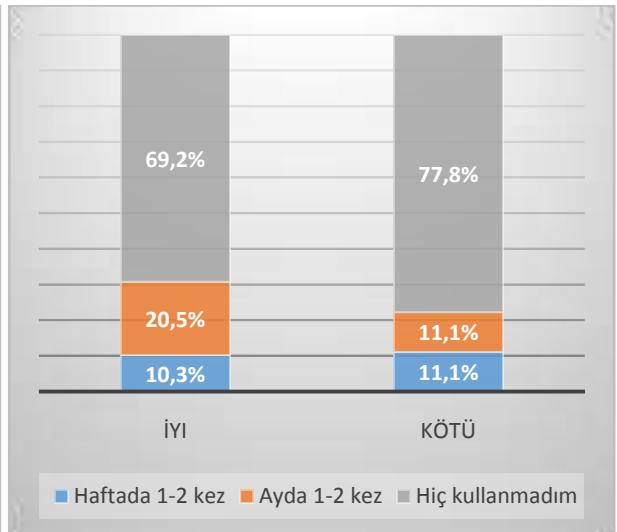
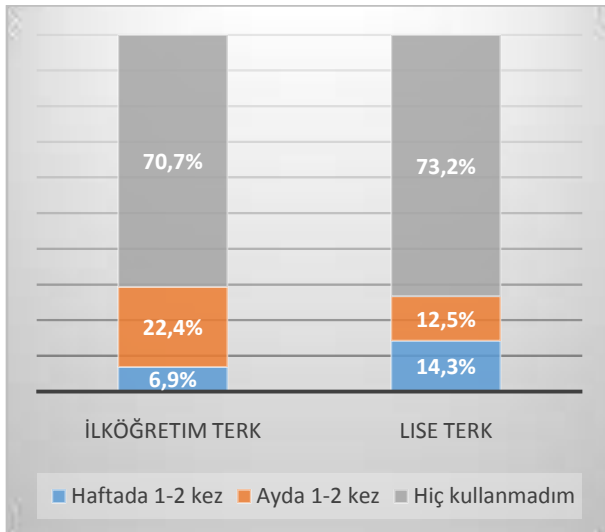
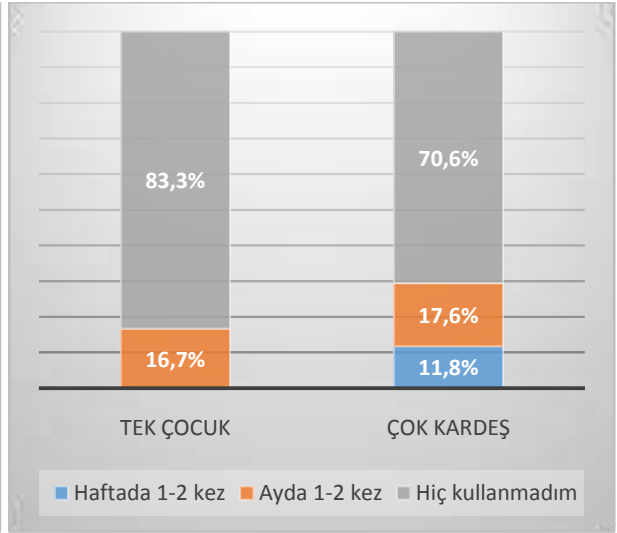
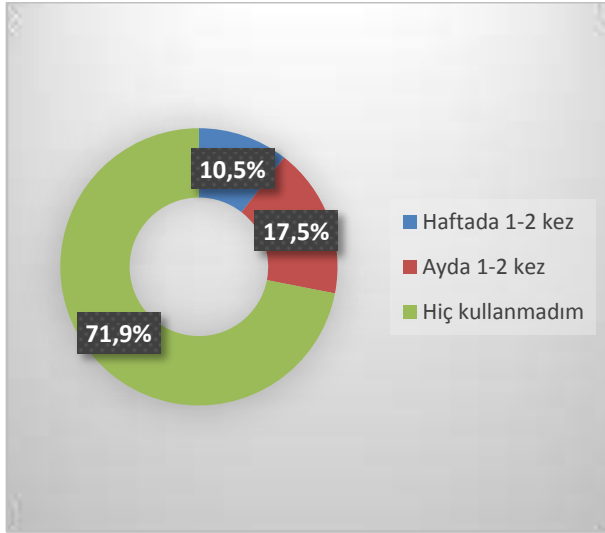
8.21 Babanın başkalarının yanında çocuğa fiziksel şiddet uygulaması

- Genel: %49.1
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %16.7, Çok kardeş:%52.9
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%50.0, Lise terk:%48.2
- Gelir durumuna göre: İyi:%47.4, Kötü:%52.8

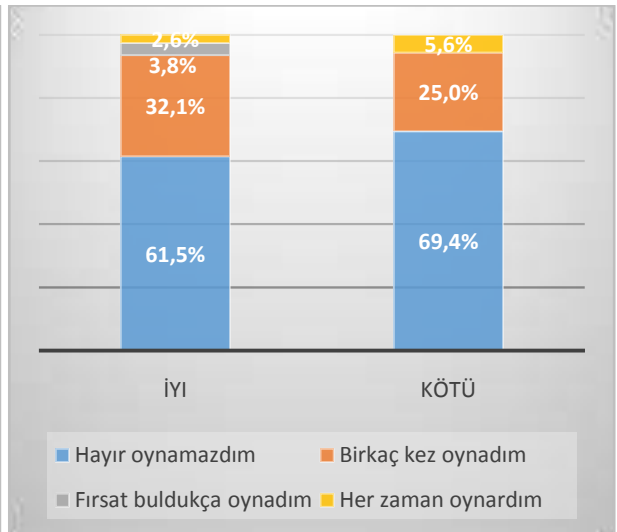
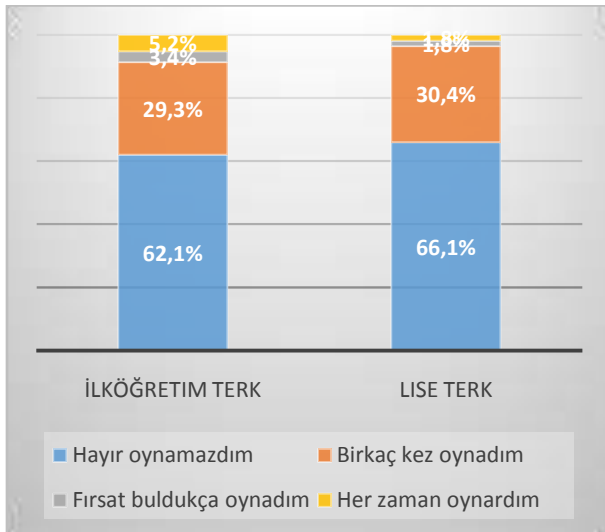
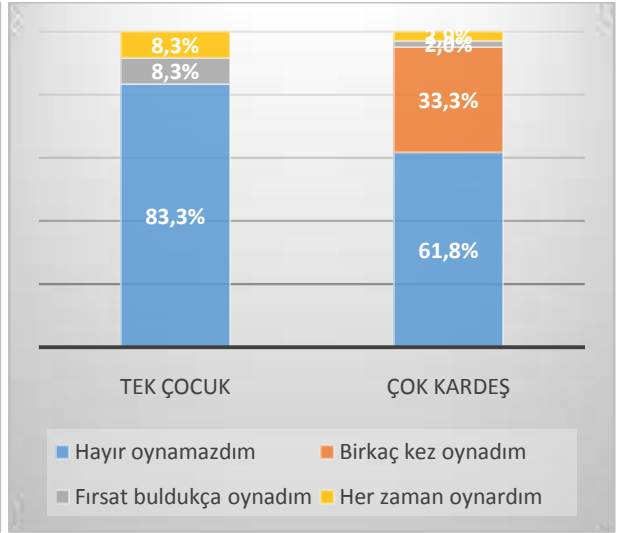
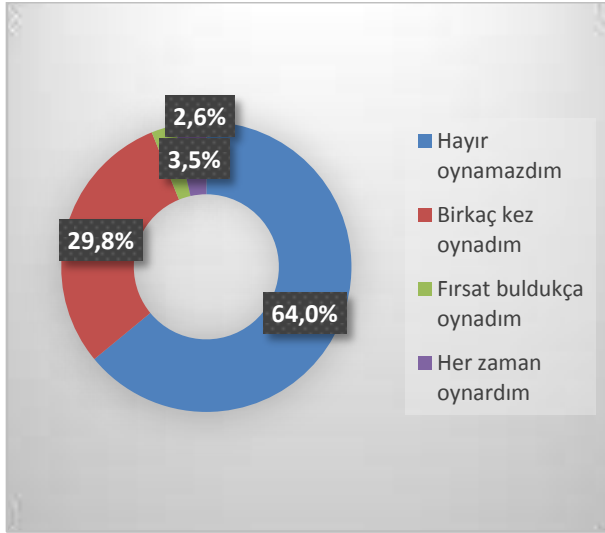
8.22 Geçmişte keyif verici madde kullanma

- Genel: %28.9
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %16.7, Çok kardeş:%29.4
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%29.3, Lise terk:%26.8
- Gelir durumuna göre: İyi:%30.8, Kötü:%22.2

8.23 Geçmişte şans oyunları oynama

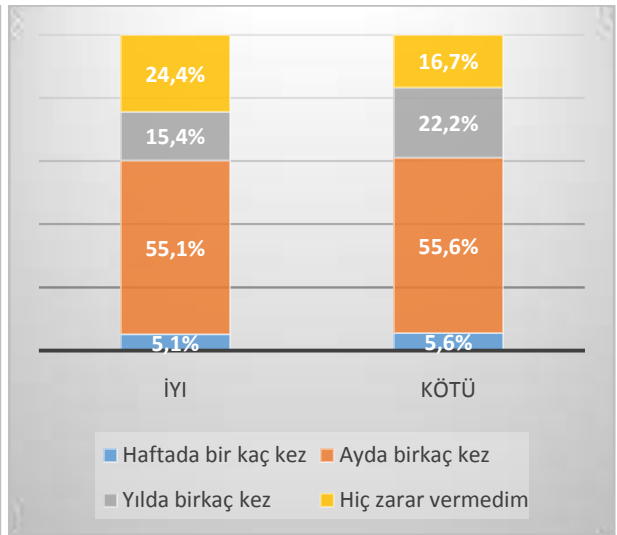
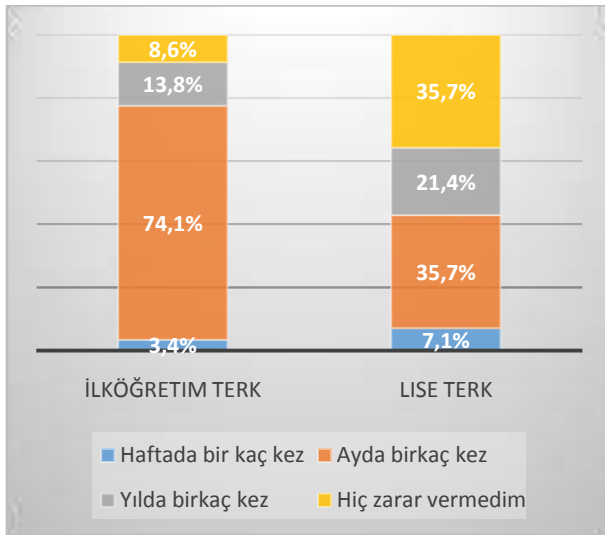
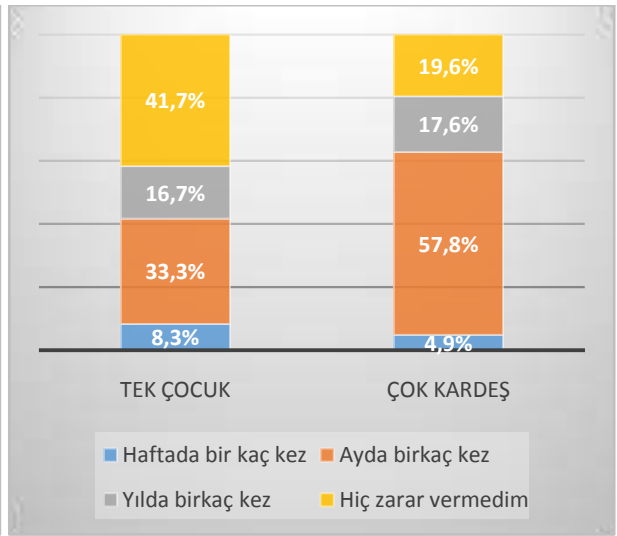
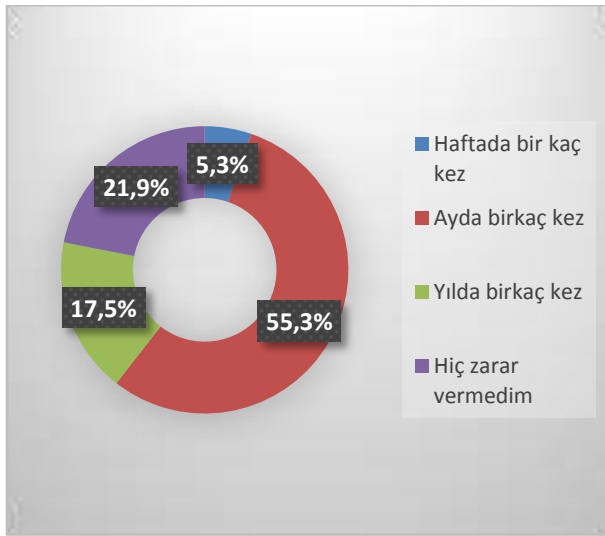
- Genel: %36.0
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %16.7, Çok kardeş:%38.2
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%37.9, Lise terk:%33.9
- Gelir durumuna göre: İyi:%38.5, Kötü:%30.6

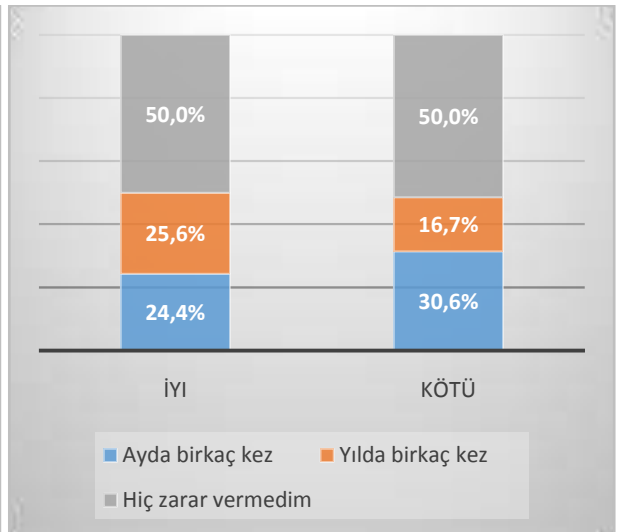
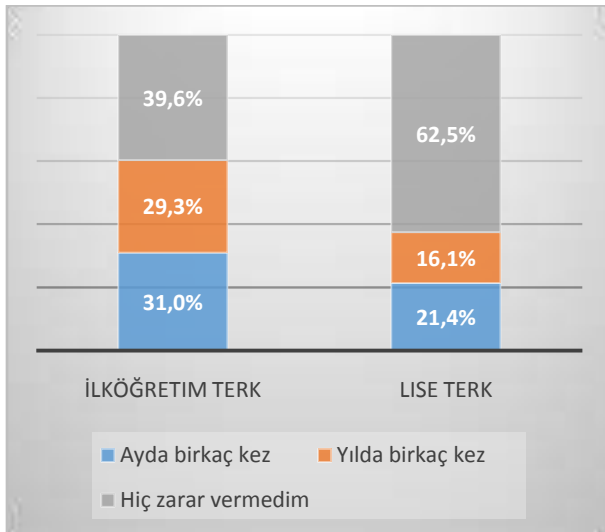
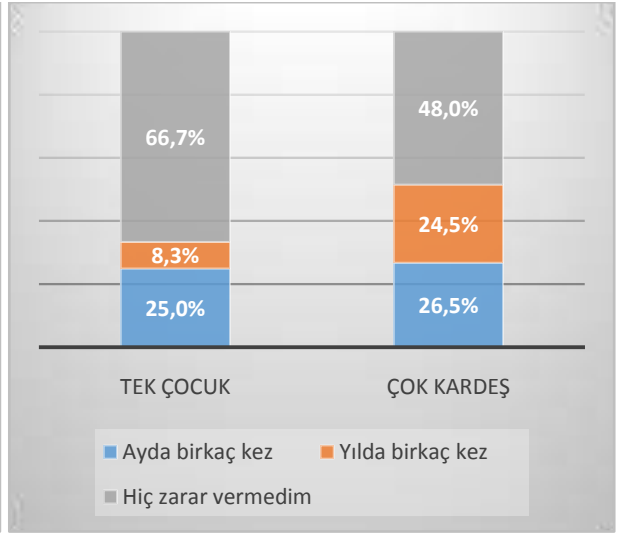
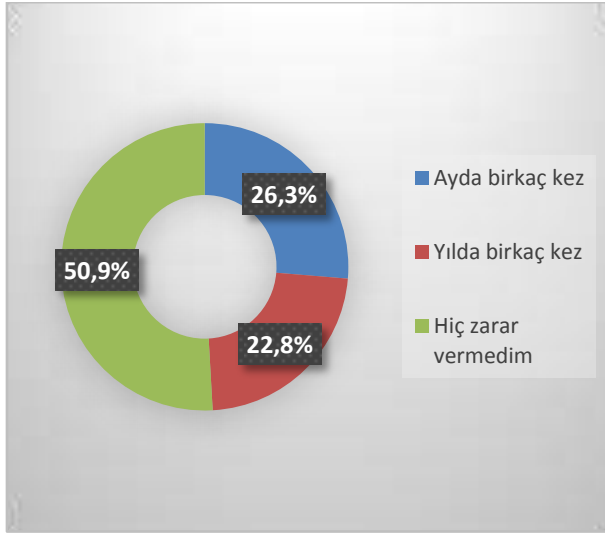
8.24 Geçmişte eşyalara zarar verme

- Genel: %78.1
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %58.3, Çok kardeş:%80.4
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%91.4, Lise terk:%64.3
- Gelir durumuna göre: İyi:%75.6, Kötü:%83.3

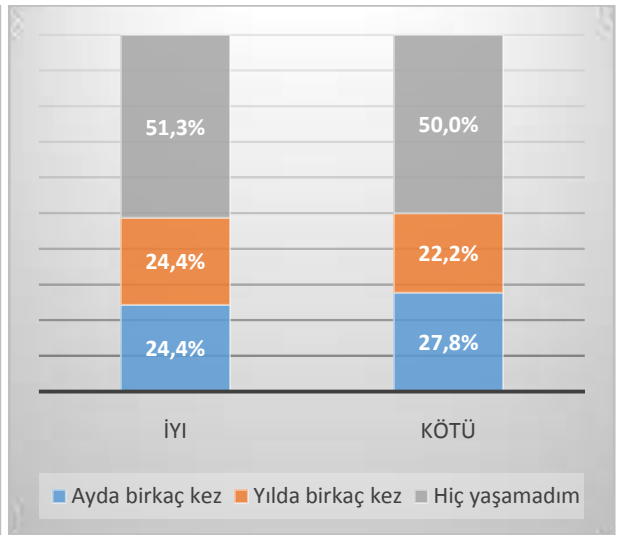
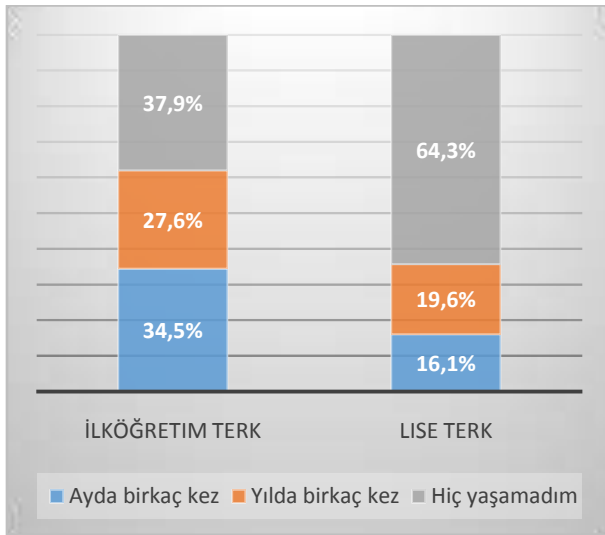
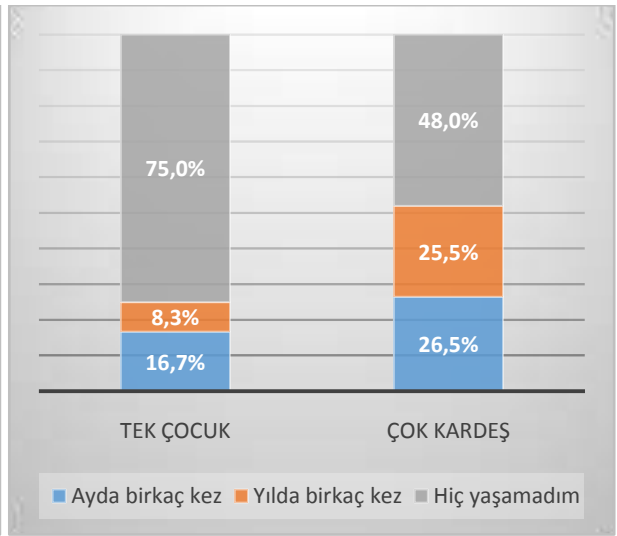
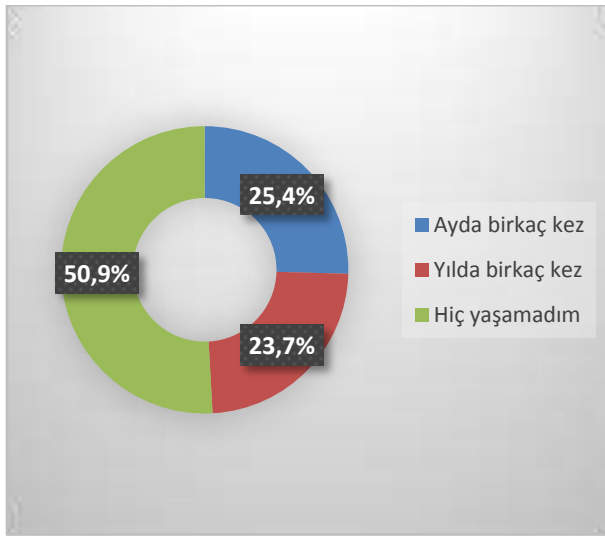
8.25 Geçmişte hayvanlara zarar verme

- Genel: %49.1
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %33.3, Çok kardeş:%52.0
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%60.4, Lise terk:%37.5
- Gelir durumuna göre: İyi:%50.0, Kötü:%50.0

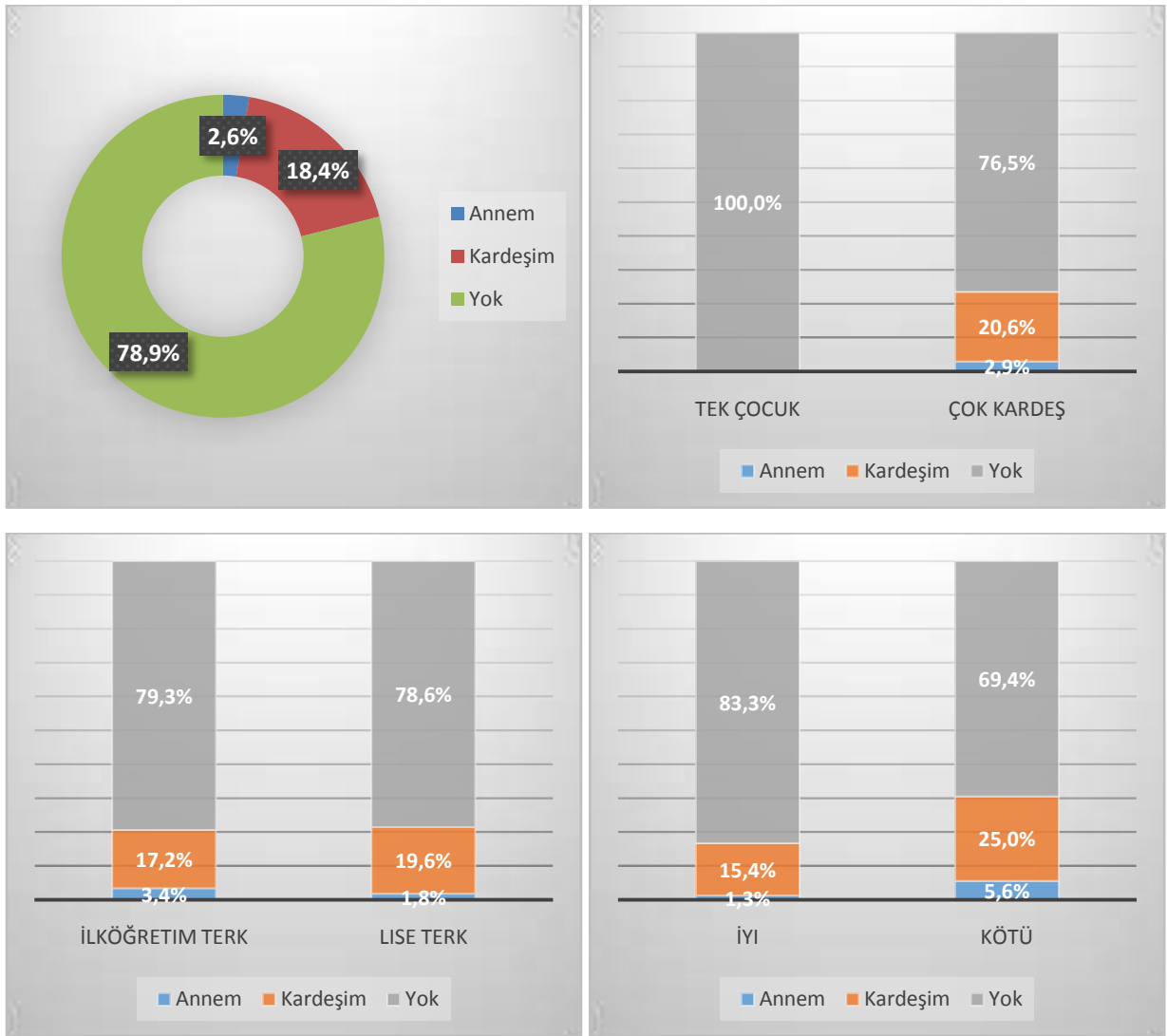
8.26 Geçmişte intihar duygusu yaşama

- Genel: %49.1
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %25.0, Çok kardeş:%52.0
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%62.1, Lise terk:%35.7
- Gelir durumuna göre: İyi:%48.7, Kötü:%50.0

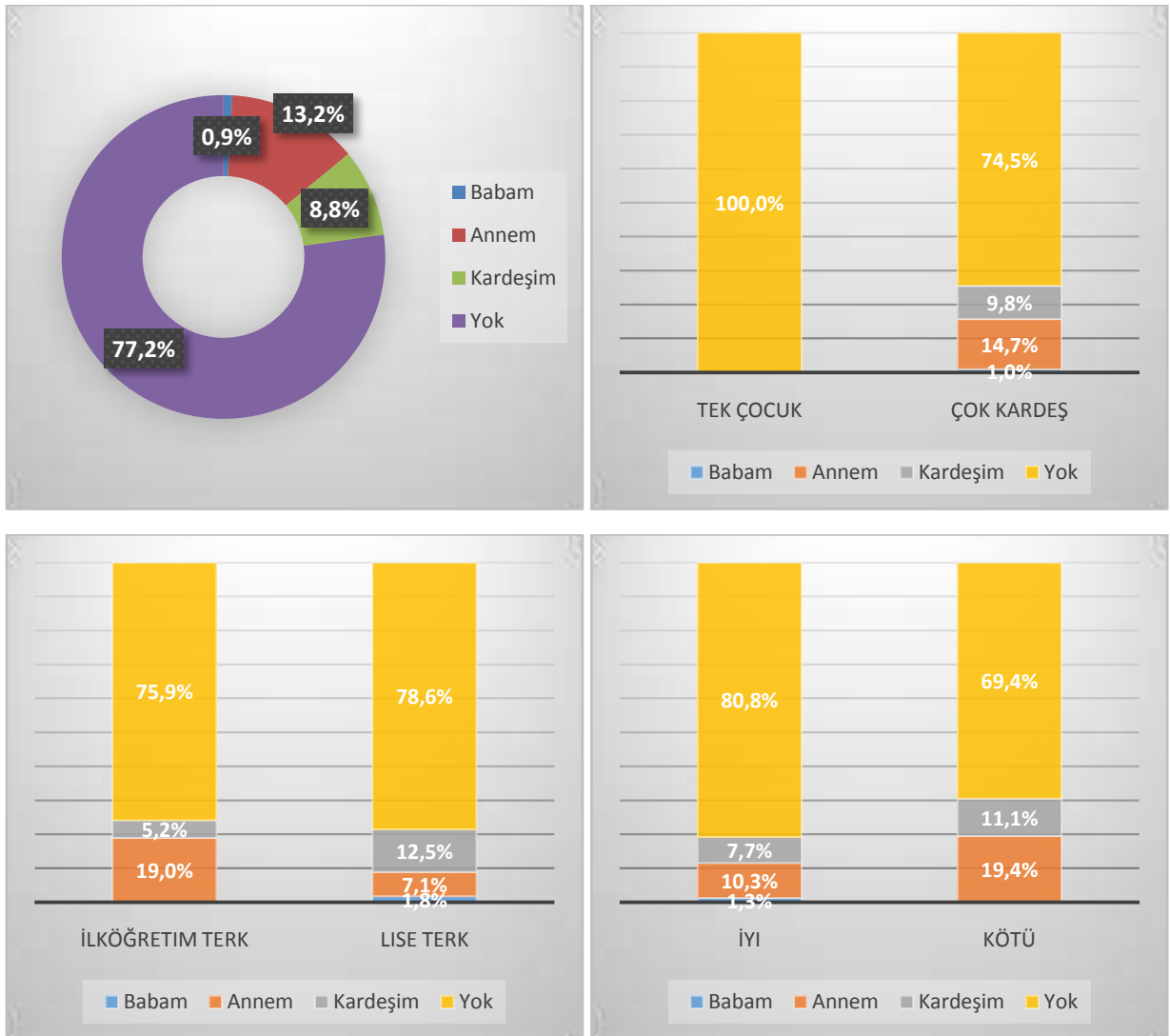
8.27 Ailede engelli veya sürekli yatalak hasta olma durumu

- Genel: %21.1
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %0.0, Çok kardeş:%23.5
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%20.7, Lise terk:%21.4
- Gelir durumuna göre: İyi:%16.7, Kötü:%30.6

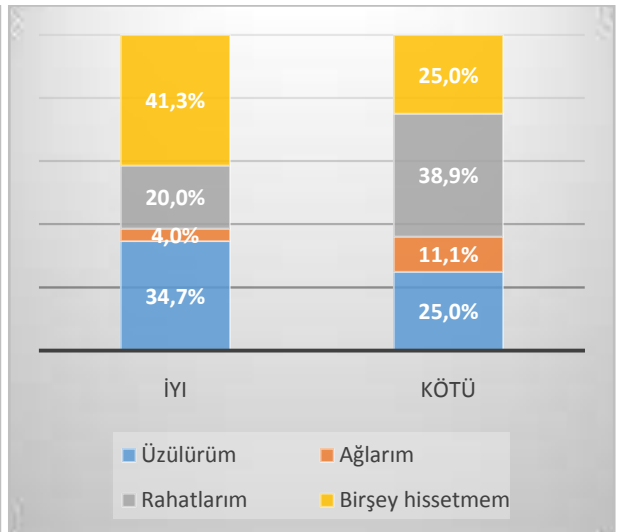
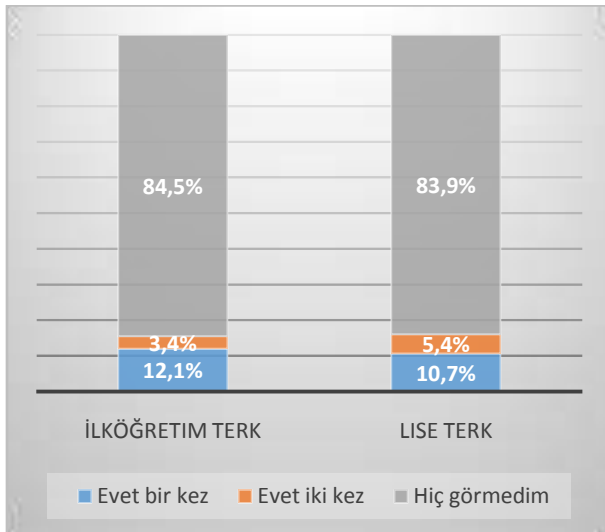
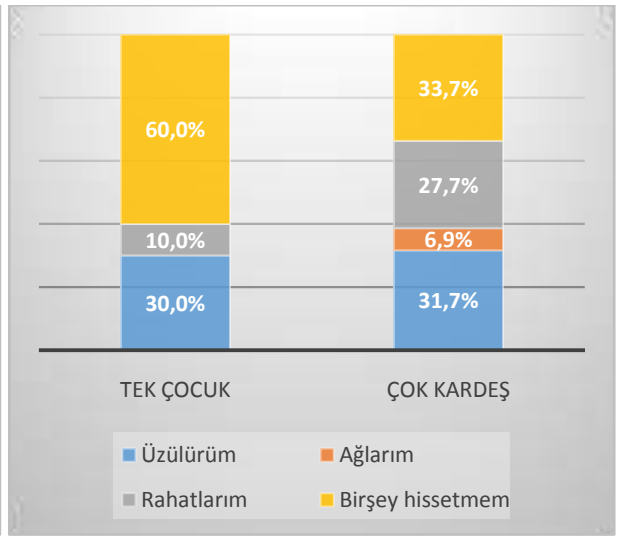
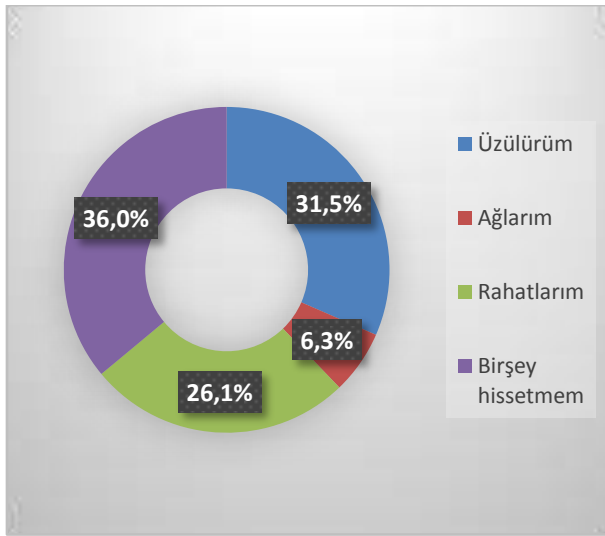
8.28 Ailede psikolojik psikiyatrik nitelikli tedavi gören olma durumu

- Genel: %22.8
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %0.0, Çok kardeş:%25.5
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%24.1, Lise terk:%21.4
- Gelir durumuna göre: İyi:%19.2, Kötü:%30.6

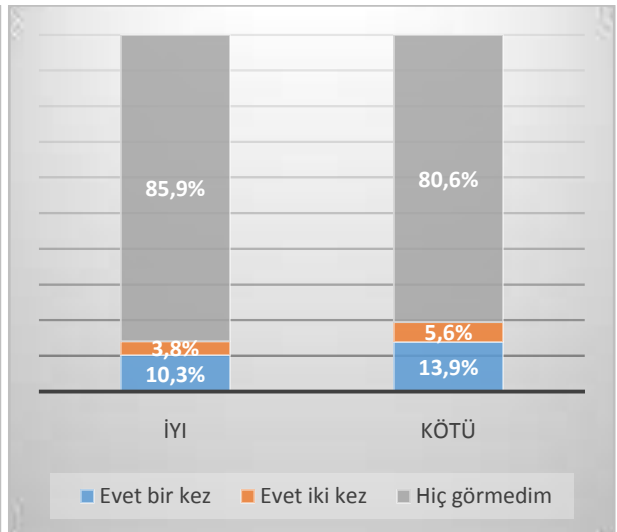
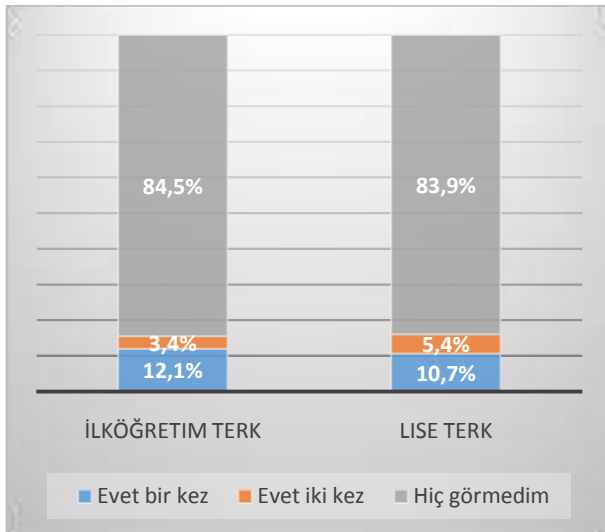
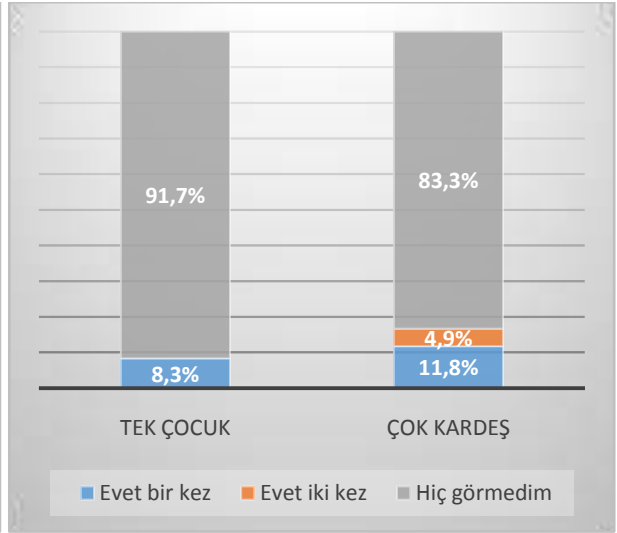
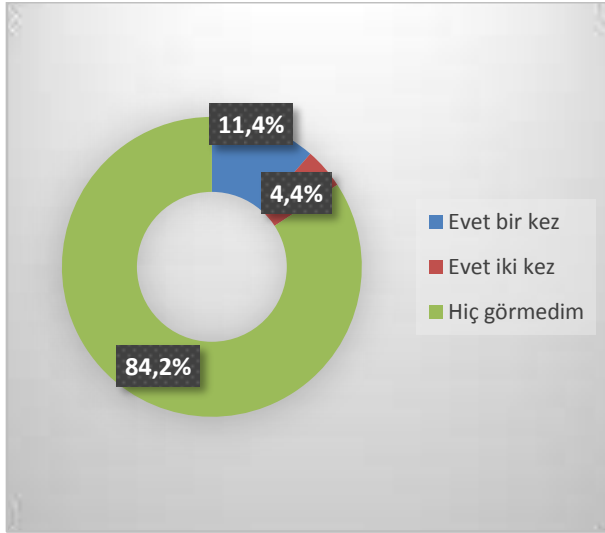
8.29 Birisine şiddet uyguladıktan sonra en çok yaşanan ruh hali (Bir şey hissetmeme)

- Genel: %36.0
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %60.0, Çok kardeş:%33.7
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%36.2, Lise terk:%35.8
- Gelir durumuna göre: İyi:%41.3, Kötü:%25.0

8.30 Psikolojik sorunlardan ötürü tedavi görme

- Genel: %15.8
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %8.3, Çok kardeş:%16.7
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%15.5, Lise terk:%16.1
- Gelir durumuna göre: İyi:%14.1, Kötü:%19.4

8.31 Son 15 yılda ailede suçta karışan olma durumu

- Genel: %43.0
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %33.3, Çok kardeş:%44.1
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%53.4, Lise terk:%32.1
- Gelir durumuna göre: İyi:%42.3, Kötü:%44.4

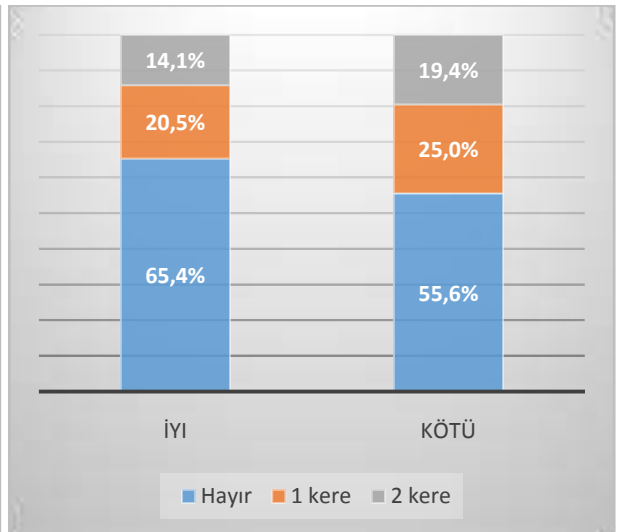
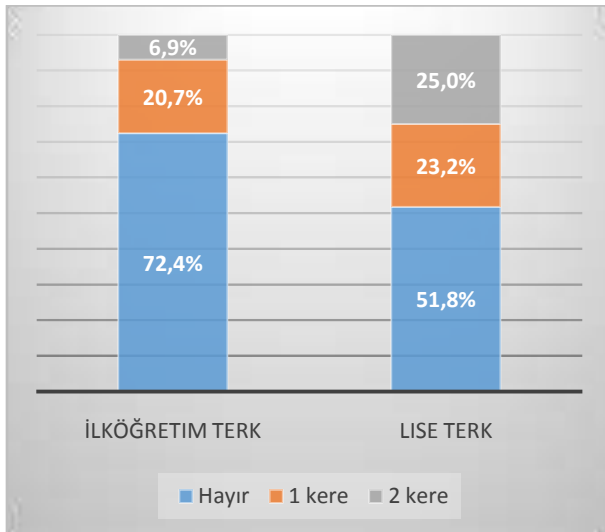
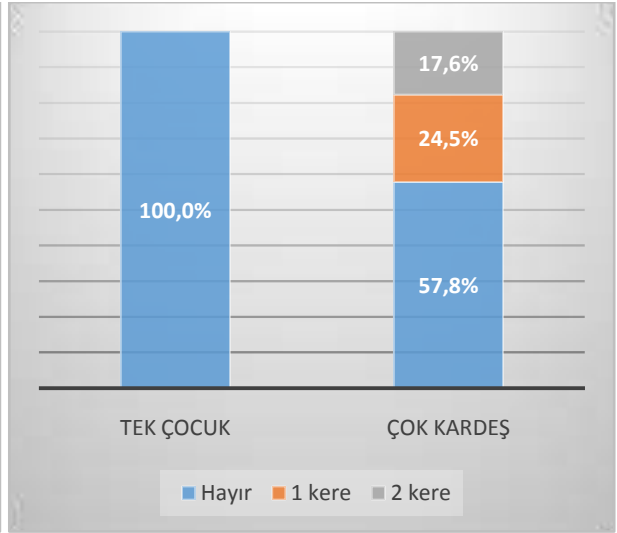
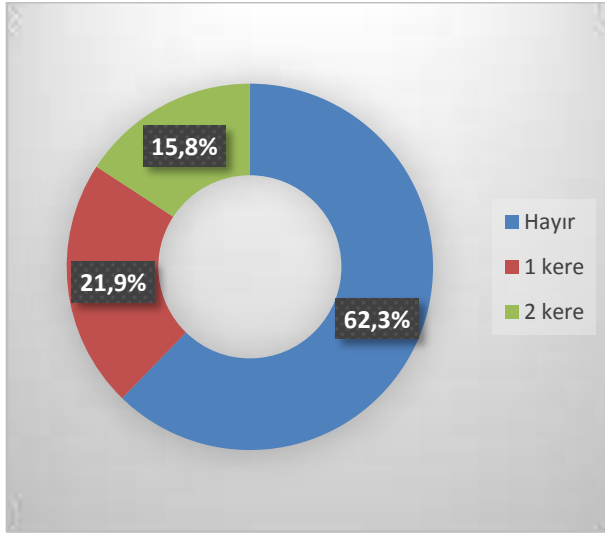
8.32 Son 15 yılda ailede suç mağduru bulunma durumu

- Genel: %61.4
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %16.7, Çok kardeş:%66.7
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%70.7, Lise terk:%51.8
- Gelir durumuna göre: İyi:%57.7, Kötü:%69.4

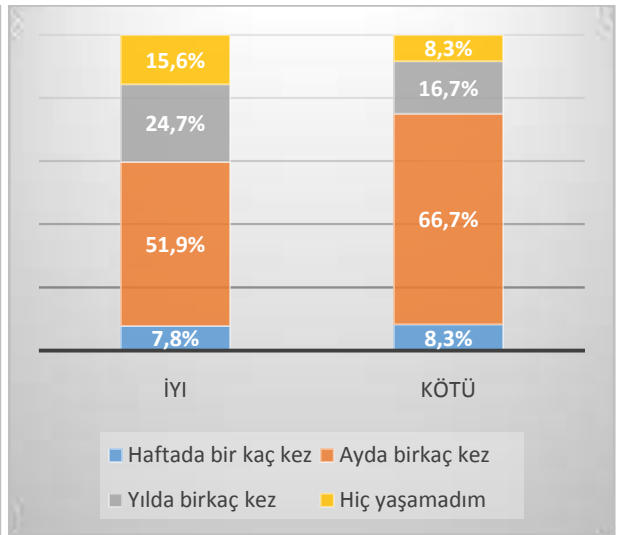
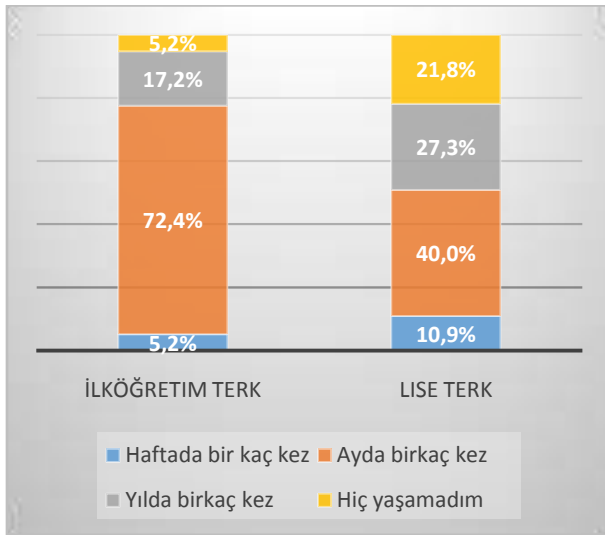
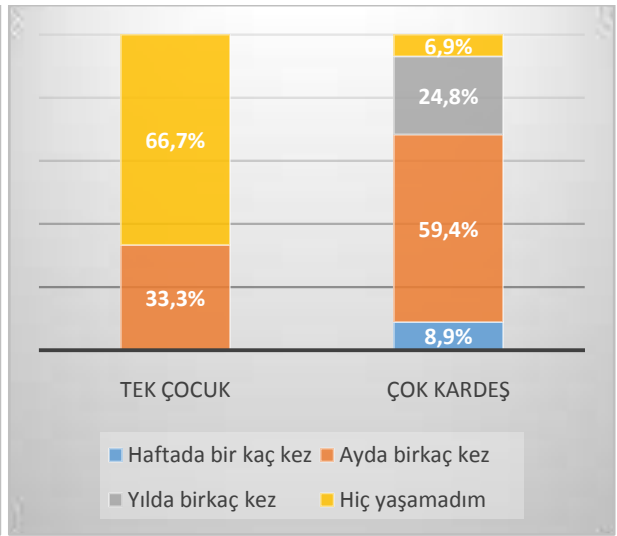
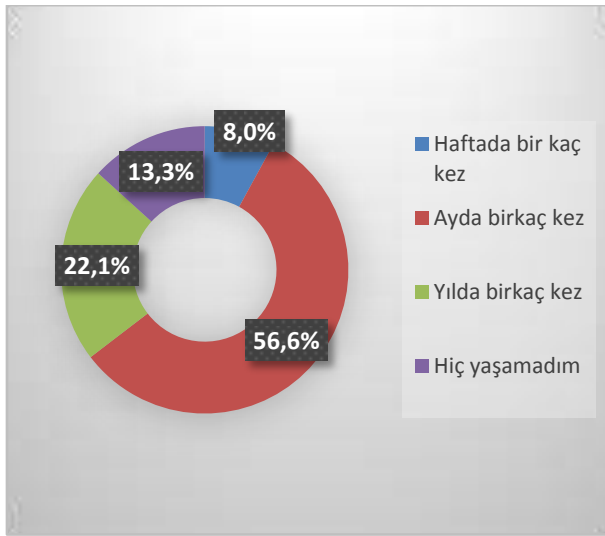
8.33 Son 15 yılda suç mağduru olma durumu

- Genel: %37.7
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %0.0, Çok kardeş:%42.2
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%27.6, Lise terk:%48.2
- Gelir durumuna göre: İyi:%34.6, Kötü:%44.4

8.34 Aşırı öfke ve saldırganlık duyguları yaşama

- Genel: %86.7
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %33.3, Çok kardeş:%93.1
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%94.8, Lise terk:%78.2
- Gelir durumuna göre: İyi:%84.4, Kötü:%91.7

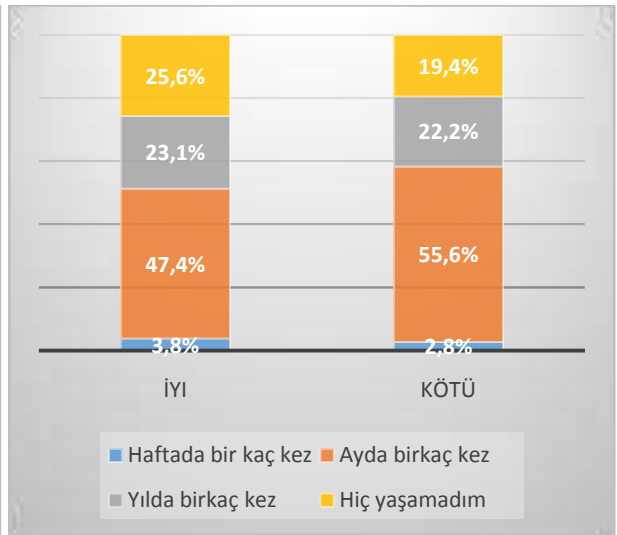
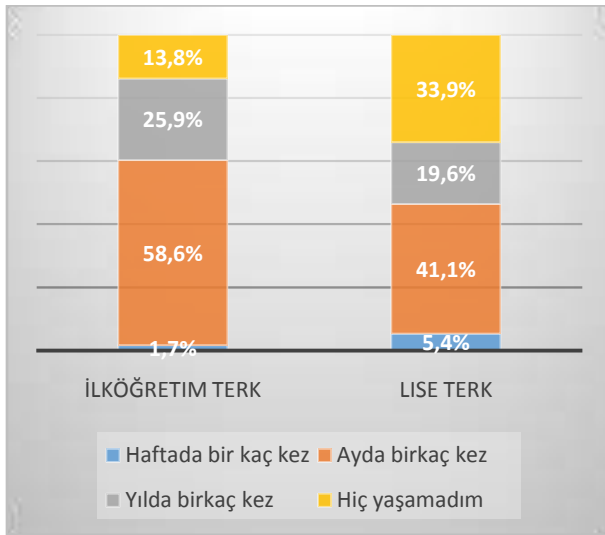
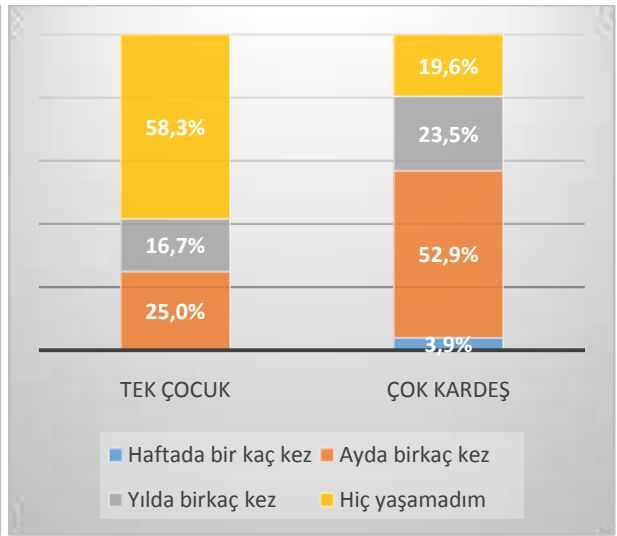
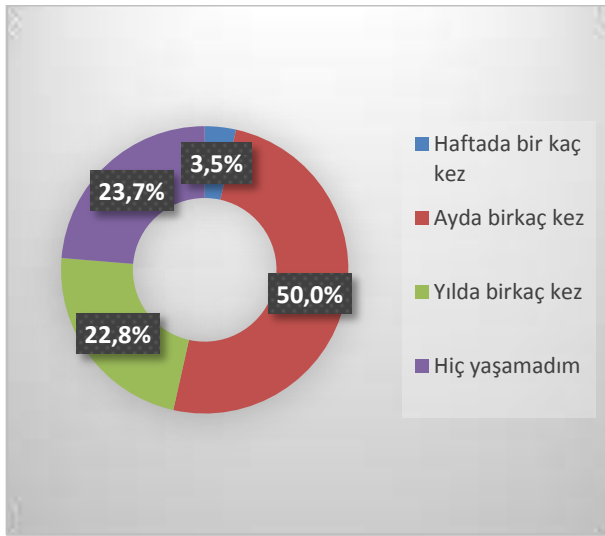
8.35 Geçmişte cinsel taciz vb. travmatik olayları yaşama

- Genel: %78.9
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %41.7, Çok kardeş:%83.3
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%86.2, Lise terk:%71.4
- Gelir durumuna göre: İyi:%78.2, Kötü:%80.6

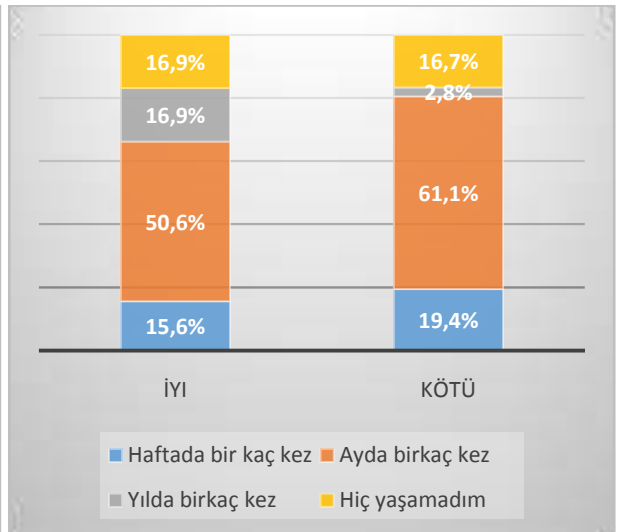
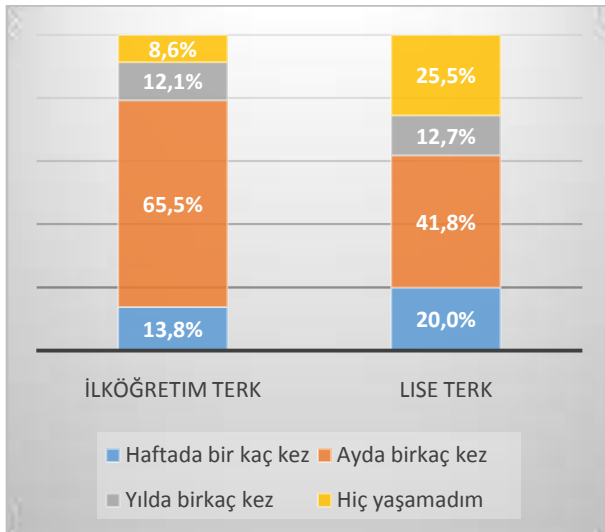
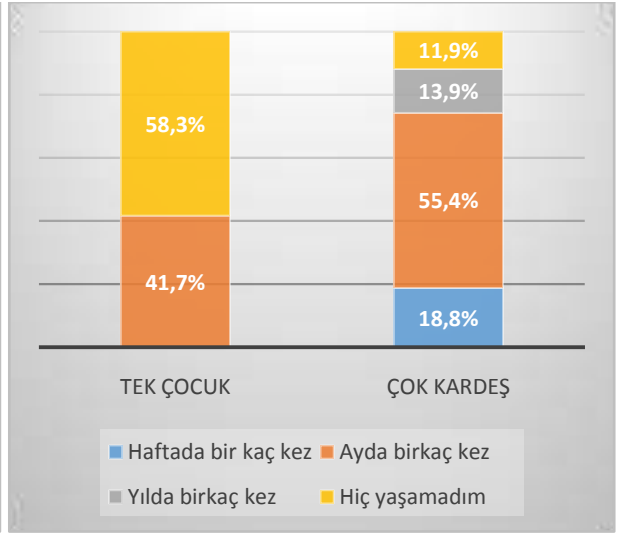
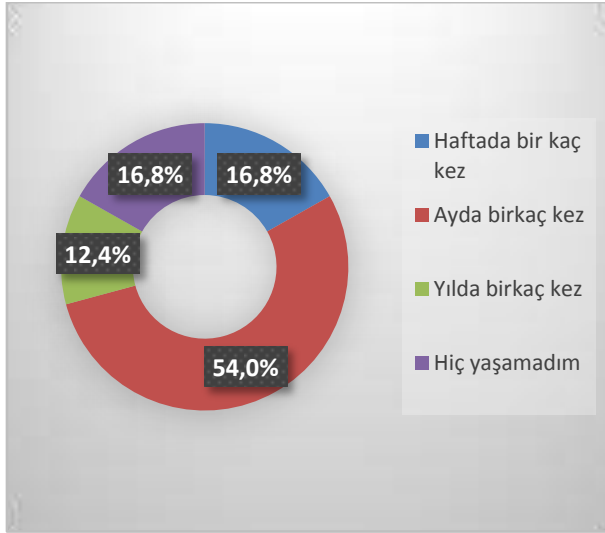
8.36 Geçmiş yıllarda "kendinden nefret etme duygusu" yaşama

- Genel: %66.3
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %41.7, Çok kardeş:%80.4
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%86.2, Lise terk:%66.1
- Gelir durumuna göre: İyi:%74.4, Kötü:%80.6

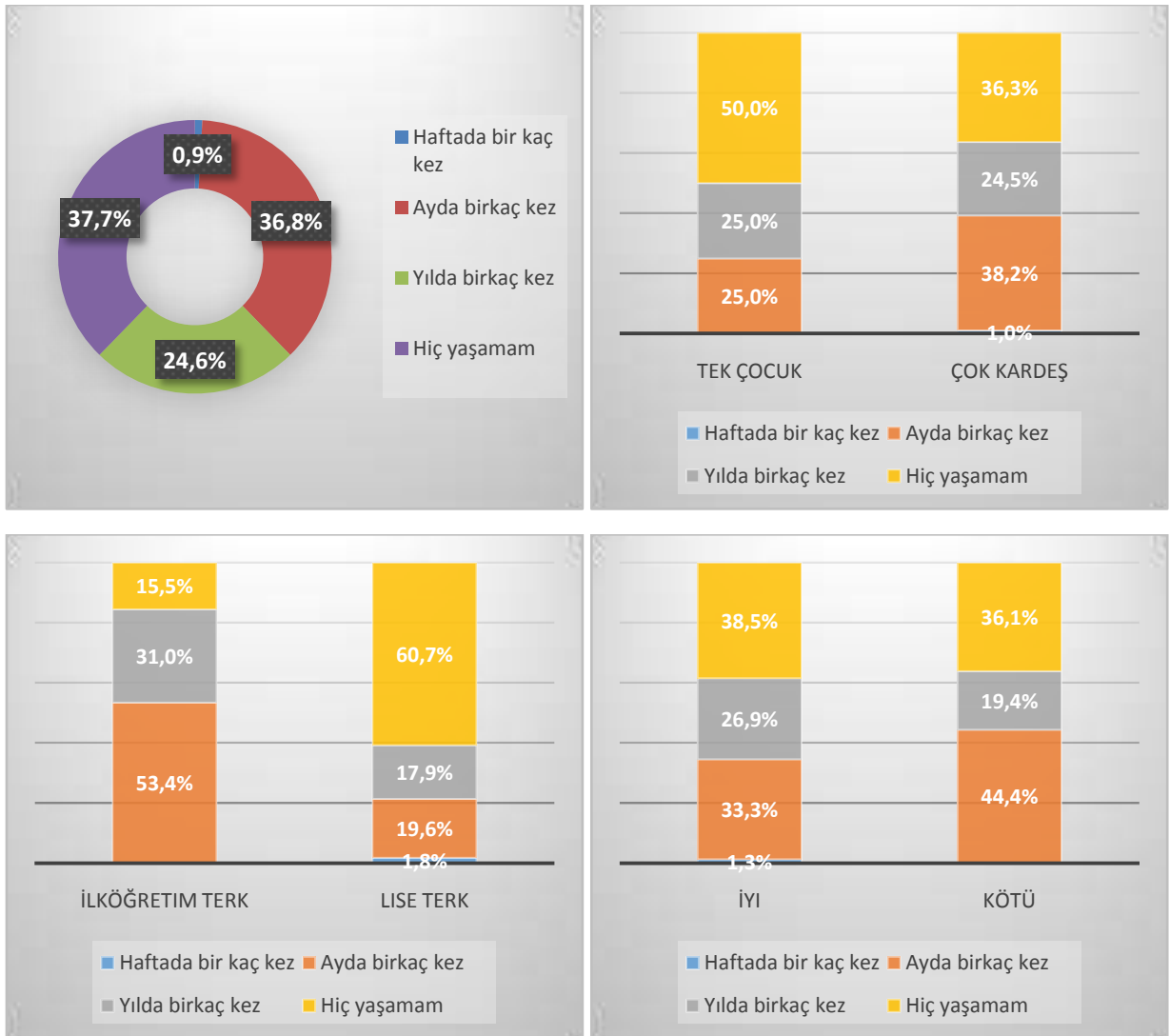
8.37 Geçmiş yıllarda "diğer insanlardan nefret etme duygusu" yaşama

- Genel: %83.2
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %41.7, Çok kardeş:%88.1
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%91.4, Lise terk:%74.5
- Gelir durumuna göre: İyi:%83.1, Kötü:%83.3

8.38 Suçluluk duyguları yaşama

- Genel: %62.3
- Kardeş sayısına göre: Tek çocuk: %50.0, Çok kardeş:%63.7
- Okul terk durumuna göre: İlköğretim terk:%84.5, Lise terk:%39.3
- Gelir durumuna göre: İyi:%61.5, Kötü:%63.9

Bu çalışma ile ortaya kondu ki, "gençlik ve şiddet" anket verileri bağlamında, liseye devam eden öğrencilerle, "okul terk" durundaki öğrenci özellikleri arasında büyük farklar vardır. Bu farklar seçilen sorular üzerinden şöyledir:

- **Anne** fiziksel şiddeti gördüğünü beyan edenler;
Lise öğrencileri %38
Okul terk gençler %85
- **Baba** fiziksel şiddeti gördüğünü beyan edenler;
Lise öğrencileri %26
Okul terk gençler %74
- **Öğretmenlerden** fiziksel şiddeti gördüğünü beyan edenler;
Lise öğrencileri %39
Okul terk gençler %82
- **Arkadaşlarından** fiziksel şiddeti gördüğünü beyan edenler;
Lise öğrencileri %25
Okul terk gençler %89
- **Kendisinin, geçmişte** başkalarına fiziksel şiddet uyguladığını beyan edenler;
Lise öğrencileri %40
Okul terk gençler %87
- **Annesinin,** evde öfkeli davranışlar sergilediğini beyan edenler;
Lise öğrencileri %64
Okul terk gençler %89
- **Babasının,** evde öfkeli davranışlar sergilediğini beyan edenler;
Lise öğrencileri %59,5
Okul terk gençler %80
- **Kendisinin,** evde öfkeli davranışlar sergilediğini beyan edenler;
Lise öğrencileri %78
Okul terk gençler %85
- **Evinde,** suç mağduru birey bulunduğunu beyan edenler;
Lise öğrencileri %8
Okul terk gençler %61
- **Kendisinin,** suç mağduru olduğunu beyan edenler;
Lise öğrencileri %20
Okul terk gençler %38
- **Ebeveynleri** anlaşmazlıklarında *olumsuz* yöntemlere başvuranlar;
Lise öğrencileri %42
Okul terk gençler %89,5

"Okul terk" durumuna düşen çocukların, okula devam eden çocuklara göre daha çok bireysel sorunlar yaşadığı, okuduğu okullarda ve yaşadıkları sosyal çevrelerde daha fazla uyumsuzluk gösterdikleri, insan ilişkileri ve iletişim konusunda ailede ve okulda daha fazla problemlerle karşılaştıkları bu çalışmadan açıkça anlaşılmaktadır.

Özellikle ankete katılan gençlerden %67'sinin cinsel tacize maruz kaldığını, %66'sının kendinden nefret etme ve %83'ünün diğer insanlardan nefret etme duygusu yaşadığını beyan etmiş olması düşündürücü ve risklerle dolu bir durumdur.

Tehlikenin geçmesinden uzun süre sonra, travmatize insanlar olayı şimdiki zamanda sürekli tekerrür ediyormuş gibi yeniden yaşarlar. Hayatlarının normal seyrini devam ettiremezler, zira travma tekrar tekrar kesintiye uğratır. Zaman, travma anında durmuş gibidir. Travmatik an, anormal bir hafıza biçiminde kodlanmıştır; ki bu, hem uyanıklık durumu esansında geçmişe dönüş olarak hem de uyku esnasında travmatik kabuslar olarak, bilinçliliği kendiliğinden kesintiye uğratır. Küçük, görünüşte önemsiz hatırlatıcı şeyler, çoğu kez tüm canlılığı ve orijinal olayın duygusal gücüyle geri dönen bu hatıraları uyandırabilir. Bu yüzden normalde güvenli ortamlar bile tehlikeli hissedilmeye başlanabilir. Zira kimse mağdura, travmayı hatırlatan kimi şeylere asla rastlamayacağı garantisini veremez. Travma mağdurun hayatına tekrarlayıcı müdahalesiyle, normal gelişim seyrini engeller. Hiroşima, toplumsal afetler ve muharebe mağdurlarıyla çalışan Robert Jay Lifton travmatik hatıraları "silinmez bir imge" ya da "ölüm damgası" olarak tanımlar(Herman, 2007: 48,49).

Okul terki, özellikle ABD'de henüz 20. yüzyılın ortalarından itibaren politik, eğitsel, sosyolojik ekonomik alanlarda çalışan bilim insanlarının ilgisini çekmiş; sonrasında değişik ülkelerde, bu konuyu tanımlamaya ve nedenlerini araştırmaya dönük olarak bir çok araştırma yapılmıştır. Çalışmalarda okul terk konusu sadece nedenleri açısından incelenmekle kalmamış, sorunun yol açtığı ekonomik, pedagojik, sosyolojik ve psikolojik sonuçları da incelenmiştir. Okul terkinin özellikle ekonomik ve psikososyal sonuçları, konunun önemini daha da arttırmıştır. ABD'de bulunan yedi eyalette yapılan incelemelerde, 25-34 yaşlarında olup lise düzeyinde okulu terk eden bireylerden elde edilecek vergilerin kaybının 944 milyar doları bulabileceği (Thorstensen, 2004) tahmin edilmiştir. Amerikan devlet hapishanelerindeki mahkûmların %75'i ve eyalet mahkemelerindeki mahkûmların ise %59'u liseyi terk etmiş (Harlow) bireylerdir. Bu veriler, okul terk olgusunun toplumsal refahı etkileyici risklerden biri olduğunu somut bir biçimde göstermektedir(Yorgun, 2014:1,2).

OECD (2012) raporunun, "Eğitimde Eşitlik ve Kalite: Dezavantajlı Mağdur Okul ve Öğrencilerin Desteklenmesi" kısmında; Türkiye'deki yetişkinlerin %58'inin lise eğitimini

tamamlamadığı ve bu oranla Türkiye'nin 34 OECD ülkesi arasında sonuncu sırada yer aldığı belirtilmektedir. Bu çeşit somut veriler, illerin sosyal risk araştırma çalışmalarında çocukların eğitim durumlarıyla ilgili sorunlara/belirlemelere yönelmenin ne kadar önemli olduğunu açıkça göstermektedir.

9 GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Adana ilinin sosyal risk bağlamında analizinin yapılabilmesi amacıyla yürütülen çalışmalar beş ana başlık altında değerlendirmek mümkündür;

- Güvenlik, adalet durumu ve riskler
- Çevresel durum ve riskler
- Demografik durum ve riskler
- Eğitimsel durum ve riskler
- Sosyal hizmet eksikliği ve riskler

Adana iline ait suç ve şiddet rakamları resmi kaynaklardan elde edilen veriler kapsamında incelenmiş ve grafikler kullanılarak görselleştirilmiştir. Sosyal risk ile ilgili durum tespiti yapmak amacıyla okul yöneticileri, öğretmenler, velilerden oluşan gruplarla kalitatif çalışmalar yürütülmüştür. Okul terk sorunu temel olarak şiddete yönelmede etkili bir faktör olarak ele alındığından okulu terk etmiş öğrencilerle de bu kapsamda şiddet araştırması gerçekleştirilmiştir. Yürütülen çalışmalar ana başlıklarına göre değerlendirilerek Adana ili için sosyal risk kaynakları belirlenerek sonuç bölümü oluşturulmuştur.

Cumhuriyet başsavcılıklarına gelen soruşturma evresi iş durumuna göre, Adana ili suç oranı yönünden Türkiye ortalamasının üzerinde olmakla birlikte, seçilmiş kıyaslama illeri arasında beşinci sıradadır. Mahkemelerde görülmekte olan davalarda geçmiş yıldan devredilen dava oranları yıl içinde görülen davalardan daha fazladır. Adana ili davalarda karara bağlanma oranı bakımından %55.4 ile seçilen iller arasında 6. Sıradadır. Hukuk mahkemelerinde görülen davaların yoğunluğu bakımından Adana İstanbul'un peşinden beşinci sıradadır.

Ceza mahkemelerinde açılan davalar nüfusla birlikte analiz edildiğinde Adana ili hem Türkiye ortalamasının üzerinde hem de seçili iller arasında birinci sıradadır. Bu bağlamda ceza mahkemelerinde açılan davaların çokluğu önemli bir risk kaynağı olarak ele alınmalıdır. Ceza davalarında yargılananlar içindeki kadın oranı bakımından Adana Türkiye ortalamasının altında yer alsa da %10'un üzerinde kadın sanık bulunması bir diğer risk kaynağı olarak ele alınabilir. Adana hane başına düşen sanık sayısı bakımından da seçilmiş iller arasında birinci sırada yer almaktadır. Bu noktada sanık sayısındaki yükseklik bir diğer önemli risk kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Faili meçhul dosyalar bakımından Adana Türkiye ortalamasının üstünde bir değere sahiptir. Kadın mağdur sayısındaki değişim bakımından Adana seçilmiş iller içinde yaklaşık %20'lik artışla üçüncü sıradadır. Kadın suç mağduriyeti de, Adana için önemli risk kaynakları

arasında ele alınmalıdır. Fiziki şiddet suçlarında gerçekleşen %20'lik artış Adana için dikkat edilmesi gereken bir risktir.

Adana ili çocuk fail oranı bakımından seçilmiş iller arasında sekizinci sıradadır. Adana ilinde gerçekleşen her on olaydan 2'sinin öldürme ve yaralanma ile sonuçlanması önemlidir. Çocuğa karşı cinsel şiddet suçları toplam fiziki şiddet olayları içinde yaklaşık %3'lük bir orana sahiptir. Şahsa karşı suçların yaklaşık %17'sinde çocuk mağdur bulunması risk değerlendirmesinde dikkate alınmalıdır. Şiddetin önlenmesinde kadınların eğitimi önemli bir faktör olmakla birlikte, eğitimden uzak kalmış kadın oranı bakımından Adana seçilmiş iller arasında yaklaşık %15 oranı ile beşinci sıradadır. Şiddetin bir diğer kaynağı olarak gördüğümüz "okul terk" oranları bakımından Adana Türkiye ortalamasının üzerindedir. Okul terk oranlarının düşürülmesi için mutlaka çaba gösterilmelidir. Uyuşturucu suçlarının oransal yüksekliği dikkate alınması gereken bir diğer risk kaynağıdır.

Çukurova Ekseninde Çocuk Suçluluğu : Pozantı Cezaevi tespitleri

Uzun yıllar boyunca, Adana ve Mersin illerinde suça karışan (hükümlü-tutuklu) çocukların himaye edildiği yer "Pozantı Çocuk Ceza İnfaz Kurumu" olmuş; 2012 yılında kapatılmasına kadar.

Pozantı Çocuk Ceza İnfaz Kurumunun kapatılması sürecine ait konular, bütün basında fazlaca yer aldı. İşin siyasi, idari yönünden ayrı olarak, burada Çukurova Bölgesine (Adana, Mersin) ait çocuk odaklı sosyal risk haritasını güçlendirecek verileri değerlendireceğiz. Bu bağlamda, bu projenin yöneticisi ve rapor editörünün bizzat başkanlığında yürütülen TBMM Çocuklarda Şiddeti Araştırma Komisyonu (2007) ve UNICEF, Adalet Bakanlığı Etkin Hükümlü Projesi (2009) raporlarından alıntıları paylaşacağız.

Yaşları 16-18 arası olan 199 hükümlü-tutuklu erkek çocuk ve yaşları 18-22 arasında olan ve 18 yaş öncesi suç işlemiş 43 genç erkek üzerinde Pozantı Cezaevinde yapılan çalışmalarda (seçilen örneklem büyüklüğü %67) elde edilen bazı nicel veriler:

- Ailesi göçle gelen %71
- Mükerrer suçlu %61
- Geçmişte cinsel travma yaşayan %66
- Parçalanmış aileden gelen %44
- Kendini jiletlemiş olan %59
- Uyuşturucu alışkanlığı olan %40
- Ailesinde suç mağduru yakını olan % 77

- Geçmişti bir suçun mağduru olduğuna inanan %93

Hükümlü-tutukluların suç türleri dağılımı şöyledir :

- Uyuşturucu : 54
- Yağma : 47
- Adam öldürme : 29
- Cinsel suçlar : 38
- Hırsızlık : 28
- Fuhuş : 2
- Dolandırıcılık :1

Pozantı Cezaevindeki Çocuk tutuklu ve hükümlülerin kişisel nitelikleri

"Araştırmaya katılan çocukların %53'ü tutuklu, %31' hükümlü ve %16'sı da hüküm özlüdür. Çocukların 1/4'ü bir yıldan daha fazla zamanda cezaevinde bulunmaktayken, %68'i 17-18 yaşındadır. Tutuklu hükümlü çocukların 3/4'ü cezaevine girmeden önce bir işte çalıştığını ve %80'i de ana-babasıyla birlikte yaşadığını ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %45'inin okuma yazma bilmediği, %14'ünün sadece okur yazar ve %29'unun da ilkökul mezunu olduğu bulunmuştur. Babaların ise yaklaşık yarısı ilkökul mezunu ve 1/3'ü de okuryazar ya da sadece okuryazardır. Ana-babaların eğitim düzeyinin çok düşük olması, hatta annelerin yaklaşık yarısının okuma yazma bilmiyor olması dikkat çekicidir. *Bu durum anne-babanın eğitilmiş olmasının ne kadar önemli olduğuna, özellikle kız çocukların eğitilmesinin önemine işaret etmektedir.* Çocukların yaklaşık yarısı 5 ve daha fazla kardeşe sahiptir. Kardeş sıralamasına bakıldığında en büyük oranda (%25) birinci çocuklar dikkati çekmektedir.

Çocuk tutuklu ve hükümlülerin 2/3'ü sigara içtiğini, 1/3'ü alkol kullandığını ve %30'u da cezaevine girmeden önce uyuşturucu kullandığını ifade etmiştir. Babaların yaklaşık yarısı sigara ve alkol kullanmaktadır. Üçte biri ailesinden ciddi düzeyde fiziksel şiddet gördüğünü ifade etmiştir.

Çocukların yaklaşık yarısının vücudunda jilet izi bulunmaktadır. Yaklaşık yarısı bu jilet izlerinin cezaevine gelmeden önce olduğunu belirtmişlerdir."

Bir ilin risk analizini yaparken çevresel etkenlerin etkisini de hesaba katmak zorunludur Sosyal hayatın konumlandığı coğrafya yani gündelik yaşamın geçtiği coğrafya toplum huzurunda, kişisel mutluluk ve mutsuzlukta belli bir etkiye sahiptir. Geçen iki yüzyıl içinde sosyoloji tarihi içinde yerini alan "coğrafyacı okul", konu ile ilgili ilk görüşleri ortaya atmış daha çok kuramsal olsa da araştırmalara zemin hazırlamıştır. Coğrafyacı okulun ana tezi; "iklimin, toprak özelliklerinin, nüfus özellikleri ve hareketlerinin, toplum yerleşim tarzının ve ulaşım şartlarının, sosyal yapıya, sosyal değişime ve anomiyeye etkisi vardır" yaklaşımı üzerinden şekillenmiştir.

Günümüz toplumlarında bir yerden bir yere ulaşım rahatlığı ve hızı, sanal boyutta kurulan yakın ilişkiler nedeniyle çocuklar, gençler, yetişkinler arasında gruplaşmanın, çeteleşmenin, mafyalaşmanın mutlaka coğrafi yakınlık, mahalli komşuluk gerektirmemesi, sosyal risk tanımlamalarında coğrafi faktör anlatımını zorlaştırmıştır. Çocukları, gençleri de kapsayan suç çetelerinin buldukları ilçe/ilden öteye, diğer illeri suç işleme yeri olarak seçtikleri (HEGEM Şiddet Raporu (2018) bilinmektedir.

Çukurova (Mersin, Adana) sosyal risk çalışmasında emniyet verilerine ulaşamamak, ilçeler düzeyinde şiddetin, suçun nicel boyutu üzerinde analiz yapılmasına engel teşkil etmiştir. Bu durum, çalışmanın çevresel risk boyutunun nitel çalışmalara; öğrenci anketine, yetişkinlerin (okul yöneticisi, branş öğretmeni, rehber öğretmen ve veli) beyan ettiği görüşlerine göre dayandırılması tercihini zorunlu kılmıştır.

Öğrencilerin anket sorularına karşılık ortaya koydukları beyanlardan, odak grup toplantıları sonucu yönetici, rehber öğretmen, branş öğretmenleri ve velilerin beyan ettiği görüşlerden hareketle, bütün ilçelerdeki temel risk durumlarının benzer olduğu; çocuklarla/gençlerle ve bağlı olarak bütün toplumla ilgili çevresel bazda tehlike ve tehdit düzeylerinin birbirine yakın olduğu anlaşılmıştır. Bu risk durumları genel olarak şu ana başlıklar altında sıralanabilir:

- Ailelerin yaşadıkları sosyal çevrelerde ve okul yolunda şiddetle karşılaşma olasılığı bulunduğu, suç korkusu yaşanması
- Kişiler arası ilişki ve iletişimde barış ve demokrasi kültürü düzeyinde (ortak şehir kültürü bağlamında) sorunların olması
- Öğrencilerde büyük ölçüde trafik kazasına maruz kalma korkusu bulunması
- Göçle gelen, vb sorunları bulunan aile çocuklarının, öğrenciler için risk teşkil etmesi
- Medyanın şiddete özendirici etkisinin giderek artması
- Okul çevresinde kötü alışkanlıklara özendirici yaşantılar sergilenmesi

Kalitatif araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar bağlamında riskler aile ortamı, okul ve çevresi, mahalle ve sokaklar, medya/sanal alem başlıkları altında toplanmıştır. Aile ortamında karşımıza çıkan en önemli risk dağınık ailelerdir. Ailelerde suçlu ebeveyn ya da aile bireylerinin varlığı bir diğer önemli risk olarak belirtilmiştir. Aileler için en önemli sorunlardan bir tanesi de ekonomik sıkıntılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailelerde yatalak/hasta bulunması bir diğer önemli risktir. Aileler çocukları ile yeterince ilgilenememektedir. Aile içi sorunlar genellikle olumsuz şekillerde çözülmektedir. Aile içi şiddet varlığı, ailede sigara alkol kullanımı, eğitim düşüklüğü şiddet konusunda öne çıkan diğer konulardır. Okullarda öğrenci başarısındaki düşüklük ve devamsızlık sorunu önemli risklerdendir. Öğrenciler arası iletişim sorunları mevcuttur.

Akranlar arasında keyif verici madde kullanımı bir diğer önemli risktir. Okul ortamında cinsel taciz varlığı dikkat edilmesi gereken bir konudur. Veliler okula karşı ilgisizken öğrencilerde zorbalasma eğilimi vardır. Okul içerisinde teknolojik alet kullanımı yaygındır. Mahallelerde akran zorbalığı, trafik güvenliği, kavga, madde kullanımı öğrencilerin karşılaştığı sorunlar arasında yer almaktadır. Medya ve sanal alem öğrenciler tarafından bilinçsiz ve kontrolsüzce kullanılmaktadır. Şiddet içerikli filmler, oyunlar öğrencilerde davranış sorunlarına neden olmaktadır. Medya ve sanal alem toplumsal yabancılaşmaya neden olurken, sorumluluk almama ve özgüven sorunlarını da ortaya çıkarmaktadır.

İlçe bazlı risk değerlendirmelerinde ilçelerde öncelikli olarak üzerinde durulması gereken risk unsurlarını belirlemek amacıyla ilçe risk tablosu oluşturulmuştur. İlçe risk tablosu kullanılarak önerilen projelerin öncelikli olarak uygulanacağı ilçeler belirlenebilir.

Liselerde yürütülen sosyal risk anketleri bağlamında ele alınan 39 risk unsurunun farklılaşmasına neden olan unsurlar olarak ilçe, cinsiyet, kardeş sayısı, ebeveyn çalışma durumu, gelir, aile tipi ve aile durumu değişkenleri incelenmiştir. İlçeler 39 madde içinde 31 maddede, cinsiyet 33 maddede, kardeş sayısı 2 maddede, ebeveyn çalışma durumu 24 maddede, gelir 35 maddede, aile tipi 10 maddede, aile durumu 30 maddede farklılaşmaya neden olmaktadır.

Ailede suç mağduru ya da suçlu bulunması ise tüm değişkenlerde etkilidir. Şiddet bakımından en çok farklılaşmaya neden olan değişkenler ailede suç mağduru ve suçlu bulunması, gelir, cinsiyet, ilçe ve aile durumudur. En yüksek risk altındaki gruplar ailesinde suçlu ya da suç mağduru olanlardır. Gelir durumu düştükçe şiddet eğilimi, şiddet mağdurluğu, olumsuz davranışlarla karşılaşma ve olumsuz ortamlarda bulunma eğilimi artmaktadır. Düzensiz ailesi olan çocuklar gelir durumu kötü olanlara benzer şekilde şiddet eğilimi, şiddet mağdurluğu,

olumsuz davranışlarla karşılaşma ve olumsuz ortamlarda bulunma eğilimi bakımından risk altındadırlar. Risk kapsamında gelir durumu düşük gruplar en çok dikkat edilmesi gerekenlerdir. Cinsiyet bakımından risk analizine göre kadınlar anne, abla, ağabey şiddetine maruz kalmada erkekler ise baba şiddetine maruz kalmada risk altındadır.

Kardeşe fiziksel şiddet uygulamada ise kadınlar daha fazla üzerinde durulması gereken gruptur. Okul ortamında erkekler daha fazla şiddete maruz kalırken daha fazla şiddet uygulamaktadır. Aile içinde öfkeli davranışla karşılaşma ve öfkeli davranış gösterme bakımından kadınlar risk altındadır. Kadınlar erkeklere göre daha fazla kendilerine zarar vermekte ve anlamsızlık kararsızlık duygularına kapılmaktadır. Şiddet içerikli oyun oynama ve hayvanlara bilerek zarar vermede erkekler daha yüksek orana sahiptir. Yaşanılan sosyal çevrede keyif verici madde kullanımı ve kavga ile karşılaşmada erkekler daha fazla risk altındadır.

Kadınlar okul ve ev ortamlarında erkeklere göre kendilerini daha fazla gergin hissetmektedir. Şiddete maruz kalma endişesi kadınlarda daha yüksektir. Suçluluk duyguları yaşama ve diğer insanlara karşı kızgınlık öfke duyguları hissetme konusunda kadınlar daha fazla risk altındadır. Kadınlar erkeklere göre geleceğe daha fazla ümitle bakmaktadır. Kadınlar aile içinde sorunların çözümü erkekler ise okulda arkadaşlar arası sorunların çözümü bakımından daha fazla olumsuz örnekle karşılaşmaktadır. Ailesinde suça karışan bulunması ve suç mağduru olma bakımından erkekler daha fazla risk altındadır. Anne ve babası çalışmayanlar görece anne ve babası çalışanlara göre şiddet bağlamında risk altında iken bu durum gelir ile ilişkili olarak da değerlendirilebilir.

Liseyi terk etmiş ve Denetimli Serbestli yükümlülüğünde bulunan gençlerle yürütülen anket araştırmalarda riskle ilgili soruların çoğunluğunda halen okulda eğitim alan öğrencilere uygulanan anket sonuçlarına göre aile, çevre, okul ve diğer kişisel durumlar yönünden çok daha sıkıntılı oldukları görülmüştür.

10 ÖNERİLER

ÖNERİ 1. Çocuk ve gençlikten sorumlu kurumlar hizmet güçlerini arttıracak yeni stratejiler, eylem plan ve programları geliştirmelidir. Gençlik ve Spor Bakanlığının, Milli Eğitim Bakanlığının, Aile, Sosyal Hizmetler ve Çalışma Bakanlığının ve ilgili diğer Bakanlıkların, Adana ili ekseninde destekledikleri sosyal projelerin gençliğin ihtiyaçları ve sorunlarına uygun olmasına özen gösterilmelidir. Büyükşehir Belediyesinin ve ilçe belediyelerinin "sosyal belediyecilik" anlayışıyla, çocuk ve gençlik sorunları üzerine sosyal araştırma ve destek merkezleri kurarak artan çocuk ve gençlik sorunları karşısında hizmet üretmeleri önemlidir.

ÖNERİ 2. "Okul terk" önemli bir eğitim sorunu olması yanında, çocuğun kendisi, ailesi, çevresi ve bütün toplum için bir risk sorunudur. Adana'da öncelikle bu sorunlu alana yönelik bir "çocuk koruma ve izleme sistemi" ya da hizmet yapıları kurulmalıdır. Kurulacak yeni sistemin / yapıların öncelikli işi, bu ve benzeri risk altında bulunan çocukları korumak, izlemek ve kendileriyle, aileleriyle, okullarıyla ve toplumla uyumlarını sağlamak olacaktır.

ÖNERİ 3. Anket araştırması ve Adalet istatistikleri göstermiştir ki, Adana'da çocuklar ailede, çevrede ve okudukları okullarda farklı türde şiddet durumlarıyla karşılaşmaktadırlar. Şiddet üzerine toplumdaki farklı kesimlere ve kişiler şiddete değişik anlamlar yüklemekte, aile ve okul ortamında "iyilik olsun diye" çocuklara reva görülen bazı tutum ve davranışlar "şiddet" niteliği taşıyabilmektedirler. Bu gerçeklikten hareketle Adana ilinde, Valilik ve büyükşehir Belediyesi öncülüğünde, STK'ların, üniversitelerin desteği de alınarak bir "Şiddetle Sivil Mücadele Seferberliği" ilan edilmelidir.

ÖNERİ 4. Sosyal risk araştırmamızla çocukların, gençlerin aile ve okul ortamlarında mutsuz oldukları belirlenmiştir. Özellikle "okul terk" durumuna düşmüş gençlerin anlatımları, onların neredeyse ya aile ya da okul kurbanı oldukları izlenimini vermektedir. Bu bağlamda Hayatboyu Öğrenme Genel Müdürlüğü öncülüğünde, üniversiteler ve ilgili STK'lar işbirliği ile aile ve okullara yönelik **sağlıklı insan ilişkileri ve iletişim** ana temalı destekleyici eğitim programları geliştirilmelidir.

ÖNERİ 5. Hayatın anlamı ve amacı üzerine çocukların ve gençliğin ciddi bir arayış içinde olduğu; dahası bunalım yaşadığı okullardaki odak grup görüşme analizlerinden ve anket verilerinden anlaşılmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı Adana ilinin bu yöndeki sorunu üzerine önemli hizmet plan ve programları geliştirmeli, ailelere ve eğitim kurumlarına bu hususta rehberlik etmeli, eğitsel / bilimsel değeri bulunan yol haritası sunmalıdır.

Öneri 6. Çalışma ile, Adana'da okullarında okuyan öğrencilerin rehberlik servislerinden yararlanmadıkları ya da yararlanamadıkları belirlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin sorunlarıyla ilgili desteksiz kalmalarına, ya da kötü niyetli kişilerin kurbanı olmalarına yol açabilmektedir. Adana ilinde bulunan ve öğrenci sayısı 300'ün üzerinde olan bütün eğitim kuruluşlarında "Sosyal Araştırma Merkezleri" (Okul SAM'ları) kurulmalıdır. Bu merkezlerde uzman kişiler (psikolog, sosyolog, sosyal hizmet uzmanları, felsefeciler) görev almalı, okulu / öğrencileri olumsuz etkileyen dış faktörler sürekli araştırılarak riskler önceden belirlenmeli; özellikle ailelere elde edilen risk faktörlerine göre psiko-sosyal ve eğitsel destek sunulmalıdır.

Öneri 7. Sosyal riskler fazlalığı, sıradışı olayların artışı, acil ve etkili hizmet modellerine geçişi zorunlu kılmaktadır. Yeni projeler, yeni hizmet modelleri mutlaka sisteme yeni aktörler katmalı, yeni uygulama anlayışları getirmelidir.

Öneri 8. Sonuçta model önerimizde de ifade bulduğu üzere, yerel yönetimler sosyal sorunların çözümünde devreye girmeli, çağdaş sosyal belediyecilik anlayışına geçilmelidir.

SOSYAL RİSK BELİRLEMELERİ BAĞLAMINDA MODEL ÖNERİSİ

Model 1. "İl Koordinasyon Kurulları" benzer kurullarla birleşik hale getirilerek, **Çocuk Koruma ve Şiddetle Sivil Mücadele Kurulu**" adı altında yeniden yapılanmalıdır. Bu alanlarla ilgili mevzuatlar Başkanlık Sistemi düzenine göre düzenlenmelidir. Bu kurulda Mülki Amir yetkisi / gücü ekseninde alınan kararlar etkin bir şekilde hayata geçirilmeli; çocukların, ailenin korunması ve şiddetle sivil mücadele hizmetlerinin yürütülmesinde görev ihmali olanlara karşı ciddi yaptırımlar öngörülmalıdır.

Model 2. Bu çalışma ile, Mersin'de çocukların, gençlerin, okulda arkadaşlarıyla ve aile ortamında aile bireyleriyle anlaşmazlıklarını olumlu yollarla çözme becerisinden büyük ölçüde yoksun olduğu; sorun yaşadıklarında şiddete başvurmayı seçtikleri anlaşılmıştır. Bu birey sağlığı ve toplumun esenliği için önemli bir risktir. Bu sosyal riske karşılık önleyici uygulama olarak mutlaka Mersin'de, **"Okulda ve Ailede Müzakere / Arabuluculuk"** modeli hayata geçirilmelidir. Bu model; önleyici rehberlik, koruyucu hukuk ve onarıcı adalet gibi önemli eğitsel özelliği bir arada barındırır ve modelin kısa anlatımı şöyledir:

OKULLARDA MÜZAKERE VE ARABULUCULUK

Programın Amaçları

Bu modelin/programın temel amacı, gençler arasında yaşanabilecek anlaşmazlıkların çatışmaya, şiddete dönüşmeden, yine akranları olan diğer gençler arabuluculuğuyla sulha dönüştürülmesidir. Eğer, bireyler müzakere ve arabuluculuk (barış yapıcılık) becerileri yoluyla yaşadıkları anlaşmazlıkları yönetebilirlerse, şiddet daha az ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla, müzakere ve uzlaşma becerileri gelişmiş bireylerin, aralarında yaşadıkları anlaşmazlıkları ve uyuşmazlıkları müzakere ederek yönetecekleri için, daha seyrek çatışma yaşayacakları düşünülmektedir.

Toplumda kişiler arası şiddet önlenecek ve dönüştürülecek ise, değişim ve dönüşüm bireyde başlayacaktır. Birey değişmediği sürece, toplumsal dönüşüm ve değişim güçtür. Öğrencilerin ergenliğe giriş döneminde müzakere becerileri gelişir ve aralarında yaşadıkları anlaşmazlıkları diyalog yoluyla, müzakere ederek ele alırlar veya bir barış elçisi arkadaşının kolaylaştırıcılığında, tekrar müzakere ederek çözerler ise, bir yandan okullarda öğrenciler arasında yaşanan şiddet azalacak, diğer yandan ise kişisel düzeyde müzakere, arabuluculuk becerileri, yaşanan deneyimler ve tecrübeler çerçevesinde gelişecektir.

Müzakere ve arabuluculuk becerileri tecrübe edilerek, yaşanan deneyimler çerçevesinde kazanılır. Dolayısıyla projede amaç, öğrenciler arasında her gün yaşanabilen basit anlaşmazlıkların yine öğrencilerin kendi yönetimlerinde dönüştürülebilmesi becerilerinin kazandırılmasıdır.

Yukarıdaki genel amaç çerçevesinde projenin alt amaçları bulunmaktadır.

1. Projede birinci alt amaç; ortaokul/lise dönemi öğrencileriyle müzakereci barış elçisi gençler yetiştirmektir. Eğitim alan girişimci, müzakereci barış elçisi gençler, anlaşmazlık yaşayan arkadaşlarını bir araya getirerek, onların ortak sorunlarını müzakere etmelerini sağlayacaktır.

2. Diğer bir boyut ise, eğitim alan müzakereci arabulucu gençlerin, velilerine de, “Kişiler arası anlaşmazlıkların çözümü ve müzakere eğitimi” verilerek, aile içinde uzlaş, diyalog ve müzakere kültürünün gelişmesine katkı vermektir. Böylece ikinci alt amaç olarak, aile içi ilişkilerin yapıcı ve barışçıl olarak sürdürülmesinin sağlanması hedeflenmektedir.

3. Projede üçüncü alt amaç, okullarda müzakere ve arabuluculuk sisteminde yer alacak rehber öğretmen, gönüllü öğretmen ve yöneticilere, “Kişiler arası anlaşmazlıklarda müzakere ve barış eğitimi” ile eğitim ortamlarında yetişkinler arasında yaşanabilecek sorunların / çatışmaların müzakere ve uzlaş yoluyla çözümüne katkı verilmesidir.

4. Dördüncü alt amaç ise, gönüllü öğrenci velilerinin planlanan proje eğitimlerinden yararlandırılması; bu yolla müzakere ve arabuluculuk modelinin elden geldiğince toplumda yaygınlaşmasının sağlanmasıdır.

Yukarıda yer verilen amaçlar gerçekleştirildiğinde hem okullarda müzakere ve uzlaş kültürü hakim olacak, hem de öğrencilerin etkileşime girdikleri tüm kişiler arasında ortak düşünce ve tavır birliği gelişecektir. Böylece öğrencilerin şiddet atmosferi hatta şiddet kültüründen müzakere, uzlaş ve barış kültürüne yönelik dönüşüm süreci yaşanacaktır.

Programın Tanımı ve Özeti

Çok kısa bir tanımla; toplum kültürünü özümsemiş, yaşadığı sosyal ortamlarda eğitim yoluyla edindiği bilgi ve becerileri uygulayabilen, huzurlu/mutlu olmayı ilke edinmiş müzakereci, arabulucu, barış gönüllüsü lider gençler yetiştirilmesi bu projenin esasını oluşturmaktadır.

Aralarında çatışma ve anlaşmazlık yaşayan gençlerin, ortak sorunlarını birbirlerine “şiddet” uygulamadan yönetebilmelerine destek vermek amacıyla “Müzakereci-Barış Gönüllüsü Gençler” arabuluculuğundan yararlanılması düşünülmektedir. Kişiler, anlaşmazlık yaşadıkları takdirde, ortak anlaşmazlıklarını ya müzakere ederek yapıcı ve barışçıl olarak yönetmekte, veya şiddete başvurarak, birbirlerine zarar vererek sonuç almayı tercih etmektedirler. Şiddet ve suç, kişiler arası düzeyde genellikle yıkıcı ve saldırgan bir anlaşmazlık çözüm yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kişiler arası düzeyde şiddeti azaltmak için, gençlere bir anlaşmazlık yönetim şekli olarak şiddetin yerine ikame edebilecekleri bir başka becerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Bu modelle gençlere kazandırılması hedeflenen beceriler, etkin iletişim, müzakere ve barışyapıcılıktır.

Bu bağlamda, ortaokul ve liselerde, her sınıf/şubeden birlikte okuyan öğrenci görüşleri referans alınarak, belirlenecek aday “Müzakereci-Arabulucu Gençlere”, proje programı çerçevesinde müzakere ve arabuluculuk becerileri kazandırılarak, bu öğrencilerin hem çatışma yaşadıkları

öğrencilerle ortak sorunlarını müzakere etmeleri ve hem de çatışan arkadaşlarını yan yana getirerek, onların ortak sorunlarını müzakere etmelerini kolaylaştırmaları amacıyla, müzakere, arabuluculuk becerilerini ortaya koymaları üzerine odaklanılmıştır. Öğrenciler bu sistemle bir yandan kendi anlaşmazlıklarını ve çatışmalarını yüz yüze müzakere ederek yönetirken, diğer yandan da arkadaşları arasındaki anlaşmazlıkları ve çatışmaları yapıcı ve barışçıl olarak yönetme liderliği işini, yani akran arabuluculuğu görevini yerine getirmiş olacaklardır.

Bu proje yoluyla ortaokul ve liselerde, gençler arasında her gün yaşanan kişiler arası çatışmalar ve anlaşmazlıklar, önlenmesi ve ortadan kaldırılması gereken sorun davranışlar olmaktan çıkartılıp, gençlere doğru davranışları kazandırmak ve onların sorun çözme becerilerini geliştirmek için bir fırsat ve araç görünümü almış olacaktır. Gençler kendi yarattıkları anlaşmazlıkları yine kendileri yapıcı ve barışçıl olarak yönetirken, gelecekte yaşayabilecekleri daha ciddi kişiler arası çatışmalar ve anlaşmazlıklar için de öngörü kazanmış, aşılacaklardır.

Çocuklar/gençler aniden gelişen ihtilafli durumlar karşısında nasıl davranacaklarını kestirmekte zorluk çeker, diğer insanlara zarar verebilirler. Karşısındakine şiddet uygulayarak zarar verenler, eylemlerinin ve yarattıkları zararın insani ve sosyal boyutunu genellikle kestiremezler. Okul ortamlarında çatışmaya giren ve birbirine şiddet uygulayan öğrencileri disipline sevk etmek, cezalandırmak sorunu çözme yerine daha büyük yeni sorunlara yol açabilir. Oysa, faile ceza yerine durumu düzeltmek için fırsat vermek, yaşanan sorunun iki tarafı da memnun edecek şekilde ortadan kalkmasına vesile olabilir. Genelde insanlar arası anlaşmazlık ve çatışmalarda her iki tarafın da sorun yaratıcı rolü olabilir. Müzakere ve arabuluculuk programında, özellikle büyük olmayan şiddet olaylarında, faileri suçlamadan/cezalandırmadan ziyade, sorumluluk hissettirmeye ve zararın onarımına yönlendirmeye odaklanma vardır. Bu odaklanma bir aktivite süreci içinde olmayı gerektirdiği için, ortada hem bir sorun giderme ve hem de farklı bir türde sosyalleşme türü içinde olma vardır.

Akranların eğitim ortamlarındaki kendi anlaşmazlıklarını yine kendi aralarında çözebilmeleri, ileriki zamanlara hatta okul dışına dahi taşabilecek ve olası yeni aktörlerin katılımıyla büyüyecek yeni çatışmaları da önlemiş olur.

Kendi sosyal yaşamındaki ve yaşadıkları aile ortamlarında anlaşmazlıkları yapıcı/barışçıl yollarla yönetmeksizin ve bu konuda beceri kazanmaksızın yetişen gençlerin, ileride yetişkinlik yaşamlarında da anlaşmazlıklarını yıkıcı ve saldırgan yollarla şiddete, suça bulaşarak yönetecekleri düşünülmektedir. Bu nedenle, bir paradigma değişimine gidilerek, gençlerin sosyal yaşamlarında okul gibi güvenli bir ortamda her gün onlarca ve yüzlerce defa yaşadıkları anlaşmazlıkların, onların kişisel gelişimlerinin güçlenmesinde bir araç ve fırsat haline getirilmesine ihtiyaç vardır. Bu yolla her gün yaşanan bu sorunlar aynen aşı gibi, nasıl seyreltilmiş mikroplar vücuda enjekte edilerek vücudun bu mikroplarla başa çıkma becerileri geliştiriliyor ise, gençlere de kendi anlaşmazlıklarını

çözümlenerek, onların sorun çözme becerileri geliştirilecektir. Bu yolla öğrencilerin, müzakere ve arabuluculuk yoluyla sorunlarını çözme ve barış-yapıcılık becerileri güçlendirilecektir.

Bu yazılanlara ek olarak, öğrencilerin her gün etkileşime girdikleri öğretmenlerine, okul yöneticilerine anne-babalarına ve sosyal çevrelerindeki diğer ilgili kişilere de “müzakere ve arabuluculuk” eğitimleri verilerek; hem yetişkinlerin kendi aralarındaki ilişkilere katkı verilmesi, hem de öğrencilerle girdikleri ilişkilere öğrencilerin sosyalleşmelerine daha olumlu katkı verilmesi hedeflenmektedir.

Programın Gerekçesi

Proje, okul programlarının,

- Gençlerin kişisel ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesi, potansiyellerini gerçekleştirmelerine imkân sağlanması,
- Gençlerin, ortak bir amaç etrafında birlikte çalışmalarının teşvik edilmesi,
- Gençlerin karar alma ve uygulama süreçleri ile sosyal hayatın her alanına etkin katılımının teşvik edilmesi,
- Gençlerin temel haklar, yerel ve ulusal düzeylerdeki karar alma süreçlerinin işleyişi ve kendilerine sunulan imkân ve hizmetler konusunda bilgilendirilmesi, gerekli katılım ve liderlik kapasitesine sahip olmaları konusunda desteklenmesi,
- Sosyal dışlanmayla mücadele edilmesi, sosyal uyumun güçlendirmesi hedefleriyle ve yine programın;
- Gençlerin sosyal yapının organik bir parçası haline getirilmesi ve sosyal yaşamın dışına itilmiş gençlerin sosyal uyumunun desteklenmesi,
- Gençlerin demokratik yaşama katılımının ve aktif yurttaşlık bilincinin teşvik edilmesi,
- Kültürel ve ekonomik farklılıkların, gençlerin iletişiminde ve bir araya gelmelerindeki engelleyici etkisinin ortadan kaldırılması öncelikleri ile doğrudan örtüşmektedir.

Hedef Kitlenin Tanımı ve Tahmini Sayısı

Proje kapsamında, ortaokullarda / liselerde ;

- A)** ... öğretmen "Arabulucu Eğiticiği Förmatörü" olarak sertifikalı eğitime alınacak,
- B)** ... öğretmen/yöneticiye proje kapsamında, konferanslar/seminerler verilecek,
- C)** ... arabulucu genç (yarısı erkek/yarısı kız) proje eğitimleriyle yetiştirilecek,
- D)** ... veliye müzakere ve anlaşmazlık çözümü semineri verilecek,
- E)** ... kişiye proje materyali (kitap vd) dağıtılacaktır.

Hedef kitlenin belirtilen sorun ve ihtiyaçlarına Proje ile getirilecek zmler.

Okullarda gençlerin ortak sorunlarını, çelişkilerini, çatışmalarını arabulucu-barış yapıcı öğrencilerin kolaylaştırıcılığında müzakere ederek yönetmelerinin sonuçları şunlar olacaktır:

- Müzakereci/arabulucu/barış elçisi öğrenciler liderlik becerilerini geliştirecektir.
- Müzakereci/arabulucu/barış elçisi öğrencilerin ve anlaşmazlık yaşayan diğeri öğrencilerin yaşamlarının her noktasına taşıyacağı iletişim, konuşma ve eleştirel düşünme becerileri gelişecektir.
- Müzakereci/arabulucu ğrenci öz denetimini, öz saygısını ve öz güvenini geliştirecektir.
- Anlaşmazlık yaşayan öğrencilerin kendi sorunlarını arabulucu öğrencilerin kolaylaştırıcılığında müzakere ederek yönettikleri için, zbelirleme, özdenetimi ve özdisiplin becerileri gelişecektir.
- Arabulucu/barış elçisi öğrencinin arkadaşları arasındaki önemi ve etkisi artacaktır.
- Arabuluculuk, müzakereci, barış yapıcı öğrencilerin, sorunlarını yapıcı yollarla zme konusunda adanmışlıklarını arttıracaktır.
- Mzakerece/Arabulucu ğrenci, yaşamının ve kariyerinin her noktasına taşıyacağı müzakere, diyalog ve sorun zme becerilerini geliştirecek ve ilerletecektir.
- Öğrenciler kendi anlaşmazlıklarını zmede daha fazla sorumluluk alacaklardır.
- Müzakere ve Arabuluculuk süreci, öğrencilere duygularını paylaşma, diğeri öğrencileri anlama, empati ve gereksinimlerini olumlu yöntemlerle karşılama yollarını kazandıracaktır.
- Öğretmenler, ğrenciler arasındaki yaşanan sorunları, anlaşmazlıkları üzmemek ve istenmeyen davranışları yönetmek için daha az zaman ve enerji harcayacak, tükenmişlikleri azalacaktır.
- Arabuluculuk, barış yapıcılık uygulaması güce dayalı otoriter, cezalandırıcı disiplin yaklaşımını azaltacak, koruyucu hukuk-onarıcı adalet kültürünü arttıracaktır.
- Arabuluculuk, barış yapıcılık uygulaması öğrenciler, öğretmenler dahası anne babalar arasında yaşanan gerginliklerden yükselen tansiyonu düşürecektir.
- Arabuluculuk uygulaması, ğrenci-ğrenci ve ğrenci-ğretmen arasındaki ilişkilerin daha olumlu ve yapıcı geçmesine neden olacağı için okul iklimini olumlu yönde etkileyecek; öğretmenlerin, öğretime öğrencilerin de öğrenmeye ayırdıkları zamanı arttıracaktır.
- Bu modelle, öğrenciler, kişiler arası çatışmaları daha pozitif ve yapıcı olarak yorumlayacaklar, dolayısıyla da çatışmaların daha işbirlikli yönetimine yöneleceklerdir.
- Bu modelle okul disiplin sorunlarının öğretmenler ve okul yöneticileri üzerinde oluşturduğu baskı azalacak, disiplin sorunlarına ayrılan zaman azalacaktır.

- Müzakere ve anlaşmazlık çözümü eğitimleri giderek sınıf, okul, hatta aile atmosferini geliştirecek; okulda, evde gerilim/tansiyon düşecektir.
- Okullarda öğretmenler okul yöneticileri ve öğrenciler arasında yaşanan anlaşmazlıklar yapıcı ve barışçıl olarak yönetileceği için okul iklimi iyileşecek, öğrenciler okulu daha çok sevecek, devamsızlıklar ve okul terkler azalacaktır.
- Velilere verilecek müzakere ve anlaşmazlık çözümü eğitimleri sayesinde aile içi ilişki ve iletişim becerileri olumlu olarak etkileneceği için, aile içi anlaşmazlıkların daha yapıcı ve barışçıl olarak yönetimi gerçekleşmiş olacaktır.

HAZIRLIK FAALİYETLERİ

Projenin uygulanması için bir "proje ekibi" göreve başlayacaktır. Proje ekibi; proje koordinatörü ve proje koordinatör yardımcı/larından oluşacaktır. Proje koordinatörü; koordinasyon/proje ekibini yönetme, gerekli araç-gerecin temini, proje hizmet alanına ilgililerin ulaşımı, kurum / kuruluşlar arasında bilgi akışı gibi işleri gerçekleştirecek; projenin sağlıklı yürütülmesinden sorumlu olacaktır. Proje Koordinatör Yardımcı/ları, proje koordinatörüne yardımcı olacak, projenin sağlıklı, verimli uygulanmasına destek verecektir. Proje koordinatör ve yardımcıları, proje yürütücüsü ve ortağı kurum/kuruluşları proje çalışmalarını bağlamında temsil edeceklerdir.

OKULLARDA GENÇLER İÇİN ARABULUCULUK EĞİTİMİ

Eğiticilerin (Formatörlerin) Eğitimi:

Öncelikle okullarda çalışan ve proje için gönüllü olan öğretmenlere, psikolojik danışma ve rehberlik elemanlarına, "barış elçiliği eğitimleri" verilecektir. Bu eğitimlere her bir ortaokuldan "4 kişinin" katılması hedeflenmektedir. Bunlar projeyi sürdürecektir a)"PDR Elemanı", b)"Müdür Yardımcısı" ile c)"Gönüllü diğer öğretmenlerdir". Bu kişilere (förmatörlere) "10" saat eğitim verilecektir. Eğitimini tamamlayanlara "barış elçiliği förmatörü" sertifikası verilecektir.

Programda Yer Alacak Dersler: Müzakere, anlaşmazlık çözümü ve arabuluculuk eğitiminin ne olduğuna ilişkin kuramsal bilgiler sunulacak, barış elçiliği uygulaması nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin uygulamalı çalışmalar gerçekleştirilecek; eğitim program etkinlikleri gözden geçirilerek tanıtılacaktır.

Förmatör eğitimleri üniversitelerden ilgili bilim insanları (uzmanlar, konu alanında yayını bululanlar) tarafından verilecektir. Her bir katılımcı "müzakere ve arabuluculuk projesi" uygulama usullerini öğrenecektir. Eğitimlerden sonra katılımcılar (förmatörler) proje materyalleri ile birlikte kendi okullarına dönerek projeyi başlatacaklardır. Förmatörlerin öncelikli işi, okullarında barış elçisi öğrencilerin seçimini sağlamak ve eğitimlerini vermek olacaktır. Eğitim alan öğretmenler yıl boyunca proje amacına ve usulüne uygun olarak projeyi uygulayıp uygulamadıkları takip edilecektir.

Ayrıca okullarda müzakereci-arabulucu öğrencilerin ailelerine de, kişiler arası anlaşmazlıkların yönetiminde müzakere beceri seminerleri verilecektir. Proje okullarında öğretmen ve okul yöneticileri arasında yaşanan anlaşmazlıkların yapıcı ve barışçıl olarak yönetimi için öğretmen ve okul yöneticilerine kişiler arası anlaşmazlıkların yönetimi ve arabuluculuk eğitimi verilecektir.

MÜZAKERECİ-ARABULUCU Öğrencilerin Seçimi:

Uygulamaya her şubeden prensip olarak sınıfın büyüklüğüne göre "6" müzakereci-arabulucu (barış elçisi) lider öğrenci ya da sınıf mevcudunun "15" den az olması durumunda "4" müzakereci-arabulucu (barış elçisi) lider öğrenci seçilmesi öngörülecek toplam sayı, ortaokullardaki sınıf ve şube sayısına göre ortaya çıkacaktır.

Müzakereci-arabulucu (barış elçisi) öğrencilerin seçileceği sınıflara "müzakere ve arabuluculuk projesi" hakkında sınıf öğretmeni aracılığıyla bilgi verilmeli; arabulucu öğrenciler, sınıf arkadaşları tarafından belirlenmelidir. Okullarda her bir sınıfta arabulucu öğrenciler belirlenirken sosyometriden yararlanılmalıdır ve sınıflarda öğrencilere “*Herhangi bir sınıf arkadaşınızla, aranızda yaşadığımız bir anlaşmazlığı, kavgayı ya da çekişmeyi yapıcı ve barışçıl olarak yönetmek için yardım almak istediğin ve güvendiğin 3 sınıf arkadaşın kimdir?*” sorusu sorulmalıdır.

Öğrencilerin yazmış oldukları "3" öğrenci isimlerinin frekansı, sınıfta arkadaşlarının seçimi gözönüne alınarak, en çok tercih edilen öğrenciler, kabul ettikleri ve gönüllü oldukları takdirde "sınıf barış elçisi" olarak belirlenmelidir. Daha sonra seçilen bu öğrencilere “müzakere, anlaşmazlık çözümü, barış elçiliği eğitim programı” bağlamında eğitimleri verilmelidir. Eğitimler her okulda, eğiticinin eğitimi proje programına katılarak "arabuluculuk eğitimi" almış olan sertifikalı formator öğretmenlerce verilecektir. Her "arabulucular sınıfı" 4'er grubun birleşmesiyle 24 kişiden oluşacak ve 10 saatlik bir eğitim programına tabi tutulacaktır.

Her bir sınıftan toplam 6 öğrenci (3 kız ve 3 erkek) sınıf arkadaşlarının görüşleri temel alınarak o sınıfın "müzakereci-arabulucu" olarak belirlenmesi önemlidir. Arabulucuların, sınıf arkadaşlarının görüşleri referans alınarak seçilmesinin nedeni, bu öğrencilerin sıklıkla kendi arkadaş gruplarının lideri ve yönlendiricisi olmalarıdır. Öğrenciler, doğal olarak kişisel ve gündelik sorunları üzerinden birbirleriyle diyalog içindedirler. Bu diyaloglar konusunda en başarılı kişiler yine sınıf arkadaşlarıdır. **Diyalog eşitler arasındaki yüz yüze bir ilişkidir. Farklı yaşlardaki öğrenciler arasındaki ilişki, eşitler arasındaki diyalogdan öte hiyerarşik bir yapı ve monolog özelliği gösterecektir.** Bu nedenle müzakere ve arabuluculuk eşitler arasındaki diyaloglar üzerinden sürdürülmektedir. Buna ek olarak öğrencilerin en çok ve en rahat konuştukları ve kendilerini rahatça açtıkları kişilerin, sınıf arkadaşları olmaları nedeniyle "arabulucu öğrenciler" özellikle sınıf arkadaşları tarafından seçilmektedir. Benzer biçimde öğrencilerin anlaşmazlıklarının tarihini ve geçişini en iyi olarak yine kendi sınıf arkadaşları bilmektedir.

Bu süreçte;

- Öğrenciler arası anlaşmazlık nasıl başladı?
- Öğrenciler arasındaki anlaşmazlık nasıl bir yönelim gösterdi?
- Süreçte neler yaşandı?
- Kim kime ne yaptı?
- Söylentiler ve dedikodular süreci nasıl etkiledi?
- Kavgaya veya şiddete nasıl ulaştı?

Tüm bu soruların bilgisine en detaylı şekilde sahip olan yegane kişi, yine öğrencilerin sınıf arkadaşlarıdır. Öğrenciler arası anlaşmazlıklar, böylece akran görüşleriyle belirlenecek arabulucu öğrencilerin kolaylaştırıcılığında, öğrencilerin birbirleriyle yapıcı ve barışçıl diyalog kurarak yönetebilecekleri ve diyalog becerilerini geliştirecekleri birer fırsat ve araç haline gelecektir.

Bu proje modeliyle, olumsuz/istenmeyen bir olaydan, olumlu/istenen bir sonuç çıkarılması hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler, yetişkinlik yaşantılarında karşılaştıkları daha ciddi anlaşmazlıklara karşı, -okul yaşamında her gün yaşanan basit anlaşmazlıklar üzerinden- müzakere, diyalog, dinleme, kendini ifade etme, öfke yönetimi, sorun çözme, empati vb. beceriler hayata daha güçlü bir şekilde hazırlanmış olacaklardır.

Arabulucu öğrencilere "Müzakere ve Arabuluculuk Öğrenci Uygulama Kitabı" adlı eser eğitim - uygulama kitabı olarak verilecektir.

Öğretmenlere ise, "Eğiticiler için Arabuluculuk (Barış Elçiliği) Kitabı" adlı eser verilecektir.

Proje programı gereği eğitim alan arabulucu öğrenciler, "arabuluculuk-barış odaları" ortamında, arkadaşlarının anlaşmazlıklarında kolaylaştırıcı olarak sorumluluk alacaktır. İşin en stratejik kısmı burasıdır. Öğrenciler arasında yaşanan anlaşmazlıkların, psikolojik danışman, yönetici, sınıf öğretmeni ya da förmatör arabulucu öğretmen takibinde barış odasına taşınarak, orada bizzat öğrenciler tarafından "müzakere yoluyla" bir çözüme kavuşturulması projenin en önemli, en etkileyici aşamasıdır.

Bu modelin bulunmadığı okullarda, genellikle öğrenciler arası anlaşmazlıkların ya görmezden gelindiği, ya da bir yetişkin otoritesi ya da disiplin kurulları yoluyla yönetilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Bu projede ise öğrenci anlaşmazlıklarının her koşulda "müzakere-barış" odasına taşınarak, masada yine öğrencilerin kendilerinin yönetmesi ve kendi içlerinde barışı ve uzlaşmayı gerçekleştirilmelerinin sağlanması esas hedeftir. Takip edilmesi ve kayda geçirilmesi gereken esas nokta burasıdır.

DERS PROGRAMLARI:**Ortaokullar ve Liseler için Müzakere ve Arabuluculuk Eğitimi Programı**

Ders adı	Etkinlik adı	Ders saati
Kişiler arası anlaşmazlıklar doğası, çözüm yolları ve çözüm prensipleri	Kişiler arası anlaşmazlıklar ve yararları	1
	Kişiler arası anlaşmazlık çözüm yolları	2
	Anlaşmazlık çözüm prensipleri	2
İletişim becerileri	Arabuluculuk/barışyapıcılık sürecinde gereksinim duyulan iletişim becerileri (Etkili dinleme becerisi, soru sorma becerisi, yansıtıcı dinleme becerisi, iletişim engelleri, karşı tarafı doğru algılama)	4
Müzakere, arabuluculuk	Arabuluculuk/barışyapıcılık nedir?	1
	Akran arabuluculuk/barışyapıcılık basamakları	2
	Akran arabuluculuk/barışyapıcılık uygulamaları	2
Uygulama	Uygulama etkinlikleri	6
TOPLAM		20

OKULLARDA "MÜZAKERE / BARIŞ ODALARI" OLUŞTURULMASI

Müzakere ve barış odalarında şunlar bulunacaktır:

- Müzakere ve barış odalarında, müzakerelerin yapılacağı eşkenar üçgen biçiminde, yeşil renkte "müzakere/barış masaları" ve 3 sandalye olacaktır. (kenarları 130 cm)
- Müzakere ve barış odasında bir adet "1 metre" uzunluk ve genişliğinde duyuru panosu olmalıdır.
- Müzakere odasında, uzlaşma ve kişiler arası barış konulu afiş ve resimler bulunmalıdır.
- Müzakere odasında, anlaşma formlarının saklanacağı dosyalar ve kitaplık bulunmalıdır.

Ayrıca sınıflarda, barış elçisi nöbet çizelgelerinin yer aldığı bir A4 boyutunda çerçeve olmalıdır.

VELİ EĞİTİM FAALİYETLERİ

Okullarda "Müzakere ve Arabuluculuk Eğitimi" alan öğrencilerin velilerine de, okullarda anne-baba eğitimi çerçevesinde "müzakere ve anlaşmazlık çözümü becerisi" bilgilendirme faaliyetleri yapılacaktır. Bu kapsamda müzakereci, barış-elçisi öğrenci velilerine "Anne Babalar için Müzakere ve Barışyapıcılık Eğitimi" adlı eser verilecektir. Adı geçen eserin mümkünse tüm velilere kazandırılması önemlidir. Böylece aile içi şiddete de bir yanıt olarak aile içi anlaşmazlıkların müzakere ve uzlaşma ile yönetilerek şiddet davranışlarının en aza indirilmesi için çaba harcanacaktır.

Anne Babalara ayrıca genel bir aile eğitimi programı sunulmasında yarar vardır. Aileleri güçlendirecek böyle bir programda "müzakere ve anlaşmazlık çözümü " programına ilave olarak şu dersler verilecektir:

- Aile içi ilişkiler ve Etkileşim
- Ailede Duygu, Değer ve Ahlak Eğitimi
- Müzakere ve Anlaşmazlık Çözümü Becerileri Eğitimi
- Önleyici Rehberlik, Koruyucu Hukuk, Onarıcı Adalet Eğitimi

Bu eğitimler yoluyla aile içi barış, diyalog, uzlaşma gibi kavramlar üzerinde durularak hem aileler hem de çocukları ile çalışarak bir yandan çocuklar değiştirilirken, diğer yandan aile içi etkileşimlerin şiddet kültüründen barış ve uzlaşma kültürüne yönelik bir dönüşüm sağlanması mümkün olacaktır.

Bu yolla hem aile içi şiddetin hem de kadına ve çocuğa karşı şiddetin dönüştürülmesine ve yapıcı, barışçıl sosyal etkileşim ve diyalog sürecinin aile içinde yerleşmesine katkı verilecektir.

Bu eğitimler için velilere okul, halk eğitimi merkezleri ya da başka uygun ortamlarda psikolojik danışma ve rehberlik uzmanları tarafından seminerler verilerek, aile içi anlaşmazlıkların yapıcı yönetimi konusunda aile bireylerinin beceri kazanmaları sağlanacaktır.

Velilere planlanan eğitim programları bağlamında yeterli materyalin (dergi, broşür, kitap, CD vb.) verilmesi önemlidir.

PROGRAMIN TAKİBİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Projenin etkinliğinin artırılması, sürekliliğinin sağlanabilmesi için il, ilçe ve okullar düzeyinde izleme, değerlendirme sistemi oluşturulacaktır. Bu bağlamda öncelikle her ayda bir olmak üzere yukarıda yer verilen faaliyetlerin gerçekleştirilme düzeyine ilişkin il, ilçe ve okullar bağlamında proje izleme raporları düzenlenecektir. Okullarda düzenlenen raporlar proje takip raporlarına eklenecektir ve ayrıca proje çıktıları oluşturacaktır.

Şiddetle Sivil Mücadele ve
Çocuk Hakları bağlamında
**ÇAĞDAŞ SOSYAL
BELEDİYECİLİK
MODELİ**

HEGEM : ÇAĞDAŞ SOSYAL BELEDİYECİLİK MODELİ, PROJE KURULU

<i>ADI-SOYADI</i>	<i>UZMANLIK ALANI</i>	<i>GÖREV YERİ</i>
Prof. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK	PDR	HEGEM Vakfı
Prof. Dr. Yahya M. KESKİN	Sosyoloji	Bolu, İBÜ - HEGEM Vakfı
Prof. Dr. Nurten SARGIN	Psikoloji	Konya, NEÜ - HEGEM Vakfı
Prof. Dr. Özkan YILDIZ	Sosyoloji	İzmir DEÜ - HEGEM Vakfı
Prof. Dr. Adnan ÖMERUSTAOĞLU	Felsefe	Biruni ü - HEGEM Vakfı
Prof. Dr. Gelengül HAKTANIR	Okul öncesi Eğitimi	HEGEM Vakfı
Prof. Dr. Kasım KARATAŞ	Sosyal Hizmet	Hacettepe Ü - HEGEM Vakfı
Prof. Dr. Vahap ÖZPOLAT	Eğitim Sosyolojisi	Mardin AÜ - HEGEM Vakfı
Prof. Dr. Nesrin NURAL	Sağlık	Trabzon, KTÜ - HEGEM Vakfı
Prof. Dr. Hasan ONAT	İlahiyat	Ankara Ü - HEGEM Vakfı
Doç. Dr. Şükrü ADA	Eğitimbilim	Bursa UÜ - HEGEM Vakfı
Dr. Mustafa DAMAR	Çocuk Gelişimi, Eğitimi	HEGEM Vakfı

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

ŞİDDETLE SİVİL MÜCADELE
DAİRE BAŞKANLIĞI, veya...

ŞİDDETLE SİVİL MÜCADELE
Araştırma Uygulama Merkezi

ÇOCUK KORUMA ve AİLE
Danışma Hizmetleri Merkezi

Koruyucu Hukuk ve
Onarıcı Adalet Hizmetleri

Müzakere ve Anlaşmazlık
Çözümü Birimi

Mobil Psiko-Sosyal
Destek Aracı/Ekibi
(her ilçede)

Çocuk Hakları İzleme
Komisyonu
(her ilçede)

Eğer yıkıcı duygular, insanın kötüye olan eğilimlerinde bir aşırılık olarak kendini gösteriyorsa yapılacak şey; pozitif hale gelinceye kadar beynin eğitilerek, ilk durumunun tam tersini oluşturmaya çalışmaktır. Sapkın hırs yerine tatminlik duygusu, kızgınlık yerine sakinlik duygusu, nefretin yerine şefkat ve empati duygusunun yerleşimini sağlamak gibi (Goleman).

ÇOCUK ODAKLI SOSYAL RİSKLER

Ülkemizde özellikle son yarım asırdır yaşanan ekonomik, sosyal, siyasal krizlerin olumsuz etkileri ciddi düzeyde sosyal travmalara yol açmıştır. Toplumsal ahenk, sosyal değişim seyri ve temel kültürel değerlerimiz yaşanan sosyal travmalardan olumsuz etkilenmiş; bu zorlanmalardan en çok zarar gören de çocuklar ve aileler olmuştur. Bu süreçte ortaya çıkan toplumsal bozulmalar ve bireysel zorlanmalar, merkezi sosyal politikalar yoluyla onarılamamış, Türkiye şiddet ve suç sorunu yönünden OECD ülkeleri (36 ülke) arasında ABD'den sonra en sıkıntılı ikinci ülke konumuna yükselmiştir.

Gelinen noktada, çocuklarla/ailelerle ilgili ortaya çıkan dezavantaj ve risk durumlarına göre, yerel yönetimlerin daha etkin sosyal politikalar geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bunun yasal dayanağı, Anayasa'nın ilgili hükümleri; Belediyelerle ilgili Kanunlar, Çocuk Koruma Kanunu, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, gerekçesi ise aşağıdaki veriler ve diğer nedenlerdir.

BİR SOSYAL RİSK FAKTÖRÜ OLARAK "OKUL TERK" OLGUSU

Okula devamsızlık, derslere geç kalma ve en önemlisi "okulu terk etme" bütün ülke eğitim sistemlerinin en önemli sorunları arasındadır. OECD tarafından yayınlanan, "Bir Bakışta Eğitim Raporu: 2015" verilerine göre, Türkiye'de 15-19 yaş aralığında eğitime katılan öğrenci oranı %69'dur. OECD ülkeleri ortalamasında ise bu oran %84 olup; Türkiye 36 OECD ülkesi içinde, bu yaş aralığında eğitime katılım oranı en düşük üçüncü ülkedir. Yine 2013 yılı verilerine göre, ortaöğretim mezuniyet oranı OECD ülkeleri ortalamasında %85 iken, Türkiye'de %64'tür.

PISA 2012 verilerine göre, OECD ülkelerinde derse geç kalan öğrenci ortalaması %35 iken Türkiye'de bu oran %44'tür. PISA verilerinin sunduğu diğer iki önemli bulguya göre, **önceki iki hafta boyunca en az bir dersi kaçıran öğrencilerin oranı** OECD ülkeleri ortalamasına göre %18, Türkiye'de %45'tir. **Önceki iki hafta boyunca en az bir defa tüm gün hiç okula gitmeyen öğrencilerin oranı** OECD ülkelerinde %14 ve Türkiye'de %54'tür.

Milli Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Eylem Planı verilerine göre 2014 yılı sonunda okul kademelerine göre bir öğretim yılı içinde **20 günün üzerinde devamsızlık yapan öğrenci oranları** şöyledir :

İlkokul dönemi öğrencileri %15

Ortaokul dönemi öğrencileri %35

Lise dönemi öğrencileri ise %35

Liselerde okuyan 120 bin öğrenciye ve Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan 12 bin gence ulaşılan HEGEM Şiddet Raporu (2018) diğer konular yanında çocukların okul boyutundaki durumunu da irdelemiş, aşağıdaki tablolara yansıyan bazı veriler elde edilmiştir.

Geçmişte, OKUL ortamında haksızlığa/adaletsizliğe uğradınız mı?						
SEÇENEKLER	LİSE GENÇ (% ORAN)			CİK GENÇ (% ORAN)		
	Erkek	Kız	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM
HAYIR	34	25	29,5	16	12	14
EVET	66	75	70,5	84	88	86
DURUM SIKLIĞI	%	%	%	%	%	%
Haftada birkaç kez	37	35	36	42	39	40,5
Ayda birkaç kez	33	35	34	31	34	32,5
Yılda birkaç kez	30	30	30	27	27	27

Okuduğunuz okullarda, diğer öğrencilerden şiddet gördüğünüzde nasıl bir yol izlerdiniz?						
	LİSE GENÇ (% ORAN)			CİK GENÇ (% ORAN)		
	Erkek	Kız	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM
SORUN ÇÖZME BİÇİMİ	%	%	%	%	%	%
Karşılık verirdim	62	57	60	80	66	73
Öğretmenlerime söyledim	12	20	16	4	12	9
Aile büyüklerime söyledim	9	9	9	5	13	9
Arkadaşlarımdan yardım isterdim	17	14	16	11	9	10

Ankete katılan 120 bin lise öğrencisinden %70,5'i ve Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan 12 bin gencin %86'sı okudukları okul ortamlarında haksızlığa, adaletsizliğe uğradıklarını beyan etmiştir. Okullarda haksızlığa uğrama sıklığının (katılanların üçte ikisi, haftada ya da ayda birkaç kere) yüksek oluşu dikkat çekici bir durumdur.

ABD'de yedi eyaleti kapsayan bir araştırmada 25-34 yaşları arasında olup lise düzeyinde okulu terk eden bireylerin, lise eğitimlerini tamamlamamaktan ötürü 944 milyar dolar civarında vergi kaybına neden oldukları hesaplanmıştır. Amerikan devlet hapishanelerindeki mahkûmların %75'i liseyi erken terk etmiş kişilerden oluşmaktadır (Yorgun, A. 2014).

SOSYAL RİSK FAKTÖRÜ OLARAK SUÇ MAĞDURİYETLERİ

Araştırmalar (HEGEM Şiddet Raporu, 2018) göstermiştir ki; okulunu terk eden ve suça sürüklenen çocuk ve gençlerin en bariz özelliklerinden birisi, ailesinde en az bir kere **suç mağduru** olmuş bireylerin bulunmasıdır. Ülkemizde bu nitelikteki ailelerle ilgili bilimsel araştırmalar, istatistiki belirlemeler çok yetersiz durumdadır. Ülkemizde okulu terk eden ya da ailesinde suç mağduru birey bulunan çocuklarla birebir çalışma yürüten hizmet birimleri bulunmamaktadır. Bu durum ise, çok önemli bir sosyal risk faktörüdür.

HEGEM Şiddet Raporu (2018) verisi olarak sunulan aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, liseye devam eden 120 bin öğrenciden %21'inin evinde suç mağduru olmuş en az bir birey bulunmaktadır. Aynı araştırmaya göre suça sürüklenen çocuklardan/gençlerden %84'ünün evinde ise, suç mağduru olmuş en az bir birey bulunmaktadır.

Ailenizde, son 15 yıl içinde SUÇ MAĞDURU OLAN birey var mı?						
SEÇENEKLER	LİSE GENÇ (% ORAN)			CİK GENÇ (% ORAN)		
	Erkek	Kız	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM
HAYIR	75	83	79	20	12	16
EVET	25	17	21	80	88	84
MAĞDUR OLAN YAKIN	%	%	%	%	%	%
Evet; babam	32	34	33	25	15	20
Evet; annem	23	21	22	13	15	14
Evet; kardeşim	45	45	45	62	70	66

Geçmişte siz, herhangi bir cinsel taciz EYLEMİ ile karşılaştınız mı?						
SEÇENEKLER	LİSE GENÇ (% ORAN)			CİK GENÇ (% ORAN)		
	Erkek	Kız	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM
HAYIR	76	82	79	40	50	45
EVET	24	18	21	60	50	55
KARŞILAŞMA SIKLIĞI	%	%	%	%	%	%
Haftada birkaç kez	35	20	28	38	40	39
Ayda birkaç kez	28	22	26	30	38	34
Yılda birkaç kez	37	59	46	32	22	27

Yukarıdaki ilk tablo, ankete katılan gençlerin evinde suç mağduru olan bireylerin yüzdesini gösteriyor. Verilen sayılar, sadece adalete yansıyan olayları yansıtmaktadır. İkinci tabloda ise, adalete yansıyan ya da yansımayan öğrencilerin bizzat kendi karşılaştıkları cinsel taciz eylem oranlarını göstermektedir. Yani ülkemizde en az her iki evin birisinde suç mağduru birey vardır.

Adalet verilerinin sadece 2017 yılı içinde Cumhuriyet başsavcılıklarında 8 milyon 479 bin 818 suç olay dosyasının yer aldığını; bu sayıların da yaklaşık yarısını faili meçhul olayların oluşturduğunu hatırlarsak, ülkemizde esasında faili belli olan ya da faili meçhul olan ne kadar çok olay yaşandığını; yaşanan olaylar oranında da ne kadar suç mağduru birey bulunduğunu daha iyi anlamış oluruz.

Çocuk mağduriyeti konusu, sadece insanlık vicdanının kanayan açık bir yarası değil, ama aynı zamanda suç olgusunun da kapalı fakat değişmeyen karanlık arka planıdır. Suçluları derinlemesine inceleyince şaşırtıcı o gerçeğe karşılaşıyoruz ki, bugünün sapıkları, canileri dünün çocuk mağdurlarından başkası değilmiş; yani, şiddet şiddeti doğurmuş(Solak, 2011).

SOSYAL RİSK FAKTÖRÜ OLARAK MÜZAKERE KÜLTÜRÜNÜN ZAYIFLIĞI

Toplumumuzda şiddete, çatışmaya, suça götüren en önemli risk faktörlerinden birisi, kişilerin ailede, okulda ve diğer sosyal ortamlarda sağlıklı insan ilişki ve iletişim becerileri sergilemekte zorlanmalarıdır. Bunun altında yatan temel neden ise, bireylerin içinde yetiştikleri ve yaşamlarını sürdürdükleri sosyal grupların, müzakere ve anlaşmazlık çözümü kültürünün çok zayıf kalmasıdır.

Aşağıda konuyu HEGEM Şiddet Raporu (2018) verileri üzerinden irdeleyelim:

Anne ve babanız anlaşmazlıklarını DAHA ÇOK nasıl çözüyorlar?						
	LİSE GENÇ (% ORAN)			CİK GENÇ (% ORAN)		
	Erkek	Kız	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM
SORUN ÇÖZME BİÇİMİ	%	%	%	%	%	%
Birbirine küserek	10	16	13	15	19	17
Münakaşa yoluyla	24	34	28	35	43	39
Fiziksel şiddete başvurarak	6	16	12	20	24	17
Karşılıklı konuşarak	60	34	47	30	24	27

Kardeşlerinizle (varsa) anlaşmazlıklarınızı DAHA ÇOK nasıl çözüyorsunuz?						
	LİSE GENÇ (% ORAN)			CİK GENÇ (% ORAN)		
	Erkek	Kız	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM
SORUN ÇÖZME BİÇİMİ	%	%	%	%	%	%
Birbirine küserek	9	13	11	12	14	13
Münakaşası yaparak	30	42	36	33	41	37
Fiziksel şiddete başvurarak	22	18	20	33	25	29
Karşılıklı konuşarak	39	27	33	22	20	21

Geçmişte, okul arkadaşlarınızla yaşadığınız anlaşmazlıklarınızı DAHA ÇOK nasıl çözüydünüz?						
	LİSE GENÇ (% ORAN)			CİK GENÇ (% ORAN)		
	Erkek	Kız	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM
SORUN ÇÖZME BİÇİMİ	%	%	%	%	%	%
Birbirine küserek	14	24	19	10	18	14
Münakaşa yaparak	31	35	33	30	36	33
Fiziksel şiddete başvurarak	26	10	18	46	30	38
Karşılıklı konuşarak	29	31	30	14	16	15

Tabloda, "Gençlik ve Şiddet Araştırmaları" anketine katılan 120 bin lise öğrencisinden ancak %47'sinin anne-babası, **anlaşmazlıklarını olumlu yollarla** çözüme yolunu seçiyor; %53'ü ise negatif yolları, yani bir tür şiddete başvurmayı yeğliyor.

Ceza İnfaz Kurumları ekseninde ankete katılan 12 bin hükümlü gençten ise, anne babasının ortaya çıkan anlaşmazlıklarını olumlu yollarla çözenlerin oranı sadece %27'dir. Bunun

anlamı ise, hükümlü gençlerden %77'sinin anne-babaları anlaşmazlıklarını negatif yollarla (şiddete başvurarak) çözüme yolunu seçtikleridir. Bu oran ailedeki çatışma ortamı ile çocukların suça sürüklenmeleri arasındaki bağlantıyı düşündürmektedir.

Liseye devam eden gençlerden ancak **üçte biri** kardeşleriyle ya da arkadaşlarıyla anlaşmazlıklarını olumlu yollarla çözüme yolunu seçiyor; bu oran hükümlü gençlerde ise, beşte/altıda bir oranına kadar düşmektedir. Bu araştırma verilerine göre, yeni nesillerin anne babalarına göre insan ilişkilerinde, iletişimde daha olumsuz ve yıkıcı bir tutum sergilediği söylenebilir. Oysa, bir çocuk ya da genç şiddete başvurduğunda ortaya çıkan durumdan çocuğun kendisi, ailesi, mağdur olan taraf ve dahası bütün toplum zarar görmektedir.

Günümüzde, çocuklar daha okula başlamadan, dünyanın her yerinde olan bitenin bilgisine ulaşma fırsatına sahip. Sanal bir dünya ile başlamak artık bir kader oldu.

Kendilerine emanet çocukların tazecik zihinlerini nelere emanet ettiğini, ne aileler ve ne de okullar tam olarak bilebiliyor. Biz her yaştaki yetişkinlerin sanal dünya zorlanmalarını, çaresizliklerini gördükçe çocuklar için daha çok endişe duyar oluyoruz. "Algı operasyonu yapılıyor" yakınmaları sadece siyasetin değil, ama içinde yaşamak zorunda olduğumuz sosyal evrenin ne kadar kirlendiğini, dahası ne kadar büyük tehditler içerdiğini düşündürmeye yetiyor.

Şiddet insanlık tarihi kadar yaşlı, ama yaşıyla ters orantılı olarak giderek gücüne güç katıyor. Toplumlardaki suç mağduru/ kurbanı sayısı nüfusun artış hızından kat kat daha fazla. Dramatik olan ise failler adına yükselen sesler, mağdurlar / kurbanlar adına yükselen sesleri açık bir şekilde bastırıyor.

BİR SOSYAL RİSK FAKTÖRÜ OLARAK ZORUNLU GÖÇLER

Toplumumuzda dördüncü önemli risk faktörü göçtür. Özellikle göçe zorlananların geldikleri yeni yerlerde sosyal uyum sorunları, ekonomik, sağlık ve eğitim sorunları, ülkelerini zorla terke zorlanmadan ötürü yaşadıkları travmatik duygular hem kendileri ve hem de yerleştikleri yerdekiler için ciddi sosyal riskler doğurmaktadır.

Yukarıda belirlenen dört temel risk faktörü ve diğer faktörler bağlamında, aile ve çocukla ilgili hizmet görevleri bulunan kurum ve kuruluşların işgücü yeterliliklerindeki zaafılar, iş kalitesi ve strateji sorunları, Türkiye'de çocuk/genç nüfusun fazlalığı, çocukların korunması ve sağlıklı gelişimleri açısından yeni sosyal politikaların geliştirilmesine, etkin hizmet modellerinin devreye sokulmasına ihtiyaç göstermektedir.

Sonuç olarak; "SOSYAL BELEDİYECİLİK" hizmetleri bağlamında çocuk ve ailelere yönelik, "Önleyici Rehberlik, Koruyucu Hukuk, Onarıcı Adalet" temelli olmak üzere yeni stratejiler geliştirilmeli, yeni sosyal hizmet modelleri uygulamaya konulmalıdır.

YEREL İHTİYAÇ ÖNCELİĞİNE GÖRE SOSYAL BELEDİYECİLİK

Farklı coğrafi alanlara yerleşmiş topluluklar, kendine has sosyo-kültürel ve ekonomik özellikler gösterebilir. Özellikle yerel hizmet planlamaları, o yerin sosyal dokusuna, sosyal analiz verilerine göre yapılmalıdır. Çocuklarda/gençlerde giderek artan şiddet, saldırganlık, suç, uyuşturucuya yönelik ve intihar girişimleri herkes için ciddi endişe kaynağı haline gelmiş durumdadır. Kadına şiddet, uyuşturucu bağımlılığı da kaygı verici düzeylere ulaştığı bir dönemden geçiyoruz. Son yıllarda yaşanan sosyal travmaların gündelik yaşamda herkes için ekstra yükler, sorunlar getirdiği düşünülmektedir. Bütün bu ve başka gelişmeler çağdaş yerel yönetimleri daha büyük sorumluluklar almaya zorlamaktadır.

Öyleyse yerel yönetimler klasik belediye hizmetleri ile yetinmemeli; sosyal belediyecilik adına güncel toplumsal sorunların çözümüne yönelmelidir.

Sosyal belediyecilik politika üretimi ve uygulamaları, sadece belediye yönetimlerince karara bağlanmamalı; belde/kent sakinlerinin ihtiyaçları, tercihleri ve öncelikleri de dikkate alınmalıdır. Bunun ise, ilin/ilçelerin sosyal durum araştırmalarının yapılması, çocuk ve aile odaklı sosyal risk haritalarının çıkartılması ile mümkün olabilir. Tüm illerin ve ilçelerin periyodik olarak her dört yılda bir olmak üzere, sosyal risk haritalarının yenilenmesi gerekir.

Planlamalar ve uygulamalar bilimsel yol haritalarına göre yapıldığında sorunların daha kısa sürede ve daha etkili çözümlere kavuşturulması mümkün olacaktır. Bugün bütün Türkiye'de, çocuklara karşı suç eylemlerinin önlenmesi, aile içi şiddetin ortadan kaldırılması gündelik yaşamın en önemli meselelerinden birisidir.

27 ilde 120 bin liseli ve 12 bin hükümlü gence ulaşılan HEGEM Raporuna göre (2018);

Liseye devam eden gençlerin **%58'i**,

Ceza İnfaz Sistemindeki gençlerin **%82'si kendinden nefret ettiğini** belirtirken;

Liseye devam eden gençlerin **%80'i** ve

Ceza İnfaz Sistemindeki gençlerin **%88'i diğer insanlardan nefret ettiğini** beyan etmiştir.

Geçmişte cinsel taciz vb. en az bir travmatik olayla karşılaşma durumu :

Liseye devam eden gençlerde **%21**,

Ceza İnfaz Sistemindeki gençlerde **%58**'dir.

Ailesinde son 15 yıl içinde en az bir kere suç mağduru kişi olma oranı ;

Liseye devam eden gençlerde **%21** ve

Ceza İnfaz Sistemindeki gençlerde **%84**'tür.

İntihar eğilimi taşıma durumu ;

Liseye devam eden gençlerde **%37** ve

Ceza İnfaz Sistemindeki gençlerde **%64** olarak tespit edilmiştir.

Bir toplumun "beka meselesi" öncelikle, çocuklarının iyi yetişmesi, kötü alışkanlıklara, kötü yapılara kurban olmaması, kültürel değerleri hazmederek ve özgür yaratıcı bir ruhla yetişmesi meselesidir. Çocuk ve aile toplumun temeli, geleceğidir. Hiçbir ülkenin başkenti bütün vatan coğrafyasındaki çocukları, durduğu yerden görme, izleme, kollama gücüne sahip olamaz. Bu gerçeklik yerelin önemini, sosyal belediyeciliğin önemini öne çıkartıyor. Şiddet konusu herkesi birebir ilgilendiren, ama kolay kolay hiç kimsenin birinci derecede kendini sorumlu saymadığı garip bir özellik taşır. En vahşi şiddet olayları sonrasında bile, insanlar kendilerini rahatlatacak bir bakış açısı bularak olay yerinden ayrılır; "fail zaten deli" imiş, "olay zaten başkasının başına" gelmiştir; ateş, düştüğü yeri yakar...

Ateş, artık, sadece öteki kentlerde yükselmiyor; aksine hepimizin, mahallesi, hepimizin sokağı, hepimizin evi tehdit altında; hepimizin annesi, babası, kardeşi ve hepimizin canı bütün zamanlardakinden daha fazla risk altında.

Sosyal Belediyecilikte Genel Amaç:

Sosyal belediyecilikte genel amaç; bütün dünyada ve ülkemizde giderek artan saldırganlık, şiddet, vandalizm, suç, uyuşturucuya ve intihara yönelik olayları karşısında toplumsal duyarlılığı arttırmak; çocuklara şiddetin, çatışmanın, kötü alışkanlıkların zararlarını güncel yaşam olayları üzerinden anlatarak dostluğun, kardeşliğin, barışın, iyiliğin ve demokrasi kültürünü içselleştirmelerine katkıda bulunmak; şiddeti/suç, aile, okul ve diğer sosyal ortamlarda, daha ortaya çıkmadan önlemek; bütün bu sayılan hedeflere kolay ulaşabilmek için aileyi güçlendirmektir.

Özel amaçlar:

- a) Okul terk sorununa yönelik özel bir izleme, değerlendirme ve geri dönüşüm sistemi kurmak; bu bağlamda özellikle ailelere ve okullara etkin destek sağlamak.
- b) Ailesinde suç mağduru ve suç faili bulunan çocuklara ve ailelerine yönelik psiko-sosyal, eğitsel destek hizmetleri sağlamak.
- c) Ailesi göçle gelen çocuklara ve ebeveynlerine ortak şehir kültürüne uyumlarını sağlamaya yönelik psiko-sosyal ve eğitsel destek hizmetleri vermek.
- d) Suç mağduru olan ya da travmatik olay yaşayan çocuklara evlerine ulaşarak mobil psiko-sosyal destek hizmetleri sunmak.
- e) Okulunu terk etmiş ve okul yaşını doldurmuş bulunan gençlerin (özellikle suça karışmış ve suç mağduru olmuş olanların) meslek sahibi olmaları için çalışmalar yapmak.
- f) Suça bulaşan çocuk ve gençlerin tahliye sonrasına hazırlanmaları, tahliye sonrası izlenmeleri ve topluma uyumları için psiko-sosyal ve eğitsel yönden desteklenmeleri için hizmet ağı oluşturmak.
- g) Dezavantajlı gençlerin meslek edinmelerine yönelik çalışmalar yapmak.
- k) Birlikte yaşama kültürünü güçlendirici, demokrasi değerlerini yükseltici sosyal projeler geliştirmek ve uygulamak.
- l) Ortak insani ve ahlaki değerlerin yeni nesillere aktarımı, nesiller arasında artan sosyal mesafenin azaltılması yönünde sosyal sorumluluk projeleri geliştirmek, uygulamak.

"Sosyal Belediyecilik" geleneksel belediye hizmetleri yanında, özellikle aile ve çocuklara yönelik etkin/sürekli psiko-sosyal ve eğitsel destek hizmet birimleri geliştirilmesini gerektirir. Bu bağlamda öncelikle Belediye Başkanlığı bünyesinde bir "**Sosyal Projeler ve Şiddetle Sivil Mücadele Daire Başkanlığı**" kurulmalıdır. Bu daire başkanlığı ekseninde ve bazı hallerde diğer kurum/kuruluşlarla ortaklaşa olmak üzere ihtiyaca göre aşağıdaki hizmet birimleri kurulabilir.

"Sosyal Projeler Merkezi"

"Şiddetle Sivil Mücadele Merkezi"

"Çocuk Koruma ve Aile Danışma Merkezi"

- ✚ Mobil Psiko-Sosyal Destek Ekibi/Aracı
- ✚ Ailede ve Okulda Müzakere ve Arabuluculuk
- ✚ Anne-Baba Eğitimi Seferberliği
- ✚ Suç Mağdurları için Onarıcı Adalet Hizmetleri
- ✚ Çocuk Hakları Komisyonu

HİZMET MODELİNİN ANA BİLEŞENLERİ

"Sosyal Projeler Merkezi" kurulması

Bu merkezin kurulması, "Sosyal Belediyecilik" adına çok önemli bir adımdır. Sosyal Belediyecilik faaliyetlerine yapılan en önemli eleştirilerden biri; "sosyal belediyecilik hizmetlerinin/faaliyetlerinin, kent sakinlerinin ihtiyaçlarını, tercihlerini dikkate almadan sadece Belediye Yönetimlerince kararlaştırılması" uygulamasıdır.

Kent sakinlerinin ihtiyacı olan projelerin belirlenebilmesi için periyodik olarak sosyal risk ve sosyal durum belirleme araştırmaları yapılmalıdır. İlin, ilçelerinin sosyal durum ve sosyal risk belirleme bilimsel araştırmaları periyodik olarak bu merkez tarafından yapılacak; Belediye hizmetleri bu araştırma sonuçlarına göre planlanacak, projelendirilecektir. Merkezin başında tam ya da yarı zamanlı olabilecek şekilde proje deneyimi yüksek üniversite öğretim elamanlarından biri yer almalıdır. Merkez hizmetleri en az bilim uzmanlık diplomasına sahip kişilerle yürütülmelidir.

"Şiddetle Sivil Mücadele Merkezi" kurulması

Şiddetle Sivil Mücadele deyişi, HEGEM Vakfı tarafından ısrarla kullanılmaktadır. Bunun anlamı, her tür şiddetin önlenmesi, toplumda var olan doğal şiddet kültürünün fark edilerek tüm ülkede bir seferberlik içinde şiddete karşı mücadele verilmesi isteğidir. **Kızılay**, **Yeşilay** benzeri bir anlayıştan hareketle, "**MAVİAY: Şiddetle Sivil Mücadele Akademisi**" kurulması hareketi başlatılmalıdır.

Şiddetle Mücadele Merkezinin temel faaliyetlerinden bazıları ;

Çocuklar, aileler için, dezavantaj ve risk durumlarını araştırmak

Şiddetle mücadele projeleri geliştirmek ve yürütmek

Toplum hizmeti yürüten çalışanlara şiddetle sivil mücadele eğitimleri vermek

Şiddet ve suç konularında sürekli kongre, sempozyum, çalıştaylar yapmak

Şiddet ve yakın konularla ilgili bilimsel araştırmalar yürütmek, yayınlar yapmak

Şiddetin her türüyle etkin mücadelede tüm kurum ve kuruluşlarla işbirliği geliştirmek

"Çocuk Koruma ve Aile Danışma Merkezi" kurulması

Çocuk Koruma ve Aile Danışma Merkezleri, prensip olarak nüfusu yüz bini geçen bütün ilçelerde kurulmalıdır. Merkez, sorunlarıyla ilgili olarak bizzat başvuran anne babalara, çocuk ve gençlere psikolojik, sosyal ve eğitsel boyutta hizmet verecektir. Ani gelişen olaylarda ve özel ihtiyaç duyulan durumlarda, görevli uzmanlar mobil psiko-sosyal destek aracıyla bizzat evlere ulaşarak, ailelere yerinde hizmet sunulacaktır.

Çocuk koruma faaliyetleri ve ailelere yönelik psiko-sosyal ve eğitsel destek hizmet stratejileri, ilin ve gerektiğinde ilçelerin "**çocuk/aile odaklı sosyal risk haritası**" verilerine göre geliştirilmeli; her tür sosyal hizmet politikaları ve sosyal projeler "**sosyal risk haritası**" raporunda ortaya konan önerilere göre şekillenmelidir.

"ÇOCUK KORUMA VE AİLE DANIŞMA MERKEZİ" EKSENİNDE OLUŞACAK ANA BİRİMLER VE TEMEL HİZMET KATEGORİLERİ

"Mobil Psiko-sosyal Destek Ekibi/aracı"

Bekleme alanı Merkez olan bu ekipte, insan ve toplum bilim alanlarının birisinde yüksek lisans sahibi olan, ya da doktora yapmakta olan elemanlar istihdam edilecektir. Bu ekip bilim uzmanlığı yanında, Merkezin çalışma konularında akademisyenlerce sertifikalı hizmet içi eğitimlere tabi tutulacaklardır. Sistemin imkanlarına ve ilçenin büyüklüğüne göre 5 ile 15 arası uzman görevlendirilmesi uygundur. Mobil psiko-sosyal destek ekibinin sahaya ulaşması, içerisi "psikolojik danışma hizmeti verecek biçimde" dizayn edilmiş panelvan tipi araçlarla olacaktır. Çocukların maruz kaldıkları risk durumu, aile içi şiddet ve aile bireylerinin başına gelebilecek travmatik olaylar/kazalar vb. durumlarda, projede görevli uzmanlar aileye yerinde ulaşarak psiko-sosyal ve eğitsel destek vereceklerdir.

Okul terk sorunu, uyuşturucu tehdidi, çete-mafya-terör ağına düşme tehlikesi altında bulunan çocuklarla ilgili ve şiddet riski bulunan ailelerle ilgili sistematik çalışmalar yürütmesi, merkezin en önemli işi olacaktır.

"Ailede ve Okulda Müzakere ve Arabuluculuk"

Kabahat ya da suç işleyen insanlara pişmanlıklarını güçlendirecek, verdikleri zararı telafi edecek fırsatlar verilmesi sadece faillerin değil, aynı zamanda mağdurların ve toplumun da yararına olabilir. Diğer yandan, her şiddetin/suçun ortaya çıkardığı mağdurlar vardır. Bunlar doğrudan şiddetten etkilenenler ve şiddet olayının dolaylı zarar görenleri olmak üzere iki kategoriye ayrılır. Ancak daha önemlisi, şiddeti daha ortaya çıkmadan ailede, okulda ve diğer sosyal ortamlarda önlemektir. Bu bağlamda kişiler arasında doğacak anlaşmazlıkların barışçıl yollarla giderilmesinin bilinmesi önemlidir. Sosyal Belediyecilik politikalarında en öncelikli işlerden birisi, "**Okulda / Ailede Müzakere ve Arabuluculuk**" uygulamasının hayata geçirilmesidir. Zira, insanların birlikte yaşadığı bütün sosyal ortamlarda anlaşmazlıkların olması kaçınılmazdır; önemli olan ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların doğru yönetilmesi, barışçıl yollarla çözümüdür.

"Müzakere ve Arabuluculuk" modeli bazı gelişmiş ülkelerde (Kanada, İsveç, Avustralya) okullarda akran arabuluculuğu adı altında çokça uygulanmaktadır. Bizim ülkemizde "Hukukta arabuluculuk" uygulaması başlamış olması, bunun alt kültürünü oluşturacak "okullarda Müzakere ve arabuluculuk" sisteminin hayata geçirilmesini daha da zaruri kılmaktadır.

Toplumumuzda şiddetin, saldırganlığın en önemli sebeplerinden birisi iletişim çatışmalarıdır. Kişiler arası anlaşmazlıkların, çatışmaya ya da şiddete dönüşmesi, kişilerin müzakere becerilerinden yoksun olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Okullarda Müzakere ve Arabuluculuk sistemi, öğrencilerin kendi sorunlarını, kendi aralarından seçilen ve uzmanlar eliyle, eğitilen arabulucu öğrencilerle, müzakere etmeyi ve barışçıl olarak çözmeyi amaçlayan bir uygulamadır. Müzakere ve arabuluculuk eğitimleri yoluyla toplumda barış ve uzlaşma kültürü, demokrasi kültürü geliştirilip, güçlendirilecektir.

Anne - Baba Eğitimi Seferberliği

Ülkemizde ailelere yönelik psiko-sosyal ve eğitsel hizmetler oldukça yetersizdir. Acilen bir "Anne-Baba Eğitimi Seferberliği" başlatılmalıdır. Bazı kurum ve kuruluşlarca belli kesitlerde gerçekleştirilen Anne-Baba ya da Aile Eğitim çalışmaları şiddetle mücadele boyutunda ya eksiktir, ya da bu konu hiç programlarında yoktur. Kişilik gelişiminin %70'i ilk 0-6 yaş aralığında olduğundan, anne-baba tutumları çok önemlidir. Çocukları korumak öncelikle aileleri güçlü ve sağlıklı kılmaktan geçer. Bir çok mağduriyetlerin ve suç kurbanı oluşların gerçekleştiği yerin aile ortamı ve çevresi olması ayrı dramatik bir konudur. Bu nedenle aile eğitimleri, anne-baba eğitimleri çok önemlidir.

Bu proje bağlamında Anne - Baba eğitimlerinde verilmesi öngörülen temel ders konuları şunlardır :

- ✚ Ailede sağlıklı ilişkiler ve iletişim becerileri
- ✚ Çocuk gelişim seyriinde şiddet duygu ve davranışları
- ✚ Çocuklar ve gençler için ahlaki değerler eğitimi
- ✚ Müzakere ve arabuluculuk (anlaşmazlık çözümü) eğitimi
- ✚ Önleyici rehberlik ve koruyucu hukuk eğitimi

SUÇ MAĞDURLARI için Onarıcı Adalet ve Koruyucu Hukuk Hizmetleri

Adli istatistikler ve suç araştırmaları gösteriyor ki, Türkiye'de en az her iki evden birinde suç mağduru olmuş en az bir birey bulunmaktadır. Suça sürüklenmede; mafya, çete, terör yapılarına yönelmede ve uyuşturucuya bulaşmada tespit edilen en önemli ortak özellik; kişilerin, bir şekilde çocuklukta aşırı rencide edilmiş ve onarılmamış adalet duygularıdır. Ülkemizde cumhuriyet başsavcılıklarında halen açık olan suç dosyalarının 4 milyondan fazlasının "faili meçhul" olay olarak duruyor olması dramatiktir. Yani, en az her beş evin birisinde "faili meçhul suç mağduru" birey bulunmaktadır; ve, bu orana adaletle yansıtılmamış olaylar dahil değildir.

Kanunla ihtilafa düşen çocuk ve gençler için acilen tahliye sonrasına hazırlık, meslek edindirme ve sosyal uyumu güçlendirme hizmet sistemleri ve, bütün illerde/ilçelerde, ÇOCUK HAKLARI İZLEME KOMİSYONLARI kurulmalıdır.

Şiddet mağdurları ve yakınları için, özellikle evinde aile bireyleri arasında suç mağduru bulunan çocuklar için ülkemizde psiko-sosyal destek verecek yapıların olmaması çok ciddi bir boşluktur. Aslında konu, suç faili bireylerin yaşadığı bütün evlerdeki çocuklar içinde risk faktörüdür. Sadece 2017 yılı faili belli adli soruşturma dosyalarında yer alan fail sayıları bile, bir yıl içinde her iki evin birisinde en az bir kişinin suça karıştığını gösteriyor.

Mülki amirler, yerel yöneticiler evinde suç mağduru ve suç faili olan çocuklarla ilgili çok önemli onarıcı, iyileştirici hizmet yapıları oluşturmalıdır. Bu yapıların ve bağlı hizmetlerin bulunmaması, Türkiye'nin suç oranları bakımından Ortadoğu ülkeleri arasında birinci ve OECD ülkeleri arasında ikinci sırada olmasında önemli bir ektendir.

Bilimsel araştırmalar gösteriyor ki, bir toplumda suçluların devlete yüklediği maliyet, şiddetle ve suçla ilgili önleyici hizmetlerin maliyetinden çok daha yüksektir.

Sosyal belediyecilikte öne çıkması gereken sosyal politikalar şunlar olmalıdır:

- Yaşanan sosyal travmalar sebebiyle, bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan kültürel denge, sosyal güvenlik ve adalet mevhumunu güçlendirmeye yönelik olarak, mahalli idarelerin sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevini yüklenen modeller üretilmesi.
- Mahalli idare, "Sosyal Belediyecilik" adına hizmet sunulacak toplum kesimlerinin, sosyal doku ve sosyal risk haritalarının etkin bilimsel yöntemlerle ve çok disiplinli analizlerle ortaya konması için sistematik planların geliştirilmesi, uygulanması.
- Şiddetin, suçun ve her türlü sosyal sorunun daha ortaya çıkmadan önlenmesine yönelik tedbirler geliştirilmesi; bu konuda, önleyici rehberlik, koruyucu hukuk ve onarıcı adalet sosyal hizmet projelerinin geliştirilmesi; böylece insanları mutlu, huzurlu, kişisel gelişimi ve sosyal uyumu güçlü bireylerden oluşmuş bir topluma dönüştürülmesi.
- Mahalli idare olarak, sosyal hizmetlerde etkin planlama ve hizmet sunumu için kaliteli uzmanlar istihdam edilmesi; merkezi yönetime bağlı birimlerle belediye birimleri arasında etkin bir işbirliği ve eşgüdüm atmosferi sağlanması; böylece önemli bazı hizmetlerde mükerrerliğe düşülmesinin önlenmesi ve bazı işlerle ilgili yetki ve sorumluluğun görmezden gelinmesi durumuna düşülmemesi için gerekli tedbirlerin alınması, düzenlemelerin yapılması.
- Kuruluş amacı ya da faaliyet alanları "sosyal belediyecilik hizmet konuları" ile uyuşan STK'larla etkin işbirliği geliştirilmesi; bu yolla merkeziyetçi sosyal politika anlayışının azaltılarak yereldeki ahalinin, -hizmet sunulanların- sosyal politika üretme ve karar alma sürecine dahil edilmesi.
- Sosyal hizmet faaliyetlerinin ilin/ilçenin üst yönetimince aylık olarak izlenmesi, kurum ve kuruluşların işgücü yeterliliklerinin her yıl sonunda rapora dönüştürülerek devletin üst makamlarına yazılı olarak bildirilmesi.
- İlin/ilçenin çocuk, aile, suç vb konularda istatistiksel veri havuzunun oluşturulması, bu verilerin üniversitelerle, araştırmacılarla ve tüm ilgili kurumlarla paylaşılması.
- İlde/ilçede sosyal sorumluluk projeleriyle ilgili, bir "**proje onay komisyonu**" kurularak farklı kesimlerce birbirinden habersiz hareket edilmesinden ötürü, mükerrer/gereksiz hizmet tekrarına düşülmesinin ve kaynakların israf edilmesinin önüne geçilmesi.

Son söz ;

Bu proje raporu ile ortaya kondu ki, özellikle çocuklar, gençler ve aileler bağlamında Adana ilinde sosyal risk düzeyi, Türkiye geneline ve OECD ülkeleri standartlarına göre oldukça yüksektir. Raporun işaret ettiği bir çok risk alanının, daha kapsamlı bilimsel araştırmalarla irdelenmesine ihtiyaç vardır. Şiddetin/suçun sonuçlarının, sanıldığından çok daha fazla sosyal yansımalara, kırılmalara, bozulmalara, zararlara yol açtığını kabullenmek zorundayız. Şiddete ulaştığı risk düzeyinde artık bir doğal afetmiş gibi yaklaşmak zorundayız. Şiddetin/suçun bütün sonuçların ve bütün kötü etkilerini, yarattığı ekstra riskleri doğru anlamak için ezberlerimizin ötesinde şiddeti anlama yoluna gitmeliyiz.

Ülkemizde ve Çukurova Bölgesinde (Adana, Mersin) sosyal risk düzeyi yüksektir; ancak sorunlar doğru belirlenirse çözümler de doğru üretilir. Geline nokta, ortaya çıkan bilimsel belirlemeler bağlamında doğru ve etkin çözüm modelleri için bedel ne ise, ödeyerek acilen harekete geçilmesine ihtiyaç vardır.

LİTERATÜR

- Alkan, N. (2016). "Din, Şiddet ve Terörizm" Ankara: Karınca Yayınları.
- Altınay A. ve Arat, Y (2007), Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet; TÜBİTAK tarafından desteklenen rapor.
- Altınay, A. G. ve Arat, Y. (2007). Türkiye’de kadına yönelik şiddet araştırma raporu, TÜBİTAK, Ankara.
- Alt, Peter-Andre (2016) "İçimizdeki Kötülük" İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Ann Oakley, Juliet Mitchell, Kadın ve Eşitlik –Pencere yayınları.
- Ayan, Sezer (2010). Aile ve Şiddet" Ankara: Ütopya Yayınları.
- Bilgili, N.,& Vural, G. (2011). Kadına yönelik şiddetin en ağır biçimi: Namus cinayetleri. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 14 (1).
- Binbir, S. ve Yıldız, E. (2015). “Kadına Şiddetin Adı: Mor Halkalar” Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21, 140-161.
- Canter, David (2011) "Suç Psikolojisi" (Çev.: Ali Dönmez vd.) Ankara: İmge Yayınları.
- Caroline Ramazanoğlu (1998) Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri –Pencere Yayınları.
- Douzinas, Costas (2016). " Hukuk Adalet ve İnsan Hakları, eleştirel bir yaklaşım", (Çev.Rabia Sağlam-Kasım Akbaş) , Ankara: NotaBene Yayınları.
- Ertürk, Yakın (2015). " Sınır Tanımayan Şiddet" , İstanbul: Metis Yayınları.
- Esin Küntay, Güliz Erginsoy 2005 İstanbul’da Onsekiz Yaşından Küçük Ticari Seks İşçisi Kız Çocuklar –, Bağlam Yayınları.
- Fromm, Erich (1995). "İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri" (Çev.:Şükrü Alpagut) ,İkinci Kitap İstanbul: Payel Yayınları.
- Fromm, Erich (2011). "İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri" (Çev.:Şükrü Alpagut) ,Birinci Kitap İstanbul: Payel Yayınları.
- Fromm, Erich (2014). "Sevginin ve Şiddetin Kaynağı" (Çev.:Yurdanur salman-Nalan İçten) , İstanbul: Payel Yayınları.
- Furedi, F. (2001) Korku Kültürü (çev. B. Yıldırım) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, Anthony (2010). "Mahremiyetin Dönüşümü" (Çev.: İdris Şahin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Goffredo, Giuseppe (2016). "Barış Sürecinin Acıları " (Çev.:Gülbende Kuray Ulusoy) , İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Gruen, Arno (2008). "Empatinin Yitimi" (Çev.:İlknur İgan) , İstanbul: Çitlenbik Yayınları.
- Gruen, Arno (2010). "Demokrasi Mücadelesi" (Çev.:İlknur İgan) , İstanbul: Çitlenbik Yayınları.
- HEGEM Mardin, Sosyal Risk Haritası Raporu (2010)
- HEGEM Şırnak ili, Çocuk Odaklı Sosyal Risk Haritası Raporu (2013)
- HEGEM Van ili, Çocuk Odaklı Sosyal Risk Haritası Raporu (2013)
- Herman, Judith (2007) "Travma ve İyileşme" (Çev.: Tamer Tosun) İstanbul: Literatür Yayınları.
- İçli, T. (1993). Türkiye’de Suçlular-Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri (3. Baskı). Ankara: AKM Yayını, Sayı: 71.
- İçli, T.G. ve Diğerleri Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu. T.C.Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Bizim Büro, Ankara, 1995 .
- İçli, T.G. ve Karaosmanoğlu, F. (2003), “Uluslararası Platformdan Türkiye’ye Aile içi Şiddet” (Ed. İçli ve Karaosmanoğlu) Uluslararası Polislik ve İç Güvenlik, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, Ankara. Kadının Statüsü Ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Jaspers, K. (2015). "Suçluluk Sorunu" İstanbul: İthaki Yayınları.

- Oktik, N (2008) "Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Bakış", İzmir: Yakın Kitabevi.
- Solak, Adem (2007) " Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu " Ankara: Anı Yayıncılık.
- Solak, Adem (2008) " Aile Eğitimi ve Denetimli Serbestlik " Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2008) " Çocuk Suçluluğu ve Aile " Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2008) " Güvenli Okullar " Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2009) " Bilge Köyü Olayı: HEGEM Mardin Raporu " Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2010) " Aile ve Şiddet " Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2010) " Mardin ili Sosyal Risk Haritası " Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2010) " Şiddeti Anlamak: Cezaevi Görüşmeleri" Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2011) " Türkiye'nin Çocuk Mağduriyeti Haritası" Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2011) " Türkiye'nin Suç Haritası" Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2012) " Eyüp İlçesi: Sosyal Risk Haritası" Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2015) " Suç ve Suç Korkusu" Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2015) "Çocuklarda Şiddet Duyguları Açısından Anne Baba Eğitimi" (24. Baskı). Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2016) " Çocuk Odaklı Sosyal Risk Haritası" Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2016) " Şiddet Kültürü" Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2016) "Tunceli İli Sosyal Analiz Çalışması" Ankara: HEGEM Yayınları.
- Solak, Adem (2018) "Küresel Şiddet siyaseti ve TERÖR" Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Solak, Adem (2018) "Gençlik ve Şiddet" Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dokuzuncu Beş yıllık Kalkınma Planı
- Onuncu Beş yıllık Kalkınma Planı
- Samsun ili Sosyal Analiz Raporu (2015)
- Güvenli Okul Yaşanabilir Kent Projesi Raporu (2013)
- Samsun il Sosyal Risk Haritası Araştırma Raporu (2011)
- T.B.M.M. Şiddet Araştırma Komisyonu Raporu (2006)
- HEGEM Şiddet Raporu (2018)
- Etkin Hükümlü Raporu (2009)